

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

Megjelenik kéthavonta

7. (117.) évfolyam, 5. szám
Megjelent: 2012. október

Kiadja a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

Szerkeszti és nyomtatja a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala
megbízásából a HIPAvilon Nonprofit Kft.

Felelős kiadó:
Dr. Bendzsel Miklós

Szerkesztőség:
HIPAvilon Nonprofit Kft.
1054 Budapest, Zoltán u. 6. Telefon: 474 5554
Levélcím: Pf. 552, 1374, e-mail: zsuzsanna.bana@hipavilon.hu
www.sztnh.gov.hu

Felelős szerkesztő:
Bana Zsuzsanna

Tervezőszerkesztő:
Plette Péter

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletága,
1008 Budapest, Orczy tér 1.
Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőknél,
e-mailen (hirlapelofizetes@posta.hu), faxon: 303 3440
További információ: 06 (80) 444 444

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk a 06 (80) 444 444 zöldszámon

Egy szám ára: 2000 Ft
Egy évre: 12 000 Ft

Tipo-Graf – 2012.001/5

HU ISSN
1587–5563

Szerkesztőbizottság:

Dr. Bendzsel Miklós elnök

*Bana Zsuzsanna, Dürr János, dr. Ficsor Mihály, dr. Gonda Imre,
Hajdú Judit, Kürtös József, dr. Tószegi Zsuzsanna, dr. Tóth Zita*

7. (117.) ÉVFOLYAM 5. SZÁM

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

7. (117.) ÉVFOLYAM 5. SZÁM

2012. október

Dr. Keserű Barna Arnold
Adalékok a védjegyátruházás jogi megítéléséhez – I. rész

Legeza Dénes István
„Segítsük az árvákat” – útmutató az árva művek egyes felhasználásaihoz

Dr. Vida Sándor
Az európai védjegy jog felülvizsgálata – a Max Planck-tanulmány visszhangja

SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALA

TARTALOM

<i>Dr. Keserű Barna Arnold</i>	Adalékok a védjegyátruházás jogi megítéléséhez – I. rész	5
<i>Legeza Dénes István</i>	„Segítsük az árvákat” – útmutató az árva művek egyes felhasználásaihoz	23
<i>Dr. Vida Sándor</i>	Az európai védjegy jog felülvizsgálata – a Max Planck-tanulmány visszhangja	59
<i>Dr. Palágyi Tivadar</i>	Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről	74
Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből		114
Könyv- és folyóiratszemle		124
Summaries		149

A folyóiratban megjelenő tanulmányok a szerzők véleményét tükrözik, amely nem feltétlenül azonos a szerkesztőbizottság álláspontjával.

CONTENTS

<i>Dr Barna Arnold Keserű</i>	Contributions to the legal judgement of trade mark assignment – Part I	5
<i>Dénes István Legeza</i>	„Please help the orphans” – guidelines to certain uses of orphan works	23
<i>Dr Sándor Vida</i>	Revision of the European trademarks system – echo of the Max Planck study	59
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	News in the field of industrial property protection abroad	74
Selection of advisory opinions of the Body of Experts on Copyright		114
Review of books and periodicals		124
Summaries		149

ADALÉKOK A VÉDJEGYÁTRUHÁZÁS JOGI MEGÍTÉLÉSÉHEZ – I. RÉSZ¹

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2011. évi 4. számában már bemutatásra került a védjegyátruházás jogdogmatikai hátterének vizsgálata, a vagyoni értékű jogok és a tulajdonjog viszonyrendszere, valamint a hazai és közösségi védjegyek átruházásának anyagi és eljárásjogi szabályai. A következőkben ezekre az alapokra támaszkodva ismertetjük a védjegyátruházás és a technológiamenedzsment kapcsolatát, az amerikai, a kínai és a nemzetközi védjegyek átruházásának problémáit. A tanulmány záróakkordjaként pedig egy védjegy-átruházási szerződés megszövegezésének legfontosabb pontjai kerülnek tételes ismertetésre, segítő az érintett felek, illetve a közreműködő ügyvédek munkáját.

1. A VÉDJEGYÁTRUHÁZÁS ÉS A LICENCIA ELHATÁROLÁSA

Vizsgálódásainkat rögtön egy distinkcióval szükséges kezdeni, a későbbiekben alkalmazott terminológia és a jelentéstartalmak következetes és pontos használata miatt. A védjegyek értékesítésére használt két fő jogintézmény az átruházás és a licencia (jogsabályi megnevezése alapján használati szerződés), amelyeket azért szükséges egymástól elméleti szinten is elhatárolni, mert a védjegyjogban kevésbé járatosak gyakran összekeverik őket, noha alapvető és lényeges különbségek vannak közöttük. A kétfajta szerződés viszonya leginkább úgy ragadható meg, mint az adásvétel és a bérlet közti reláció, hiszen tulajdonképpen itt ezek védjegyjogi megfelelőjéről van szó.

A védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény (a továbbiakban: Vt.) IV. fejezete rendelkezik a használati szerződésről. A 23. § szerint licencia alapján a védjegyjogtulom jogosultja engedélyt ad a védjegy használatára, a használó pedig ezért köteles díjat fizetni. Látható tehát, hogy licencia esetén tartós jogviszonyról van szó, ahol mindkét félnek folyamatosan teljesítési kötelezettsége áll fent. Az átruházásra ugyan nem ad a Vt. egzakt meghatározást, azonban dogmatikailag is egyértelmű, hogy az átruházás nem hoz létre tartós jogviszonyt, az csupán egyszeri jogügylet, amely a teljesítéssel lezárul. Mindkét szerződés esetén azonban ugyanúgy semmisségre vezet az, ha a szerződés teljesítése a fogyasztók megtévesztését eredményezheti.

A licencia a védjegy használati jogának időleges átruházásaként is felfogható, ugyanis a szerződéses idő letelte után a használat joga visszazáll a védjegyjogosultra. A jogosult ugyanakkor saját magának is fenntarthatja a párhuzamos használat jogát. Átruházás esetén

¹ A tanulmány a szerző Védjegyátruházás és iparjogvédelem hazai és nemzetközi viszonylatban (2012, Széchenyi István Egyetem, Győr) című diplomamunkájának szerkesztett részlete.

azonban a védjegyoltalom véglegesen átszáll az új jogosultra, s a korábbi jogosultnak semmilyen joga nem marad. A használati szerződés esetében nem áll be változás a védjegyjogosult személyében, csupán a védjegyet jogszerűen használók köre bővül ki.

Mindkét szerződés teljesítése során mind az átruházó, mind a licencbe adó szavatol azért, hogy harmadik személynek nincs a védjegyre vonatkozó olyan joga, amely az átruházást vagy a használatot megakadályozná. Az átruházás esetén ez a jogszavatosság a teljesítés időpontjában áll fent, míg a licencia esetén annak egész tartama alatt.

Licencia és átruházás esetén is tájékoztatási kötelezettség terheli a használatba adót vagy az átruházót, amelynek során a védjegyre vonatkozó jogokról és fontos körülményekről köteles a másik felet tájékoztatni. A védjeggyel kapcsolatos gazdasági, műszaki és szervezési ismereteket és tapasztalatokat (know-how) csak külön megállapodás alapján kötelesek átadni, tehát főszabályként e két szerződés nem terjed ki a know-how átadására. Ezen a ponton ragadható meg a licencia és franchise közti különbség is, hiszen utóbbi a know-how-val, és az egyéb oltalmi formákból eredő jogok használatának átengedésével több a használati szerződésnél.

A licencbe adót ellenőrzési jog illeti meg a licencbe vevővel szemben, amelynek során a védjeggyel ellátott áruk vagy a védjegy alatt nyújtott szolgáltatások minőségét ellenőrizheti, hiszen lévén, hogy még mindig ő a védjegy jogosultja, a licencbe vevő gazdasági tevékenysége során a licencbe adó hírnevét teszi kockára. Átruházás esetén, tekintetbe véve, hogy az oltalom jogosultja is megváltozik, így a védjegy kikerül a korábbi jogosult érdekköréből, azt semmiféle ellenőrzési jog nem illeti meg a másik féllel szemben, az új jogosult úgy használhatja a védjegyet, ahogyan csak szeretné, figyelembe véve persze azt, hogy a fogyasztókat nem tévesztheti meg vele.

Egyik szerződéstípus esetén sincs sem időbeli, sem – az oltalmi forma területiális hatálya kívüli egyéb – területi korlát. Az árujegyzékben szereplő valamennyi árura, illetve szolgáltatásra, vagy akár ezeknek csak meghatározott részére nézve is átruházható vagy licencbe adható a védjegy, szem előtt tartva a megtévesztés tilalmát.

Használati szerződésben kifejezett megállapodás útján kizárólagos használati jog biztosítható a licencbe vevőnek, így csak és kizárólag ő használhatja a védjegyet. A használat szempontjából ez az esetkör hasonlít leginkább az átruházáshoz, itt csupán a szerződés időlegességében/véglegességében van eltérés.

A használó az engedélyt harmadik személyre akkor ruházhatja át, illetve csak akkor adhat harmadik személynek további engedélyt a védjegy használatára, ha azt a licencbe adó kifejezetten megengedte. Átruházás esetén ilyen korlátozás nincs, mivel az oltalom az új jogosult rendelkezési joga alá kerül, azt bárkinek tovább értékesítheti, vagy maga is licencbe adhatja. Ugyanakkor az eredeti átruházási szerződésben kiköthetőek olyan korlátozások, amelyek a további átruházást érinthetik, ilyen lehet például a közvetlen versenytársnak történő átruházás tilalmának kikötése.

A licenciaszerződés a jövőre nézve megszűnik, ha a szerződésben megállapított idő lejár vagy meghatározott körülmények bekövetkeznek, illetve ha a védjegyjog elhalálozik. Emellett természetesen a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: Ptk.) kötelmi jogi részében foglaltak alapján is megszűnhet a szerződés. Az átruházási szerződés prompt jellegéből fakadóan a szerződés megszűnésének esetei csak korlátozott mértékben alkalmazhatóak.

Védjegyátruházás esetén az új védjegyjogosultat a védjegylajstromba be kell jegyeztetni, licenciaszerződés esetén a használó bejegyzése azonban nem kötelező, de mindenképpen célszerű, ugyanis annak elmaradása a használó jogérvényesítési lehetőségeit korlátozza.² Az átruházás kötelező bejegyzését a Vt. tételesen nem említi, de logikai és rendszertani elemzésből egyértelműen következik a bejegyzési kötelezettség.³

2. VÉDJEGYÁTRUHÁZÁS A TECHNOLOGIAMENEDZSMENT KÖRÉBEN

Az átruházás és a licencia elhatárolása után azt szükséges megvizsgálnunk, hogy a szellemi tulajdon-jogok, így a védjegyjog is, miként vesznek részt a kereskedelemben, hogyan válnak maguk is a kereskedelem tárgyává, és töltik be gazdasági szerepüket.

A szellemi tulajdon értékesítése kapcsán a legáltalánosabban használt kifejezés a technológiamenedzsment. Ez a fogalom még a szellemi tulajdon fogalmánál is sokrétűbb, de talán könnyebben definiálható. Molnár szerint e szakkifejezés alatt minden olyan menedzselési tevékenység értendő, amelyre az adott technológia alkalmazása érdekében szükség lehet. Ennek centrumában – és Molnár vizsgálódásainak körében is – ugyan az innováció áll, azonban a fogalom annál jóval tágabb kört ölel fel, mintha az csupán az innovációra vagy a szellemi tulajdont magában foglaló technológiára korlátozódna, így ennek megfelelően a védjegyek teljes körű menedzsmentje is beleértendő.⁴

A technológiatranszfer a fenténél szűkebb fogalmat jelöl. A Massachusetts Institute of Technology (a továbbiakban: MIT) legáltalánosabban az ismeretek és a felfedezések köz számára történő eljuttatásaként definiálja. Témánk szempontjából viszont nagyobb jelen-

² A licencia kötelező bejegyzésének kérdése kapcsán kétféle értelmezés lehetséges. A használati szerződésről szóló részben a Vt. nem említi, hogy a feleknek azt be kellene jegyeztetni, ugyanakkor a Vt. 47. § (2) bekezdés I) pontja alapján a védjegylajstromban fel kell tüntetni a használati engedélyeket. E rendelkezés ugyan a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (a továbbiakban SZTNH) számára teremt kötelezettséget, de ha a valósággal egyezőség elvét védjegy-eljárásjogi alapelvnek elfogadjuk, akkor az SZTNH bejegyzési kötelezettségével egyidejűleg a licenciában részes felekre nézve is fenn kell állnia a bejelentési kötelezettségnek.

³ Keszler Barna Arnold: A magyar védjegyek átruházására vonatkozó szabályok összehasonlítása a közösségi védjegyjog átruházásának szabályaival, különös tekintettel a szellemi tulajdon elméleteire. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 6. (116.) évf. 4. sz., 2011. augusztus, p. 57.

⁴ Molnár István: Szellemi tulajdon menedzsment és technológia-transzfer. InnovAID Innovációs és Gazdasági Tanácsadó Kft., Kecskemét, 2008, p. 14.

tősséggel bír az az esetkör, amikor a technológiatranszfer egy harmadik személy részére történő átruházással valósul meg. Ez megtörténhet közvetlenül a felek között, de úgynevezett hídképző intézmények útján is. Utóbbi előfordulásának tipikus példái az egyetemek, ahol rendszerint multidiszciplináris technológiatranszfer-szervezetek közreműködése révén kerül sor a szellemi tulajdon értékesítésére. A technológiatranszfer számos előnye közül az alábbiak emelhetők ki: a társadalom életminőségének javulása, a gazdasági versenyképesség növelése, munkahelyteremtés, a K+F spontán piaci finanszírozása.⁵

Természetesen a védjegyek értékesítésének folyamata eltér a technikai innovációk átadásától. Egyrészt a védjegyek önmagukban semmit sem érnek, csak valamilyen áruhoz vagy szolgáltatáshoz kapcsolódóan tudják betölteni a rendeltetésüket. Ezek persze lehetnek technológiai vívmányok is, így a szűk értelemben vett technológiatranszferhez hozzákapcsolódhatnak az árjelzők is. Fontos különbség továbbá, hogy a technológiák esetében az alkotó folyamatoknak rendkívül nagy szerepük van, a közfinanszírozású kutatás-fejlesztést és szellemi tulajdon-védelmet ráadásul törvényi szinten szabályozza a jogalkotó. Ehhez mérten a védjegyek esetén ezek a szempontok figyelmen kívül maradnak, a tág értelemben vett technológiatranszfer folyamatába csak az általomszerzéstől kezdődően kapcsolódnak be.

A kutatás és a technológiatranszfer bonyolult jogszabályi környezetben helyezkedik el. Az irányadó jogforrások Molnár nyomán hat csoportba sorolhatóak:

általános jogszabályok	polgári jogi és közigazgatási jogi normák
speciális jogszabályok	innovációs jogszabályok
	szellemi tulajdonnal kapcsolatos jogszabályok
	kockázati tőke-befektetésekkel kapcsolatos jogszabályok
	felsőoktatással kapcsolatos jogszabályok
	az adózással kapcsolatos jogszabályok

1. táblázat: A technológiatranszfer jogszabályi környezete⁶

2.1. Tudásmenedzsment Központ a Széchenyi István Egyetemen

A Széchenyi István Egyetemen a fenti rendszertani ismertetésben említett hídképző intézmény szerepét 2009. július 1. óta a Tudásmenedzsment Központ látja el. A központ olyan szolgáltatásokat fejleszt ki, amelyek célja egyrészt az egyetemi kutatási erőforrásokra és kompetenciákra támaszkodó új kutatási, innovációs és technológiatranszfer-lehetőségek

⁵ Molnár: i. m. (4), p. 15.

⁶ Molnár: i. m. (4), p. 19.

felkutatása, megragadása és megvalósításának támogatása, másrészt az egyetemi tudásmedzsmet-folyamatok és információs rendszerek fejlesztésén, valamint aktív gazdasági és intézményi partnerkezelésen keresztül az egyetem regionális tudáscentrummá válásának elősegítése.

E fejezet szempontjából kiemelt jelentőségű a kutatás-fejlesztésről és a technológiai innovációról szóló 2004. évi CXXXIV. törvény (a továbbiakban: It.). E törvény 18. §-ának (1) bekezdése kötelezővé teszi, hogy a közfinanszírozású kutatóhelyek, így például az egyetemek is, szellemi tulajdon-kezelési szabályzattal rendelkezzenek. 2006. január 1-jétől csak azok a kutatóhelyek pályázhatnak közfinanszírozású támogatásra, amelyek bírnak ilyen szabályzattal.

„A szellemi tulajdon-kezelési szabályzat a szellemi alkotásokhoz fűződő jogok védelmének, hasznosításának, a szellemi alkotások tudatos, felelős és előrelátó kezelésének fontos eszköze, és mint ilyen, az innovációs és vagyongazdálkodási kultúra fejlődésének megnyilvánulása.”⁷

Az It. 18. §-ának (2) bekezdése szerint a szabályzatnak ki kell terjednie különösen

- a kutatóhelyen létrejött és az ellenszolgáltatás fejében szerzett szellemi alkotások értékelésének és nyilvántartásának elveire, beleértve a szellemi alkotások létrehozásához felhasznált ráfordítások kimutatását,
- a szellemi alkotás nem pénzbeli hozzájárulásként gazdasági társaság tulajdonba adásának (apportálásának) vagy egyéb módon történő hasznosításának feltételeire, valamint a szellemi alkotás apportálásával szerzett részesedés megszüntetésének vagy mértéke csökkentésének feltételeire, továbbá a kezelésre vonatkozó elvekre és feladatokra, figyelemmel a szellemi alkotás értékére is,
- a szellemi alkotásokhoz fűződő jogok védelmével kapcsolatos elvekre és követelményekre,
- ha a vonatkozó jogszabályok a felek eltérő rendelkezését lehetővé teszik, a kutatóhellyel köztisztviselői, közalkalmazotti, munka- vagy munkavégzésre irányuló egyéb, valamint polgári jogi jogviszonyban álló, a szellemi alkotás létrehozásában közreműködő kutatók jogaira és kötelezettségeire a hasznosítás folyamatában,
- a kutatóhely jogosultságába tartozó szellemi alkotásokkal összefüggő értékelési, nyilvántartási és hasznosítási eljárások elveire,
- a fentiekkel kapcsolatos felelősségre és hatáskörökre.

Az egyetem Szellemi tulajdon-kezelési Szabályzatának értelmező rendelkezései alapján a védjegyek a szellemi vagyon körét képezik, ugyanis e fogalom alá tartoznak a vagyoni értékkel bíró, ám rendszerint alkotási folyamatot nélkülöző, iparjogvédelmi oltalommal védett árujelzők, vagy az egyébként nem is oltalmazható egyéb javak, mint például a goodwill.

⁷ Molnár: i. m. (4), p. 21.

A szabályzat 3. § (2) bekezdése rendelkezik saját tárgyi hatályáról. Itt kiemelt helyen szerepelnek azok, az oktatási vagy tudományos tevékenység során létrehozott szellemi alkotások, amelyekre iparjogvédelmi oltalom szerezhető, vagy amelyek szerzői jogi védelem alatt állnak, továbbá a létrehozott know-how⁸ is idetartozik. A védjegyek és egyéb árujelzők pedig akkor tartoznak a Szellemi tulajdon-kezelési Szabályzat hatálya alá, ha azok közvetlenül a felsorolt szellemi alkotásokhoz kapcsolódnak. Ebben a konstrukcióban tehát a védjegyek járulékos jelleget öltenek, vagy a feltalálói tevékenységhez, vagy pedig a szerzői művekhez kapcsolódnak.

A Széchenyi István Egyetem jogszerzésére irányuló eljárás témánk szempontjából kevésbé fontos, ezért időrendben a második fázissal szükséges folytatni, vagyis azzal, amikor az egyetem saját szellemi vagyonát igyekszik hasznosítani.

2.1.1. Az egyetemi szellemi alkotások hasznosítása

Az egyetemi szellemi alkotások hasznosításának alapvetően két módja lehetséges: hasznosító vállalkozáson keresztül vagy közvetlenül harmadik személy részére történő átruházással.

Az It. valamint az egyetem Szellemi tulajdon-kezelési Szabályzata értelmező rendelkezései alapján hasznosító vállalkozás vagy másként spin-off, spin-out vállalkozás a költségvetési vagy nonprofit kutatóhelyen létrejött szellemi alkotások üzleti hasznosítása céljából az ilyen kutatóhely által alapított, illetve részvételével vagy közreműködésével működő gazdasági társaság. Amennyiben a létrehozó szervezet nem közfinanszírozású kutatóhely, hanem gazdasági társaság, úgy vállalati spin-off cégről beszélhetünk. Megjegyzendő, hogy a törvény fogalom meghatározása jelentősen leszűkíti a spin-off vállalkozások széles körben elfogadott OECD-definícióját,⁹ hiszen nem számol az intézmény részvétele nélkül, de az intézmény rendelkezésében lévő szellemi alkotások hasznosítására alapított vállalkozásokkal.¹⁰

⁸ Olyan vagyoni értékkel bíró gazdasági, műszaki és szervezési ismeret és tapasztalat, amely a gyakorlatban felhasználható, korlátozottan hozzáférhető, és amelyet az oltalom addig illet meg, amíg közkinccsé nem válik.

⁹ Molnár: i. m. (4), p. 150. Az OECD javaslata alapján közfinanszírozású háttérrel megalakult spin-off vállalkozásokon olyan vállalatot kellene érteni, amely az alábbi jellemzők közül legalább az egyikkel bír:

- a) spin-off vállalat bármilyen olyan új cég, amelyet egyetem vagy más közfinanszírozású kutatóintézet alkalmazottja alapított,
- b) spin-off vállalat bármilyen olyan új cég, amely technológiáját egyetemtől vagy más közfinanszírozású kutatóintézettől szerezte licencljárás keretében,
- c) spin-off vállalat bármilyen olyan új cég, amelyben egyetem vagy más közfinanszírozású kutatóintézet tőkerészesedéssel vesz részt,
- d) spin-off vállalat bármilyen olyan új cég, amelyet egyetem vagy közfinanszírozású kutatóintézet alapított.

¹⁰ Molnár István: Közfinanszírozású kutatás-fejlesztés: a szellemi tulajdon-védelmi szabályzatok gyakorlati alkalmazása. In Molnár István (szerk.): Esettanulmányok a szellemi tulajdon-védelem és menedzsment köréből. InnoAID Innovációs és Gazdasági Tanácsadó Kft., 2010, Kecskemét, p. 11.

A szabályzat 9. § (2) bekezdése szerint a Széchenyi István Egyetem az általa megszerzett, iparjogvédelmi oltalomban részesülő szellemi alkotásokat – a belső hasznosítás esetét kivéve – elsősorban hasznosító vállalkozáson keresztül hasznosítja. Ennek módja, hogy a szellemi alkotást nem pénzbeli hozzájárulásként az általa létesített hasznosító vállalkozás tulajdonába adja, vagyis apportálja. A szellemi alkotások spin-off vállalkozásba történő bevitelének létezik egy másik formája is, a licencbe adás. A szabályzat az apportálásról rendelkezik részletesebben.

Az apportált szellemi alkotások követelménye, hogy vagyoni értékkel rendelkezzenek és forgalomképesek legyenek. A spin-off vállalkozás alapítását követő utólagos apportálás esetén a társasági szerződés módosítására van szükség, hiszen ez kihatással van a jegyzett tőkére. A védjegyek kapcsán megjegyzendő, hogy míg a védjegyoltalom átruházható, forgalomképes és így apportálható jog, az ahhoz kapcsolódó goodwill nem tartozik az önállóan forgalomképes dolgok, szellemi alkotások vagy egyéb jogok körébe, ezért az nem apportálható.¹¹

Attól függően, hogy a spin-off vállalkozások számára apportálás vagy licencia útján adják át a szellemi alkotásokat, jelentős különbségekkel kell számolni. Elsőként azt kell kiemelni, hogy az apport mértékét a társaság alapításakor a társasági szerződésben rögzíteni kell, ha pedig utólagos apportálásról van szó, a társasági szerződés módosítása szükséges. E folyamatokra a társasági jog szabályai az irányadóak. Licenciaszerződés megkötésére azonban főszabály szerint csak már létrejött spin-off vállalkozással van lehetőség, de nem kizárt az az esetkör sem, hogy előtársasági formában működő spin-off vállalkozással jöjjön létre szerződés. Abban az esetben, ha a szellemi alkotást apportálják, úgy azt és az ahhoz kapcsolódó valamennyi vagyoni jogot a spin-off vállalkozás rendelkezésére bocsátják, és a szellemi alkotás a társaság törzstőkéjének részévé válik. A szellemi alkotás értékében bekövetkező változás azonban érzékenyen érintheti a vállalkozást, ugyanis drasztikus leértékelődése esetén a jegyzett tőke is csökken, ami akár a spin-off létét is veszélybe sodorhatja. Licenciaszerződés esetén viszont csak a szellemi alkotáshoz kapcsolódó hasznosítási jog száll át a spin-off vállalkozásra, ami nem érinti a társaság jegyzett tőkéjét, ugyanis az a társasági cégvagyonon belül az eszközállományba kerül beszerzési értéken. A társaság léte szempontjából a licencia tehát biztonságosabb megoldás.¹²

Az egyetem által létrehozott hasznosító vállalkozásokról és az azokba apportált szellemi alkotásokról a Tudásmenedzsment Központ vezet nyilvántartást.

A szabályzat 9. §-ának (2) bekezdése lehetővé teszi, hogy amennyiben a rendelkezésre álló információk és a folyamatban lévő tárgyalások alapján a szellemi alkotást annak hasznosítási jogára igényt tartó harmadik személy számára történő átruházásával hatékonyabban lehet hasznosítani, a rektor jogosult a vonatkozó átruházási szerződést megkötöni. A szerződéses tárgyalások lebonyolítása során, a feltételek kialakításában a Tudásmenedzsment Központ szakértői segítséget nyújt. Ebben az esetben tehát a szellemi alkotások hasznosítása direkt

¹¹ Molnár: i. m. (4), p. 168.

¹² Molnár: i. m. (4), p. 169–170.

módon zajlik az egyetem és a harmadik személy között, nem ékelődik be a folyamatba a hasznosító vállalkozásba történő apportálás, majd az onnan történő hasznosítás.

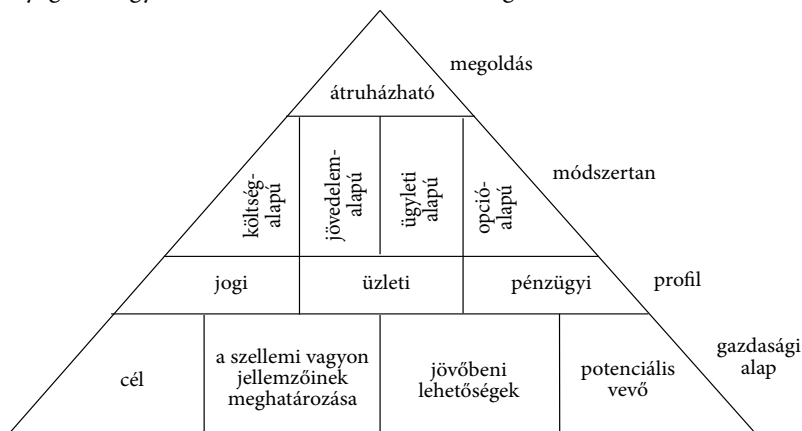
E szerződések körében a legneuralgikusabb pont a kellékszavatosság és jogszatosság kérdése. A szabályzat éppen ezért biztosítja az egyetem számára azt a jogot, hogy minden egyes szerződés esetében egyedileg határozza meg a kellék- és jogszatosság feltételeit a szabályzatban lefektetett általános irányelvek mellett.

2.2. A szellemi vagyon értékelésének módjai

Azt követően, hogy a technológiamenedzsment rendszerében sikerült elhelyeznünk a védjegyatruházt, a részletes szabályok kifejtése előtt még szükséges a szellemivagyon-értékelés módozatait is alaposabban szemügyre venni. Az itt ismertetett módszerek döntően technológiacentrikusak, a feltalálói tevékenységen alapuló szellemi vagyonok értékelésére koncentrálnak, de minthogy a vizsgálódást most már a szellemi tulajdon egészéről a védjegyekre korlátozzuk, e metódusok ismertetése során is csak a védjegyek lesznek a közép-pontban.

A szellemivagyon-értékelés kérdéseinek tisztázása során a WIPO ez irányú tanulmánya nyújt segítséget, amely feldolgozza a Lord Kelvin által kimunkált első vagyonértékelési módszereket és annak napjainkban továbbfejlesztett változatait.¹³

Az alábbi ábra illusztrálja azt, hogy tulajdonképpen mi is a szellemivagyon-értékelés célja, mik azok a szempontok, amelyek alapján érdemes az értékelést elvégezni. Az értékelési piramis lényegében egy terv, ami összeköti a célt és a megvalósítást.

2. ábra: A szellemi vagyon értékelésének piramisa. Forrás: Flignor, Orozco: i. m. (13), p. 2.

¹³ Paul Flignor, David Orozco: Intangible Asset & Intellectual Property Valuation: A Multidisciplinary Perspective. WIPO, 2006: http://www.wipo.int/export/sites/www/sme/en/documents/pdf/IP_Valuation.pdf (2011. 12. 11.).

A piramis első sorában a szellemivagyon-értékelés gazdasági alapjaira vonatkozóan találhatunk négy kérdést, amelyek megválaszolása alapvető fontosságú. Az első a cél meghatározása, vagyis hogy miért van szükség egyáltalán az értékelésre. Erre nézve hatféle indokot különíthetünk el:

1. a szellemi tulajdon értékesítése van kilátásban,
2. számviteli kötelezettségek teljesítése,
3. az adott szellemi tulajdonnal kapcsolatos jogvita indokolja,
4. csőd vagy felszámolás,
5. a szellemi tulajdon biztosítéki célú felhasználása,
6. adófizetési okok.¹⁴

A dolgozat szempontjából az első és az ötödik pont bírhat relevanciával.

A következő lépés, hogy az értékelni kívánt szellemi tulajdon jellemzőit mérlegelni kell. Mindegyik oltalmi formának ugyanis megvannak a saját specifikumai, amelyek révén azok hasznot hajtanak a jogosultnak. Ezek gyökeresen eltérhetnek egymástól a szabadalmak, a szerzői jogok vagy a védjegyek esetén. A védjegyek kapcsán a figyelembe veendő szempontok és érvek a következők:

oltalmi forma	védjegy
az oltalom keletkezésének módja	lajstromozással
az oltalom feltételei	megkülönböztetőképeség
az oltalom köre	grafikailag ábrázolható megjelölések (tipikusan szavak, számok, ábrák)
élettartam	folyamatos használat és díjfizetés mellett korlátlan
az oltalmat sértő helyzetek	összetéveszthető védjegyek

2. táblázat: A védjegyoltalom releváns adatai vagyontértékelési szempontból

A jövőbeni lehetőségek körében azt szükséges megvizsgálni, hogy a későbbiekben várhatóan hogyan alakulhat a szellemi tulajdon értéke, milyen gazdasági előrejelzésekkel lehet számolni, vannak-e olyan esetleges tervek, amelyek a későbbi értéket jelentősen befolyásolhatják. E szempontnak csőd vagy felszámolás esetén lehet nagy jelentősége, ugyanis ilyenkor drasztikusan csökkenhet a védjegy értéke és kihasználhatósága.

A potenciális vevő vizsgálatánál arra kell kitérni, hogy a rendelkezésre álló információk alapján mi az az alkusáv, ami még mind a vevő, mind az eladó számára elfogadható tartományban mozog, ezáltal pedig a megállapodás is racionalizálható.

A piramis második szintjén három szempont szerint kerülnek jellemzésre a védjegyek. Ez a szint fejezi ki azokat a jogi, üzleti és pénzügyi kérdéseket, amelyek meghatározzák a

¹⁴ I. m. (13), p. 3.

szellemi tulajdonnal kapcsolatos lehetőségeket és korlátokat, és végső soron a bevételezhető képességre adnak választ. Az értékelés folyamatában ez a fázis a leginkább idő- és munkaigényes.

Az értékelés során a jogi profil felállításának nagy jelentősége van, ugyanis a szellemi tulajdon körében a kézzelfogható fizikai jelleg hiánya miatt az elsődlegesen értékelendő jellemzők azok, amelyeket a vonatkozó jogszabályok biztosítanak az adott oltalmi formára nézve. A védjegyek esetében ez pedig különösen igaz, hiszen pusztán a védjegyhez kapcsolódó gyártási költségekről vagy munkabérről nem igazán beszélhetünk, ezért tulajdonképpen a jogi oltalom tartalmát kell értékelni, pénzben kifejezni. Ez képezi a védjegyek alapértékét. Második szempontként fel kell állítani a védjegy üzleti profilját. Ennek során tekintettel kell lenni arra, hogy az egyes szellemi tulajdon-jogok gyakorta összefonódnak egymással, így a találmányok, a védjegyek és a know-how egymáshoz való kapcsolódásának értékelése is szükséges, továbbá az esetleges feltalálói tevékenységre fordított időt és költséget is számba kell venni. Ez utóbbi a védjegyek esetén kevésbé jelentős, leginkább a tervező grafikus vállalkozói díja jöhet számításba. A pénzügyi profil felállítása során pedig az kerül mérlegelésre, hogy az érintett szellemi tulajdon-jog, a védjegy értékesítése milyen pénzügyi folyamatokat generálna a vállalkozáson belül, vagyis mekkora lenne az értékesítésből származó nyereség, és mekkora lenne a védjegy elvesztéséből eredő veszteség. Ezek az összegek nem az egyszeri értékesítési jogügyletekből származó bevételeket jelentik, hanem azt a teljes pénzügyi változást, amit a szellemi tulajdon értékesítése okoz a teljes gyártási-értékesítési láncolatban, illetve azt, hogy milyen további pénzügyi lehetőségek nyílnak meg vagy zárulnak be a védjegy esetleges átruházása vagy licencbe adása miatt.¹⁵

A piramis harmadik szintjén helyezkednek el a konkrét vagyonerőértékelési metódusok. Számos elnevezésük és kombinációjuk ismeretes, de itt csak az alaptípusok rövid összefoglalására van mód. A piramis első két szintjének vizsgálati eredménye határozza meg azt, hogy melyik értékelési módszer kerüljön alkalmazásra.

A négy módszer közül az ügyleti vagy másként piaci alapú módszer a legegyszerűbb. Itt tulajdonképpen az értékelés során a hasonló szellemi alkotások átruházási, illetve kereskedelmi ügyleteiből származó tapasztalatokat használják fel. Három fajtája különböztethető meg: az aukciós, az összehasonlító piaciérték-, valamint az összehasonlító licenciaérték-módszerek. Az aukciós módszer során a lehetséges vevők által egy árverés keretein belül kerül sor a szellemi tulajdon értékének meghatározására. Az összehasonlító piaci- és licenciaérték-módszer esetében az adott védjegy értékét a hozzá hasonló, de más vállalkozások tulajdonában lévő védjegyek értékesítési áraival, licenciadíjaival hasonlítják össze, és állapítják meg az adott védjegy értékét.¹⁶

¹⁵ *Flignor, Orozco*: i. m. (13), p. 5.

¹⁶ *Kiri Marietta*: Találmány és technológiaértékelés. In *Molnár István* (szerk.): *Esettanulmányok a szellemi tulajdon-védelem és menedzsment köréből*. InnoAID Innovációs és Gazdasági Tanácsadó Kft., Kecskemét, 2010, p. 138.

A módszer problémája, hogy Magyarországon nem létezik olyan adatbázis, ami a korábbi ügyletek adatait tartalmazná, a külföldi adatbázisok pedig nem nyilvánosak. Ezért a gyakorlatban ennek a módszernek az a formája terjedt el, hogy nemzetközi piackutatási módszerek alapján meghatározzák az adott védjeggyel ellátott termékek jelenlegi és jövőbeli piacát (ennek különösen a nemzetközi és közösségi védjegyek esetén van nagy jelentősége), majd ezt követően a hasonló vagy közel azonos termékek piacait beazonosítva becsülik meg, hogy az adott védjeggyel ellátott termék a piac mekkora hányadát fedné le. Ezt követően piacforgalmi adatok segítségével meghatározzák a termék eladásából származó nyereséget, amely összegből a fedezeti hányad segítségével megbecsülik a védjegy értékét.¹⁷

A jövedelemalapú értékelési módszer akkor lehet hasznos, ha a jogosultnak nem állnak rendelkezésére összehasonlító adatok. E módszer tulajdonképpen a védjegy által generált, jövőbeni várható haszonra alapoz. Három fő tényező különíthető el a vizsgálat során, ezek pedig a következők:

- várható bevétel,
- a védjegy gazdasági szerepe,
- diszkontráta.

A várható bevétel kiszámolásakor minden, a védjeggyel érintett áru vagy szolgáltatás eladásából származó direkt és indirekt bevételt figyelembe kell venni. A védjegy gazdasági szerepének körében az vizsgálendő, hogy vajon meddig lesz még alkalmas arra, hogy bevételt hajtson a jogosultnak, lehet-e vele hosszú távon is számolni. Védjegyek esetén ezt általában az oltalmi időhöz lehet kötni – ami korlátozás nélkül megújítható –, hacsak valamilyen váratlan esemény folytán nem szorul ki a piacról a termék. A szabadalmak esetén ez már ingoványosabb terület, ugyanis ott könnyen lehet, hogy már jóval az oltalmi idő lejártá előtt értéktelenné válik az adott szabadalom. A diszkontrátát pedig a jövőbeni pénzáramlások jelenértékűvé átszámításához használják.¹⁸

A jövedelemalapú módszer egyik, a védjegyek esetében is alkalmazott fajtája a profitprémium módszer, amely során összevetik az oltalommal ellátott és oltalom nélküli megjelölésekből eredő bevételeket. A másik módszer pedig a reziduális értékelés, ahol azt feltételezik, hogy egy vállalat szellemi portfóliójának értéke egyenlő a vállalat részvénytőrségi árának materiális eszközökkel csökkentett részével.¹⁹

A költségalapú értékelési módszert a szakemberek mindenütt csak kiegészítő jelleggel ajánlják, önálló alkalmazása nem célszerű. A módszer lényege ugyanis, hogy azt a költséget veszi az értékelés alapjául, ami az adott szellemi alkotás kifejlesztéséhez és piacra viteléhez szükséges volt. Két fő formája különböztethető meg, a történeti és a pótlási költségmódszer. A történeti költségmódszer során a védjeggyel kapcsolatos múltbéli költségeket gyűjtik ösz-

¹⁷ Kiri: i. m. (16), p. 139.

¹⁸ Flignor, Orozco: i. m. (13), p. 11.

¹⁹ Kiri: i. m. (16), p. 139–140.

sze és összegzik, amelyek a következők lehetnek: tervezési díj, piackutatási költségek, az oltalom megszerzésére és fenntartására fordított költségek (lajstromozás, felszólalás, megújítás), jogi költségek vagy egyéb speciális költségek. A pótlási költségmódszer szerint a védjegy értéke egyenlő az azonos funkciójú és hasznosságú védjegyek létrehozásához szükséges befektetés mértékével, vagyis azzal a költséggel, ami az értékesíteni kívánt védjegy pótlásához lenne szükséges.²⁰

A költségalapú értékelés viszonylag egyszerű, de súlyos hiányossága, hogy nem veszi figyelembe a várható jövőbeli profitot, ami sokszorosa lehet az addigi költségeknek. E módszerrel a minimális eladási ár meghatározásához célszerű használni, hiszen ezzel legalább egyensúlyban maradnak a kiadások és a bevételek.

A három klasszikus értékelési módszer – ügyleti alapú, jövedelemalapú, költségalapú – mellett megjelentek újabb, nem tradicionális megoldások is, amelyek közül az opcióalapú értékelési módszert érdemes kiemelni. Az opciós ügyletek lényege, hogy egy termék vagy szolgáltatás jövőbeli megszerzésére jogot biztosít az opció vevőjének, az opció eladójának pedig kötelezettsége keletkezik az eladásra vonatkozóan. Az eladási kötelezettség ellenértéke az opciós díj. Az opciós ügyletek tipikus terepuma a tőzsdei kereskedelem, de a szellemi tulajdon körében is gyakorta használatosak. Opciós díjat akkor határozhatnak meg, ha a védjegy átruházását a vevő el kívánja halasztani későbbi időpontra. Az átruházásig terjedő időszakban azonban a jogosult nem adhatja licencbe a védjegyet, vagy nem ruházhatja át másra, így potenciális haszontól esik el. Ez a veszteség jelenti az opciós díj egyik elemét. Ugyanakkor az opció időtartama alatt a piaci hatások miatt jelentősen változhat az adott védjegy értéke, amit alapos kockázatelemzéssel előre le kell modellezni, hogy az értékváltozás valamelyest beépíthető legyen az opciós díjba.

Az opciós módszert akkor célszerű alkalmazni, ha nagy tőkebefektetést igénylő vállalkozásokról van szó, ahol a megtérülés mértéke bizonytalan és távoli, például a gyógyszeriparban vagy ásványi anyagok kitermelésénél.²¹

A piramis legfelső szintjét képezi a teljes értékelési folyamat eredménye, ami alapján a védjegy jogosultja eldöntheti, hogy adott körülmények között megéri-e védjegyet átruházni, vagy sem.

Az értékelési módszer kiválasztásakor figyelemmel kell lenni arra, hogy milyen célból válik szükségessé a szellemi tulajdon értékelése. A módszerek eltérő megközelítései miatt ugyanis a rosszul megválasztott útvonallal kedvezőtlen eredményre vezethet. Valamennyi értékelési módszer elvégzése pedig nyilvánvalóan többletkiadást is jelent, ezért mindenképpen szükséges a kezdeti helyes kérdésfeltevés. Amennyiben az idő és költség a védjegy valószínűsíthető értékéhez képest elhanyagolható, úgy érdemesebb több módszert is alkalmazni, hogy a vizsgálatok komplexitása minél teljesebb körben feltárja az adott védjegy értékét.

²⁰ Kiri: i. m. (16), p. 138.

²¹ Flignor, Orozco: i. m. (13), p. 14.

Az Európai Védjegy Intézet mint független testület minden évben elkészíti a legértékesebb védjegyek listáját, amelyből itt egy rövid kivonattal érzékeltetjük a hazánkban is ismert, legjelentősebb védjegyek értékeinek dimenzióit.

	Védjegy	Érték (millió €)
1.	APPLE	69 658
2.	COCA-COLA	55 079
3.	MICROSOFT	51 331
4.	GOOGLE	48 175
5.	IBM	46 243
6.	McDONALD'S	44 949
16.	VODAFONE	28 505
20.	NESTLÉ	25 418
25.	WALT DISNEY Co.	22 457
49.	TESCO	15 622
63.	RED BULL	13 401
83.	IKEA	10 357
n/a	OTP BANK	425

3. táblázat: Brand ranking 2011, http://www.eurobrand.cc/en/publication/eurobrand_2011, 2011. 12. 12.

3. A VÉDJEYÁTRUHÁZÁSNAK KERETET ADÓ JELENTŐSEBB NEMZETKÖZI SZERZŐDÉSEK

Ebben a fejezetben azokat, a nemzeti védjegyjogok harmonizációja területén jelentős nemzetközi szerződéseket mutatjuk be, amelyek a védjegyek átruházására nézve anyagi jogi szabályokat tartalmaznak. Az eljárási rendelkezésekről az egyes jogrendszereken belüli átruházhatóság feltételei között lesz szó. Ennek célja, hogy az átruházások nemzetközi keretrendszerének főbb ismérvei feltárára kerüljenek, aminek következtében az egyes jogrendszerekben fellelhető szabályok is más megvilágításba helyezhetőek.

A szellemi tulajdon joga az egyik legszélesebben, nemzetközileg is harmonizált jogterület, ez a harmonizáció már több mint egy évszázados múltra tekint vissza. A későbbiekben ismertetett nemzetközi szerződések alapvetően meghagyták a tagállamoknak a lehetőséget, hogy saját igényeik szerint alakítsák ki a hazai védjegyjogukat, az egyezmények csupán az egyes megoldások alkalmazása esetére rendelnek kötelezően vagy fakultatívan átveendő szabályokat, vagyis egyfajta másodlagos, áttételes jelleg érvényesül a szabályozási struktúrában. Ez különösen igaz az átruházások kérdéskörében.

A szabályozási koncepciók két részre bonthatóak. Egyes szerződések anyagi jogi értelemben kívánják az átruházást keretek közé szorítani, így itt kiváltképpen a részleges átruházás,

illetve a goodwill vagy vállalkozással együtt történő átruházás kerül a középpontba. Más nemzetközi megállapodások pedig inkább eljárási vonatkozásban tartalmaznak előírásokat a tagállamok számára, amelyek összhangja és kellő szintű szabályozottsága szintén kulcsfontosságú, garanciális jellegű.

3.1. PUE

Fontossága és időbeli elsősége miatt is az ipari tulajdon oltalmára létesült Párizsi Unió Egyezményével (*Paris Convention for the Protection of Industrial Property*, a továbbiakban: PUE) célszerű az elemzést kezdeni. E nemzetközi instrumentum volt az első jelentős lépés a védjegy jog nemzetközi harmonizációja terén. Részben olyan elveket és normákat rögzít, amelyek a nemzetközi együttműködés direkt elősegítését szolgálják, részben pedig a nemzeti iparjogvédelmi jogalkotás egységesítését célozzák.²² Az elfogadásakor hatályos szövegváltozata még nem tartalmazott iránymutatásokat az átruházásra nézve. Az ilyen irányú kiegészítésére csak 1937-ben, a londoni konferencián került sor. A korabeli védjegy jogi irányzatok közötti ellentétet tükrözi a kiegészítés, amely tulajdonképpen a status quo fenntartására irányult, de érdemben nem kívánta befolyásolni a tagállamokat.²³ A PUE 6^{quater} cikke a következőképpen szól:

(1) Ha az unió valamelyik országának jogszabályai szerint a védjegy átruházása csak akkor érvényes, ha az egy időben történik annak a vállalatnak vagy üzletkörnek átruházásával, amelyhez a védjegy tartozik, az érvényesség elismeréséhez elegendő, ha a jogszerzőre a vállalatnak vagy üzletkörnek ebben az országban levő részét ruházzák át az átruházott védjeggyel ellátott áruknak kizárólagos, ottani gyártási vagy árusítási jogával együtt.

(2) E rendelkezés nem rója az unió országaira azt a kötelezettséget, hogy olyan védjegy átruházását is érvényesnek tekintsék, amelynek a jogszerző részéről való használata ténylegesen alkalmas a közönség megtévesztésére, nevezetesen a védjeggyel ellátott áru származási helyét, természetét vagy lényeges tulajdonságait illetően.

A megközelítésből egyértelműen kiolvasható, hogy elsődleges szempont volt a tagállamok védjegy jogának tiszteletben tartása és függetlenségük megőrzése. Így különösen az USA érdekeinek megfelelően módosult a PUE, hiszen a tagállamok belátására bízták, hogy csak a vállalkozással vagy az üzletkörrel (a szöveg angol nyelvű változatában goodwill) együtt történő átruházás érvényességét ismerik-e el.²⁴

²² Lontai Endre, Faludi Gábor, Gyertyánfy Péter, Vékás Gusztáv: Magyar polgári jog. Szellemi alkotások joga. Eötvös József Könyv- és Lapkiadó Bt., 2008, Budapest, p. 17.

²³ Irene Calboli: Trademark assignment „with goodwill”: a concept whose time has gone. Florida Law Review, 2005. 4. sz., p. 817: <http://papers.ssrn.com>, (2011.11.13).

²⁴ Vö. 5. fejezet.

Az idézett cikk (1) bekezdése tulajdonképpen nem pártolja sem a tiszta átruházást,²⁵ sem a goodwilllel történő átruházást. Utóbbinak csupán egy territoriális feltételt határoz meg, miszerint a szerződés érvényességéhez az is elegendő, ha az adott országban lévő vállalkozásrészt vagy üzletkört ruházzák át a jogszerzőre. Azokat a jogrendszereket, amelyek érvényesnek elismerik a védjegyek tiszta átruházását, a fenti rendelkezések nem érintik. Kompromisszumos természete ellenére a fenti cikk nemcsak elismeri a tiszta átruházás lehetőségét, de a megszövegezés alapján azt tekinti főszabálynak, és kivételnek a vállalkozással és goodwilllel együtt történő átruházást, noha a II. világháborúig a nemzeti jogokban éppen fordított volt a helyzet – jegyzi meg Calboli.²⁶

A (2) bekezdés azt az alapelvet juttatja érvényre, hogy az átruházás folytán megátvesztővé váló védjegyek átruházásának érvényességét nem kötelesek a tagállamok elismerni. Megfogalmazása azonban kissé bizonytalanságot keltő. Ahelyett, hogy a megátvesztő átruházások egyértelmű érvénytelensége mellett döntene – ahogyan az egyébként ésszerűen következne is a védjegy jog alapeleiből –, csupán nem kötelezi a tagállamokat érvényességük elismerésére. E rendkívül puha szövegezés ráadásul következtetlenséget eredményez, ugyanis a PUE 10bis cikk (3) bekezdés 3. pontja kógens jelleggel írja elő a megátvesztő megjelölések tilalmazását.

A 6^{septies} cikk az átruházást mint alkalmazható jogkövetkezményt szabályozza, ugyanis ha az ügynök vagy képviselő a védjegy tulajdonosának engedélye nélkül a saját nevére kéri a védjegy lajstromozását, a felszólaláson és a törlésen kívül követelheti – amennyiben az adott ország joga lehetővé teszi – a védjegyoltalom saját javára történő átruházását is. E konstrukció a védjegy átruházásának szankciós jellegű realizálását teszi lehetővé, amely a kényszerátruházás kifejezéssel absztrahálható.

3.2. TRIPS

„A szellemi tulajdonjogok több, mint egy évszázada létrejött nemzetközi oltalmi rendszerének szerves jogfejlődését a GATT Uruguay-i fordulója eredményeképpen létrejött, a Kereskedelmi Világszervezetet létrehozó 'egyezménycsomag' részét képező Szellemi Tulajdonjogok Kereskedelmi Vonatkozásairól szóló Egyezmény (a továbbiakban: TRIPS), mint 'szervetlen jogtest' alapjaiban rengette meg.”²⁷ A TRIPS összekapcsolja a Kereskedelmi Vi-

²⁵ E kifejezés alatt a védjegyek átruházásának azt a módozatát értjük, amikor a védjegy oltalmát a vállalkozástól, goodwilltől, technológiától és know-how-tól függetlenül, csakis önmagában ruházzák át a jogszerző félre. Az angol jogi terminológiában az assignement in gross szófordulattal jelölik e megoldást. A tiszta átruházás lehetőségének előfeltétele, hogy az adott jogrendszer védjegyjoga olyan fejlettségi szintet érjen el, amely a védjegyeket önálló, vagyoni értékű jognak tekinti, s ezáltal függetleníthető bármely fizikai hordozójától vagy a körülötte kialakult hírnévtől.

²⁶ Calboli: i. m. (23), p. 818.

²⁷ Csiky Péter: A TRIPS egyezmény szerepe a nemzetközi iparjogvédelmi rendszerben. Iparjogvédelmi Szemle, 103. évf. 3. sz., 1998: <http://www.mszh.hu/kiadv/ipsz/199806/csiki.html> (2010. március 14.).

lágszervezet alapvető jogi elveinek a szellemi tulajdon területére való kiterjesztését, a szellemi tulajdonra vonatkozó minimális védelmi normák erősítését, a végrehajtási kötelezettségeket és a vitarendezéssel kapcsolatos rendelkezéseket.

Ahhoz mérten, hogy a TRIPS a szellemi tulajdon legátfogóbb nemzetközi jogforrása lett, és kereskedelmi aspektusból szabályozza a szellemi tulajdon-jogokat, a védjegyek átruházására vonatkozóan tulajdonképpen csak egyetlen mondatot tartalmaz, ugyanakkor jelentősége nem lebecsülendő. Az egyezmény 21. cikke az átruházásra nézve az egyezményben részes tagállamokra bízta az átruházás feltételeinek meghatározását azzal a kitételrel, hogy biztosítani kell a jogosult számára, hogy az oltalom alatt álló védjegyet akár az ahhoz tartozó vállalkozással, akár anélkül átruházhassa.

A cikk szövege meghatározza az átruházások anyagi jogi minimumát, azonban kiemelésért érdemel, hogy az vállalkozásról (*business*), és nem goodwillről beszél, ellentétesen például az amerikai védjegy törvénnyel.²⁸ Ez pedig szükségessé teszi a vállalkozás és a goodwill fogalmának elhatárolását, hiszen ennek fényében vizsgálandóak az egyes nemzeti jogok megoldásai, így különösen az amerikai, goodwill átruházásához kötött védjegyátruházás.

A vállalkozás és a goodwill alapvetően részben azonos, részben eltérő jelentéstartalmakat hordoznak magukban, noha egzakt goodwill fogalomról mind a mai napig nem beszélhetünk, de mindenképpen rész-egész viszony jellemzi őket. A goodwillt röviden úgy jellemezhetnénk, hogy a vállalkozás azon attribútumait foglalja magában, amelyek a kialakult vevőkört megtartják vagy ki is terjesztik. A vállalkozás alatt pedig materiális értelemben a gazdasági tevékenység céljára létrehozott ipari vagy kereskedelmi szerveződést és a hozzá tartozó tárgyi eszközöket értjük.²⁹ Még e megfogalmazások sem alkalmasak arra, hogy jogi értelemben kellő distinkciót tehessünk a két fogalom között, de annyi bizonyos, hogy a vállalkozás fundamentális eleme a goodwill.

Összevetve a PUE 6^{quater} és a TRIPS 21. cikkét látható, hogy az utóbbi jóval liberálisabb, és nagyobb teret kíván engedni a védjegy jogosultaknak. Míg a PUE a tagállamokra bízta, hogy a védjegyátruházások érvényességi feltételévé teszik-e a vállalkozás vagy a goodwill átruházását is, addig a TRIPS egyenesen előírja az egyezményben részes tagállamok számára, hogy biztosítani kell a vállalkozás átruházása nélküli védjegyátruházást is. Ugyanakkor a TRIPS a goodwillről nem ejt szót, szemben a PUE-val. Amennyiben a fenti distinkciót elfogadjuk, és a goodwillt a vállalkozástól elkülöníthető elemnek fogjuk fel, akkor azok a védjegyrendszerek megfelelnek a TRIPS előírásainak, ahol a goodwill átruházása is érvényességi kellék.³⁰ Hiszen nem a teljes vállalkozás átruházása a feltétel, hanem annak csak az egyik eleme, a goodwill. Valamennyi tagállamnak, amely részese a PUE-nak és a TRIPS-nek is, utóbbi miatt kötelessége lehetővé tenni a vállalkozás átruházása nélküli védjegyátruházást is, mert hiába engedi meg a PUE ennek az ellenkezőjét, az a TRIPS-be ütköző megoldás lenne.

²⁸ Vö. 5.1. fejezet.

²⁹ Calboli: i. m. (23), p. 812.

³⁰ Például az USA jogrendszere. Vö. 5. fejezet.

3.3. NAFTA

Az Észak-amerikai Szabadkereskedelmi Egyezmény (*North American Free Trade Agreement*, a továbbiakban: NAFTA) az USA, Kanada és Mexikó között 1992. augusztusában aláírt, és 1994. január 1-jén hatályba lépett szabadkereskedelmi egyezmény, amelynek célja a tagországok közötti kereskedelmi és beruházási akadályok lebontása. Ugyan szűk körű háromoldalú egyezményről van szó, de mivel a védjegyek átruházásáról is rendelkezik, és az USA mint a szellemi tulajdon területén kiemelkedő állam is a tagja, érdemes közelebbről is megvizsgálni.

Az 1708. cikk 14 pontban szabályozza a védjegyeket. A dolgozat szempontjából a 11. pont érdemel figyelmet. A TRIPS-szel szinte szó szerint megegyező módon írja elő az egyezményben részes tagállamok számára, hogy a védjegyjogosultak számára lehetővé kell tenni védjegyük átruházását az ahhoz tartozó vállalkozás átruházása nélkül. Érezhető tehát a '90-es évek nemzetközi trendje: a goodwill fogalmának háttérbe szorulásával a vállalkozást helyezték előtérbe.

Valamennyi NAFTA-tagállam egyben a WIPO-nak is tagja, s ezáltal a PUE-ben is részes fél, így a NAFTA és a PUE viszonyára ugyanaz irányadó, mint a TRIPS és a PUE közötti kapcsolatra. A NAFTA és a TRIPS pedig ebben a vonatkozásban egymással összhangban van.

Érdekesség, hogy a három tagállam közül Kanada és Mexikó lehetővé tette a goodwilltől független, tiszta átruházást, míg az USA ezt nem tette meg. A kanadai Trade-marks Act 48. §-a lehetővé teszi mind a lajstromozott, mind a lajstromon kívüli védjegyek elidegenítését, akár a hozzájuk kapcsolódó goodwilllel, akár anélkül történjék az átruházás.³¹ A mexikói iparitulajdon-törvény pedig egy az egyben, határozott megfogalmazással lehetővé teszi a tiszta átruházást, minden további feltétel nélkül.³²

3.4. A Védjegyjogi Szerződés és a Szingapúri Védjegyjogi Szerződés

A címben jelzett mindkét szerződés a WIPO égisze alatt jött létre. A Védjegyjogi Szerződést (*Trademark Law Treaty*, a továbbiakban: TLT) a részes államok 1994-ben írták alá, jelenleg 53 tagot számlál. Hazánkban az 1999. évi LXXXII. törvény hirdette ki. A TLT célja, hogy a nemzeti és a regionális védjegyoaltalommal kapcsolatos eljárásokat összehangolja a tagállamokban. Az egyezmény alapvetően három fázisra nézve tartalmaz szabályokat: a védjegy lajstromozására, az azt követően keletkezett változások bejegyzésére és az oltalom megújí-

³¹ Trade-marks Act (R.S.C., 1985, c. T-13), 48. §: <http://laws.justice.gc.ca/eng/acts/T-13/page-20.html#h-14> (2011. 11. 27.).

³² Ley de la Propiedad Industrial, Artículo (D.O.F. June 27, 1991) 143: <http://www.diputados.gob.mx/LeyesBiblio/pdf/50.pdf> (2011. 12. 27.) in Calboli: i. m. (23), p. 824.

tására. Témánk szempontjából a második fázis a kiemelendő, ugyanis ebben a körben kerül szabályozásra a jogosult személyében bekövetkező változás nyilvántartása.

A Szingapúri Védjegyjogi Szerződést (*Singapore Treaty on the Law of Trademarks*, a továbbiakban: STLT) 2006-ban fogadták el azon a diplomáciai konferencián, amelynek célja a TLT felülvizsgálata volt. Jelenleg 27 tagállam a részese. Az STLT-től a szerződő felek azt várják, hogy modern és dinamikus nemzetközi keretrendszert teremtsen a védjegyeljárások harmonizációja számára, amit elsősorban a korábbi évtized technológiai fejlődése implikált.

Magyarország képviselőjében dr. Bendzsel Miklós, az SZTNH elnöke írta alá a szerződést, ám annak az országgyűlés általi ratifikációja és kihirdetése eddig elmaradt. Annak ellenére, hogy hazánkban még nem hatályos a szerződés, Magyarországot is terhelik bizonyos kötelezettségek. A nemzetközi szerződések joga szerint ugyanis minden szerződő félnek tartózkodnia kell minden olyan magatartástól, ami veszélyeztetné a szerződés teljesülését.

A jogosult személyében bekövetkező változásról szóló rész – mindkét egyezmény 11. cikke – gyakorlatilag megegyezik a TLT-ben és az STLT-ben, ezért a két szerződés szabályait együtt célszerű tárgyalni.

Az egyezmények ugyan döntően eljárásjogi harmonizációt céloznak – melyek ismertetésére később kerül sor –, azonban egy ponton ez szükségszerűen összekapcsolódott anyagi jogi kérdésekkel is. A TLT 11. cikk (4) bekezdése és az STLT 11. cikk (3) bekezdése egymással megegyezően, négy pontban sorolja fel azokat a kiegészítő dokumentumokat, amelyeket a részes tagállamok nem követelhetnek meg a védjegyátruházás bejegyzése iránti kérelem mellékleteként. Ezek közül a negyedik érdemel kiemelt figyelmet, ugyanis eszerint érvényességi feltételként nem követelhető annak feltüntetése és igazolása, hogy a védjegyjogosult részben vagy egészben átruházta a vállalkozását vagy a védjegyhez kapcsolódó goodwilljét az új jogosultra. Ez ugyan az egyezmények aspektusából nézve eljárási kérdés, azonban indirekt módon materiális értelemben is szabályozza az átruházást. Hiszen így a részes államok számára értelmetlenné válna a goodwilllel együtt történő átruházás megkövetelése, hiszen a hatáskörrel rendelkező hivatalok erre nézve bizonyíték szolgáltatását a TLT és az STLT alapján nem kérhetnek, így ezt mint a szerződés érvényességi kellékét vizsgálni sem tudnák. A vállalkozás átruházása pedig a TRIPS alapján nem is lehet érvényességi feltétel. Ha a részes állam joga a tiszta átruházást nem ismeri el, akkor az átruházás bejegyzése során erre hivatkozva az érvénytelenséget nem lehet megállapítani. Ily módon a védjegy-átruházási szerződések érvényessége a goodwill átruházásának elmaradása miatt ezekben az államokban csak bírói úton támadható meg, és mivel így semmisségről nem, csak megtámadhatóságról beszélhetünk, csak a szerződést kötő felek élhetnek a bírósághoz fordulás jogával.

Érdekesség, hogy a TRIPS, a NAFTA és a TLT hozzávetőlegesen egy időben keletkezett, ezek közül mégis csak a TLT tartalmazza a goodwill kifejezést, míg a másik két egyezmény hallgat róla.

Legeza Dénes István*

„SEGÍTSÜK AZ ÁRVÁKAT”¹ ÚTMUTATÓ AZ ÁRVA MŰVEK EGYES FELHASZNÁLÁSAIHOZ

*„A könyv, mely századok során volt márvány, érc, papirusz,
hártya, kéreg, viasz, fatábla, bőr és rongy,
de változtatva anyagát, mindig megtartotta belső, rejtélyes mivoltát.”*
Kosztolányi Dezső: Levél a könyvről²

1. BEVEZETÉS

Az idézetben szereplő intelmeivel Kosztolányi Dezső a 15 éves Ádám fiával próbálja meg-szerettetni a könyvet, amelyet évezredek alatt változó külsőbe zárt szellemnek tart. A gép-kocsi, a repülő, a léghajó, a pszichoanalitika, a felfedezések, az utazások, a rádió, a film és a mozi korszakával a könyv nem tud versenyezni – írja 1929-ben –, de fontosnak tartja, hogy fia ráébredjen arra, hogy az élet jelentős kérdéseire választ a könyvekben találhat: „mennél inkább fogyasztják, annál több lesz belőle.”³

A kultúrafogyasztó társadalomnak, amely szórakozásán túl tudásának gyarapításához és munkájához is felhasználja a szerzői alkotásokat,⁴ fontos, hogy nap mint nap korlátlan számban hozzáférhessen e művekhez. Ennek legegyszerűbb módja, ha a kiadó felveszi a kapcsolatot a szerzővel, megállapodnak a felhasználás feltételeiről, és szerződést kötnek. Az olvasó-hallgató-néző pedig a kiadott műveket a boltok polcairól vagy az internetről vásárolhatja meg.

A szerzői jog alapvetése az, hogy a szerző kizárólagos joggal rendelkezik műve felhasználásának engedélyezésére.⁵ A szellemi termékeket fogyasztók mai elvárása, hogy az általuk keresett művekhez bármikor hozzá lehessen férni, több szerzői jogi problémát is felvet. A szerző hiányában ki az, aki jogosult lehet helyette engedélyt adni a felhasználásra, az olvasó miként férhet hozzá olyan művekhez a könyvtárakon túl, amelyeket korábban már kiadtak,

* A szerző a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZTNH) Szerzői Jogi Főosztályának munkatársa, a Szerzői Jogi Szakértő Testület titkárhelyettese, valamint az SZTE ÁJTK Doktori Iskolájának hallgatója.

¹ A szerző saját véleményét tükröző gondolatok nem feltétlenül azonosak az SZTNH álláspontjával.

² Csengetett, Mylord? 3. évad 1. rész címe

³ Kosztolányi Dezső: Levél a könyvről. Diárium, 1933. III. évf. 1-2. sz., p. 11–13.

⁴ Kosztolányi: i. m. (2), p. 11.

⁵ A kulturális anyagok digitalizálásáról és online hozzáférhetővé tételéről, valamint a digitális megőrzésről szóló, 2006. augusztus 24-i 2006/585/EK európai bizottsági ajánlás, (3) preambulumbekzdés: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:236:0028:0030:HU:PDF> (valamennyi internetes hivatkozás utolsó megtekintésének dátuma: 2012. augusztus 30.)

⁵ A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szt.) 16. § (1) bek.

de kereskedelmi forgalomban már nem kaphatók? Kötelező műregisztráció hiányában mely adatbázisokban lehet, illetve érdemes a jogtulajdonosok után kutatni?

Ennek az állapotnak a feloldására, vagyis hogy ilyen műveket jogszerűen lehessen felhasználni, több jogtechnikai megoldás képzelhető el. Schulze⁶ ilyen lehetőségként sorolja fel a kivételek és korlátozások bevezetését, a védelmi idő korlátozását, a hatósági engedélyezést, a dátumvonal bevezetését (azaz egy bizonyos időpont előtti művek árának minősülhetnek), a metaadatok regisztrációját, a Creative Commons-licenc használatát,⁷ az előkerülő jogosultak számára korlátozott jogorvoslat lehetőségének bevezetését – ami egyben a felhasználóknak korlátozott felelősséget biztosít, az úgynevezett önkéntes, biztonságos kikötő kötelezettségvállalásokat (*safe harbor*), az önkéntes, ágazati szintű megállapodásokat,⁸ illetve a jogosítási rendszerek bevezetését (kötelező és kiterjesztett hatályú közös jogkezelés).

Jelen tanulmány az ismeretlen vagy ismeretlen helyen tartózkodó szerző műveinek egyes jogai felhasználásának a hatályos magyar hatósági engedélyezésén, illetve kiterjesztett hatályú közös jogkezelésen alapuló engedélyezését, valamint az összefogadásra kerülő európai uniós irányelvet vizsgálja, amely a kivételek és korlátozások mechanizmusát kívánja bevezetni.

1.1. A tömeges digitalizálás igénye

Az Európai Bizottság 2006. évi ajánlásában⁹ még az európai kulturális örökség internetes felhasználásának gazdasági és kulturális lehetőségéről szólt, az ajánlás 2011. évi frissítésében¹⁰ már sürgeti a közgyűjtemények digitalizálásának ösztönzését annak érdekében, hogy Európa megőrizhesse a kultúra és a kreatív tartalmak terén betöltött vezető szerepét. A „Bölcsék tanácsának” tanulmánya arról ír: „Célunk annak biztosítása, hogy Európa megtapasztalja a digitális reneszánszt ahelyett, hogy belépjen egy digitális sötétkorszakba.”¹¹

⁶ Ellen Franziska Schulze: Orphan Works and Other Orphan Material Under National, Regional and International Law: Analysis, Proposals and Solutions. European Intellectual Property Review, 2012. május, p. 313–323.

⁷ Ez a jogosult nyilatkozatához kötött, a visszaható hatály hiánya miatt nem releváns megoldási lehetőség.

⁸ Erre lásd: Memorandum of Understanding Key Principles on the Digitisation and Making Available of Out-of-Commerce Works: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/copyright-info/2011092-0-mou_en.pdf.

⁹ Az i. m. (4) 6. pont (a) és (c) alpontjának való megfelelést szolgálta a 2008. évi CXII. törvénnyel módosított Sztj., amely beiktatta az 57/A-C. §-ait, illetve amely felhatalmazta a kormányt, hogy rendelettel megállapítsa a részletszabályokat.

¹⁰ A kulturális anyagok digitalizálásáról és online hozzáférhetőségéről, valamint a digitális megőrzésről szóló, 2011. október 27-i 2011/711/EU bizottsági ajánlás: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:283:0039:0045:HU:PDF>.

¹¹ The New Renaissance – Report of the 'Comité des Sages'. Reflection group on bringing Europe's Cultural heritage online, 2011. p. 7.: http://ec.europa.eu/information_society/activities/digital_libraries/doc/refgroup/final_report_cds.pdf.

Az Európai Bizottság 2011. évi ajánlása sürgeti a kulturális anyagok online hozzáférhetővé tételét Európa-szerte, azok finanszírozását közpénzből, EU-s forrásokból és PPP-konstrukcióban képzeli el. Célul tűzi ki a teljes európai kulturális örökség digitalizálását 2025-ig. Mindezekre tekintettel ösztönzi a minőségi és tömeges digitalizációt. A kulturális anyagok¹² digitalizálásának világos, számszerű célok mentén kell haladnia, elkészített felmérések alapján, valamint rendszeres tartalomszolgáltatással a tagállami kulturális intézmények és az *Europeana* között.

A felgyorsított digitalizálás kultúrpolitikai¹³ célja az, hogy utolérje a már jelentős digitalizált tartalmakkal rendelkező Európán kívüli országokat vagy cégeket (*Google Books Search*,¹⁴ *Amazon*, *Gutenberg Project*, *Universal Digital Library*, *HathiTrust Digital Library*, *Internet Archive*, *Gallica*, *China/Founder Group*, *British Digital Library*, *Fedora – National Library of Sweden*, *The Saganet*).

A tömeges digitalizáció fogalma nem definiálható egyértelműen.¹⁵ Egyrészt tekinthetjük úgy, hogy mindenki szeretne digitalizálni, másrészt, hogy digitalizáljunk mindent. Szerzői jogi szempontból a mindenki felhasználót jelent, a minden pedig tág értelemben vett szerzői műveket. A jelentős digitalizálási tapasztalattal rendelkező Magyar Országos Levéltár meghatározása szerint: „tömeges digitalizálás alatt a nagyobb mennyiségű, teljes gyűjtemény(egység)eket digitalizáló, legalább részben automatizált, nagy teljesítményű technikai berendezéseket alkalmazó, üzemszerű digitalizálási – vagyis az analóg információt digitális formára átalakító – tevékenységet értünk.”¹⁶ Karen Coyle megkülönbözteti a tömeges, a nem tömeges és a nagymértékű digitalizálást. Szerinte „[a] tömeges digitalizálás több mint egy nagyszabású projekt. Ez az anyagok átalakítása ipari mértékben. Egész könyvtárak konvertálása, egyes anyagok kiválogatása nélkül. Ez az ellenkezője a diszkrét digitális gyűjteményeknek, amelyeket online levéltárakban láthatunk, mint a Kongresszusi Könyvtár Making of Americája vagy a Kaliforniai Online Levéltár. A tömeges digitalizáció

¹² Az i. m. (10) (1) preambulumbekzdése megfogalmazásában: könyvek, folyóiratok, újságok, fényképek, kiállítási tárgyak, archív dokumentumok, hangfelvételek, audiovizuális anyagok, műemlékek és régészeti lelőhelyek.

¹³ Gyenge Anikó: Elárvult jog nevelőszülőt keres. Magyar Jog, 56. évf. 3. sz., 2009. április, p. 160–172.

¹⁴ „A Könyvtárprojekt célja egyszerű: segíteni a felhasználóknak, hogy megtalálják a keresett könyveket – különösen azokat, amelyek semmilyen más módon nem találhatók vagy már nem kaphatók – szerzőik és kiadói jogainak tiszteletben tartása mellett. Végső célunk az, hogy a kiadókkal és könyvtárakkal együttműködve létrehozzuk a világ összes nyelvén megjelent valamennyi könyv átfogó, kereshető, virtuális katalógusát, amely a felhasználóknak segít az új könyvek felfedezésében, a kiadóknak pedig az új olvasók megtalálásában”; <http://www.google.com/googlebooks/library.html>.

¹⁵ Astrid Verheusen: Mass Digitisation by Libraries: Issues concerning Organisation, Quality and Efficiency. LIBER Quarterly. The Journal of the Association of European Research Libraries, 18. évf. 1. sz., 2008; <http://liber.library.uu.nl/index.php/lq/article/view/7902/8134>.

¹⁶ Reisz T. Csaba (et al.): Kataszteri térképek tömeges digitalizálása. Magyar Országos Levéltár, Budapest, 2008, p. 4; www.mol.gov.hu/letoltes.php?id=393.

célja nem az, hogy gyűjteményeket hozzunk létre, hanem hogy digitalizáljunk mindent vagy, ebben az esetben, minden valaha kiadott könyvet.”^{17, 18}

Az eddigi „mindent”-tel szemben meg kell különböztetni a későbbiekben részletesen bemutatásra kerülő olyan helyzeteket, amikor a felhasználás jellege, illetve körülményei miatt a szerzői jogérvényesítés egyedileg nem gyakorolható, és a jogérvényesítést a szerzők nem személyesen, hanem az általuk e célból létrehozott közös jogkezelő szervezeteik útján végzik.¹⁹ Ezek a helyzetek azonban nem a szerző ismertségén vagy ismeretlenségén múlnak, hanem azon, hogy olyan tömeges mértékű az adott mű felhasználása, hogy a szerző képtelen követni, hogy ki „mindenki” használja fel a művét. E kötelező közös jogkezeléssel szemben megkülönböztetjük a kilépést engedő közös jogkezelést, amelyet vagy a törvény ír elő, vagy a jogosultak elhatározásán alapul. Ezenél a felhasználásoknál a szerző dönthet úgy, hogy a felhasználást személyesen kívánja engedélyezni.

2. ÁRVA MŰVEK

Árva művekről akkor beszélhetünk, amikor a szerzői jogi oltalom alatt álló művek jogosultjait nehéz vagy lehetetlen felkutatni.²⁰

A magyar jogalkotó először az 1950-es években tette lehetővé, hogy, „[h]a a szerző örökösének kiléte gondos kutatás ellenére sem állapítható meg, az illetékes felügyeleti hatóság a már megjelent mű újabb értékesítését megengedheti.”²¹ Az ismeretlen szerzőnek járó miniszteri rendelettel megállapított jogdíjat a Szerzői Jogvédő Hivatal²² szedte be és adta át;

¹⁷ „The goal of the Library’s National Digital Library Program is to offer broad public access to a wide range of historical and cultural documents as a contribution to education and lifelong learning. Digital collections from other institutions complement and enhance the Library’s own resources: <http://memory.loc.gov/ammem/ndlpcoop/moahtml/snchome.html>; Karen Coyle: Mass Digitization of Books. The Journal of Academic Librarianship, 32. évf. 6. sz., 2006, p. 641–645: <http://www.kcoyle.net/jal-32-6.html>.

¹⁸ A Magyar Rádió archívumának kb. 10%-a van digitalizálva; a Zenatudományi Intézet multimédiás adatbázisában 20 ezer dallam, 13 ezer kotta, hét-nyolcezer fotó érhető el; az Országos Széchényi Könyvtár honlapján a corvinák 40%-a megtekinthető, három éven belül minden 1700 előtt kiadott könyv szövege felkerül a világhálóra; a Magyar Országos Levéltárban és a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtárában 1109 óta gyűjtenek több mint 100 ezer folyómeteren főként kéziratos iratokat, anyakönyveket; a Magyar Fotográfiai Múzeumban a 700 ezer negatív és félmillió pozitív közül eddig 26 ezer képet szkenneltek be; a Magyar Televízió archívumában 130 ezer filmtekercs és 400 ezer videószalag közül eddig kb. háromezer tekercsnyi műsort restauráltak. *Szekér Szimonetta, Horváth Árpád*: Kották, kódexek és Mazsola – digitálisan is hozzáférhetővé válnak kultúrkincseink. National Geographic Magyarország, 7. évf. 2009. 8. sz., p. 24–36.

¹⁹ Az Szjt. 85. §-a alapján.

²⁰ I. m. (4) (10) preambulumbekzdése.

²¹ *Dr. Palágyi Róbert*: A magyar szerzői jog zsebkönyve. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1959, p. 102.

²² A Szerzői Jogvédő Hivatal létesítéséről szóló 106/1952. (XII. 31.) MT rendelet 6. § (1)–(2) bek. (hatály: 1952. I. 1–1954. IV. 3.).

később a díjat közvetlenül a Magyar Népköztársaság Irodalmi Alapjának kellett befizetni.²³ Az örökösök az általános elévülési időn belül jelentkezhettek a jogdíjért.

A régi Szjt. és végrehajtási rendelete²⁴ előírása szerint – összhangban a BUE 15. cikkének (4) a) pontjával – a kiadás útján nyilvánosságra nem került mű ismeretlen szerzője jogán a Szerzői Jogvédő Hivatal jogosult fellépni.

A ma ismertebb jogtechnikai megoldások közül először Japánban szabályozták az olyan szerzői művek felhasználásának az engedélyezését, amelyek szerzői jogosultjai gondos keresés után sem találhatók vagy azért mert nem azonosíthatók, vagy pedig más okból.²⁵ Az 1970-ben bevezetett hatósági engedély alapvetően a szerzői jogi védelem alatt álló művek kereskedelmi célú felhasználását tette lehetővé.²⁶ Az eljárás részeként kötelezően befizetendő²⁷ jogdíj az árva és nem árva művek közötti tisztességes verseny védelmét szolgálja. 2010 októberéig az eljárás lefolytatására illetékes minisztérium 46 engedélyt állított ki.²⁸ 2010. január 1-jével az engedélyezést kiterjesztették az előadóművészi teljesítményekre is.²⁹

Hasonló megoldáshoz folyamodott 1985-ben a kanadai parlament, amikor elfogadta az új szerzői jogi törvényt.³⁰ A *Copyright Board of Canada* eddig 262 felhasználási engedélyt adott.³¹ A japán megoldással szemben nem minden esetben kell letétbe helyezni a felhasználásért járó jogdíjat.

A két szabályozás kialakulását követően lényeges technológiai változás következett be. A mai nagy teljesítményű szkennerek³² hihetetlen gyorsasággal és minimális költséggel teszik műfelhasználások százait, ezreit, sőt millióit lehetővé.

²³ A Magyar Népköztársaság Irodalmi Alapja létesítéséről szóló 260/1950. (X. 29.) MT rendelet 10. § c) pont.

²⁴ A szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvény (a továbbiakban: rSzt.) 6. § (2) bek.; Az rSzt. végrehajtására kiadott 9/1969. (XII. 29.) MM rendelet.

²⁵ Copyright Law of Japan Law No. 48 of 1970, Section 8, Art. 67. (1) (September, 2011).

²⁶ Bernard Lang: Orphan Works and the Google Book Search Settlement: An International Perspective. New York Law School Law Review, 55. évf. 11. sz., 2010, p. 129; <http://bat8.inria.fr/~lang/ecrits/liste/orphan-gbs.pdf>.

²⁷ Peter Ganeva, Christopher Heath, Hiroshi Saito: Japanese Copyright Law – Writings in Honour of Gerhard Schricker. The Hague. Max Planck Institute. Kluwer Law International, 2005, p. 68.

²⁸ Lionel Bently, Uma Suthersanen, Paul Torremans: Global Copyright: Three Hundred Years Since the Statute of Anne, from 1709 to Cyberspace. Cheltenham, Edward Elgar Publishing, 2010, p. 474; i. m. (26) p. 129. 1972–2005 között 30 engedélyt adtak.

²⁹ Hiroshi Suga, Hitomi Iwase, Yumi Ueda: Nishimura & Asahi: Japan. IP in Business Transactions; http://www.jurists.co.jp/ja/publication/tractate/docs/201005_Suga.pdf.

³⁰ Copyright Act R.S.C., 1985, c. C-42, Section 77: <http://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/C-42.pdf> (hatály: 2012. július 8.).

³¹ Copyright Board of Canada – Decisions – Unlocatable Copyright Owners: <http://www.cb-cda.gc.ca/unlocatable-introuvables/licences-e.html>.

³² Mindenki számára elérhető szolgáltatás: 6000 db A4 oldal 1 óra alatt: <http://www.scanservice.hu/imagetrac/index.html>; A Google Books projekt szkennere óránként 1000 db oldalt másol be, a könyvek oldalait automatikusan lapozza. Kevin Kelly: Scan This Book!: http://www.nytimes.com/2006/05/14/magazine/14publishing.html?_r=2&oref=slogin&pagewanted=all.

Lang professzor szerint „korábban az anyagi műpéldány előállítás volt a terjesztés elsődleges költsége, amit a papírkereskedők és a szerzetesek is megerősíthetnek. A szerzői jog a papírkereskedőkért jött létre, nem a szerzetesek miatt, annak ellenére, hogy az ő munkájuk sokkal drágább volt; és ez elgondolkodtató. A szerzői jog akkor keletkezett, amikor a többszörözés iparrá vált. Ez inkább művészet volt a szerzeteseknek, sem mint ipar, és úgy tűnik, hogy megszűnt iparnak lenni a digitális világban, mert nem kerül semmibe.”³³

A közösségi kultúra digitalizálásának igénye tette szükségessé, hogy a tagállamok, illetve kulturális intézményeik felmérjék gyűjteményeik közkinsnek számító, illetve szerzői jogi védelem alatt álló tételeit. A kutatások elsősorban arra keresték a választ, hogy a védelem alatt álló művek szerzői jogai rendezhetők-e, ugyanis a mű felhasználása a szerzőségi adat vagy a szerző elérhetőségének hiányában lehetetlen, vagy túlzott ráfordítást igényelne. Európa-szerte a szerzői jogi védelem alatt álló mintegy 27 millió könyv 13%-a,³⁴ a 24 nemzeti archívum gyűjteményében megtalálható 1 millió filmalkotás 21%-a becsülhető³⁵ árva műnek. Mindkét műkategóriára igaz, hogy minél régebbiek, annál nagyobb valószínűséggel árvák, valamint egyik műtípusra sem lehet egyértelmű dátumvonalat húzni, hogy a jogalkotó által megjelölt időpont előtt kiadott művek biztosan árvák avagy közkinsnek minősülnek.³⁶ Az Egyesült Királyságban például kiderült, hogy a legrégebbi, még szerzői jogi védelem alatt álló könyv 1859-ből való,³⁷ vagy magyar példával szemlélítve, a Hyppolit, a lakáj (1931) című magyar film védelmi ideje 2053. december 31-én telik le.³⁸

A felhasználókat a túlzott ráfordítás, azaz a magas tranzakciós költségek elrettenthetik a jogkövető magatartástól, vagy a mű felhasználásától. 200 ezer osztrák doktori disszertáció jogainak rendezése 20-50-szer többbe kerül, mint amennyibe a digitalizálása; egy holland projektben mintegy 625 ezer euróba kerül három ember négy évi munkája, amellyel 500 ezer fotó és 5 ezer film jogait rendezhetik; ezer dán történelmi könyvből öt hónap alatt pedig mindössze ötvennek tudták a jogait rendezni.³⁹ Az árva művek feldolgozásának költsége sok mindentől függ. A jogrendezésen és a működési költségeken túl, a felkutatáshoz,

³³ Lang: i. m. (26), p. 150; Egy oldal digitalizálásának a költsége mindennel együtt 0,08 € és 1,3 € között van. ARROW Bussiness modell, February 2011. p 10: http://www.arrow-net.eu/sites/default/files/ARROW_Business_Model.pdf.

³⁴ Anna Vuopala: Assessment of the Orphan Works Issue and Costs for Rights Clearance. European Commission DG Information Society and Media Unit E4 Access to Information, May 2010. p. 15: http://ec.europa.eu/information_society/activities/digital_libraries/doc/reports_orphan/anna_report.pdf.

³⁵ Association des Cinémathèques Européennes: Results of the Survey on Orphan Works 2009/10. Frankfurt/Brussels, 29 March 2010: http://www.ace-film.eu/wp-content/uploads/2011/12/ACE_Orphan_Works_Survey_Results_final_1004014.pdf.

³⁶ Jelenleg ilyen dátumvonalnak tekinthető az Amerikai Egyesült Államokban az 1923-as esztendő. Ezzel kapcsolatos összefoglaló: <http://www.nlm.nih.gov/hmd/copyright/copylawguidance.html>.

³⁷ Vuopala: i. m. (34) p. 15.

³⁸ A Hyppolit, a lakáj a második magyar hangosfilm, 1931-ben készült, szerzői: Székely István rendező (†1979), Zágón István író (†1975), Nóti Károly filmíró (†1954), Eiben István (†1958) és Eduard Hoesch (†1983) operatőr. Szerzőségi adatok forrása: <http://www.imdb.com/title/tt0021985/>.

³⁹ Vuopala: i. m. (34).

a kapcsolatba lépéshez szükséges költségeket egyaránt bele kell számolni, és nincs garancia arra, hogy az elért jogosulttal sikerül megállapodni. A javaslat ezen felüli költségnek tekinti a szerzőnek fizetendő jogdíjat és a tartalom előállításának és szolgáltatásának költségeit. A jogrendezés természeténél fogva a legtöbb európai kulturális intézménynek nincs sem forrása, sem munkatársa arra, hogy a szerzői jogi problémákkal foglalkozzon.

Az árva művekre fordított kiadásokat szükséges párhuzamba állítani azok kereskedelmi értékével is. Feltehetően a máig keresett művek esetében a jogosultaknak érdekében áll törődni a jogaikkal, és például egy védelmiidő-változás esetén foglalkoznak a jogok feléledésével járó lehetőségekkel. Becslések szerint az árva műveknek mindössze 1 vagy 2%-a⁴⁰ rendelkezik valós⁴¹ kereskedelmi értékkel.

A fentiek alapján világos, hogy Európa sok millió művet szeretne éveken belül digitalizálni. A Google Books Projecttel szemben, amelyik csak a könyvekre összpontosít, Európa herkulési digitalizálási munkába kezdett.⁴²

2.1. Ismeretlen vagy lehetetlen

Egy művet akkor a legnehezebb felhasználni, ha nem tudjuk, ki a szerzője. A szerzőségi adatok hiányában nehéz megítélni az alkotó nemzetiségét, korát és azt, hogy egyáltalán szerzői jogi védelem alatt áll-e még a mű, vagy pedig szabadon felhasználható közkinccs. Ezzel a helyzettel sokszor szembesülünk, ha egy internetes képkeresőben található, gyakran szerzőségi adat és cím nélkül keringő képet vagy reprodukciós fotót szeretnénk felhasználni.

Könyvek digitalizálásánál vagy irodalmi művek filmre adaptálásánál sem könnyebb a felhasználó helyzete, pedig a szerző neve és a mű címe ismert. Az örökös kutatás problémáját kiválóan bemutatja a Kosztolányi-örökösök példája.⁴³ Kosztolányi Dezső halálakor nem a fia, hanem a felesége, Kosztolányiné Harmos Ilona örökölte a szerzői jogokat. Harmos Ilona legjobb barátjánőjére, Mostbacher Ödönné Szalai Rózsára hagyta a saját és férje szerzői jogait, amelyek a hölgy halálos ágyán végül unokahúgára szálltak. A gondos keresés mellett

⁴⁰ *Edward Rappaport*: CRS Report for Congress – Copyright Term Extension: Estimating the Economic Values 6, 1998: http://assets.opencrs.com/rpts/98-144_19980511.pdf; *Larry Lessig*: Little Orphan Artworks: http://www.nytimes.com/2008/05/20/opinion/20lessig.html?_r=1.

⁴¹ Például az Amerikai Egyesült Államokban 1930-ban 10 027 könyvet adtak ki, és abból 2001-ben 174 volt kereskedelmi forgalomban, ami 1,7%-os arányt jelent. *William M. Landes, Richard A. Posner*: The Economic Structure of Intellectual Property Law. Harvard University Press, 2003, p. 212.

Érdekes lenne megvizsgálni, hogy vajon mennyi könyv (mű) van még kereskedelmi forgalomban a Magyarországon 1938-ban kiadott 644 db, és 1945-ben kiadott 1880 db könyvből. Forrás: *Béládi Miklós* (szerk.): A magyar irodalom története. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981, p. 212.

⁴² *Katharina de la Durantaye*: Finding a Home for Orphans: Google Book Search and Orphan Works Law in the United States and Europe. *Fordham Intellectual Property, Media & Entertainment Law Journal*, 21. évf. 2. sz., 2011, p. 258: http://iplj.net/blog/wp-content/uploads/2011/03/C01_Durantaye_20110315_FINAL.pdf.

⁴³ *Bogdán József*: A fiú – Kosztolányi Ádám nyomában: <http://www.zetna.org/zek/folyoiratok/73/bogdan4.html>.

idő és kitartás is szükséges ahhoz, hogy megtudjuk, Mayer Ferenc Kolos ciszterci szerzetes, majd amerikai orvosprofesszor ezredes⁴⁴ szerzői jogait a Ciszterci Rend Zirci Kongregációjának Dallasi Monostorára hagyta, Möller Károly építész agyonlőtték, családja pedig eltűnt.⁴⁵ Van olyan elhunyt szerző, akinek a szerzői jogai úgy oszlanak meg négy gyermeke között, hogy kettő rendelkezhet a jogokkal, míg a másik két gyermeknek kell a jogdíjat kifizetni. Van, akinek az örököse egy katolikus egyházmegye, míg másnak az egyik budapesti kerület.

A jogosultkutatás komplexitását fokozza az állam öröklésének kérdése.⁴⁶ A szerzői jog terén az állam törvényes öröklése csak a szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvény 1970. január 1-jei hatálybalépése óta létezik. Előtte az államnak (Szent Korona, kincstár) élők közötti vagy halál esetére szóló rendelkezés hiányában nem volt törvényes öröklési lehetősége.⁴⁷ Az első két törvény kimondta,⁴⁸ hogy a háramlási jog nem vonatkozik a szerzői jogra, így e két első szerzői jogi törvény hatálya alatt létrejött mű szerzőjének halála esetén, amennyiben nem volt végrendeleti vagy törvényes örököse, vagy arról az örökösök lemondtak, a mű közkincs lett. 1970-től kezdve megszűnt a kincstár öröklésének speciális törvényi korlátozása, és a vagyoni jogok végső örököse az állam.⁴⁹

A jogszerű felhasználást tovább nehezíti a védelmi idő változása is. A Kosztolányi család példájánál maradva az Édes Annát 1958-ban (Fábi Zoltán) és 1990-ben (Esztergályos Károly) is megfilmesítette.⁵⁰ Tekintettel arra, hogy Kosztolányi 1936-ban halt meg, az első filmnél még kellett engedélyt kérni az örököstől (Harmos Ilona), 1987. január 1-jétől művei közkincsnek számítottak, így a második megfilmesítéshez feltehetően már nem kellett

⁴⁴ <http://www.kfki.hu/physics/historia/historia/egyen.php?nanev=mayerf&nev5=Mayer+Ferenc+Kolos>.

⁴⁵ „Hasonlóképpen járt az egyik legnevesebb magyar mérnök, dr. Möller Károly, akit farkasréti villájában lőttek agyon a hódítók, mert tizenhat éves leánya és felesége segítségére mert sietni. Möller Károlyt géppisztolysorozattal intézték el villája kertjében, ahol holttestét megtalálták, de felesége és leánya soha többé nem került elő.” Fiala Ferenc: Zavaros évek: <http://suttogo.mozgalom.org/irodalom/irodalom.php?id=9&x=fiala2>.

⁴⁶ Például: Déry Tibor. A Magyar Állam szerzői jogait a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. kezeli. A felhasználások tényleges engedélyezését a Hofra Színházi és Irodalmi Ügynökség Kft. végzi. Forrás: www.mnvzrt.hu. Vö.: a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 599. § (1)–(2), és a hagyatéki eljárásról szóló 2010. évi XXXVIII. törvény 94. §.

⁴⁷ „...mert az ország érdekében fekszik, hogy a szellemi termékek minél szélesebb körben terjedjenek, ez pedig inkább remélhető, ha azokat mindenki szabadon terjesztheti és közzé teheti, másrészt pedig azért: mert nem feladata az államnak valamely hagyatékban talált írói művek közzététele és értékesítése.” (Dr. Knorr Alajos: A szerzői jog magyarázata. ifj. Nagel Ottó kiadása. Budapest, 1890, p. 21). „Ebben az esetben [uratlan] a szerzőjogi műre vonatkozó általános társadalmi közérdek lép előtérbe. Mivel pedig ennek ápolása az államnak is elsőrendű feladata, ez az oka, hogy Európa-szerte semmiféle háramlási jog (caducitas) nem érvényesül és a mű már a szerző halálakor védtelenné, vagyis szabaddá válik.” (Dr. Kenedi Géza: A magyar szerzői jog. Athenaeum, Budapest, 1908, p. 56).

⁴⁸ 1884. évi XVI. törvénycikk 3. § 2. bekezdés; 1921. évi LIV. törvény 3. § 4. bekezdés.

⁴⁹ Vö.: Sztj. 9. § (4) és Ptk. 599. § (3).

⁵⁰ A filmek szerzőségi adatai a port.hu, illetve az imdb.com oldalról származnak.

engedély, sőt, jogdíjat sem kellett fizetni. A védelmi idő felemelése miatt⁵¹ azonban A rossz orvos (1996 – Molnár György) és a Fekete-fehér, igen-nem (2001 – Dékány Barbara) című mű megfilmesítéséhez már szintén szükség volt az örökös (Mostbacher Ödönné) hozzájárulására és jogdíj fizetésére. 2007. január 1-jétől Kosztolányi Dezső szellemi hagyatéka újra közkinsnek számít, tehát a Tréfa (2009 – Gárdos Péter) című film elkészítéséhez feltehetően már nem volt szükség felhasználási engedélyre.

Az örökös kutatásnál a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának honlapján elérhető segédleteken túl⁵² nagy segítség lehet a keresett szerző egy másik művét frissen megjelentető kiadó,⁵³ amelyik bizonyosan rendelkezik kiadói szerződéssel. Ezen túl más művekben közreműködő társszerző, fordító, az elhunytól nekrológot megjelentető barát, kollégák visszaemlékezései is segíthetnek legalább abban, hogy melyik településen, illetve melyik országban kell keresni a jogosultat. Az ismertebb írók, költők sírjának jegyzéke gyakran hozzáférhető az interneten,⁵⁴ így annak is utána lehet járni, hogy ki a sírhely megváltására jogosult személy.

2.2. Hazai szabályozás

Az árva művek magyar szabályozásáról több cikk jelent meg és előadás hangzott el az elmúlt években,⁵⁵ így a jelen tanulmányban az ezekkel kapcsolatos kérdések hazai megoldási

⁵¹ Az 1994. évi VII. törvény módosította a védelmi időt, ezzel kapcsolatban: Szjt. 108. §. Vö.: Gyertyánfy Péter (szerk.): A szerzői jogi törvény magyarázata. CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomsgazdálkodó Kft., Budapest, 2006, p. 628.

⁵² A nyilvántartás elérhetősége: http://sztnh.gov.hu/szerzoijog/kutatasi_adatbazis.html.

⁵³ Külföldi példák a 2011-ben Magyarországon megjelent szerzőkre: Sinclair Lewis, Albert Camus, Carl Gustav Jung. Forrás a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár katalógusa: <http://saman.fszek.hu>.

⁵⁴ Tóth Vilmos: A Farkasréti temető története. Budapesti Negyed 40–41–42. (2003/2–2003/4): <http://epa.oszk.hu/00000/00003/00030/toth.html>; A Farkasréti temető 2003-ban (adattár): <http://epa.oszk.hu/00000/00003/00030/adattar.html> (pl.: Kenedi Géza szerzői jogász); A Farkasréti temető felszámolt sír-emlékeinek válogatott jegyzéke: <http://epa.oszk.hu/00000/00003/00030/fuggelek.html> (pl.: felszámolták az 1925-ben elhunyt Mutschenbacher Viktor szerzői jogász sírját is).

⁵⁵ Bendzsel Miklós: Első oldal. Infokommunikáció és jog, 31. sz., 2009. április; Gyenge Anikó: Elárvult jog nevelőszülőt keres. Magyar Jog, 2009. április; Tószegi Zsuzsanna: A szerzői jogi törvény változásainak hatása a közgyűjteményekre. Networkshop konferencia, 2009. április 17; Hepp Nóra: Szabad az út a rejtett műalkotások feltárására, avagy az árva művek szabályozása a szerzői jogban. In: *Fehér könyv a szellemi tulajdon védelméről*, 2008–2009 (szerk. Penyigey Krisztina, Kiss Marietta). Magyar Szabadalmi Hivatal, Magyar Szellemi Tulajdon-védelmi Tanács, Budapest, 2009, p. 225–243; Tarr Péter: Árva művek a szerzői jogban. Ügyvédek lapja: a Magyar Ügyvédi Kamara folyóirata, 48. évf., 6. sz., 2009, p. 28–30.; Ficsor Mihály: How to deal with orphan works in the digital world? An introduction to the new Hungarian legislation on orphan works, 2009; http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/divers/juri/2009/419-607/IPOL-JURI_DV%282009%29419607_EN.pdf; Veréb Viola: Digitális könyvtárak Európában – szerzői jogi szemmel. Iparjogvédelmi és Szerzői jogi Szemle, 5. (115.) évf. 6. sz., 2010. december; Petkó Mihály: Az „árva” művek szabályozásáról. Magyar Jog, 58. évf. 3. sz., 2011, p. 175–179.; Tomasovszky Edit: Az árva művek felhasználásának aktuális kérdései Magyarországon – nemzetközi törekvések tükrében. Studia juvenum, 4. évf. 1. sz., 2011, p. 159–168.

mechanizmusa csak a közösségi összehasonlításhoz és elemzéshez szükséges mértékben és részletességgel kerül bemutatásra.⁵⁶

Az árva mű definícióját, – ismeretlen vagy ismeretlen helyen tartózkodó szerző alkotása – az Szjt. V. fejezetének 3. címe tartalmazza.⁵⁷ A törvényben való elhelyezése a felhasználási szerződési fejezeten belül történt, tekintettel arra, hogy a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala kérelem alapján lefolytatott közigazgatási eljárást lezáró határozattal adja meg a szerző helyett a felhasználási engedélyt. A hazai vonatkozásban az árva mű felhasználásának eljárást alkalmazni kell az ismeretlen vagy az ismeretlen helyen tartózkodó előadóművész teljesítményére is.⁵⁸

Kérelmet bárki benyújthat minden olyan felhasználási módra, amely nem tartozik a közös jogkezelés körébe.⁵⁹ A kérelem megadásának feltétele a gondos keresés lefolytatása,⁶⁰ az igazgatási szolgáltatási díj megfizetése és a hivatal által a felhasználás módjához és mértékéhez (időtartam, egyéb körülmény) igazodóan megállapított jogdíj megfizetése, letétbe helyezése. Ha a felhasználás jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja (ingyenes felhasználás), a felhasználónak a jogdíjat csak a szerző személyének vagy tartózkodási helyének ismertté válását követően kell megfizetnie. Ezzel ellentétben, ha a felhasználás közvetve vagy közvetlenül jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját szolgálja (kereskedelmi célú felhasználás), a díjat a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalánál letétbe kell helyezni. A díj letétbe helyezése a felhasználás megkezdésének feltétele.⁶¹

A szerző követelésének ötéves elévülési ideje a felhasználási engedély hatályának megszűnésétől kezdődik, akárcsak a kanadai szabályozásnál.⁶² A felhasználó ingyenes felhasználás esetén az engedély kézhezvételétől számított maximálisan tíz éven belül számolhat azzal, hogy a szerző előkerülése esetén a határozatban szereplő jogdíjat meg kell fizetnie. Kereskedelmi célú felhasználás esetében a felhasználás feltétele a jogdíj letétbe helyezése. A törvény rendelkezik az így letétbe helyezett összeg felhasználásáról is, a hivatal legfeljebb tíz évig tartja letétben a díjat, majd annak eredménytelen elteltét követően azt átutalja annak a közös jogkezelő szervezetnek, amely az ismeretlen vagy az ismeretlen helyen tartózkodó szerző művének egyéb felhasználását jogosítja, ilyen szervezet hiányában pedig a Nemzeti

⁵⁶ Így nem ismertetjük a közös művek engedélyezését, a felhasználási engedély visszavonására irányuló eljárást, az ismertté vált jogosult által indítható szerzői jogi pereket a díjról, elektronikus eljárás lehetőségét, valamint a hivatal döntésének bírósági felülvizsgálatát.

⁵⁷ Az engedélyezési eljárás szabályait az Szjt. 57/A–57/D §-a és a 100/2009 (V. 8.) Korm. rendelet az árva mű egyes felhasználásainak engedélyezésére vonatkozó részletes szabályokról (a továbbiakban áR) tartalmazza.

⁵⁸ Szjt. 57/A. § (8) bek.

⁵⁹ Szjt. 57/A. § (7) bek.

⁶⁰ Ez műtípusonként eltérő lehet: a művön szereplő szerzőség feltüntetése, önkéntes műnyilvántartás, közös jogkezelő szervezetek adatbázisa, nyilvántartások felkutatása és ellenőrzése, tájékoztatás kérése, hirdetés, műfajspecifikus gyűjtemények és egyéb eszközök.

⁶¹ áR. 6. § (3) bek.

⁶² Copyright Law of Canada 77. § (3).

Kulturális Alapnak (a továbbiakban: NKA).⁶³ Ha az ismeretlen vagy az ismeretlen helyen tartózkodó szerző művének egyéb felhasználásait több közös jogkezelő szervezet jogosítja, ezek a díjból egyenlő arányban részesülnek. Az NKA a hozzá átutalt jogdíjat a kulturális javak hozzáférhetővé tételére fordítja.

Egy kérelemben egy mű felhasználására kérhető engedély, de a műtípusok sajátosságára való tekintettel (pl.: vers, előadóművészi teljesítmény) a jogszabály lehetővé teszi művek vagy előadóművészi teljesítmények egy kérelmen történő benyújtását, ha az ugyanazon szerző ugyanazon műtípusba tartozó műveinek vagy teljesítményeinek azonos felhasználási módjára vonatkozik.⁶⁴

A hazai tapasztalat megerősíti az árva művek hatósági engedélyezésének nemzetközi gyakorlatát. A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala eddig 17 engedélyt adott ki.⁶⁵ Ebből kettő volt kereskedelmi célú (egy DVD-kiadás, egy könyvkiadás), tizenöt ingyenes felhasználás (egy könyvkiadás, valamint tizennégy ismeretlen nagyjogos szerző műveinek digitális formában elektronikus eszközön való tárolása). A jelentős érdeklődés mellett a ténylegesen benyújtott kérelmek száma alacsony, ami magyarázható egyrészt azzal, hogy a fiatal jogintézmény még nem elég ismert a lehetséges felhasználók körében, másrészt a hivatal által lefolytatott eljárás díja viszonylag magas, ami alól mentesség, illetve kedvezmény tömeges felhasználás esetén sem adható.⁶⁶

2.3. Felhasználások osztályozása

Az európai célkitűzésekből kiindulva vizsgáljuk meg, miket szeretnénk felhasználni. Az európai digitális menetrend Európa kulturális emlékeinek nevezi a nyomtatott anyagokat (könyvek, folyóiratok, újságok), fényképeket, kiállítási tárgyakat, archív dokumentumokat, hangfelvételeket, audiovizuális anyagokat, továbbá a műemlékeket és a régészeti lelőhelyeket.⁶⁷ Az említett emlékeknek azonban egy szűkebb körét védi a szerzői jog.⁶⁸ A védelem alatt álló művek szerzői, illetve kapcsolódó jogi jogosultjai például az írók, a zeneszerzők, a zeneszövegírók, a film szerzői,⁶⁹ a vizuális művek szerzői, illetve az előadóművészek, a filmelőállítók (filmgyár) és a hangfelvétel-előállítók.

⁶³ Szjt. 57/A. § (5) bek.

⁶⁴ áR 2. § (5) bek.

⁶⁵ Forrás: Árva művek nyilvántartása: <http://epub.hpo.hu/e-kutatas/?lang=HU>.

⁶⁶ áR. 4. §.

⁶⁷ I. m. (10).

⁶⁸ A szerzői jogi védelem alatt álló alkotások exemplifikatív felsorolására lásd: Szjt. 1. § (2) bek.

⁶⁹ A film céljára készült irodalmi és zeneművek szerzői, a film rendezője és mindazok, akik a film egészének kialakításához szintén alkotó módon járultak hozzá. Szjt. 64. § (2) bek.

A törvény eleve kizárja az átdolgozás⁷⁰ jogát, így árva művek esetén sem a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, sem más nem adhat engedélyt⁷¹ fordításra, színpadi, illetve zenei feldolgozásra, filmre való átdolgozásra, a filmalkotás átdolgozására és a mű minden más olyan megváltoztatására sem, amelynek eredményeképpen az eredeti műből származó más mű jön létre.

A másik, amit korlátoz a törvény, az a szomszédos jogi jogosultak helyetti engedélyezés. Egyedül az előadóművészi teljesítmények esetében lehetséges az engedély megadását kérni. Így a vizsgálandó jogosultak közül a hangfelvétel-előállítók és a filmelőállítók kiesnek.

A harmadik felhasználási esetkör, amikor szintén nem lehet árvamű-eljárást lefolytatni – a hazai megoldás mellett a következő fejezetben ismertetett, az árva művekre vonatkozó irányelvtervezet hatálya⁷² sem terjed ki rá – az a közös jogkezelés körébe tartozó felhasználási módok.

2.4. A közös jogkezelő szervezetek nyilvántartása

A közös jogkezelő szervezeteket az egyes jogosulti csoportok hozzák létre. Így a közös jogkezelésben mint jogviszonyban a felhasználó – közös jogkezelő – szerző hármast a meghatározó, nem pedig az adott műtípus. Ezt azért szükséges megjegyezni, mert amíg a felhasználó meghatározott műveket szeretne felhasználni (könyv, versenymű, fotó), addig a jogkezelésben irodalmi szerzővel, zeneszerzővel és fotóművésszel találkozhatunk. A felhasználások tisztázását, azaz, hogy melyik műtípushoz kapcsolódó jogok tartoznak közös jogkezelésbe, illetve egy szerző közös jogkezelésbe tartozó jogait melyik jogkezelőnél kell keresni, nagyban megkönnyíti a 2012. január 1-jétől kibővített adattartalommal és keresési funkcióval rendelkező közös jogkezelő szervezetek nyilvántartása.⁷³

A nyilvántartásnak fontos szerepe van a jogkövető felhasználások elősegítésében. Az információ adatbázis segíthet elkerülni a más személynek vagy szervezetnek történő díjfize-

⁷⁰ Sztj. 29. §

⁷¹ „Ez a gyakorlatban természetesen nem jelenti azt, hogy a művek csak szigorúan (összhangzattanilag) változatlan formában szerepeltethetők, de a hangszerelésen túlmenő, egyéni-eredeti jelleget is mutató változtatásokra a szerzőtől közvetlen engedélyt kell kérni a mű hangfelvételen történő kiadása előtt.” *Dr. Szinger András, dr. Tóth Péter Benjamin: Gyakorlati útmutató a szerzői joghoz. Novissima Kiadó. Budapest, 2004, p. 157.*; „Minden olyan felhasználás, amely személyhez fűződő jogokat érint(het), minden esetben kifejezett hozzájárulást igényel, amelyet a HUNGART szerez meg a jogosulttól, különösen olyan felhasználások, átdolgozások és reprodukálások esetén, mint ...” HUNGART Vizuális Művészek Közös Jogkezelő Társasága Egyesület 2011. évi díjszabása, Általános rendelkezések 3. pont: http://kjk.sztnh.gov.hu/sites/default/files/hungart_dijszabas_11-12.pdf.

⁷² Az árva művekre vonatkozó irányelvtervezet (20) preambulumbekzdése szerint: „Ez az irányelv nem érinti a jogkezelésre, így a kiterjesztett hatályú közös engedélyezés ... véleményre, a közös jogkezelésre ... vonatkozó tagállami rendelkezéseket.” 1. cikk (2c) Ez az irányelv nem érinti a nemzeti szintű jogkezelésre vonatkozó rendelkezéseket.

⁷³ A közös jogkezelő szervezetek nyilvántartásának elérhetősége: <http://kjk.sztnh.gov.hu>.

tést, illetve más személlyel vagy szervezettel történő megállapodást. Ha ugyanis a felhasználó nem az érintett jogkezelési tevékenység tekintetében nyilvántartásba vett szervezetnek fizet díjat, illetve nem e szervezettel állapodik meg, akkor ez az általa képviselt jogosultak irányában nem hatályos, és nem mentesít a szerzői jog megsértésének jogkövetkezményei alól.⁷⁴

A hivatal honlapján mindenki számára elérhető közhiteles nyilvántartás egy helyen tartalmazza a jogszabályok⁷⁵ által meghatározott adatokat, többek között a közös jogkezelő szervezet nevét és címét, a szervezet által végzett közös jogkezelési tevékenység meghatározását, feltüntetve az érintett vagyoni jogokat és a jogkezelési tevékenység típusát, a közös jogkezeléssel érintett jogosulti csoport meghatározását, a szervezet honlap- és e-mail címét. Az adatokon túl a nyilvántartás nagy előnye, hogy egy helyen teszi hozzáférhetővé az összes közös jogkezelő szervezet alapszabályát, szervezeti és működési szabályzatát, tagsági szabályzatát, díjszabását, felosztási szabályzatát, beszámolóját. Mindezen dokumentumokat a jogkezelőknek is biztosítaniuk kell saját honlapjukon, ahol hozzáférhető tagjaik és az általuk képviselt jogosultak névsora, valamint azoknak a szervezeteknek a megnevezése, amelyekkel képviseleti szerződést kötöttek.

Az „egyablakos” nyilvántartás a számos adat és dokumentum mellett keresési funkcióval is rendelkezik. A név szerinti keresés ábécésorrendben tartalmazza a jelenleg kilenc nyilvántartásba vett közös jogkezelő szervezetet, ahol az egyes szervezetet kiválasztva férhetők hozzá a korábban említett adatok és dokumentumok. A műtípus szerinti keresés megmutatja a műtípushoz tartozó, a nyilvántartásba felvett vagyoni jogokat. A jogok felsorolása úgynevezett technikai számokkal és rövidített elnevezéssel történik, a kötelező, illetve előírt közös jogkezelésbe tartozó vagyoni jogok Sztj. szerinti előfordulási sorrendje szerint,⁷⁶ a jogosultak elhatározásán alapuló (önkéntes) közös jogkezelésbe vett jogok felvételük sorrendje szerint számozva, mellettük a közkeletűbb elnevezésük⁷⁷ található. A jogok fölé húz-

⁷⁴ Sztj. 86. § (2) bek. az úgynevezett joghatályos teljesítés.

⁷⁵ Sztj. 90. § (2), továbbá a közös jogkezelő szervezetek nyilvántartására, felügyeletére, felügyeleti díjára, valamint e szervezetek nyilvántartásával, felügyeletével és díjszabásának jóváhagyásával kapcsolatos eljárásokban az elektronikus úton történő kapcsolattartásra vonatkozó részletes szabályokról szóló 307/2011. (XII. 23.) Korm. rendelet 1. § (2) bek.

⁷⁶ Sorszámozásuk: 2.01–2.26-ig, és 3.01–3.14-ig; a teljesség igénye miatt szükséges megjegyezni, hogy a 2.26. számú fizető köztulajdon, azaz az eredeti műalkotások (képző-, fotó- és iparművészeti alkotások) műkereskedő közreműködésével történő visszerthes átruházása esetén a védelmi idő eltelte után érvényesíthető járulékfizetés iránti jog [Sztj. 100. §] nem minősül jogdíjnak, sem vagyoni jognak, de ennek gyakorlásához a nyilvántartásba felvétel szükséges.

⁷⁷ A rádió- és a televíziószervezetek műsorában sugárzott, a saját műsort vezetik útján a nyilvánossághoz közvetítők műsorába befoglalt, valamint a kép- vagy hanghordozón forgalomba hozott szerzői művek, előadóművészi teljesítmények, filmelőállítói teljesítmények és hangfelvételek magáncélú másolására tekintettel fennálló díjigény [Sztj. 20. §] az Sztj.-ben szereplő második közös jogkezelésbe tartozó vagyoni jog a 2.02. technikai számon szerepel, ismertebb elnevezése az „üreshordozó-díj”. Továbbiakban a technikai számok előtt: KJKR.

va az egeret, úgynevezett lebegő ságóban megjelenik a jog teljes leírása és jogszabályi helye. A jogokra kattintva megtudhatjuk, hogy a kiválasztott műtípus e joga a nyilvántartásban melyik közös jogkezelő szervezetnél szerepel.

A második, jogosulti csoport szerinti keresési lehetőség abban nyújt segítséget, hogy például a fotóművészeti alkotások szerzőinek közös jogkezelésbe tartozó jogait mely szervezetek kezelik. Jelen esetben ezek az Artisjus, a Magyar Reprográfiai Szövetség (RSZ) és a HUNGART Vizuális Művészek Közös Jogkezelő Társasága Egyesület (Hungart). A szerzői jogok közös kezelésének összetettségére jól rávilágít az, hogy a fotóművész a Hungarttal van tagi, megbízotti, illetve a kiterjesztett hatályú közös jogkezelés miatt jogviszonyban, az RSZ és az Artisjus az üreshordozó- és reprográfiai⁷⁸ díjak beszedését végzi, a Hungartnak e díjakat felosztás céljára továbbadják, s ez utóbbi fizeti ki ténylegesen a fotóművészeknek.

A keresés harmadik aspektusa a jogok szerinti keresés. A nyilvántartásban szereplő 26 törvény szerinti és 14 önkéntes jogkezelésbe tartozó jog közül választhatunk. A digitalizálást leginkább foglalkoztató jog, azaz a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétel⁷⁹ felhasználás az Artisjus által képviselt zeneszerző, zeneszövegíró és zeneműkiadó jogosulti csoportok tekintetében van előírt, azaz kilépést engedő közös jogkezelésben.⁸⁰ Más műtípusok e vagyoni jogának közös jogkezelésbe vonásáról csak az érintett jogosultak dönthetnek. Ezért találhatunk a jogok között hasonló elnevezésű jogokat, úgy is mint filmalkotás nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétele,⁸¹ amely a filmírók, operatőrök, rendezők, valamint művek nyilvánossághoz közvetítése,⁸² amely képző-, ipar-, fotó- és ipari tervezőművészek elhatározása nyomán került önkéntes, kilépést engedő közös jogkezelésbe.

2.5. Művek felhasználása közös jogkezelésben

A szerzőt a mű létrejöttétől kezdve megilleti a szerzői jogok összessége. A szerző egyik legfontosabb személyhez fűződő joga a névfeltüntetés joga,⁸³ a másik pedig annak eldöntése, hogy nyilvánosságra kívánja-e hozni művét. E döntése nemcsak a mű felhasználása miatt

⁷⁸ Szjt. 21. §, KJKR 2.03., „reprográfiai díj”.

⁷⁹ Szjt. 26. § (8) bek. második mondat, Szjt. 27. § (3) bek., KJKR 2.13., nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétel (internet).

⁸⁰ Gyertyánfy: i. m. (51), p. 164.

⁸¹ Filmalkotások oly módon történő nyilvánosság számára hozzáférhetővé tételének joga, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg [Szjt. 26. § (8) bek. második mondata]. KJKR 3.13.

⁸² Képző-, ipar-, fotóművészeti, ipari tervezőművészeti alkotások sugárással történő nyilvánossághoz közvetítésének joga [Szjt. 26. §]. KJKR 3.14.

⁸³ Azaz szerepeljen-e a neve a művön, vagy sem, illetve a felvett név használatának joga, Szjt. 10. §. Az álnévekre példa: Lőrincz L. László (Leslie L. Lawrence), Vavyan Fable (Marosi Éva), Rejtő Jenő (P. Howard), Nemere István (több, mint 30 álnéven publikál).

lényeges, hanem az Sztj. többek között a nyilvánosságra hozataltól teszi függővé a szabad felhasználás jogszerűségét, illetve ez előfeltétele a közös jogkezelésnek.⁸⁴

Nem lehet kérni a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalától az árva művek olyan felhasználásának jogosítását, amelyek közös jogkezelésbe tartoznak. Ezért tekintsük végig, hogy a szak- és szépirodalmi művek (összefoglalva nevezzük őket könyveknek), a zenei művek, a vizuális művek, a filmalkotások, valamint az előadóművészi teljesítmények mely felhasználásai tartoznak közös jogkezelésbe.

2.5.1. Könyv

A már nyilvánosságra hozott irodalmi művek esetén három olyan vagyoni jog tartozik a közös jogkezelés körébe, amely az összes műre vonatkozik. A magáncélú másolásra tekintettel fennálló reprográfiai jog és a nyilvános haszonkölcsönzési jog⁸⁵ esetében átalánydíj-fizetés történik arra való tekintettel, hogy könyveket fénymásolunk, illetve könyvtárakból kölcsönzünk. A reprográfiai díj mellett az üreshordozó-díj – összhangban az Infosoc-irányelv⁸⁶ 5. cikke (2) bekezdésének *a)* és *b)* pontjával – kompenzálja az Sztj. 35. §-ának (1) bekezdésében szabályozott szabad felhasználási kört. Az írók az üreshanghordozó-díjból részesednek a rádió- és televíziós szervezetek műsorában sugárzott, a saját műsort vezeték útján a nyilvánossághoz közvetítők műsorába belefoglalt, valamint a hanghordozón forgalomba hozott műveik után. Az átalány típusú jogdíjak felosztása a jogosultak által jóváhagyott algoritmus alapján történik.⁸⁷

Az irodalmi szerzők filmalkotásra vagy a hangfelvételben foglalt műre vonatkozó bérbeadási jogának engedélyezése, illetve felhasználási jog adása kötelező jogkezelés alá tartozó felhasználás abban az esetben, ha az író vagy a film céljára készült irodalmi mű szerzője a bérbeadás jogát átruházta vagy engedélyezte az előállítóra.⁸⁸ E feltételek mellett hangoskönyv vagy film esetén a bérbeadásért a hangfelvétel-, illetve filmelőállító közös jogkezelés keretén belül fizet díjat a szerzőnek.⁸⁹

⁸⁴ Sztj. 11. § és 53. § további felhasználás megtiltása; Sztj. 19. §, 25. § és 27. § közös jogkezelés.

⁸⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2006/115/EK irányelve (2006. december 12.) a bérleti jogról és a haszonkölcsönzési jogról, valamint a szellemi tulajdon területén a szerzői joggal szomszédos bizonyos jogokról. Az Sztj. 23. § (3) bek. módosította, valamint beiktatta a 23/A. §-t a 2008. évi CXII. törvény 26. §-a.

⁸⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve (2001. május 22.) az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról. A továbbiakban: Infosoc-irányelv. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001L0029:HU:HTML>.

⁸⁷ 2012. január 1-jétől a közös jogkezelő szervezet legfőbb szerve kizárólagos, nem átruházható hatáskörében dönt a támogatási politikát is tartalmazó felosztási szabályzatról, Sztj. 92. § (1) bek. *fd*) alpontja.

⁸⁸ Gyertyánfy: i. m. (51), p. 142.

⁸⁹ Sztj. 23. § (6) bek. KJKR 2.06.

Az irodalmi mű nyilvános előadásának,⁹⁰ ismételt sugárzási célú rögzítésének⁹¹ és sugárzásának⁹² joga esetén a közös jogkezelő csak kisjogos művek felhasználására adhat engedélyt, a nagyjogos művek (színpadra szánt irodalmi, szakirodalmi és nagyobb terjedelmű, nem színpadra szánt szépirodalmi művet, mint amilyen egy regény) felhasználásait a szerző személyesen vagy ügynöksége révén tudja engedélyezni és ellenőrizni.⁹³ Az engedélyezés személyes lehetősége a kisjogos szerzők számára is biztosított, a jogosult ugyanis az érintett közös jogkezelő szervezethez intézett írásbeli nyilatkozatában előzetesen tiltakozhat művei felhasználásának közös jogkezelés körében történő engedélyezése ellen.⁹⁴

2.5.2. Zenei művek

A zenei műveknél is létezik a felhasználások jellegéhez igazodó, műkategória szerinti megkülönböztetés. Ebben az esetben nagyjogos zeneműnek minősülnek a színpadi zeneművek és zeneszövegek, a zenedrámái művek vagy jeleneteik, illetve keresztmetszeteik. Kisjogos zeneművek a már nyilvánosságra hozott, nem színpadi zeneművek és zeneszövegek, valamint az ilyen színpadi zeneművekből vett részletek. Az érintett jogosulti csoportok a zeneszövegírók, a zeneszerzők, illetve a zeneműkiadók.⁹⁵

Minden zeneműre vonatkozó kötelező közös jogkezelésbe tartozó felhasználási módok, illetve vagyoni jogok:

⁹⁰ Szjt. 25. § (1) és (3) bek.; KJKR 2.11. Az ARTISJUS „Sz” jelű díjszabása alapján: műsoros előadás, vegyes rendezvények, műkedvelő kulturális közösségek előadása, alkalmasszerűen rendezett jótékony célú rendezvény, rádió- és televízióműsorok nyilvános előadása, önkormányzat vagy rendezvényszervezők által rendezett nyilvános családi események (születésnap, eljegyzés, esküvő, keresztelő, ravatalozás, búcsúztatás, szórás, sírhoz kísérés), „V” jelű díjszabása alapján a vendéglátó üzletek és szálláshelyek, a „K” jelű díjszabás alapján az üzletek és egyéb zenefelhasználók irodalmi művek nem színpadi nyilvános előadásának engedélyezése.

⁹¹ Szjt. 26. § (6) bek. KJKR 3.07.

⁹² Az irodalmi művek sugárzása alatt értendő: a földi sugárzással megvalósuló nyilvánossághoz közvetítés joga [Szjt. 27. § (1) bek.; KJKR 2.16.], a műhold útján történő sugárzás joga, ha a műsort ugyanaz a rádió- vagy televíziós szervezet egyidejűleg földi sugárzás útján is közvetíti a nyilvánossághoz (Szjt. 27. § (2) bek.; KJKR 2.17.), a saját műsor nyilvánossághoz vezeték útján, vagy bármely más hasonló eszközzel vagy módon történő közvetítésének joga [Szjt. 26. § (7) bek.; KJKR 3.05.], amelyek felhasználási feltételeit az Artisjus RTV díjszabása határozza meg.

⁹³ A Hofra ügynökség képviseli többek között: Karinthy Ferenc, Molnár Ferenc, Márai Sándor, Szerb Antal, Mihail Bulgakov, Friedrich Dürrenmatt, Samuel Beckett, Milan Kundera, Tennessee Williams szerzőket, forrás: www.hofra.hu.

⁹⁴ Szjt. 87. § (3) bek. alapján.

⁹⁵ A zeneműkiadók tulajdonképpen nem önálló, az Szjt-ben meghatározott jogosulti csoport, de több olyan zeneműkiadással foglalkozó cég van, amely jelentős szerzői jogokkal rendelkezik, így e megnevezés alapja az, hogy e kiadók jogosulti pozícióban lépnek fel. Az Artisjus meghatározása szerint: „A zeneműkiadó nem azonos a hangfelvétel-előállítóval, lemezkiadóval. A zeneműkiadó kottakiadást, valamint a zeneművek promócióját végzi, és filmes/zenei adaptációk során képviselheti a szerzőt – ún. zeneműkiadói (publishing) szerződés alapján.” http://www.artisjus.hu/szerzoknek_jogdijfizetes/legyen_artisjus_tag/zenemukiadok/.

- reprográfiai,⁹⁶ üreshordozó- és kábeldíjak,⁹⁷
- hangfelvételbe foglalt művek vagy filmalkotások egyes példányainak haszonkölcsönzése, ami a gyakorlatban ritkán valósul meg, mert amíg a szerző és előadóművész jogait közös jogkezelés útján, addig a hangfelvétel-előállítók jogukat egyénileg érvényesítik;
- filmalkotáshoz vagy a hangfelvételben foglalt műre vonatkozó bérbeadási jog engedélyezése, illetve felhasználási jog adása, ahogy a könyvnl ismertettük,
- kottában rögzített zeneművek nyilvános haszonkölcsönzése.

Csak kisjogos zenei művekre vonatkozik a kötelező közös jogkezelésbe tartozó mechanikai jogdíj,⁹⁸ melyet a hangfelvétel-kiadók fizetnek zeneművek hangfelvételen való újabb többszörözése és példányonkénti terjesztése után, illetve önkéntes, kilépést engedő jogkezelésbe tartozó felhasználás a zeneművek többszörözése másként,⁹⁹ mint a mechanikai jogdíj.¹⁰⁰

Kilépést engedő előírt, illetve önkéntes közös jogkezelésbe tartozó vagyoni jogok a kisjogos zeneművek nyilvános előadásának engedélyezése, ismételt sugárzását lehetővé tevő rögzítése,¹⁰¹ sugárzása,¹⁰² és a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétele.¹⁰³

2.5.3. Vizuális alkotások

A Hungart kötelező közös jogkezelésébe a reprográfiai és üreshordozó-díj, a film bérbeadással történő terjesztése, a kábeldíj és a követő jog tartozik. Ez utóbbi jog lényegét Balás P.

⁹⁶ Az Sztj. 35. § (1) bek. alapján kotta reprográfiával magáncélra sem többszörözhető, így a reprográfiai díjból nem a zeneszerzők, hanem a zeneszövegírók részesülnek.

⁹⁷ Egyidejű, változatlan és csonkítatlan továbbközvetítésére tekintettel fennálló engedélyezési jog [Sztj. 28. § (2)–(5) bek., 73. § (3) bek.] KJKR 2.18.

⁹⁸ E jognál lehetőség van, hogy az ún. szerzői kiadások esetén a szerzők „kilépjenek”, azaz regisztrációt követően nem kell a saját kiadású hangfelvételeik után gyakorlatilag saját maguknak jogdíjat fizetni. Gyertyánfy: i. m. (51), p.120.

⁹⁹ Audio vagy audiovizuális (mechanikai) többszörözésének engedélyezése a Sztj. 19.§ (1) bek. hatálya alá nem tartozó esetekben [Sztj. 18. §] KJKR 3.04.

¹⁰⁰ E két vagyoni jog felhasználásának feltételeit az Artisjus hangfelvételen többszörözött, illetve filmalkotásokba foglalt, videón vagy DVD-n többszörözött zeneművekre megállapított mechanikai jogdíjakról szóló „M” jelű díjszabása tartalmazza.

¹⁰¹ KJKR 2.12. [Sztj. 26. § (6) bek., 27. § (3) bek.].

¹⁰² KJKR 2.14. [Sztj. 26. § (7) bek. és 27. § (3) bek.], KJKR 2.15. [Sztj. 26. § (8) bek. első mondat, 27. § (3) bek.], KJKR 2.16. [Sztj. 27. § (1) bek.], KJKR 2.17. [Sztj. 27. § (2) bek.], KJKR 3.06. [Sztj. 26. § (2) bek.].

¹⁰³ Az egyéni jogkezeléssel kapcsolatos hírek a Universal Publishing Production Music (Universal Music) kizárólagos és 100%-os tulajdonában lévő CloudCasting Kft. 2012 nyarán tett nyilatkozata. A cég az „Ear Candy” zenei katalógus kizárólagos magyarországi forgalmazója. A katalógus jogilag rendezett, mert a Universal Music a szerzői jogok mellett a kapcsolódó jogokkal is rendelkezik, így azokat közvetlen jogkezelésben szeretné kezelni: http://www.turizmusonline.hu/cikk/nem_fogadja_el_az_artisjus_allasponjtjat_a_cloudcasting [2012. augusztus 3.]. Ezzel ellentétben: Artisjus Közlemény a CloudCasting Kft.-vel kapcsolatban, 2012. július 31.: <http://www.artisjus.hu/hireink/>.

Elemér így fogalmazta meg: „... amikor a művész eladja vásznát, a vevő nem téríti meg neki azt az egész értéket, amelyet a művész kézjegye később fog képviselni. A hírnéven alapuló áremelkedésből jogosan követelhetnek részt a festők vagy örököseik.”¹⁰⁴

A szervezet ezen felül a törvény alapján végzi az úgynevezett fizető köztulajdon járulékának beszedését és felosztását.

Az érintett képző-, ipar-, fotó- és ipari tervezőművész (vizuális művészek) jogosultak kilépést engedő, önkéntes közös jogkezelésébe tartozik a vizuális alkotások másodlagos felhasználásának engedélyezése, a kiállítás joga és a művek nyilvánosságához közvetítésének engedélyezése.¹⁰⁵ A másodlagos felhasználások engedélyezése azt jelenti, hogy a már nyilvánosságra hozott vizuális alkotások felhasználásának engedélyezésére a Hungart adhat engedélyt a díjszabása alapján. E díjszabás lehetővé teszi bárki számára, hogy például kiadványokban szereplő műveket (illusztráció, fénykép, reprodukció valamely vizuális műről) díjfizetés után felhasználjanak például folyóiratban, magazinban, könyvben, naptárban, bankkártyán, bélyegen, DVD-n vagy az interneten.¹⁰⁶ Ugyanígy e díjszabás alapján fizetnek jogdíjat a kiállítások szervezői is.

2.5.4. Filmalkotás

Az eddig tárgyalt vizuális művekkel ellentétben a filmalkotások felhasználásakor jó esély van arra, hogy a szerzők és előállítók neve a teljes kópián szerepel. A magyar filmek esetén nem az anonimitás a fő probléma. Az elmúlt 120 évben jelentősen megváltozott a társadalmi és szerzői jogi háttér, amelyek nagyban meghatározták a filmek sorsát. A régi filmek kapcsán szinte lehetetlen hitelt érdemlő módon követni a jogok átszállását. Szerzői jogi szempontból nézve a magyar film történetének korszakait az első magyar film (A tánc – 1901) megjelenésekor hatályban lévő, szerzői jogról szóló 1884. évi XVI. törvénycikkben nem szerepelt a film mint szerzői jogi védelemben részesülő alkotás. Először az 1921. évi LIV. törvénycikk szabályozta a mozgófényképészeti művet.¹⁰⁷ A filmre vonatkozó szabályozás az 1969. évi régi, majd az 1999. évi új Sztj.-ben folytatódott. A film szerzői 1969-ig a dualista felfogás tükrében széleskörűen rendelkezhetek jogaikkal, és a szakma követelményei és a bírói gyakorlat szerint át is ruházták jogaikat a filmgyártókra.¹⁰⁸ A magyar filmpárt 1919-

¹⁰⁴ Eredeti műalkotások (képző-, fotó- és iparművészeti alkotások) műkereskedő közreműködésével történő visszatérő átruházásakor az érintett szerzők javára fennálló díjigény (Sztj. 70. §) KJKR 2.19.; Balás P. Elemér: Szerzői jogi reformtörekvések. Csáthy Ferenc Egyetemi Könyvkereskedés és Irodalmi Vállalat Rt., Budapest, 1927, p. 18. Példa a követő jog mértékének számítására: <http://www.christies.com/features/guides/buying/droit-de-suite.aspx>.

¹⁰⁵ KJKR 3.02. (Sztj. 18. §), KJKR 3.03. (Sztj. 69. §), KJKR 3.14. (Sztj. 26. §).

¹⁰⁶ Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy évente nettó 1 130 400 Ft jogdíjért 3000-nél több kép tehető közzé jogszerűen az interneten, a lehívások számától függetlenül. Forrás: HUNGART 2011. évi díjszabása.

¹⁰⁷ 1921-es Sztj. 73. § A mozgófényképmutatvány alakjában megjelenülő termékek.

¹⁰⁸ Alföldi Dezső: A magyar szerzői jog. Grill Károly Kiadó, 1936, p. 173.

ben, majd 1948-ban államosították,¹⁰⁹ és ezt követően szinte kizárólag állami filmgyártó¹¹⁰ vállalatok, illetve azok stúdiói készíthettek filmeket. A filmstúdiók függetlenedése csak az 1980-as évek végére következhetett be.

A film szerzői jogának történetéhez szorosan kapcsolódik az új felhasználási módok megjelenése. A megfilmesítési szerződésekkel, az államosítással, adásvétellel, felhasználási szerződéssel, munkaviszony keretében vagy törvény alapján átszállt szerzői jogok az ismeretlen felhasználások engedélyezésére nem terjednek ki. E jogok az eredeti szerzőknél maradtak, illetve születtek meg.¹¹¹ A magyar szerzői jog a rádiózást 1931-től szabályozza,¹¹² a televíziózás 1950-től jellemző, az első videomagnó 1971-ben került forgalomba. Az internet a '90-es években terjedt el a személyi számítógépekkel párhuzamosan,¹¹³ de a nyilvánossághoz való közvetítést mint felhasználási módot csak az 1999. szeptember 1-jétől hatályba lépett Sztj. 26. §-a (8) bekezdésének második mondata szabályozza. Mindezek alapján a jelenleg hatályos törvényi definíciókon túl egy konkrét film ismerete és a hozzá kapcsolódó dokumentáció nélkül nehéz megállapítani, hogy ki(k) egy film szerzői jogosultja(i), és ki(k) a kizárólagos joggal rendelkező filmgyártó(k), filmelőállító(k) vagy forgalmazó(k).

A nyilvántartás alapján a közös jogkezelésbe tartozó filmekhez kapcsolódó vagyoni jogok kezelését a FilmJUS Filmszerzők és Előállítók Szerzői Jogvédő Egyesület végzi. A zenei és vizuális művekkel ellentétben a vagyoni jogok nagyobbik részét a filmszerzők és -előállítók egyedileg engedélyezik. Nemcsak Magyarországon nehézkes a filmek jogainak közös kezelése, hanem általában erre a szektorra jellemző a közös jogkezelés alulfejlettsége; a film-előállítók és -forgalmazók vonakodnak a közös jogkezeléstől, előszeretettel kezelik jogaikat egyénileg.¹¹⁴

¹⁰⁹ Jogsabály alapján az egyes filmgyárakat és filmforgalmazókat, illetve az általuk korábban megszerzett jogokat államosították, ez a jogi aktus nem érintette az akkor még ismeretlen felhasználásokat. SZJSZT 03/1985, SZJSZT 03/2003.

¹¹⁰ rSztj. 41. § (3) A filmre vonatkozó szerzői vagyoni jogokat a szerzőkkel kötött szerződések alapján jogutódként a filmgyár szerzi meg, és harmadik személyekkel szemben kizárólag a filmgyár gyakorolja.

¹¹¹ „A régi Sztj. időbeli hatálya alatt jogszerző filmelőállító, illetve munkáltató megszerzett jogainak terjedelme a régi Sztj. szabályaihoz igazodik 1999. szeptember 1-je után is. A munkavállalókkal a régi Sztj. hatálya idején kötött díjazási szerződések – tekintettel az új Sztj. 55. §-ára is – felhasználási szerződések, és mint ilyenek továbbra is a régi Sztj. hatálya alatt állnak.” Gyertyánfy: i. m. (51), p. 627.

¹¹² Az 1928. évi római konferencián módosított berni egyezmény (becikkelyezve az 1931. évi XXIV. tc. által) 11. a. cikke. *Szente Andor*: Rádió, film és hangosfilm a szerzői jogban. Kereskedelmi jog. Budapest, 1934, p. 7.

¹¹³ Gyenge Anikó szerint a videomagnó 1969-re, az internet megjelenése 1989-re datálható. Gyenge: i. m. (13), p. 165. Az SZJSZT 16/2011. számú szakvélemény szerint a filmek 3D-s feldolgozása nem minősül új felhasználásnak, mert e technológiával már az 1920-as évektől kezdve kísérleteznek, és az 1950-es évektől már alkalmazták is (pl.: Alfred Hitchcock Gyilkosság telefonhívásra című filmjében).

¹¹⁴ *Stef van Gompel, P. Bert Hugenholtz*: The Orphan Works Problem: The Copyright Conundrum of Digitizing Large-Scale Audiovisual Archives, and How to Solve It. *Popular Communication: The International Journal of Media and Culture*, 8. évf. 1. sz., 2010, p. 67.

A négy érintett jogosulti kört érinti az üres képhordozók díja és a kábeldíj, amelyekből a törvényben meghatározott arányok¹¹⁵ szerint külföldi és belföldi jogosult egyaránt részesül.¹¹⁶

Az érintett jogosultak a jogkezelő szervezet által azonban nem csak kifelé, azaz a jogosultak–felhasználók között folytatnak közös jogkezelési tevékenységet. A filmelőállító amellet, hogy a szervezet egyik jogosulti csoportja, egyben a filmek felhasználója is. A filmelőállítók a FilmJUS díjszabásain keresztül fizetik meg a filmírók, operatőrök és rendezők számára az olyan felhasználásokért járó jogdíjakat, amelyek a törvény vagy a jogosultak elhatározása alapján közös jogkezelésbe tartoznak.¹¹⁷

A filmelőállítóknak a közös jogkezelés keretein belül kell rendezniük¹¹⁸ a film bérbeadás-sal történő terjesztését (annak átruházása vagy engedélyezése esetén), továbbá a filmek nyilvános haszonkölcsönbe adását.

A filmek jogkezelését tovább árnyalja, hogy a FilmJUS önkéntes közös jogkezelésben lévő, kilépést engedő vagyoni jogok érvényesítésére szolgáló díjszabásainak hatálya a már nyilvánosságra hozott magyarországi előállítású¹¹⁹ filmalkotásokra vagy azok részleteire terjed ki. A filmalkotások sugárzását, vezetékek útján vagy más hasonló eszközzel vagy módon történő nyilvánossághoz közvetítését,¹²⁰ nyilvános előadását, többszörözését és terjesztését (analóg vagy digitális hordozón, pl. DVD) a filmelőállítók¹²¹ a FilmJUS díjszabásai alapján végezhetik, ha e jogokat a filmszerzők korábban nem ruházták át.

Egyedül a filmalkotás nyilvánosság számára hozzáférhetővé tételének önkéntes vagyoni joga esetében van lehetőség arra, hogy egy harmadik személy (a szolgáltató) lépjen be a magyarországi előállítású filmalkotások felhasználói közé. Ebben az esetben a szolgáltató¹²²

¹¹⁵ Szjt. 20. § (5) bek.

¹¹⁶ Az érintett jogosultak: a filmelőállítók, a filmalkotások mozgóképi alkotói (rendező, operatőr) és a filmírók.

¹¹⁷ Szjt. 66. § (5) bek.

¹¹⁸ Szjt. 65. § (2) bek.

¹¹⁹ A FilmJUS díjszabásainak meghatározása szerint: magyarországi székhellyel rendelkező filmelőállító által előállított filmalkotások: <http://kjk.sztnh.gov.hu/szervezetek/adatlapok/filmjus>.

¹²⁰ Az Szjt. 26. § (1)–(7) bekezdése, (8) bekezdésének első mondata szerinti felhasználások.

¹²¹ A FilmJUS díjszabása alapján „[a] jogdíj fizetésére az Szjt. 66. § (3) bekezdése alapján elsősorban a filmalkotás előállítója köteles, kivéve, ha a filmelőállító és a felhasználó együttes nyilatkozatával bizonyítja, hogy az előállító a felhasználóval kötött szerződésében a szerzői jogdíj fizetésének kötelezettségét kifejezetten és egyértelműen áthárította a felhasználóra, mely utóbbi esetben a jogdíjat a felhasználó köteles megfizetni.” „A jelen jogdíjközlemény filmelőállítóra vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni arra a természetes vagy jogi személyre, vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságra is, aki-re/amelyre a filmelőállító által a szerzőktől megszerzett [fentebbi] felhasználásra, illetve a felhasználás engedélyezésére vonatkozó vagyoni jogi szerződés vagy jogszabályi rendelkezés folytán átszállt.”

¹²² A FilmJUS e tárgyú díjszabása szerint szolgáltató: a filmalkotást lehívásra hozzáférhetővé tétel céljára többszöröző, lehívásra hozzáférhetővé tételre felajánló, továbbá a hozzáférhetővé tétel céljára felajánlott filmalkotáshoz történő hozzáférést biztosító, illetve abban részt vevő olyan személy vagy szervezet, amely az Szjt. 18. §-ában, illetve a 26. § (8) bek. második mondatában meghatározott felhasználási cselekményt valósít meg: http://kjk.sztnh.gov.hu/sites/default/files/filmjus_lehivas_12.pdf.

rendezi a díjakat a közös jogkezelésen keresztül a szerzők felé. E felhasználási módnál azonban hiába lehet megszerezni egy felhasználói szerződés keretén belül mind a három jogosult engedélyét, a felhasználáshoz az egyéb érintett jogosultak engedélye, így a filmelőállítóké is szükséges. A díjszabás a Magyarország területét is érintő multiterritoriális felhasználások, valamint a külföldi felhasználások esetleges jogosítására automatikusan nem terjed ki.

A jogosultak ezeket a jogait csak az Sztj. hatálybalépését követően vonhatták közös jogkezelésbe. A jogátruházási, illetve kizárólagos (megfilmesítési) szerződések megkötése után ismertté vált új felhasználásokra a magyarországi székhellyel rendelkező filmelőállítók a közös jogkezelésen keresztül szerezhetik meg a felhasználási engedélyt. A jogok rendezetlensége esetén is fordulhatnak az említett filmelőállítók a FilmJUS-hoz. Erre a lehetőségre többek között azért is van szükségük az érintett szerzőknek, mert a film védelmi idejének kitolódásával sántikálóvá vált a film forgalmazása is. A megfilmesítési szerződés alapján a szerző – kivéve a szöveges vagy a szöveg nélküli zenemű szerzőjét – ellenkező kikötés hiányában átruházza az előállítóra, illetve a filmgyárra a filmalkotás felhasználására és a felhasználás engedélyezésére való jogot.¹²³ A film védelmi ideje a bemutatást követő év első napjától számított ötven évről¹²⁴ 1994-ben 70 évre, majd az 1999-es módosítás következtében az utójára elhunyt filmszerző halálát követő év első napjától számított 70 évre növekedett.¹²⁵ A már korábban említett Hyppolit, a lakáj (1931) példájánál maradva, a film forgalmazására jogosult joga 1982-ben szűnt meg, majd felemelkedett a film védelmi idejével megegyező időre, azaz 2053. december 31-ig. Eszerint a filmgyár jogosult az eredeti felhasználási szerződéssel átruházott jogokkal¹²⁶ 1931–1982-ig, majd 1999–2053-ig rendelkezni.

A filmelőállítók kapcsolódó jogi teljesítményét a nemzetközi szerzői jog csak későn ismerte el és helyezte védelem alá.¹²⁷ Az Sztj. alapján a filmelőállítókat kapcsolódó jogi védelem 1999. szeptember 1-jétől illeti meg, s így a korábbi teljesítményekre védelem nem vonatkozik. A bérletirányelv¹²⁸ 13. cikk (1) bekezdésének második fordulata szerint a védelmi feltételeknek megfelelő művekre és teljesítményekre alkalmazni kell az irányelvet, tehát az Európai Unióhoz történt csatlakozásunk óta visszamenőlegesen ötven évre biztosított a filmelőállító kapcsolódó joga.¹²⁹ A filmalkotások jogi hátterénél azt is kell tehát vizsgálni,

¹²³ A régi Sztj. 41. §-ának (3) bek. alapján a filmre vonatkozó szerzői vagyoni jogokat a szerzőkkel kötött szerződések alapján jogutódként a filmgyár szerzi meg, és harmadik személyekkel szemben kizárólag a filmgyár gyakorolja.

¹²⁴ rSztj. 15. § (4) bek.

¹²⁵ Sztj. 31. § (6) bek. de vö.: 108. § (1) és (2) bek.

¹²⁶ Sztj. 108. § (9) bek.

¹²⁷ SZJSZT 28/2007., továbbá, J. A. L. Sterling: World Copyright Law. Sweet & Maxwell, London, 2008, p. 236–238., p. 577.

¹²⁸ A Tanács 92/100/EGK irányelve (1992. november 19.) a bérleti jogról és a haszonkölcsönzési jogról, valamint a szellemi tulajdon területén a szerzői joggal szomszédos bizonyos jogokról: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1992L0100:20010622:HU:PDF>.

¹²⁹ Gyertyánfy: i. m. (51), p. 378., 420., 630.; SZJSZT 20/06/1.

hogy a vagyoni jog átruházásakor az eredeti filmelőállító szándéka kiterjedt-e az akkor még ismeretlen és nem védett kapcsolódó jogainak átruházására.¹³⁰ A már korábban bemutatott szerzői jogi gyakorlat azonban erőteljesen arra a következtetésre enged jutni, hogy a filmelőállítói kapcsolódó jog az eredeti gyártóknál született meg, és azok átruházásra nem kerültek.

2.5.5. Előadóművészi teljesítmények

Az előbbieken ismertetett művek szerzői jogai mellett az árva mű felhasználásának engedélyezése a szerzői joghoz kapcsolódó jogokon belül egyedül az előadóművész jogaira terjed ki. Az előadóművész fogalmát az Szjt. nem határozza meg. A szakirodalom szerint: „színészek, énekesek, zenészek, táncosok és más természetes személyek, akik az irodalmi vagy művészeti alkotásokat vagy a folklór kifejezéseit megjelenítik, eléneklik, elbeszélik, elszavalják, eljátszzák, interpretálják, vagy más módon előadják; előadóművésznek kell tekinteni továbbá az artistaművészeket is.”¹³¹ Ugyanígy a karmester és a karvezető is megfelel az interpretálás egyéni, eredeti követelményének. „Vannak más dolgok is, amiket a zeneszerző nem tud jelezni, ezek közül némelyiknek még nevet sem lehet adni. Az igaz, hogy a zeneszerző mindezt elgondolja, de nem tudja leírni. Amit tehát a zeneszerző műve nyújt, csak torzít, amit a hangversenyző művésznek kell kiegészítenie. Csak így alakul ki egy teljes egész.”¹³²

Erre a művészeti ágra is jellemző, hogy a hangfelvételek, filmfelvételek elkészítésénél¹³³ az előadóművészek a teljesítményeiken fennálló vagyoni jogait átruházzák, illetve azok szabadon átruházhatók, vagy azokról le is lehet mondani.¹³⁴

Az előadóművészi teljesítmények kötelező közös jogkezelésbe tartozó felhasználási módjai:

- üreshordozó- és kábeldíjak;
- a hangfelvétel példányainak nyilvános haszonkölcsönbe adása és bérbeadása, ami a gyakorlatban ritkán valósul meg, mert míg a szerző és az előadóművész jogait közös jogkezelés útján, addig a hangfelvétel-előállítók jogukat egyénileg érvényesítik;¹³⁵

¹³⁰ Vö.: Szjt. 82. §.

¹³¹ Gyertyánfy: i. m. (51), p. 381–382.

¹³² Cahn-Speyer gondolatait idézi Balás. Balás: i. m. (104), p. 31.

¹³³ Szjt. 73. § (3) bek.

¹³⁴ Gyertyánfy: i. m. (51), p. 389.

¹³⁵ „[hangfelvétel-előállítók] Engedélyük hiányában a hangfelvételek bérbeadása és haszonkölcsönbe adása jogszerűen természetesen nem gyakorolható, erre vonatkozóan ezért – bár a jogszabály a lehetőséget biztosítja – egyik közösjog-kezelő sem hirdetett ki jogdíjközleményt.” Gyertyánfy: i. m. (51), p. 412.

- a filmalkotásba vagy a hangfelvételbe foglalt előadóművészi teljesítményre vonatkozó bérbeadás joga, ahogyan a könyvnél ismertettük,
- a kereskedelmi célból kiadott hangfelvétel sugárzásának és más nyilvánossághoz közvetítésének a díjigénye.

Kilépést engedő, előírt közös jogkezelésbe tartozó vagyoni jogok az előadás sugárzás vagy nyilvánossághoz történő átvitel céljára készült rögzítései, valamint rögzített előadás nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétele.¹³⁶

2.6. Engedélyezhető árvamű-felhasználások

Ismeretlen vagy ismeretlen helyen tartózkodó szerző művének közös jogkezelésbe tartozó vagyoni jogai könnyedén felhasználhatók, míg a fennmaradó vagyoni jogokkal az árvamű-eljárás lefolytatását követően lehet jogszerűen élni. Mindazon vagyoni jogokra, amelyekre közös jogkezelő szervezet a nyilvántartásba be van jegyezve, árva mű felhasználása iránti kérelmet nem lehet előterjeszteni. Ezért találó dr. Grad-Gyenge Anikó megjegyzése:¹³⁷ helyesebb, ha árva jogokról beszélünk.

Előfordulhat, hogy a közös jogkezelésben kisjogos engedélyezés körébe tartozó mű nagyjogos felhasználása tekintetében árvának minősüljön, mivel e felhasználásra a közös jogkezelő szervezet nem adhat engedélyt. Az előzőekben vázolt felhasználásokat a közös jogkezelés rendszere biztosítja a felhasználóknak, a kilépést engedő esetekben pedig közvetlenül a jogosulthoz fordulhatunk. Mindezekből az is következik, hogy az ismeretlen szerző *még nyilvánosságra nem hozott* művének kilépést engedő közös jogkezelésbe tartozó felhasználásaira¹³⁸ és minden további nagyjogos felhasználásra is a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalától lehet engedélyt kérni.

A nyilvántartásban szereplő közös jogkezelésbe tartozó vagyoni jogok és az Szjt. rendelkezései alapján ismeretlen vagy ismeretlen helyen lévő szerző alábbi felhasználásait¹³⁹ lehet a hivatalnál kérelmezni.

a) Könyv esetén:

- irodalmi művek többszörözése és terjesztése (könyvkiadás),
- nagyjogos irodalmi művek nyilvános előadása, ismételt sugárzási célú rögzítése és sugárzása,
- irodalmi művek nyilvánossághoz közvetítése (internet),

¹³⁶ KJKR 2.20-22. [Szjt. 74. § (2) bek.].

¹³⁷ Gyenge: i. m. (13).

¹³⁸ Ez gyakorlatilag egyetlen felhasználást jelent, hiszen utána a mű már nyilvánosságra hozottnak minősül. Ettől kezdve a kisjogos irodalmi vagy zeneművek meghatározott felhasználásai közös jogkezelésbe kerülnek.

¹³⁹ A felsorolás nem teljes körű, a gyakorlatban is előforduló esetek kerülnek bemutatásra.

- hangfelvétel (hangoskönyv) bérbeadásának joga, amennyiben azt a szerző nem ruházta át vagy nem engedélyezte az előállítónak,
- könyvek bérbeadása.

b) Zenei művek esetén:

- nagyjogos művek hangfelvételen való többszörözése és terjesztése,¹⁴⁰
- nagyjogos művek nyilvános előadása,
- nagyjogos művek ismételt sugárzási célú rögzítése és sugárzása,
- nagyjogos művek nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétele (internet),
- kis- és nagyjogos hangfelvétel bérbeadásának joga, ha e jogot nem ruházta át vagy nem engedélyezte a szerző,
- kotta magáncélú másolása,
- a még nyilvánosságra nem hozott kisjogos művek hangfelvételen való többszörözése és terjesztése.

c) Vizuális művek:

- még nyilvánosságra nem hozott művek felhasználásai: többszörözés, online felhasználás, első kiállítás, nyilvánossághoz közvetítés sugárzással vagy másként (pl.: mindazon fotók, képző- és iparművészeti alkotások, amelyek nem szerepeltek kiállításon, nem jelent meg róluk reprodukciós fénykép, nem saját fotók feltöltése az internetre),
- nem szabadban (épületben, kertben), nem nyilvánosan (magánterület) vagy nem állandó jelleggel (ideiglenesen) felállított képzőművészeti, építészeti, iparművészeti alkotásról látkép készítése és felhasználása,¹⁴¹
- felhasználás díszletként,
- reklámozás céljára megrendelt mű¹⁴² (pl.: régi plakátok, reklámok), amikor a jogosult ismeretlen,
- építészeti, iparművészeti és ipari tervezőművészeti alkotás tervének bérbeadása.

d) Filmalkotás:

A filmek esetén több szempontot kell figyelembe venni:

1. filmalkotások engedélyezéséről akkor beszélhetünk, ha a filmelőállító kapcsolódó jogának védelmi ideje eltelt,¹⁴³ hiszen e kapcsolódó jogra az eljárás nem terjed ki,

¹⁴⁰ Gyertyánfy: i. m. (51), p. 118.

¹⁴¹ Például a budapest-belvárosi Nagyboldogasszony Főplébánia főoltáráképét (Mária mennybevitel) Molnár C. Pál (†1981) festette. Ha azt le szeretnénk fényképezni és fel szeretnénk használni, a jogosultaktól kell engedélyt kérni. Vagy e szabályt szigorúan véve, a különböző projektek kapcsán Budapestet ellepő színes tehenek (Cow Parade, Budapest 2006) fényképezéséhez és a képek felhasználásához a szerző engedélye szükséges. Ha a szerző ismeretlen, a hivatal adhat erre engedélyt.

¹⁴² Sztj. 63. §.

¹⁴³ Azaz az 1962 előtti filmek. A számítás alapjához vö.: Sztj. 84. § (1) bek. d) és (3) bek.

2. engedélyezést azon jogokra lehet kérni, amelyek adásvételi vagy megfilmesítési szerződés alapján nem szálltak át a filmelőállítóra, a filmgyárra vagy harmadik személyre, továbbá e jogok kizárólagos forgalmazását más nem szerezte meg,
3. ehhez szorosan kapcsolódik a korábban ismertetett okoknál fogva az a szempont, hogy azok a jogok, amelyek az átruházáskor ismeretlenek voltak, a szerzőknél maradtak (pl.: videó, internetes felhasználás),
4. a 2–3. ponthoz kapcsolódóan egy film azon jogainak felhasználását is lehet engedélyeztetni, amelyek átszálltak harmadik személyre, de e személy ismeretlen, vagy ismeretlen helyen tartózkodik.

Ezek alapján lehet kérelmezni ismeretlen filmszerzők (jogosult) esetén

- az 1950-es évek előtti belföldi filmek televíziós sugárzását, ha nem a filmelőállító kéri a felhasználás engedélyezését,
- az 1950-es évek előtti külföldi filmek televíziós sugárzását,
- az 1962 előtti magyar filmek többszörözését és példányonkénti terjesztését (videokazetta; megjelenése: 1969/71), ha nem a filmelőállító kéri a felhasználás engedélyezését,
- az 1962 előtti külföldi filmek többszörözését és példányonkénti terjesztését (videokazetta),
- az 1962 előtti belföldi filmek nyilvánosság számára hozzáférhetővé tételét, ha nem a filmelőállító kéri a felhasználás engedélyezését,
- az 1962 előtti külföldi filmek nyilvánosság számára hozzáférhetővé tételét,
- az 1962 előtti belföldi és külföldi filmek nyilvános előadását (mozi), ha e jogot a filmgyárra ruházták, és a filmgyár (illetve a filmforgalmazó) ismeretlen.

Arra is kell gondolni, hogy nem minden filmszerző¹⁴⁴ vonta jogait közös jogkezelésbe, így az át nem ruházott jogok tekintetében a további filmszerzők jogait egyénileg kell beszerezni. E jogosultak ismeretlensége esetén helyettük engedélyt a felhasználásra szintén a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala adhat.

Azokat a műveket vagy teljesítményeket, amelyeken filmelőállító kapcsolódó joga áll(hat) fenn, nem lehet engedélyeztetni.

¹⁴⁴ „... a film szerzői lehetnek a koreográfus, az operatőr, s esetenként az olyan vágó is, aki a képi részek ritmusának és végleges formájának meghatározásával önálló-eredeti, tehát alkotói módon, közös elhatározás alapján, a lényegre kihatóan működik közre.” Gyertyánfy Péter: A filmrendező és a filmgyár szerzői jogai a filmen. Magyar Jog, 1983. 1. sz., p. 55–64.

e) Előadóművészi teljesítmények

A hatályos Sztj. rendelkezései szerint az előadóművész és a hangfelvétel-előállító védelmi ideje egybeesik,¹⁴⁵ így azokban az esetekben van lehetőség árva mű engedélyeztetésére, amelyekben nincs hangfelvétel-előállítói jog, vagy e jogokkal a felhasználó mint előállító rendelkezik, de az előadóművész vagyoni jogait nem teljes terjedelemben ruházta át. Új felhasználási mód vagy meghatározott példányszámú lemez előállításán túl szükséges azokat az előállítónak az előadó ismeretlenné válása esetén hatósági engedély formájában megszerezni. Az árva mű felhasználása lehet a teljesítmények nem nyilvánosságához történő átvitel céljára készült rögzítése, a rögzített előadás többszörözése és terjesztése.

Azokat a műveket vagy teljesítményeket, amelyeken hangfelvétel-előállító kapcsolódó joga áll(hat) fenn, nem lehet engedélyeztetni.

f) További feltételek, megjegyzések

A közös jogkezelésbe nem tartozó művek engedélyezése minden további nélkül lehetséges. Ilyen művek például a szoftverek, az adatbázisok, a térképművek és más térképészeti alkotások, az építészeti alkotások és azok tervei, gyűjteményes műnek minősülő adatbázisok, vagy a korábban már említett, reklámozás céljára megrendelt művek.

Az előírt vagy önkéntes közös jogkezelésből kilépett, majd ismeretlenné vált jogosultak helyett e jogok után is adhat engedélyt a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala.

Munkaviszonyban vagy más szolgálati viszonyban létrehozott művek esetén, ha a szerzői vagyoni jogokat megszerző munkáltató ismeretlen, vagy ismeretlen helyen tartózkodik, felhasználási engedélyt adhat a hivatal. Az engedélyezési lehetőség a fentiek alapján műtípusonként és vagyoni jogonként eltérő lehet.

Minden felhasználni kívánt művet és felhasználási módot egyesével szükséges megvizsgálni. A lefolytatott gondos keresés, a korábbi felhasználási szerződések tárhatják fel egyedül a mű szerzőjének ismeretlen vagy ismeretlen helyen tartózkodását, illetve azokat a vagyoni jogokat, amelyeket a felhasználó a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalától kérlemezhet.

A hivatal az érdemi vizsgálat körében a tényállás tisztázásának céljával vizsgálja a megadott adatok valóságát, a mű árvaságára vonatkozó dokumentáció megfelelőségét és az engedély tartalmának meghatározásához szükséges információkat. A bizonyításra vonatkozóan az Sztj. részletezi¹⁴⁶ a Ket.-től¹⁴⁷ való eltérő eljárási szabályokat, amelyek értelmében

¹⁴⁵ Sztj. 84. § A védelmi idő változásáról bővebben lásd.: dr. Grad-Gyenge Anikó: A védelmiidő-irányelv módosításáról szóló szabályok átültetése a magyar jogba. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 7. (117.) évf. 4. sz., 2012 augusztus, p. 16–34.

¹⁴⁶ Sztj. 57/B. (1) bek.

¹⁴⁷ A közigazgatási eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (a továbbiakban: Ket.).

a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala a tényeket csak a kérelem keretei között, valamint az ügyfél nyilatkozatai és állításai alapján vizsgálja. A Ket. 3. §-a (2) bekezdésének *b*) pontjától eltérően tehát a bizonyítandó releváns tények tekintetében a hivatal kötve van a kérelmező által megadott adatokhoz, nyilatkozatokhoz. A bizonyítékok köréből az Szjt. kizárja a tanú-meghallgatást, szemle tartását. Hivatalból történő bizonyítás nincs, a tényállás felderítésére alkalmas bizonyítékok rendelkezésre bocsátása a kérelmező terhe. A vizsgálat csupán az ügyfél nyilatkozataira terjed ki.¹⁴⁸

2.1. Részkonklúzió

Árva művekről akkor beszélünk, ha nem tudjuk a szerző nevét, vagy nem tudjuk a szerzői jogok jogosultját elérni. A név nélküli mű felhasználása szinte lehetetlen, az ismert szerző örökösének felkutatása sok idővel és költséggel járhat, ami nem biztos, hogy arányban áll a felhasználás céljával és mértékével. Az árva művek egyes felhasználásainak engedélyezésére azonban többféle megoldás létezik. A hazai szabályozás az árva jogok jelenségét vegyes megoldással kezeli. Bizonyos felhasználásokra a *kiterjesztett hatályú közös jogkezelésen* keresztül (kötelező, előírt, illetve önkéntes) lehet engedélyt kapni, amely esetekben nem derül ki a felhasználó számára, hogy ismert-e a szerző vagy a tartózkodási helye. Ekkor a művek beazonosítását és a jogosultkutatást a jogkezelő szervezet folytatja le. Az egyedileg gyakorolható jogokra, a kérelmező gondos kutatását követően, a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalától lehet *hatósági engedélyt* kapni. A felhasználási engedély megadására – a nemzetközi példákkal megegyezően – a nagy érdeklődés ellenére, kevés alkalommal kerül sor.

*„A könyv, mely mindenütt jelenlevővé varázsolta a szellemet,
megteremtette az emberiség lelki közösségét.”*
Kosztolányi Dezső¹⁴⁹

3. ÁRVA MŰ – KÖZÖSSÉGI MEGOLDÁS

Az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól szóló irányelvtervezet első változatát¹⁵⁰ 2011. május 24-én hozták nyilvánosságra. Az e szöveg létrejöttét megelőző munkafolyamatokat és az első tervezetet Gyenge Anikó 2011-es cikkében mutatta be és

¹⁴⁸ A bizonyítás ezen eltérő szabályai miatt a bizonyítékoknak a Ket. 70. §-a szerinti eljárás keretében az ügyféllel történő ismertetése nem szükséges.

¹⁴⁹ Kosztolányi: i. m. (2), p. 11–13.

¹⁵⁰ Javaslat az Európai Parlament és a Tanács irányelve az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól, Brüsszel, 2011.5.24. COM (2011) 289 végleges: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com%282011%290289_/com_com%282011%290289_hu.pdf.

elemezte,¹⁵¹ valamint a Magyar Szerzői Jogi Fórum Egyesület¹⁵² és dr. Mezei Péter¹⁵³ is véleményezte.

A tervezet egy meghatározott kedvezményezett intézményi¹⁵⁴ körnek biztosít saját gyűjteményébe tartozó dokumentumaik gondos keresés lefolytatása után meghatározott célú felhasználásainak lehetőségét.

A tervezetet¹⁵⁵ egy év alatt többször¹⁵⁶ módosult szöveggel,¹⁵⁷ 2012. július 10-én az Európai Parlament jogi szakbizottsága¹⁵⁸ vitatta meg, amelyet végül minden frakció támogatott. Az irányelvről az EP plenáris ülésének záró vitájára, majd a tervezettel kapcsolatos szavazásra 2012. szeptember 13-án kerül sor.¹⁵⁹ Az együttdöntési eljárás keretében ez év őszén várható, hogy a Tanács és a Parlament elfogadja és kihirdeti. Ettől függ az irányelv időbeli alkalmazásának és a nemzeti jogba történő átültetésének határideje.

Jelen tanulmányban az elfogadásra kerülő tervezet rövid ismertetését követően az abban foglalt mechanizmust elemezzük, majd összehasonlítjuk, hogy ez a kivételen és korlátozáson alapuló megoldás miként viszonyul a hazai hatályos szabályozáshoz.

¹⁵¹ Dr. Grad-Gyenge Anikó Ph.D.: Újra az árva művekről. Infokommunikáció és jog, 2011. 45. sz., p. 119–124.

¹⁵² A Magyar Szerzői Jogi Fórum Egyesület a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium felkérésére véleményezte az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól szóló európai parlamenti és tanácsi irányelvtervezetről szóló bizottsági javaslatot [COM (2011) 289 végleges]: http://alai.hu/index.php/documentumok/doc_download/87-mszjf-velemen-y-az-arva-mvek-felhasznalasarol.html.

¹⁵³ Dr. Mezei Péter Ph.D.: Észrevételek és javaslatok az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól szóló európai parlamenti és tanácsi irányelvjavaslat magyar nyitómandátumának kialakításáról: <http://www.scribd.com/doc/59845173/Eszrevetelek-az-arva-m%C5%B1-iranyelvtervezet-kapcsan>.

¹⁵⁴ Ez a kedvezményezett kör a tervezet (18) preambulumbekzdése és az 1. cikk (1) alapján: az Infosoc 5. cikke (2) bekezdésének c) pontjában említett intézményeken túl a nonprofit alapon működő mozgókép-örökség-védelmi vagy hangzóörökség-védelmi intézmények és a közszolgálati műsorszolgáltatók. Ezen irányelv alkalmazásában a mozgóképörökség-védelmi vagy hangzóörökség-védelmi intézményeknek azokat a szervezeteket kell magukba foglalniuk, amelyeket a tagállamok a kulturális örökségük részét képező filmek és egyéb audiovizuális művek vagy hangfelvételek összegyűjtésére, nyilvántartására, megőrzésére és helyreállítására jelölnek ki. Ezen irányelv alkalmazásában a közszolgálati műsorszolgáltatóknak azokat a műsorszolgáltatókat kell magukba foglalniuk, amelyek az egyes tagállamok által elfogadott, meghatározott és megszervezett közszolgálati feladatot látnak el.

¹⁵⁵ Az irányelv szabályozását összefüggően írjuk le, így a hivatkozások a követhetőség érdekében a folyószövegben szerepelnek. A hivatkozott preambulumbekzdések zárójelben, a cikkek szögletes zárójelben szerepelnek.

¹⁵⁶ Legeza Dénes: A tömeges digitalizálás (szerzői jogi) útvesztői c. előadás a tervezet 2012. márciusi szövegváltozatáról elhangzott a Networkshop konferencián 2012. április 13-án Veszprémben.

¹⁵⁷ A 2012. március 28-i szövegváltozat: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A7-2012-0055&language=HU>.

¹⁵⁸ Európai Parlament / Hírek: Az interneten lelhetnek otthonra az „árva művek”: <http://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/content/20120706STO48456/html/Az-interneten-lelhetnek-otthonra-az-%E2%80%9E%C3%A1rva-m%C5%B1vek%E2%80%9D>.

¹⁵⁹ A teljes folyamat elérhető: <http://www.europarl.europa.eu/oel/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2011/0136%28COD%29>.

3.1. A tervezet viszonya az Infosoc-irányelvhez

A tervezet az Infosoc-irányelv 5. cikkében felsorolt kivételeken és korlátozásokon túl alapít meg, azok sértetlensége mellett, további kivételt és korlátozást. A tagállamoknak a tanulás és a kultúra népszerűsítésének előmozdítása érdekében – összhangban a háromlépcsős teszttel – lehetővé kell tenniük meghatározott intézmények számára az árva művek többszörözését¹⁶⁰ és a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tételét.¹⁶¹ A kivétel feltétele az, hogy ezen felhasználások a kedvezményezett intézmények közérdekű feladatainak ellátását, különösen gyűjteményeik, többek között digitális gyűjteményeik megőrzését és helyreállítását, valamint művelődési és oktatási célú hozzáférhetőségét szolgálják.¹⁶² Ennek megfelelően a tervezetben szereplő mechanizmus nem köti engedélyadáshoz a felhasználást. Az árva mű jogállás megváltoztatásáig történt felhasználásért az előkerült¹⁶³ szerző méltányos díjazásra jogosult, a jövőre nézve pedig élhet az őt illető kizárólagos engedélyadási lehetőséggel; téves minősítés (16a) esetén a jogosult rendelkezésére állnak a tagállami és uniós jogorvoslati lehetőségek.

3.2. A szabályozás köre

Árva művek vagy teljesítmények¹⁶⁴ esetében (4) a jogosultak műveinek és egyéb, védelem alatt álló teljesítményeinek többszörözésére és nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételére vonatkozó kizárólagos és előzetes (5) hozzájárulás nem szerezhető meg. Ezért a tervezet célkitűzése az, hogy Európa-szerte szabályozzon (6) egy kölcsönösen elismert árva mű jogállást, illetve (19) e művek kölcsönös hozzáférhetővé tételét (4. cikk).

A tanulás és a kultúra népszerűsítésének előmozdítása érdekében [1. cikk (2), (2b)] az irányelv tárgyi hatálya azon könyv, folyóirat, hírlap, magazin vagy egyéb írásmű formájában kiadott művekre, filmművészeti vagy audiovizuális művekre és hangfelvételekre, valamint közszolgálati műsorszolgáltatók által 2002. december 31-ig előállított és azok archívumaiban található filmművészeti vagy audiovizuális művekre és hangfelvételekre terjed ki, amelyek az intézmények gyűjteményében találhatók, szerzői vagy szomszédos jogi oltalom alatt állnak, és amelyeket egy tagállamban adnak ki először, vagy kiadás hiányában sugároznak először.

¹⁶⁰ Az Infosoc-irányelv 3. cikke szerinti nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétel [6. cikk (1) a)].

¹⁶¹ Az Infosoc-irányelv 2. cikke szerinti többszörözési cselekmények révén, melynek célja digitalizálás, hozzáférhetővé tétel, indexelés, katalogizálás, megőrzés vagy helyreállítás [6. cikk (1) b)].

¹⁶² 6. cikk (2).

¹⁶³ (16) a jogosultak számára biztosítani kell az árva mű jogállás megszüntetésének lehetőségét (5. cikk.)

¹⁶⁴ A jogosult személyhez fűződő joga a név feltüntetése a művön vagy hangfelvételen. Ugyanezen személyiségi joga alapján dönthet úgy, hogy név nélkül vagy álnéven hozza nyilvánosságra a művét, teljesítményét. A tervezet (2c) nem érinti a név nélkül vagy felvett név alatt szereplő művekre vonatkozó nemzeti rendelkezéseket.

A mechanizmus (szűk kör, meghatározott dokumentumok, megszorítóan értelmezett felhasználás) által *ex lege* biztosítja a felhasználást, amelyért az érintett jogosultak ismertté vagy elérhetővé válásuk esetén a tagállam által meghatározott méltányos díjazásra (*fair compensation*) jogosultak [6. cikk (4a)].

3.3. Gondos jogosultkutatás

Az irányelv hatálya (11) az először valamelyik tagállam területén kiadott vagy sugárzott művekre és hangfelvételekre terjed ki (12). Az árva mű státusz megszerzéséhez indokolt a nyilvánosan hozzáférhető könyvtárak, oktatási intézmények vagy múzeumok, archívumok, valamint a nonprofit alapon működő mozgóképörökség-védelmi vagy hangzóörökség-védelmi intézmények és a közszolgálati műsorszolgáltatók (kedvezményezett intézmények) vagy egyéb szervezetek által a tagállamok előírása szerinti gondos jogosultkutatás (13) lefolytatása. E kutatás forrásait ugyancsak a tagállamok határozhatják meg az irányelv melléklete szerinti minimumok alapján [3. cikk (2)–(3)].

A gondos kutatást a (13a) filmművészeti vagy audiovizuális művek esetén abban a tagállamban kell lefolytatni, ahol e művek előállítója letelepedett és székhellyel rendelkezik; különböző tagállamokban letelepedett közös előállítók esetén minden ilyen tagállamban le kell folytatni. E művekbe vagy hangfelvételbe foglalt művek, illetve teljesítmények jogosultjainak gondos kutatását a „főmű” szerinti tagállamban kell elvégezni. Ha valamely bizonyíték arra utal, hogy más országokban is található releváns információk a jogosultakról, akkor a kutatásnak azokra az országokra is ki kell terjednie [3. cikk (4)]. A kutatási adatokat iktatni kell annak érdekében, hogy az érintett szervezet alá tudja támasztani a kutatás gondosságát.

Az intézményeknek (13b) a gondos kutatásokról nyilvántartást kell vezetniük. A releváns adatokat az intézményeknek meg kell adniuk az illetékes nemzeti hatóságnak, amely azokat továbbítja a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalnak. Ez gondoskodik egy egységes európai online adatbázis fenntartásáról [3. cikk (4a)(4b)].

Többszerzős műveknél (figyelembe véve a beágyazott műveket is) csak akkor folytatható le az eljárás, ha minden ismert jogosulttól beszerezték a releváns felhasználásokra vonatkozó engedélyt [(14) és 2. cikk (2)].

E sorok szerzőjének véleménye szerint a felelősség és a méltányos díjazás elveinek megállapítása a tervezet egyik legjelentősebb, bár elég tágan értelmezhető rendelkezése. A tagállamok szabadon határozhatják meg azokat a körülményeket, amelyek alapján díjazás kifizetésének helye van, beleértve azon időpontot, amikor a kifizetés esedékessé válik. A méltányos díjazás lehetséges mértékének megállapítása érdekében kellő figyelmet kell fordítani többek között a tagállamok kultúrát népszerűsítő célkitűzéseire, az adott szervezet

közérdekű feladataival kapcsolatos céljai eléréséhez végzett felhasználás nem kereskedelmi jellegére (a tanulás népszerűsítése és a kultúra terjesztésének előmozdítása), továbbá a jogosultaknak esetlegesen okozott hátrányra.

Amint azt az előző fejezetben, a hazai szabályozásnál is láttuk (20), az árva művek felhasználásának közösségi szabályozása sem terjed ki a közös jogkezelésre, engedélyezésekre vagy hasonló tartalmú tagállami rendelkezésekre [1. cikk (2c)].

Az említett árvamű-nyilvántartásnak négy lényeges információt kell tartalmaznia: az intézmények által elvégzett gondos jogosultkutatások eredményeit, amelyek alapján arra a következtetésre jutottak, hogy egy mű vagy hangfelvétel árva műnek minősül; az árva művek e szervezetek általi, ezen irányelvvel összhangban végzett felhasználását; a felhasznált művek és hangfelvételek jogállásában bekövetkezett változást, ha az érintett jogosult előkerül; végül az intézmény releváns kapcsolattartási információit [3. cikk (4a)].

3.4. Kutatási minimumok

A jogalkotó a kutatások műspecifikus minimumát a tervezet mellékletében helyezte el. A kutatási követelmények meghatározása egységesíti a tagállamokban elvárt minimális feltételeket, minden további feltétel meghatározása az adott tagállamon múlik. Minden további kritérium kikötése erősíti ugyan a jogosult érdekeit, de egyben nehezíti a kedvezményezett intézmények felhasználásait.

Az írásmű formájában kiadott művek gondos jogosultkutatását az adott tagállam(ok) kötelezpéldány-állományaiban, a könyvtári állományok és gyűjtemények indexeiben és katalógusaiban, a kiadók, szerzők, illetve újságírók szövetségeiben, az érintett közös jogkezelő szervezetek adatbázisaiban, továbbá meglévő adatbázisokban és nyilvántartásokban, mint amilyen a WATCH,¹⁶⁵ az ISBN és az ISSN,¹⁶⁶ a nyomtatásban lévő könyvek adatbázisában (Books In Print), valamint a többféle adatbázist és nyilvántartást egyesítő források, köztük a VIAF-ban¹⁶⁷ és az ARROW-ban¹⁶⁸ kell lefolytatni.

¹⁶⁵ Writers, Artists and their Copyright Holders: <http://watch-file.com>.

¹⁶⁶ Az International Standard Book Number, az International Standard Serial Number és az International Standard Music Number szabvány minden egyes kiadott könyvet, időszaki kiadványt, illetve kottát azonosít. Magyarország 1974 óta tagja e rendszereknek. A Magyar ISBN és ISMN Iroda az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) Kötelezpéldány és Kiadványazonosító-kezelő Osztály része: http://www.oszk.hu/isbn_ismn_iroda. A Magyar ISSN Nemzeti Központ az OSZK-ban, a Gyűjteményszervezési Igazgatóság keretében a Kötelezpéldány és Kiadványazonosító-kezelő Osztályon belül működik: http://www.oszk.hu/issn_hungary.

¹⁶⁷ Virtual International Authority Files, az Online Computer Library Center által üzemeltetett, számos nemzeti könyvtár (köztük a magyar, francia, német, portugál, spanyol, svéd, svájci nemzeti könyvtár, a kongresszusi és a vatikáni könyvtár) és regionális vagy nemzetközi könyvtári ügynökség közös projektje; <http://viaf.org/>.

¹⁶⁸ Accessible Registries of Rights Information and Orphan Works: <http://www.arrow-net.eu/>.

Az e művekbe foglalt vizuális alkotások gondos keresését az előbb említett forrásokon túl közös jogkezelő és többszörözési jogokat kezelő szervezetek, valamint képügynökségek adatbázisaiban is el kell végezni.

Az audiovizuális művek és a hangfelvételek gondos kutatását a kötelespéldány-állományon túl az érintett tagállam előállítói szövetségei, a mozgóképörökség-védelmi vagy hangzóörökség-védelmi intézmények, a nemzeti könyvtárak és a közös jogkezelő szervezetek nyilvántartásaiban, valamint megfelelő azonosítókat tartalmazó adatbázisokban kell elvégezni. A tervezet által említett szabványok és azonosítók audiovizuális műveknél többek között az ISAN szám,¹⁶⁹ zeneműveknél az ISWC kód,¹⁷⁰ a hangfelvételeknél az ISRC kód¹⁷¹ lehetnek.

A tervezet nem említi, de az írásművek azonosításában nagy szerepe lehet a jövőben a 2009 márciusában publikált ISTC¹⁷² kódnak, amely a szöveg alapú műveket látja el bejelentés alapján egyedi azonosítóval. Ez a szabvány nem a kiadott műveket veszi számba, mint az ISBN vagy ISSN azonosító, így elkerülhető az az anomália, hogy minden könyvváltozat (pl. keménytáblás, puhafedélű, Braille-írással írt könyv, hangoskönyv, online elektronikus kiadvány, .lit, .pdf, .html)¹⁷³ új ISBN számon jelenik meg. A szerzői jogi védelem és a gondos jogosultkutatás szempontjából az írásmű releváns, nem a kiadás.

A jogalkotó gondol arra is, hogy nem minden intézmény lesz képes arra, hogy saját személyi állományából alkalmazzon munkatársakat a jogosultkutatásra. A tervezet lehetővé teszi (12), hogy ezeket a kutatásokat a tagállam által meghatározott egyéb szervezet folytassa le, és e kutatásért szolgáltatásként díjat kérjen.

Az intézményeknek, illetve a digitalizálási pályázatokat kiíró szervezeteknek gondolni kell arra is, hogy tematikus könyvdigitalizálásnál a tudományos szakértők a feldolgozni kívánt könyvek listáját állítják össze, a művek kiválasztásánál jellemzően nem szempont a

¹⁶⁹ International Standard Audiovisual Number – műcím vagy azonosító alapján lehet könnyen keresni; www.isan.org.

¹⁷⁰ International Standard Musical Work Code – <http://www.iswc.org>; magyarországi ügynökség az Artisjus; felhasználóbarát keresést tesz lehetővé 18 millió zeneszám alapján. Például az „Akik mindig elkésnek” című mű azonosítója ISWC: T-903.033.307-4, az adatbázis Kodály Zoltán zeneszerző (azonosítója: 00016452208) mellett feltünteti Ady Endre és Szabolcsi Bence szerzőségét is.

¹⁷¹ International Standard Recording Code, amely a hangfelvétel egész életére szól, így amennyiben jogát ruházás történik, az azonosító nem változik; történelmi hangfelvételek restaurálása, a játékszaki idő megváltoztatása, remixek vagy összeállítások esetén kell új kódot kérni. Ugyanígy új kódja van hangfelvételt tartalmazó csengőhangnak: http://www.ifpi.org/content/section_resources/isrc.html.

¹⁷² Az International Standard Text Book ügynökségeken keresztül az eddig megjelent és a jövőben megjelenő írásművek is megfelelő metaadatok továbbításával ingyenesen regisztrálhatók. E szám sem a mű formátumát, országát, nyelvét, kiadóját nem jelöli, hanem csupán a mű azonosítását szolgálja: <http://www.istc.nielsenbook.co.uk/controller.php?page=1022>.

¹⁷³ Szabó Orsolya: ISBN Útmutató. 4., átdolgozott kiadás, OSZK. Magyar ISBN és ISMN Iroda, Budapest, 2006: http://www.oszk.hu/sites/default/files/ISBN_utmutato.pdf.

könyvben szereplő külföldi-belföldi társszerzők, fordítók és tucatnyi belefoglalt mű szerzőinek száma. Legkritikusabb példa erre a több tíz évfolyamnyi intézményi szakfolyóiratok digitalizálása. Szerzői jogi problémák miatt nem került sor pl.: a *Folia archaeologica* (1939–) folyóirat digitalizálására, mert bár hiába volt meg több száz cikk felhasználási szerződése, az új felhasználási mód miatt (a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétel), mindenkivel szerződést kellett volna kötni, vagy legalább módosítani a korábban kötött felhasználási szerződéseket. Ugyanilyen feldolgozási nehézségekkel jár a nagy tudósok kerek évfordulójára, a szakma által összeállított emlékkönyvek felhasználása is, mint amilyen a *Collectanea Tiburtiana – Tanulmányok Klaniczay Tibor*¹⁷⁴ tiszteletére.¹⁷⁵

A tervezet nem fogalmaz meg előírást arra, hogy mikor kezdődik a felhasználás ideje. A mechanizmus a felhasználást megelőző gondos keresést és iktatást, valamint a releváns adatok továbbítását írja elő a nemzeti hatóságnak. Ebből az következhet, hogy a kutatás lezárásakor áll be az árva mű státusz, és kezdődhet meg a mű többszörözése, majd közzététele a nyilvánosság számára.

3.5. Részkonklúzió

Az európai kulturális anyagok megőrzése és digitalizálása, valamint az Europeana feltöltése érdekében az Európai Unió irányelvi szinten próbálja rendezni a tagállamokban eltérő vagy éppen nem létező árvamű-eljárásokat. A tömeges digitalizálás érdekében az irányelvtervezet a kulturális anyagokat őrző, meghatározott kedvezményezett intézményi kör számára biztosítja az online hozzáférhetővé tételt. A felhasználások megkezdése előtt az intézményeknek gondos jogosultkeresést kell lefolytatniuk. Amennyiben a kutatásból kitűnik, hogy a jogosult ismeretlen, vagy ismeretlen helyen tartózkodik, akkor az intézmények az eredmények dokumentálása mellett engedély kérése nélkül jogosultak a művek meghatározott célú felhasználására. A kutatások eredménye és az árva mű jogállás a tagállamokban kölcsönösen elismert, azokról uniós nyilvántartást fognak vezetni.

¹⁷⁴ Klaniczay Tibor (1923–1992) Kossuth-díjas irodalomtörténész, a Magyar Tudományos Akadémia tagja.

¹⁷⁵ Fontos megjegyezni, hogy a cikk írásakor ezek a művek Magyarországon nem érhetőek el az interneten, viszont mind a két kiadvány megtalálható a Google Books oldalán.

4. A MAGYAR ÉS A KÖZÖSSÉGI SZABÁLYOZÁS ÖSSZEHASONLÍTÁSA

Árvamű-eljárás	Magyar szabályozás		Közösségi szabályozás	
felhasználás módja	online	többszörözés	online	többszörözés*
felhasználója	bárki	bárki	intézmény	intézmény
felhasználandó műtípus	nem saját	nem saját	saját gyűjteményben	
felhasználandó mű	bármilyen származású		először tagállamban kiadott vagy sugárzott	
a felhasználás				
célja	ingyenes / kereskedelmi		a tanulás és a kultúra népszerűsítésének előmozdítása érdekében	
terjedelme	nem kizárólagos		nem kizárólagos	
területi hatálya	Magyarország		kölcsonös elismerés (EU 27)	
időbeli hatálya	max. 5 év		nincs korlátozás	
díjazás	megfelelő díjazás		méltányos díjazás	
díjazás mértéke	SZTNH döntése alapján		tagállami megoldás szerint	
gondos keresés	választás szerinti		meghatározott minimumok	
keresés lefolytatása	az érintett országban		az első kiadás tagállamában	
eljárási díj	van	van	n. a.	n. a.
árvamű-nyilvántartás	országos		uniós	
árva mű	online	többszörözés	online	többszörözés*
nem nyilvános irodalmi mű	SZTNH	SZTNH	–	–
könyv	SZTNH	SZTNH	intézmény	intézmény
nem nyilvános nagyjog- gos zenei	SZTNH	SZTNH	–	–
nyilvános nagyjog- gos zenei	SZTNH	SZTNH	intézmény	intézmény
nem nyilvános kisjog- gos zenei	SZTNH	SZTNH	–	–
nyilvános kisjog- gos zenei	KJK	KJK	KJK	KJK
nem nyilvános vizuális művek	SZTNH	SZTNH	–	–
nyilvános vizuális művek	KJK	KJK	KJK	KJK
hangfelvétel	KJK	KJK / előállító	KJK	KJK / előállító
filmalkotás	SZTNH / filmeá. / KJK	SZTNH / filmeá. / KJK	intézmény/ filmeá. / KJK	intézmény/ filmeá. / KJK

*melynek célja digitalizálás, hozzáférhetővé tétel, indexelés, katalogizálás, megőrzés vagy helyreállítás

A hazai szabályozás szélesebb körben teszi lehetővé az árva művek egyes felhasználásait. Az eljárásokat bárki kezdeményezheti (természetes és jogi személy, jogi személyiség nélküli gazdasági társaság) ingyenes és kereskedelmi célból, az uniós két felhasználási móddal szemben a felhasználást több vagyoni jogra lehet kérni.

Az irányelvtervezet jelenlegi állapotában – elfogadása és tagállami átültetése hiányában – ösztönzi és megkönnyíti a kedvezményezett intézmények számára a tömeges digitalizálást. A gondos kutatás minimuma egységessé és világossá teszi az intézményektől elvárt gondosságot. Ez a mechanizmus sem mentesíti azonban az intézményeket attól, hogy a feldolgozni kívánt műveket egyesével végig kell nézni, fel kell tártani a szerzőségi és kapcsolódó jogi adatokat a befoglalt művekre is kiterjedően, ami továbbra is jelentős felelősséget és kiadást jelenthet számukra.

A tervezet, amint az a táblázatból látható, elsősorban a könyvek terén jelenthet uniós, kölcsönös elismerésen alapuló, online hozzáférést. A hazai intézmények száma jelentős: 2011-ben 7608 könyvtár 152 milliós állománnyal, 84 levéltár 396 554 fm fond terjedelemmel, valamint 645 múzeum, illetve muzeális intézmény a maga gyűjteményével lehet a kivételen és korlátozáson alapuló irányelvi árvamű-felhasználás kedvezményezettje.¹⁷⁶

A jogok tisztázása előrelépést jelent abban, hogy az eddig már digitalizált, szerzői jogi védelem alatt álló művek a szerzők ismeretlensége miatt az ún. szürke vagy fekete tartalomról a mindenki számára elérhető és jogszerű tartalmak közé kerüljenek.

5. ÖSSZEGZÉS

1985-ben, a kanadai árvamű-engedélyezés kodifikálásával lépett a köztudatba a jelenség megoldásának lehetősége. Azóta foglalkoztatja a szerzői jogászokat az árva művek helyzetének megoldása. A védelmi idő emelkedése mellett a szerzői művek és teljesítmények gazdasági hasznosítása – a „best seller” műtől eltekintve – néhány évre, de mindenképp a védelmi idő töredékére korlátozódik. A művészi szabadság, a regisztrációkényszer hiánya, valamint az az ok, hogy bizonyos műtípus szerzőjét jellemzően nehéz vagy lehetetlen beazonosítani, mára már kritikus tömeggé növelte az ismeretlen, vagy ismeretlen helyen lévő szerzők alkotásainak számát, azaz az árva műveket. E művek felhasználása az elenyésző digitalizálási költségek mellett jelentős kutatási, jogtisztázási kiadással párosul. A művek „árvasága” közgazdaságtani szempontból általánosítható úgy is, mint a tranzakciós költségek problémája, melyek akadályozzák azokat az engedélyezéseket, amelyek végeredményben az olvasók jólétét növelik.¹⁷⁷

¹⁷⁶ Központi Statisztikai Hivatal: Idősoros éves adatok – Kultúra, sport: http://www.ksh.hu/stadat_eves_2_7.

¹⁷⁷ Dennis W. K. Khong: Orphan Works, Abandonware and the Missing Market for Copyrighted Goods. *International Journal of Law and Information Technology*, 15. évf. 1. sz., 2007, p. 61.

A jelenség megoldására Schulze szerint ideális lenne egy megvalósítható, átfogó, arányos, hatékony, előrettekintő és nemzetközi együttműködés körében létrejövő mechanizmus kiépítése, amely valamennyi szerzői mű és teljesítmény vonatkozásában minden felhasználó számára a többszörözés és a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétel jogain túl az átdolgozás jogát és a személyiségi jogokat egy átlátható, nemzeti hatóságok által felügyelt rendszerben tudná rendezni úgy, hogy a felhasználások kölcsönösen elismertek legyenek, és a lehető legkisebb beavatkozással járjanak a nemzeti és nemzetközi jogba.¹⁷⁸ Erre a komplex megközelítésre jelenleg egyik ország vagy közösség szerzői jogászai sem tudtak megfelelő mechanizmust kidolgozni. A kanadai példát és a 2006-os európai bizottsági ajánlást követve született meg 2008–2009-ben a magyar árvamű-szabályozás, és lehetünk tanúi az európai szabályozás születésének. A magyar modell, a kanadaihoz hasonlóan, bármilyen származású mű, valamint előadóművészi teljesítmény számára ad nem kizárólagos, Magyarország területére kiterjedő, korlátozott felhasználási engedélyt olyan vagyoni jog tekintetében, amelyik nem tartozik közös jogkezelésbe.

Ezzel szemben, illetve e mellett a közösségi irányelvtervezet szerzői jogi kivételként és korlátozásként bevezet egy olyan megoldást, amely meghatározott kedvezményezett intézményi körnek, a háromlépcsős tesztnek és további célhoz kötöttségnek megfelelően, lehetővé teszi ismeretlen, vagy ismeretlen helyen tartózkodó szerzők saját gyűjteményükben lévő műveinek nyilvánosság számára hozzáférhetővé tételét.

E sorok szerzője reméli, hogy a hazai közös és egyéni jogkezelés határainak bemutatásával, a hazai és a közösségi árvamű-mechanizmus összehasonlításával sikerült világossá tenni, hogy mely művek és felhasználások esetén kihez kell fordulnia a felhasználónak, és ez az összefoglaló segítséget nyújt az ismeretlen, vagy ismeretlen helyen lévő szerzők műveinek felhasználásában.

¹⁷⁸ Schulze: i. m. (6), p. 313–323.

Dr. Vida Sándor*

AZ EURÓPAI VÉDJEJYJOG FELÜLVIZSGÁLATA – A MAX PLANCK-TANULMÁNY VISSZHANGJA

Az EU Bizottságtól kapott megbízás alapján a müncheni Max Planck Intézet¹ elemző tanulmányt² készített az európai (=közösségi) védjegyjogról. A tanulmányról a Magyar Védjegy Egyesület 2011. június 20-án szakmai konferenciát³ rendezett, amelyen *dr. Gonda Imre*, *dr. Lukácsi Péter* és *dr. Takács Zoltán* ismertette annak lényeges megállapításait, magam pedig írásban⁴ számoltam be arról.

Az azóta eltelt időben az EU tagállamainak iparjogvédelmi hatóságai, valamint védjegyjogi szakemberei azt várták és várják, hogy az EU Bizottsága a tanulmány alapján javaslatokat terjessz elő. Erre mindeddig nem került sor.

Ezért függetlenül attól, hogy a tanulmányban foglaltak hasznosítására sor kerül-e vagy sem, illetve milyen mértékben, úgy gondolom, hogy annak magas szakmai színvonalára tekintettel érdemes visszhangjáról is megemlékezni – függetlenül attól, hogy egy magyarul megjelenő cikktől brüsszeli visszhangot várni naivitás volna. A jelen beszámolóknak ez nem is célja.

A) Ismertető írás: Knaak, Kur és von Mühlendahl⁵

A tanulmányt mind az EU, mind a Max Planck Intézet honlapján angol nyelven tették közzé. Vélhető, hogy annak „fő szerzői” ezért döntöttek úgy, hogy arról egy rövid, jól áttekinthető német nyelvű ismertetőt a nyomtatott sajtóban is közzétesznek.

Az ismertető felépítése a következő:

Alapelvek (A fejezet), Anyagi védjegyjog (B fejezet), Védjegyjogi eljárás (C fejezet), A Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (Office for Harmonization in the Internal Market, az EU védjegyhivatala) feladatai (D fejezet), Kooperáció a tagállamok védjegyhivatalaival (E fejezet), további jogharmonizáció (F fejezet), Záró megjegyzések (G fejezet).

* Jogtanácsos, Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda

¹ Max-Planck-Institut für Geistiges Eigentum und Wettbewerberecht.

² Study on the Overall Functioning of the European Trade Mark System. Munich–Brussels, 2011; http://ec.europa.eu/internal_market/indprop/tm/index_en.htm.

³ <http://www.vedjegyegyesulet.hu/kiadvanyaink>.

⁴ Dr. Vida Sándor: Védjegyjog az európai gazdaságban. Jelentés az EK Bizottsága számára. Védjegyvilág, 2011. 2. sz. p. 17.

⁵ Roland Knaak, Anette Kur, Alexander von Mühlendahl: MPI-Studie zum Funktionieren des europäischen Markensystems. GRUR Int., 2012. 3. sz., p. 197.

A következőkben csupán az ismertető A, B és F fejezetéről szóló kivonatos beszámolóra vállalkozom.

Alapelvek (A fejezet)

Ebben a körben az ismertető a koegzisztencia (1. pont) elvéből indul ki, nevezetesen, hogy a közösségi védjegyjog és az EU tagállamainak védjegyjoga között koegzisztencia áll fenn, s ez továbbra is így marad. A koegzisztencia elve a KVR⁶ preambuluma 6. bekezdésén alapszik, s az természetesen felöleli a BPHH és a tagállamok védjegyhivatalai közötti koegzisztenciát is. Ennek egyik gyakorlati eszköze a tagállamok védjegyhivatalainak pénzügyi támogatása, nevezetesen a BPHH bevételei 50%-ának a tagállamok közötti felosztása.

Ezt követően az ismertető a közösségi védjegyjog másik alapelvét, az egységesség elvét (2. pont) fejt ki, vagyis azt, hogy a közösségi védjegy hatálya az EU egészére kiterjed. Ennek különösen a jogszerzés, valamint a védjegyhasználat vonatkozásában van jelentősége. Az egységesség elve alól az EU Bírósága – a tanulmány által is helyeselten – csupán egyetlen kivételt állapított meg. Eszerint adott esetben a jogsértés szankciói csupán az EU egy része tekintetében állapítandók meg, amikor is (pl. nyelvi okokból) a közösségi védjegybíró csak az EU meghatározott része tekintetében állapítja meg a közösségi védjegy bitorlását.⁷

Elvi kérdésnek tekinti az ismertető a közösségi védjegy-lajstrom túlszűfoltóságának (*cluttering, Überfüllung*) kérdését (3. pont). E jelenség visszaszorítása érdekében a tanulmány pénzügyi eszközök igénybevételét javasolja: a három osztályra kiterjedő bejelentési illeték helyett egy osztály alapján fizetendő illetéket. Javasolja továbbá az árujegyzék meghatározásánál a BPHH, valamint a tagállamok többsége által követett gyakorlat felülvizsgálatát, ami gyakorlatilag az árujegyzék szűkítését jelenti. (Megjegyzem e vonatkozásban a tanulmány, illetve az ismertető közzétételét követően az EU Bírósága olyan elvi határozatot hozott,⁸ amelynek alapján mind a BPHH, mind a tagállamok e tárgyban követett joggyakorlata revízióra szorul.)

Ugyancsak elvi kérdésként értékeli az ismertető a „figyelembe veendő érdekek”-et (4. pont). E vonatkozásban elsősorban az EU-ban folyó hamisítatlan versenyt biztosító rendelkezéseket érti, amelyekkel kapcsolatban a védjegyjogi következtetéseket az EU Bírósága számos ítéletében levonta. Hasonló szempontokat tartott szem előtt az EU Bírósága, amikor az abszolút lajstromozást gátló okok vizsgálata kapcsán utalt a közérdekre, amely mögött sok esetben a verseny szabadságának biztosítása állt. Ugyanakkor kifogásolja a tanulmány, hogy az EU Bírósága eddig kevés figyelmet fordított arra az alapelvre, hogy az ún. gyenge védjegyek csak korlátozott terjedelmű oltalmi igénnyel léphetnek fel.

⁶ 40/94 EK sz. rendelet a közösségi védjegyről (újrakodifikálva a 207/2009 EK sz. rendelettel).

⁷ Chronopost-ügy (C-235/09).

⁸ IP Translator-ügy (C-307/10).

Anyagi védjejy jog (B fejezet)

Ennek elemzését a tanulmány két szinten végzi: egyrészt olyan kérdéseket vizsgál, amelyek mind a közösségi védjejy jog, mind a tagállamok nemzeti védjejy joga szempontjából figyelemre méltóak (átfogó kérdések), másrészt olyanokat, amelyek csak a közösségi védjejy jog vonatkozásában megfontolandóak.

I. A tagállamok nemzeti védjejy joga és a közösségi védjejy jog

1. Átfogó kérdések

a) Lajstromozhatóság. Az EU Bizottsága által feltett kérdésre válaszolva, hogy „a grafikai ábrázolhatóság lajstromozási feltételként megmaradjon-e”, a tanulmány „nem”-mel felel.

b) Az áru formája. A funkcionalitásnak mint a lajstromozást kizáró oknak a kiterjesztését javasolja a tanulmány, utalva többek között az USA joggyakorlatára. E tilalom szélesítése ugyanis mind a hangvédjejyek, mind a színvédjejyek vonatkozásában is indokolt volna.

c) Földrajzi árujelzők. E tekintetben a tanulmány a borok, szeszes italok, élelmiszerek vonatkozásában már felállított lajstromozási tilalomnak az EU védjejy jogi irányelvbe történő integrálását javasolja.

d) Közismert védjejy. A tanulmány ajánlja a jó hírű védjejyek, valamint a Párizsi Unió Egyezmény által meghatározott közismert védjejyek közé egyenlőségjel tételét, nevezetesen, hogy mindkét sajátos védjejy fajta relatív lajstromozást gátló okot képezzen.

2. A védjejy által biztosított jog

a) Kettős azonosság. A védjejyek azonossága és az áruk azonossága esetén az EU Bíróságának ítélkezési gyakorlata szerint a jogsértés csak akkor állapítható meg, ha a védjejy funkciói is sérülnek.

A tanulmány ezzel szemben differenciált megközelítést javasol: kettős azonosság esetén az összetéveszthetőség kérdését nem szükséges vizsgálni; más esetekben azt is vizsgálni kellene, hogy az eredeti védjejy funkcióit sértő utánzás ilyen célból történik-e.

b) Jó hírű védjejy. A tanulmány a jelenlegi fakultatív oltalom helyett az oltalom kógenssé tételét ajánlja.

c) Az oltalom terjedelme. Figyelemmel az EU Bíróságának gyakorlatára, a tanulmány az oltalomnak a kereskedelmi név formájában történő jogsértő védjejy használatra való kiterjesztését javasolja.

3. Az oltalom korlátai

a) Névhasználat. Eltérően az EU Bíróságának eseti döntésétől, a tanulmány a védjejy jogi névvédelmet a személynevekre ajánlja korlátozni, kizárva ezzel az oltalomból az olyan kereskedelmi neveket, amelyeknek a vezérszava nem személynév.

b) Rendeltetésjelzők. Az ilyen megjelölések lajstromozási tilalmának tágabb körben való megfogalmazását ajánlja a tanulmány, nevezetesen a tisztesség követelményének oltalmi feltételként történő kiegészítő felvételét.

c) Jogfenntartó használat. A tanulmány javasolja, hogy a bejegyzett védjegytől eltérő formában való használat is jogfenntartó hatással járjon.

4. *Tranzit*

A tranzitjoggal (mentesség) való visszaélések korlátozása érdekében a tanulmány a TRIPS-megállapodás idevágó rendelkezéseinek átvételét javasolja. Az ismertető e vonatkozásban megjegyzi, hogy a tanulmány lezárását követően az EU Bírósága is ilyen tendenciájú ítéletet⁹ hozott.

II. *Közösségi védjegyjog (egymagában)*

1. *Megkülönböztetőképesség megszerzése használattal*

Az EU Törvényszéke (Elsőfokú Bíróság) szigorú álláspontjával szemben (a védjegy az EU mind a 27 tagállamában megkülönböztetőképességet szerzett a használat eredményeképpen) a tanulmány enyhébb feltételek előírását javasolja: a területiális előírás helyett „a piacok többsége” követelmény felállítását.

2. *Korábbi jogok mint lajstromozási akadályok*

A tanulmány közzétételét követően az EU Bírósága¹⁰ különösen szigorú feltételeket állított fel a korábbi jogok lajstromozást gátló hatása tekintetében. Az ismertető a gyakorlat enyhítését, illetve az ezt biztosító szabály felállítását javasolja.

3. *Jó hírű közösségi védjegy oltalma*

Az EU Bírósága két ítéletében¹¹ az egyetlen ország vonatkozásában bizonyított jóhírűséget elegendőnek tartotta, hogy azt az egész EU vonatkozásában megállapítsa. A tanulmány ennek a feltételnek a szigorítását javasolja azzal, hogy a jóhírűség csak akkor legyen megállapítható, ha a jó hírnév kihasználása vagy felvizesítése az adott területen ugyancsak fennáll.

4. *A védjegyhasználat territorialitása*

A jogfenntartó védjegyhasználat területiális jellege a közösségi védjegyjog egyik legvitatottabb kérdése. A tanulmány a maximalista, illetve a minimalista nézet közötti választás

⁹ Philips és Nokia egyesített ügyek (C-446/09-495/09). Vö.: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 7. (117.) évf. 3. sz., 2012. június, p. 85.

¹⁰ Bud-ügy (C-96/09).

¹¹ Az ismertető csak az utóbbi jogvitáról tesz említést: Pago-ügy (C-301/07). Ism.: dr. Vida Sándor: Az Európai Bíróság védjegyjogi gyakorlata, II. köt. Miskolc, 2010, p. 129.

helyett kompromisszumot javasol: ha a közösségi védjegyet a bejelentést követő 15 évben csak az EU egy kis részében használták, a későbbi nemzeti bejelentést pedig jóhiszeműen nyújtották be, valamint ennek a későbbi nemzeti bejelentésnek az országa távol esik attól a területtől, amelyen a korábbi közösségi védjegyet ténylegesen használják, akkor a koegzisztencia jogszabályilag megengedhető legyen.

További jogharmonizáció (F fejezet)

Az anyagi védjegy jog tekintetében a tanulmány azt javasolja, hogy a tagállamok nemzeti védjegy jogát célszerű volna a lehető legmesszebbmenően harmonizálni, s eltéréseket csak akkor megengedni, ha azt fontos nemzeti érdek indokolja. Egyébként több olyan kérdés van, amire a jogharmonizáció eddig nem terjedt ki. Ilyen az átruházás vagy a használati szándék bizonyításának megkövetelése stb. Ezeket a tanulmány a harmonizációs munkába bevonni javasolja. Végül ajánlja az opció (fakultatív) megoldások számának csökkentését.

Befejező soraiban az ismertető megjegyzi, hogy az eredeti tanulmány közzétételét az EU Bizottsága megtiltotta.¹²

E sorok szerzője ez utóbbi fejleményt szakmai szempontból szomorú fordulatnak tartja. Szerinte fennáll annak veszélye, hogy a tiszteletre méltó munkával elkészített és imponáló színvonalú tanulmányból a közeljövőben csak nagyon kevés valósul meg. Ugyanakkor azonban az a védjegyszakma olyan mérföldköve, amelyet kedvezőtlen politikai döntések ellenére sem volna helyes hagyni elfelejteni.

B) Egy angol elemzés: Maniatis¹³

A Max Planck Intézet tanulmányának megjelenését követően – szinte azonnal – olvasható volt a Londoni Egyetem professzorának, S. Maniatisnak a kritikai hangvételi írása. Ehelyütt erről sorrendben mégis nem első helyen számolok be, mert az érthetőség szempontja mellett szól, hogy előbb a szerzők ismertetője szerepeljen, s csak ezt követően a bírálat.

Maniatis elemzését annak előrebocsátásával kezdi, hogy ő maga az anyagi védjegy jogra összpontosít, s a védjegy jogi eljárással kapcsolatos kérdéseket csak nagyon röviden tárgyalja.

Az előzmények (az EU Bizottsága megrendelése) ismertetése, majd a szerzők bemutatása után megjegyzi, hogy a tanulmány őszintén megmondja (*is honest*), hogy a kiindulópont a BPHH bevétel többletének felosztása. A tanulmány azonban nem marad meg ennél, ha-

¹² Knaak, Kur, von Mühlendahl: i. m. (5), p. 208.

¹³ Spyros Maniatis: The Max Planck Study on the European Trade Mark System: a critical summary. Queen Mary Journal of Intellectual Property, 2011. 2. sz., p. 163.

nem ambiciózusabb feladatra vállalkozik: (i) a közösségi védjegy rendszere és a nemzeti védjegyrendszerek közötti kapcsolatok és érintkezési pontok számbavétele, (ii) a közösségi védjegyrendszer funkcionálása, beleértve annak adminisztrációját is.

Egyébként szerinte a tanulmány elmélyült, alapos, jól tükrözi mind a jogszabályokat, mind a joggyakorlatot. Úgy tűnik, hogy a tanulmány a tisztességtelen verseny jogának (a továbbiakban csak: versenyjog) az európai védjegyjogba való átültetését célzó ambiciózus vállalkozás.

A tanulmány úgy fogja fel a védjegyjogot, mint amely egyik eleme a zavaroktól mentes piaci versenynek. Kézenfekvő ezért, hogy egyensúly biztosítására törekszik a védjegyvoltalom és az áruk szabad mozgása között.

Ennek az egyensúlynak a másik aspektusa a közösségi védjegylajstrom zsúfoltsága (*cluttering*) elleni eszközök kutatása. A tanulmány szerint ez a cél a védjegyhasználati követelmények szigorításával érhető el – követve az USA ilyen tárgyú gyakorlatát. *Maniatis* szerint a javasolt megoldás a tüneti kezelés szintjén mozog. Egyébként azt sem látja bizonyítottnak, hogy a közösségi védjegylajstrom zsúfoltsága igazi probléma lenne (*genuinely serious issue*).

Maniatis kifejezetten érdekesnek tartja, hogy a tanulmány a megkülönböztethetőség hiányát, valamint a leíró védjegyet mint a verseny egyik témáját tárgyalja, és arra a következtetésre jut, hogy nincs mód a versenytársak érdekeinek figyelembevételére ha a közösségi védjegybejelentést a KVR 7. cikk (1)(b) pontja, azaz a megkülönböztetőképesség hiánya miatt tagadják meg.

Ugyanakkor a tanulmány ajánlása értelmében a versenyjogi szempontokat akkor is figyelembe kellene venni, ha az adott megjelölésnek nincs megkülönböztetőképessége.

A tanulmány javasolja a bejelentés/védjegyjogosult saját oltalomkorlátozó nyilatkozatáról szóló rendelkezés [*disclaimer*, KVR 37. cikk (2) bek.] törlését, és helyette az EU védjegyjogi irányelve¹⁴ preambulumaának olyan bővítését, hogy az összetéveszthetőség ne legyen megállapítható a védjegy olyan elemei alapján, amelyek nem bírnak megkülönböztetőképességgel. A javaslat ismertetésének hangvétele arra mutat, hogy az *Maniatis*nak nem tetszik. (Tőle eltérően a recenzens azt logikusnak tartja – V. S.)

A tanulmány javasolja továbbá, hogy az EU védjegyjogi irányelve, valamint a KVR 8. cikk (5) bek. ölelje fel a nem lajstromozott közismert védjegyeket is. Álláspontja szerint a TRIPS-megállapodás, valamint a Párizsi Unió Egyezmény alapján fennálló kötelezettségekből ilyen intézkedés következne. *Maniatis* ezt a javaslatot úgy értékeli, hogy az egy lépés a védjegyjogspecifikus európai versenyjogi koncepció bevezetése irányába, s a javaslatot problematikusnak tartja.

A védjegy által biztosított kizárólagos jog vonatkozásában szerinte a tanulmány szemmel láthatóan arra törekszik, hogy kapcsolatot teremtsen a védjeggyel ellátott termékek,

¹⁴ 89/104 EK irányelv (újradefiniálva a 2008/95 EK irányelvvel).

valamint a védjegyjogosult között. Ezt a javaslatot *Maniatis* az angolszász *common law* gondolatmenetének megfelelő megközelítésként értékeli, s abban a védjegy szerepét kommunikációs eszközként véli megállapíthatónak. Ezt a nézetét azzal is alátámasztja, hogy a védjegy értéke annak erősségétől függ. Másrészt a közismert védjegy és a jó hírű védjegy asszimilációját és a lajstromozatlan (közismert) védjegy oltalmának elismerését mint a kontinentális polgári jog befolyásának példáját értékeli, s azt mondja, hogy az a versenyjogi felfogásnak a védjegyjogra való átviteleként fogható fel.

A tanulmány a KVR 12. cikk (b) pontját, amely a leíró védjegyekről is intézkedik, azzal javasolja kiegészíteni, hogy ez a rendelkezés a megkülönböztetőképesség nélküli megjelölések mindegyikére terjedjen ki. *Maniatis* ezt a javaslatot mint a gyenge védjegyek elleni újabb támadást (*knock out*) fogja fel.

A tanulmány a KVR 12. cikk (c) pontjában meghatározott, harmadik személy számára biztosított hivatkozás (*honest referential use*) lehetőségének a bitorlástól való elhatárolását javasolja. *Maniatis* szerint ez a javaslat ugyancsak a helyes egyensúly biztosítása irányában hat. Egyébként az ilyen jellegű hivatkozások legtöbbje az EU reklámjogi irányelve alapján amúgy is mentességet élvez. Ugyanakkor hiányolja, hogy a tanulmány nem tartalmaz ajánlást a belenyugvással kapcsolatosan.

A tanulmánynak a földrajzi árujelzőkkel kapcsolatos javaslatairól azt mondja, hogy ezek is a szerzőknek azt az „étvágyát” jelzik, hogy erősebb korreláció teremthető a védjegy és a versenyjogi elvek között.

A tanulmánynak a közösségi védjegy területiális használatával kapcsolatos javaslatát *Maniatis* radikálisként értékeli. Ez a 15 éven át csak az EU kisebb részében használt közösségi védjegy és a későbbi nemzeti védjegy közötti koegzisztenciát¹⁵ ajánlja. Ugyanakkor attól nem sok gyakorlati hasznót remél.

Az abszolút lajstromozást gátló okok területiális aspektusa kapcsán a tanulmány azt mondja, hogy a BPHH és az EU Bírósága nem fordít kellő figyelmet a használat időtartamára, aminek következtében a szerzett megkülönböztetőképesség elbírálása gyakran nem igazodik a Párizsi Unió Egyezmény 6^{quinquies} cikkének C. pontjához. *Maniatis* ezt a bírálatot mint a normatív megközelítés példáját értékeli, amely tulajdonképpen a gyenge védjegyekkel szembeni jogszabályalkotói fenntartást tükrözi.

A relatív lajstromozást gátló okok területiális aspektusa kapcsán a tanulmány a koegzisztencia alapelvéből kiindulva fenntartani ajánlja a korábbi nemzeti védjegy és a későbbi közösségi védjegy ütközése esetén a korábbi védjegy számára a felszólalás vagy az érvénytelenítés lehetőségét.

Hasonlóképpen – *Maniatis* által is helyeselten – fenntartani ajánlja az egyetlen tagállamban fennálló jó hírnévnek az EU egész területére történő kivetítését.

¹⁵ Jelen cikk A. II. 4. pont.

Lényeges javaslatnak tartja a KVR 96. cikk (b) pontjának bővítését: a bitorlás veszélyeinek fennforgása esetére a megelőző jogérvényesítés bevezetését, függetlenül attól, hogy vannak olyan tagállamok, amelyeknek a belső joga ezt nem teszi lehetővé.

Maniatis beszámolójának második – viszonylag rövid – fejezetében a tanulmánynak a jogharmonizáció továbbfejlesztésére vonatkozó ajánlásait tárgyalja. Ezek egy része az EU védjegyjogi irányelve opcionális rendelkezéseinek kötelezővé tételére irányul, másrészt a tagállamok nemzeti jogának a KVR-rel való harmonizálását célozza. Ezekhez sem pro, sem kontra nem fűz megjegyzést.

Beszámolójának befejezéseként *Maniatis* azt mondja, hogy a tanulmány egy *quasi Restatement*,¹⁶ amely úgy mutatja be a jogszabályokat, amint azokat a bíróság alkalmazza.

Értékelése szerint a tanulmány pragmatikus, tudományos igényű, egységes műnek tekintendő, korántsem ötletgyűjtemény.

Kifejezetten ambiciózus az a törekvése, hogy a jó hírű, valamint a közismert védjegyek számára biztosított oltalmat összhangba hozza.

Az EU Bizottságának kezében van a döntés, hogy a tanulmányból mit hasznosít. Ugyanakkor azt is látni kell, hogy a BPHH étvágya abban az irányban növekszik, hogy magának vezető szerepet biztosítson a szellemi tulajdon világában, ennek első jele az IP Academy,¹⁷ valamint az Observatory létrehozása.

Kontinentális jogász szemüvegével olvasva az angol jogtudós néhány olyan megjegyzése (normatív megközelítés, tisztességtelen verseny joga stb.) tűnik különösen érdekesnek, ami egy magyar, német vagy francia jogásznak bizonyára fel sem tűnne, mert azt természetesnek tartaná.

C) Félhivatalos német vélemény: Rudloff-Schäffer¹⁸

A Német Szabadalmi és Védjegyhivatal elnöke, C. Rudloff-Schäffer asszony a Német Iparjogvédelmi Egyesület (GRUR-Verein) 2011 szeptemberében rendezett éves közgyűlésén tartott előadásában értékelte a tanulmányt. Előadásának szerkesztett változata fél évvel később nyomtatásban is megjelent.

Bevezetésként abból indul ki, hogy a közösségi védjegy 15 év alatt sikertörténetet könyvelhetett el: ma már évi 100 000 bejelentésről lehet számot adni (2012. január 1-jén az állomány 1 030 307 közösségi védjegy volt – V. S.). Márpedig a tanulmány éppen a közösségi védjegyrendszert vizsgálta, nem elhanyagolva a tagállamok védjegyhivatalainak szerepét.

¹⁶ Az American Law Institute szervezésében kiadott, nagy szakmai tekintéllyel bíró szerzők által írott kommentárok. Például Restatement of the Law of Contracts, Restatement of the Law of Torts.

¹⁷ Jelenleg még csak tervezés-előkészítésről lehet beszélni, a tényleges működés 2013 előtt nem várható.

¹⁸ Cornelia Rudloff-Schäffer: Künftiges europäisches Markensystem nach der MPI Studie. GRUR Int., 2012. 3. sz., p. 208.

Érthető, ha a Német Szabadalmi és Védjegyhivatal elnöke beszámolójában a német viszonyokból indul ki.

1. Hol állunk ma?

E kérdés középpontjában a jogharmonizáció áll. Mint egy elővizsgálatot végző nagy hivatal vezetője azt mondja, hogy az európai régiók és piacok nagyon közel kerültek egymáshoz, s a német védjegyjogban a nemzetközi aspektusok kiemelkedően fontos szerepet játszanak.

A jogharmonizációt a német hivatal naponta éli meg: az elővizsgálók az EU Bírósága által kialakított szempontokkal és annak jogértelmezésével naponta szembesülnek. Hasonló a helyzet, ha azon gondolkodnak, hogy egy német eljárás alapján milyen előzetes döntéshozatali megkeresést intézzenek az EU Bíróságához. Ez a helyzet akkor is, ha egy bejelentés vizsgálata alkalmával vagy felszólalási eljárás kapcsán a német koncepcióval ellentétes BPHH-határozatra bukkannak.

Sőt, a harmonizációs „nyomás” egyes eljárásokban absztrakt módon is előfordul, például amikor a felszólalási eljárásban a lehetőségek határain belül a hivatal halasztást engedélyez, ha a felek jelzik, hogy a tárgyalásokhoz további időre van szükségük. Az ilyen intézkedés hasonlít a közösségi védjegyjogban ismert *cooling off period* intézményéhez.

2. A Német Szabadalmi és Védjegyhivatal hagyományos szerepe

A döntés, hogy a védjegy bejelentője milyen utat választ, az ő kezében van: élhet az egész EU-ra kiterjedő egységes védjegyjog megszerzésének lehetőségével, de igényét csak egy vagy néhány országra is korlátozhatja.

A bejelentői döntést a Német Szabadalmi és Védjegyhivatal széles körű információs szolgáltatással kívánja előmozdítani, megkönnyíteni: a különböző (közösségi, nemzetközi, német) védjegyeljárásokról, a bejelentési előírásokról, a kutatási lehetőségekről stb. Ezek az információk nemcsak írott formában érhetők el, de a bejelentők konkrét kérdéseikre telefonon, e-mailen s a hivatal müncheni és berlini irodáiban személyesen is tájékoztatást kaphatnak.

A német hivatalnak – eltérően a Max Planck-tanulmánytól – a jogérvényesítéssel (utánzás, bitorlás elleni fellépés) nincsenek feladatai. Figyelemmel azonban a növekvő ilyen tárgyú érdeklődésre célszerű volna, ha a jövőben legalább tájékoztatási szinten tevékenységét ebben az irányban is kialakítaná – anélkül, hogy a jogi képviselőt vagy a vámhatóság feladataiból bármit is átvenne.

3. Fejlesztési stratégia

A német hivatal – különös tekintettel a nagy port kavart *Schwabenpost*-ügyre (egyenlő elbánás elve) – a védjegybejegyzési tevékenység javítása érdekében céltudatosan törekszik az egyenlő elbánás gyakorlatának maradéktalan megvalósítására.

Egy másik fontos feladat a 2009. évben bevezetett gyorsított eljárás (*fast track*) továbbfejlesztése. A jelenlegi rendes átfutási idő három hónap.

Az ügymenet további gyorsítását jelenthetné az elektronikus bejelentési rendszer megfelelő kihasználása – a német gyakorlatban ez idő szerint csupán a védjegybejelentések 10%-a érkezik elektronikusan.

Más irányú feladatot jelent annak a jelenségnek az orvoslása, hogy az olyan árujegyzéket, amelyet a német hivatal nem fogad el, más országok hivatalai, valamint a BPHH sok esetben elfogad.

Ennek az anomáliának a kiküszöbölése érdekében már folyamatban van egy olyan adatbank felállítása, amely egységesíti az egyes áruk és szolgáltatások fogalmát, ebben a munkában jelenleg 23 ország vesz részt. Ennek eredményeképpen a német hivatal által jelenleg használt 11 000 fogalom jelentősen bővülni fog. Olyan esetekben pedig, amikor a különböző országok szakértői nem tudnak megegyezni, a „döntőbíró” szerepét a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) látja el.

4. A Max Planck-tanulmány

A tanulmány az EU tagállamainak védjegyhivatalai közötti együttműködés vonatkozásában többfajta optimalizálási feladat körvonalait vázolja.

a) Előfordulhat, hogy a különböző hivatalokhoz benyújtott védjegybejelentések sorsa eltérően alakul: az egyik országban bejegyzik a védjegyet, a másokban elutasítják a bejelentést. Meggyőzően jelzi a tanulmány, hogy ezzel a kérdéssel európai viszonylatban szükséges foglalkozni, hiszen sem a német elővizsgálók, sem a bejelentők számára nem elfogadható, ha az analóg védjegybejelentések sorsa országonként eltérően alakul.

Ennek az anomáliának a kiküszöbölésére vagy legalábbis visszaszorítására alkalmas lehet a közös elbírálási gyakorlat, továbbá közös elbírálási irányelvek kidolgozása és elfogadása. Különösen fontos volna, hogy az olyan megjelölések, amelyeknek a bejegyzése közérdekebe ütközik, egyetlen tagországban se legyenek bejegyezve.

b) Egy másik kérdés, amelyet a tanulmány tárgyal, különösen időszerű. A jogfenntartó védjegyhasználatról (*genuine use*) van szó.

Az EU Bírósága előtt jelenleg is folyamatban lévő ONEL c/a OMEL-ügyben¹⁹ a Benelux Védjegyhivatal azt az előzetes döntéshozatali kérdést tette fel, hogy az egyetlen tagországban történő védjegyhasználat elegendő-e az EU egész területére vonatkoztatott védjegyhasználat elismeréséhez? Az EU Bíróságához intézett észrevételeiben a német kormány – a Német Szabadalmi és Védjegyhivatallal egyetértésben – azt az álláspontot fejtette ki, hogy az EU gazdasági potenciálja, valamint 500 milliós méretű piaca e kérdés eldöntésénél különösen figyelembe veendő (lényegileg hasonló a magyar Szellemi Tulajdon Nemzeti Hi-

¹⁹ C-149/11 ügyszám.

vatalának álláspontja is²⁰ – V. S.). Következésképpen a német hivatal szerint a közösségi védjegy jogfenntartó használatának terjedelmével kapcsolatos elvárásoknak is lényegesen magasabbaknak kell lenniük, mint egy német védjegy jogfenntartó használatával kapcsolatos elvárásoknak – mondja.

c) A tanulmányban olvasható, az annak szerzői által kidolgozott koegzisztenciaajánlatot (kisebb területen használt korábbi közösségi védjegy és későbbi nemzeti védjegy koegzisztenciája²¹) ezzel szemben *Rudloff-Schäffer* nagyon problematikusnak tartja. Attól tart, hogy a javasolt megoldás az eljárást túl komplexsége és áttekinthetetlenné tenné, s az egyébként is ellentétes lenne a közösségi védjegy egységességével. Szerinte ugyanezt a célt megnyugtatóbban lehetne elérni, ha a közösségi védjegy jogfenntartó használatával kapcsolatos követelményeket nem állítanák túl magasra. (Megjegyzés: a kitűnően felkészült jogász és sikeres menedzser-szerző e megjegyzése arra világít rá, hogy az európai jogharmonizáció keretében bevezetett használati kényszer még mindig nem találkozik igazi lelkesedéssel a német jogi gondolkodásban. Érzésem szerint egy angol–amerikai védjegy jogi tradíciókon felnőtt szakember nagyobb megértést tanúsítana a szóban forgó koegzisztenciaajánlat iránt – V. S.).

d) Érdekesnek tartja azt, a tanulmányban olvasható javaslatot, hogy az EU védjegy jogi irányelve rendelkezze a védjegylicencia-szerződések bejegyezhetőségéről. Elismeri, hogy az ilyen rendelkezés felvétele előnyös lehet.

e) Egy másik javaslatot kevésbé tart rokonszenvesnek: a tanulmány azt javasolja, hogy az EU védjegy jogi irányelve olyan kiegészítő rendelkezéssel bővüljön, miszerint a háromdimenziós védjegyeket általában csak a használat következtében történő ismertetést követően lehessen bejegyezni. *Rudloff-Schäffer* szerint a probléma megoldását harmonizált kutatási irányelvek jobban szolgálnák, ha ezek megfelelő szempontokat adnának a háromdimenziós megjelölések elbírálására.

f) A tanulmány a grafikai megjelenítés követelményének elhagyását is javasolja, figyelemmel a hang- és illatvédjegyek tekintetében e követelménnyel kapcsolatosan észlelhető problémákra. Ezt az ajánlást *Rudloff-Schäffer* is indokoltnak látja. Annak elfogadása esetén bizonyosan többen lesznek képesek kihasználni a hang- és illatvédjegyekben rejlő, a fogyasztók irányában ható emocionális lehetőségeket.

Összefoglalóan megállapítja, hogy a tanulmány – függetlenül attól, hogy az EU Bizottsága abból mit tesz magáévá – az európai védjegy jog továbbfejlesztéséhez fontos impulzusokat ad. (Úgy gondolom, hogy aki elolvasta, ugyancsak hasonló következtetésre jut – V. S.)

²⁰ http://www.mszh.hu/hirek/kapcsolodo/mszh_nyilatkozat.pdf.

²¹ Vö. jelen cikk A) II. 4. pont.

D) A BPHH és a nemzeti hivatalok – magyar szemmel: Gonda²²

A Magyar Védjegy Egyesület már említett konferenciáján elhangzott előadását²³ dr. Gonda Imre utóbb angol nyelven is megjelentette.

Ebben – a tanulmányhoz hasonlóan – egyrészt a közösségi védjegy és a nemzeti védjegy jogok közötti koegzisztencia elvéből indul ki. Ezt követően részletesen ismerteti azt a hullámozó intenzitású együttműködést, amely az elmúlt 15 évben a BPHH és a nemzeti hivatalok között kialakult. Ennek az együttműködésnek a fő oszlopai

- az Igazgatótanács (*Administration Board*);
- a Költségvetési Bizottság (*Budget Committee*);
- a kapcsolattartó ülések (*Liaison Meetings*);
- az Együttműködési Alap (*Cooperation Fund*).

Az elért eredményekről, valamint a csalódásokról szóló őszinte hangvételű írást követően tér ki a tanulmány e körbe vágó megállapításaira.

A BPHH és a nemzeti hivatalok közötti együttműködés vonatkozásában a tanulmány négy olyan területet jelöl meg, amelyek tekintetében az együttműködés fejlesztése kívánatos volna. Nevezetesen

- módszertani irányelvek (*guidelines*);
- áruk és szolgáltatások osztályozása;
- elővizsgálat;
- közös tevékenységek.

Ezek közül a BPHH munkatervében ez idő szerint csak az áruk és szolgáltatások osztályozásának továbbfejlesztése szerepel.

A módszertani irányelvek harmonizálása, különösen az elutasítási okok értelmezése, in-dokolása Gonda szerint nagy segítséget jelentene a felhasználók számára.

Az elővizsgálat kérdésében a tanulmány a közösségi védjegybejelentések érdemi vizsgálátának újszerű megközelítését javasolja. A nemzeti hivataloknak ugyanis e vonatkozásban nagy gyakorlatuk, tapasztalatuk van, különös tekintettel a nyelvi szempontokra, a kulturális hagyományokra, valamint a piaci szokásokra. Hiszen a nemzeti hivatalok saját anyanyelven eljáró elővizsgálói közelebb állnak az adott ország piacához, jobban ismerik a fogyasztói szokásokat, mint a BPHH alkalmazottai. Ezért a tanulmány azt javasolja, hogy a közösségi védjegybejelentések vizsgálatába a BPHH vonja be a nemzeti hivatalokat.

Gonda – alighanem tapasztalati alapon – nem rejti véka alá, hogy bármennyire is ésszerű ez a javaslat, kifejezetten csodálkozna, ha a BPHH azt magáévá tenné.

²² Dr. Imre Gonda: The cooperation between OHIM and National Offices – benefits for the users? Hungarian Trademark News, 2011, p. 1.

²³ L.: i. m. (3).

Végül megjegyzi, hogy talán a tanulmány ajánlásaira vezethető vissza, hogy 2011-ben a BPHH konvergenciaprogramot²⁴ dolgozott ki, amelynek öt eleme van: ebből kettőnek a tárgya az áruk és szolgáltatások osztályozása, a többi három az abszolút lajstromozást gátló okok miatti elutasítást vizsgálja. Az öt munkacsoport már felállt, s azokban a BPHH és a nemzeti hivatalok munkatársain kívül a felhasználók képviselői is részt vesznek. (Akár helytálló *Gonda* feltételezése, akár sem – ez a fejlemény mindenesetre üdvözlendő – V. S.)

Gonda írását – amely *Rudloff-Schäfffer*éhez hasonlóan csak részben tárgyalja a tanulmányt – az az elegáns gondolat hatja át (már a címben is, a szövegben pedig következetesen), hogy „az alapvető cél a felhasználók szolgálata”.

E) A neuralgikus kérdés: Lukácsi²⁵

Bár *Lukácsi* írásának csak utolsó fejezete címeként használ hasonló kifejezést (*hot topic = forró téma*), minthogy azonban írása a tanulmány egyik legizgalmasabb kérdésére összpontosít, az arról szóló összefoglaló címeként ilyesféle megjelölés látszik kellőképpen kifejezőnek.

Előljáróban azt jelzi, hogy a tanulmány szerzői egyetértenek abban, hogy a közösségi védjegy tényleges használatára (*genuine use*) vonatkozó szabályok megváltoztatását, illetve eltérő szabályok felállítását nem javasolják.

Ezt követően a tanulmány alapján részletesen ismerteti a vizsgált kérdés legfőbb ismérveit (az alábbiakban magam ezt csak címszavak formájában teszem – V. S.).

a) Használat a kereskedelmi forgalomban.

b) Védjegyként történő használat.

c) Lajstromozott alakban történő használat vagy annak elfogadható variációja.

E vonatkozásban a tanulmány azt javasolja, hogy az eltérő alakban történő védjegyhasználat elfogadásának feltétele legyen, hogy ez utóbbi alakot is bejegyezzék.

d) A lajstromba bejegyzett áruk vagy szolgáltatások tekintetében történő használat.

Ebben a tekintetben a tanulmány az alfaj meghatározását támogatja, ha a védjegyhasználat nem fedi a vonatkozó áru vagy szolgáltatási osztály valamennyi tételét.

e) A védjegyjogosult által történő használat vagy az ő engedélyével végzett védjegyhasználat.

f) Használat az ötéves türelmi idő lejárta előtt.

A tanulmány tárgyalja azt a hatályos szabályt, miszerint a nemzetközi védjegy oltalmának részleges megtagadása esetén a nem vitatott áruk és szolgáltatások tekintetében is csak a vitatott rész jogerős lezárását követően kezdődik a türelmi idő. A tanulmány ilyen esetekre

²⁴ Vö. dr. *Endre Millisits*: Recent developments in international cooperation in the field of classification of goods and services of trademarks. Hungarian Trademark News, 2011. p. 16.

²⁵ *P. Lukácsi*: The use requirement in light of the Max Planck Study. Hungarian Trademark News, 2011. p. 7.

a türelmi idő megosztását javasolja. A nem vitatott részek vonatkozásában: a bejegyzéstől számítva.

g) Tényleges használat.

A tanulmány e körben beszámol az EU Bíróságának a LA MER,²⁶ WELLNESS-²⁷ valamint a RADETKY-²⁸ ügyben hozott ítéletéről. Ezek alapján a tanulmány azt mondja, hogy addig, amíg a közösségi védjegyet üzleti körülmények között használják, indokolatlan különbséget tenni abban a tekintetben, hogy az áru forgalmazása ellenérték fejében vagy ingyenesen történik-e.

h) A használattal kapcsolatos különös követelmények

Ebben a vonatkozásban a tanulmány a használati szándék nélküli védjegybejelentést vagy a nem használt védjegy újbóli bejelentését említi, ez utóbbiról mint rosszhiszeműről beszélve. A bejelentéskori használati szándéknyilatkozatról – az előbbiekkal együtt – a tanulmány csak annyit mond, hogy ezek bevezetése csak igen komoly problémák (*massive grievances*) felmerülése esetén volna megfontolandó. Ugyanakkor anyagi ösztönzők bevezetését javasolja a nem használt védjegyekről való lemondásra vagy azok árujegyzékének korlátozására.

Ezek után tér rá Lukácsi a „neuralgikus kérdésre”, a *hot topic*-ra: a közösségi védjegy jogfenntartó használat territorialitásának kérdésére. E vonatkozásban több irányból közelít.

1. A hatályos jog vonatkozásában a tanulmány azt mondja, hogy a KVR 15. cikke e kérdésre nem ad választ. Ugyanakkor a BPHH és az EK Tanácsa 1993. december 20-i közös nyilatkozatában azt mondta, hogy a közösségi védjegy egyetlen országban történő használata kielégíti az egész Közösség területe tekintetében történő védjegyhasználat követelményét.

2. A felhasználói és érdek-képviselői szervek, valamint a tagállamok hivatalainak egy része ezt a nézetet helyesli, más része azt meghaladottnak tartja. Az EU Bírósága előtt ilyen tárgybán folyamatban lévő ONEL/OMEL-ügy²⁹ remélhetőleg választ ad majd erre a kérdésre.

3. A tanulmány azonban nem elégszik meg azzal, hogy a kérdésben az EU Bírósága majd állást foglal, hanem az 1993. évi közös nyilatkozat értelmezésére vállalkozik. A tanulmány szerzői szerint a közös nyilatkozatnak kétféle olvasata képzelhető el. Az egyik úgy szól, hogy elegendő, ha a közösségi védjegyet egyetlen tagországban használják. A másik olvasat szerint nem zárja ki a tényleges használat elismerését, ha a közösségi védjegyet csak egy tagországban használják. A tanulmány ez utóbbi értelmezést tartja irányadónak.

4. Lukácsi végül ismerteti a tanulmányban a kisebb területen használt közösségi védjegy és a jóval későbbi nemzeti védjegy közötti konfliktus feloldására tett koegzisztenciajavaslatát,³⁰ amely szerinte is különösen figyelemreméltó. Ezt a javaslatot úgy értékeli, mint amely

²⁶ Vida: i. m. (11), p. 142

²⁷ Vida: i. m. (11), p. 202.

²⁸ Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 6. (116.) évf. 2011. december, p. 98.

²⁹ Vö. 18. l. j.

³⁰ Vö. jelen cikk A) II. 4. pont; továbbá C) 4. pont c).

világosan tükrözi a tanulmánynak azt a vezérlő gondolatát, hogy célszerű korlátozni annak a közösségi védjegynek az egész EU-ra kiterjedő joghatását, amelyet valójában csak az EU kis részében használnak. Ezzel a javaslattal a tanulmány szerzői egyébként a közösségi védjegy jog és a nemzeti védjegy jogok közötti koegzisztencia rendszerét is erősíteni kívánják. (Magam ehhez még annyit teszek hozzá, hogy ugyanakkor nem sérül a közösségi védjegy egységességének elve sem – V. S.)

Lukácsi, aki ügyvéd, a gyakorlat szempontjából különösen fontos kérdést választott írásának tárgyául. Nem véletlen, hogy *Maniatis* és *Rudloff-Schäffer* sem mentek el e kérdés mellett szó nélkül.

Zárszó

Nem feladata a krónikásnak, hogy az itt bemutatott gondolatokat, az azok közötti eltéréseket vagy egyezéseket értékelje. Magam csupán annyit jegyzek meg, hogy a négy „kívülálló” beszámolójának közös eleme, hogy a tanulmányt pozitívan értékeli.

Ha nekem is nem ez lenne a véleményem, akkor ez a beszámoló meg sem született volna.

KÜLFÖLDI IPARJOGVÉDELMI HÍREK

Amerikai Egyesült Államok

A) 2011. szeptember 26. óta lehetőség van arra, hogy az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatalánál (United States Patent and Trademark Office, USPTO) a szabadalmi bejelentő a bejelentéssel egyidejűleg (ideértve a folytatólagos és a megosztott bejelentéseket is) benyújtson elsőbbséges vizsgálatra (priority examination) vonatkozó kérelmet is. Ennek az új eljárásnak köszönhetően a szabadalmi bejelentések tulajdonosai meggyorsíthatják a szabadalomengedélyezési eljárást.

Az USPTO-nak az a szándéka, hogy a kérelem benyújtási napjától számítva 12 hónapon belül hozzanak végleges döntést.

Az USPTO bejelentette, hogy évente 10 000 ilyen kérelmet szándékoznak elfogadni, habár nem lehet kizárni, hogy ezt a számot a jövőben emelni fogják.

Az elsőbbséges vizsgálati eljárás, szemben a vizsgálat gyorsítására használt szokásos eljárással, kevesebb nehézséggel jár a szabadalmi bejelentők számára, mert nem kívánnák meg, hogy a bejelentő újdonságvizsgálatot végezzen vagy érveket szolgáltatson igénypontjai szabadalmazhatóságának alátámasztására.

Az eljárás hátránya, hogy magas illetéket kell fizetni. Így például egy nagyvállalati kategóriába eső bejelentőnek megközelítőleg 5000 USD-vel többet kell fizetnie elsőbbséges vizsgálat kérelmezésekor, mint gyorsított vizsgálat esetén.

Az elsőbbséges vizsgálat egyéb hátrányai közül megemlíthjük, hogy nem alkalmazható – nemzetközi (PCT-) bejelentések nemzeti szakaszaként benyújtott szabadalmi bejelentések,

- 30-nál több igénypontot tartalmazó szabadalmi bejelentések,
- többszörösen függő igénypontokkal rendelkező szabadalmi bejelentések és
- 4-nél több főigénypontot tartalmazó szabadalmi bejelentések esetén.

B) Az USPTO továbbra is szélesíti kísérleti programjainak használatát a szabadalmi elővizsgálati eljárás javítása céljából. 2012 májusában bejelentette a gyorsított információkinyilvánító (Quick Path Information Disclosure Statement, QPIDS) kísérleti program megindítását. Ennek az új programnak a célja, hogy csökkentse a folytatólagos vizsgálatra irányuló kérelmek (Requests for Continued Examination, RCE) számát, amelyeket az engedélyezési

* Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

illeték befizetése után nyújtanak be abból a célból, hogy a hivatal vegyen figyelembe egy tájékoztatást kinyilvánító nyilatkozatot (Information Disclosure Statement, IDS).

A QPIDS kísérleti program a következő lépésekből áll.

- Az elővizsgáló megvizsgálja az IDS-előterjesztést, mielőtt meghatározná, hogy újra-nyitja-e az elővizsgálati eljárást.

- Az elővizsgálati eljárást az elővizsgáló csak akkor nyitja meg újra, ha úgy találja, hogy ez szükséges egy információ beviteléhez az IDS-be.

- Ha az információnak az IDS-be való bevitele nem teszi szükségessé az elővizsgálati eljárás újbóli megnyitását, a bejelentés visszakerül az engedélyezési eljárásba, és ezáltal elkerülhetővé válnak az RCE-vel járó késedelmek és költségek.

Az eljárásba olyan engedélyezett bejelentések vonhatók be, amelyekkel kapcsolatban már befizették az engedélyezési illetéket, de a szabadalmat még nem adták meg. Egy QPIDS-kérelmet az USPTO online benyújtási rendszerén keresztül kell előterjeszteni.

A kísérleti programot 2012. május 16-tól szeptember 30-ig próbálják ki.

C) David Kappos, az USPTO igazgatója nemrég nyilvános blogját használta fel az együttműködési szabadalmi osztályozás (Cooperative Patent Classification, CPC) előnyeinek ismertetésére. A CPC célja olyan szabadalmi osztályozási rendszer létrehozása, amely egyesíti az európai osztályozási rendszert az USPTO és az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) gyakorlati eredményeivel. Kappos elnök arra számít, hogy a CPC rendszert 2013 elején ültethetik át a gyakorlatba.

Kappos elnök az alábbiakban foglalja össze a CPC bevezetésének legfontosabb okait.

- Az amerikai osztályozási rendszert nem korszerűsítették, és az hosszú idő óta változatlan maradt. Ezzel szemben a CPC a két hivatal erőfeszítéseinek következtében korszerű marad.

- A CPC – ellentétben az amerikai osztályozási rendszerrel – a világon jelenleg használt valamennyi osztályozási rendszerrel összeegyeztethető. A dél-koreai, az európai, a japán és a kínai osztályozási rendszer a nemzetközi szabadalmi osztályozási rendszeren (International Patent Classification, IPC) alapszik. A CPC-re való áttérés az USPTO-t olyan osztályozási rendszerhez juttatja, amely összeegyeztethető az IPC-vel.

- Az USPTO elővizsgálói a CPC osztályozási kódjainak egyetlen olyan sorozatát tudják majd kiválasztani, amely egyetlen technológiához tartozik, és így az amerikai, európai és egyéb külföldi technika állása áll majd rendelkezésükre.

- A CPC együttműködési eszközt szolgáltat az amerikai és az európai elővizsgálók számára, és így majd meg tudják osztani és ki tudják cserélni osztályozási és kutatási ötleteiket.

- A CPC mind az elővizsgálók, mind a szabadalmi rendszert használók számára világsszerte lehetővé fogja tenni a szabadalmi dokumentumok kutatását azonos dokumentumgyűjtemények alapján.

- A CPC-t az USPTO mellett több mint 45 szabadalmi hivatal fogja belső kutatási rendszereiben felhasználni. A felhasználó közösség 20 000-nél több szabadalmi elővizsgálót ölel

fel, akik azonos osztályozási rendszert – a CPC-t – fognak használni. Ennek alapján a CPC-t idővel nemzetközi szabványnak lehet majd tekinteni.

D) Az Apple tavaly áprilisban nyújtott be keresetet az Észak-Karolinai Kerületi Bíróságon arra hivatkozva, hogy a Samsung lemásolta okostelefonjait és táblagépeit. Lucy Koh bíró elrendelte, hogy a szellemi tulajdon tárgyú perben csökkentsék igényeik számát. Ha ezt nem teszik meg, a per tárgyalását el fogja halasztani.

Az Apple azt állította, hogy a Samsung Galaxy telefonjai és táblagépei bitorolják szabadalmait, és hogy a Samsung törvénytelenül másolta le iPhone-jainak és iPadjeinek a mintáját és funkcionális elemeit. Ugyanakkor a Samsung azt állította, hogy az Apple megsértette számítógépes hálózatépítési rendszerre vonatkozó számos szabadalmát.

Mostanáig a két fél azzal próbálkozott, hogy vitájukhoz közös alapot találjanak. Koh bíró azon kérésére, hogy egyszerűsítsék az ügyet, mind az Apple, mind a Samsung felajánlotta, hogy kiküszöböli néhány szabadalmát és igényét az ügyből, de közlésük szerint az együttműködés hiánya a másik fél részéről meggátolta a további cselekvést.

Egy újsághír szerint a per 16 szabadalmat, 6 védjegyet és egy trösztellenes ügyet ölelt fel, és 37 terméket vádolt jogsértéssel. Mindkét félnek 25 óra állt rendelkezésére ahhoz, hogy az esküdtszék előtt előadják ügyüket, ami lehetetlen feladatnak tűnt figyelembe véve az érintett ügyek számát. Koh bíró ezzel egyetértett, és kijelentette, hogy ez kegyetlen és szokatlan büntetés lenne az esküdtszék számára; ezért ezt nem kívánja elfogadni, ha júliusban el akarják kezdeni a tárgyalást. „A tárgyalást el lehet halasztani 2013-ra, ha a két fél nem tud megegyezni egy elfogadhatóbb követeléssorozatban” – mondta Koh bíró.

Ilyen előzmények után az ügyben augusztus 24-én váratlanul döntés született. Az esküdtek augusztus 22-én kaptak kézhez egy 700 kérdést tartalmazó dokumentumot, amelyet kérdésenként kellett megválaszolniuk. A döntést 24-én hozták meg. Ennek alapján a Samsungnak 1,051 milliárd USD-t kell fizetnie az Apple-nek. Ebből a Samsung 2 milliót lealkudott az esküdtszék ítéletében talált ellentmondás alapján. Így a per teljes mértékben az Apple javára dőlt el.

Az Apple augusztus 27-én bejelentette, hogy a Samsung által gyártott nyolc okostelefon bojkottját kéri.

Az eljárás következő fordulóját szeptember 22-re tűzték ki, ezen megtárgyalják a Samsung szabadalomértő termékeinek betiltását.

E) A *Fage Dairy Processing Industry S.A.* (Fage) 15 bejelentést nyújtott be az ábrás TOTAL védjegy lajstromozása iránt, egyéb termékek mellett joghurtra. E bejelentések ellen felszólalt a *General Mills, Inc.* (Mills), azt állítva, hogy a Fage védjegyeit valószínűleg összetévesztenék az ő korábban használt és lajstromozott TOTAL védjegyeivel. A Mills azt is kifogásolta, hogy a Fage védjegyei hígítják az ő védjegyeinek megkülönböztetőképességét. A Mills bizonyította, hogy a TOTAL védjegyet búzapehelyre és „reggeliként fogyasztható kukoricapehelyre” lajstromoztatta. Válaszában a Fage elismerte, hogy 1998 előtt nem használta védjegyeit az Egyesült Államokban.

A Felszólalási Tanács megállapította, hogy a Mills ehető kukoricapehelyre 1961-ben lajstromoztatott TOTAL védjegye híres, és elismerte annak velejáró megkülönböztetőképességét is, mert a védjegy a termék egyik jelentős tulajdonságára enged következtetni, nevezetesen arra, hogy az ajánlott napi vitamin- és ásványianyag-szükséglet 100%-át tartalmazza. A tanács azt is elismerte, hogy a Mills régóta forgalmaz joghurtot, többek között gabonaszemekkel kevert joghurtot is, valamint hogy a Fage is forgalmazott egy olyan terméket, amely joghurtban gabonamagvakat tartalmazott. Így bizonyítást nyert az összetévesztés valószínűsége a joghurt esetében egy híres márkanév használata folytán.

A tanács előtt az is bizonyítást nyert, hogy a szóban forgó áruk viszonylag olcsók, és az ilyen áruk napi fogyasztói kevesebb gondot fordítanak vásárlási döntéseikre, így valószínű, hogy megtéveszthetők az áruk forrását illetően.

A fenti okok miatt a tanács helyt adott a felszólalásnak, és minthogy a megtévesztés valószínűsége bizonyítást nyert, nem foglalkozott a hígítás kérdésével.

F) A *Chick-fil-A* (Chick) gyorsétteremlánc védjegyvitába bonyolódott *Bo Muller-Moore* (Muller) vermonti népművésszel, aki az USPTO-nál kérelmezte az EAT MORE KALE védjegy lajstromozását.

A vita akkor kezdődött, amikor a Chick levélben felszólította Mullert, hogy szüntesse meg a lajstromoztatni kívánt mondat pólókon történő használatát. A Chick azzal érvelt, hogy ez a mondat túlságosan hasonlít az általa már lajstromoztatott EAT MOR CHICKN védjegyhez.

A Chick nemrég tiltakozó levelet nyújtott be az USPTO-nál. Ezt követően a hivatal előzetes döntést hozott, amelyben megállapította, hogy összetévesztés valószínűsége áll fenn Muller szlogenje és a Chick védjegye között.

A hivatali levél rámutat, hogy a két szlogent összehasonlították megjelenés, hangzás, melékjelentés és kereskedelmi benyomás alapján, és minthogy a két nagyon hasonló védjegyet ruházati cikkeken használják, a fogyasztók valószínűleg arra a téves következtetésre jutnak, hogy az áruk és szolgáltatások közös forrásból származnak.

Mullernek hat hónap áll rendelkezésére ahhoz, hogy fellebbezzon a hivatali döntés ellen. Nem meglepő, hogy már jelezte: nem kívánja ejteni védjegybejelentését.

G) A szellemi tulajdon világában széles körű feltűnést keltett a luxuscikkeket árusító Louis Vuitton (LV) és a University Pennsylvania Law School (UPLS) közötti védjegyvita. A Vuitton szigorú hangon megszövegezett, abbahagyásra és elállásra felhívó levelet küldött az UPLS-nek, felszólítva, hogy távolítsa el azokat a posztereket, amelyek a Pennsylvania International Property Group (PIPG) divattörvényre vonatkozó éves szimpóziumát hirdették, mert a poszterek „elsikkasztották és módosították” az LV védjegyzett monogramját.

„Ez a példátlan cselekedet nem csupán komoly szándékos bitorlása és tudatos hígítása az LV védjegyeinek, hanem félre is vezethet másokat, akik azt hihetik, hogy az ilyen típusú törvénytelen tevékenység „törvényes vagy tisztességes” használatot jelent, mert a PIPG szponzorál egy munkatörvénnyel foglalkozó szemináriumot” – állította a levél.

Az LV azonban számos védjegyszakember szerint helytelenül járt el. Ezen a véleményen van az UPLS is, amelynek jogi szakértője, Robert Firestone kifejti, hogy a PIPG-poszter miért nem bitorolta az LV védjegyeit.

Firestone elsősorban azzal érvel, hogy a poszter művészi kivitelezése olyan paródia, amely nem arra szolgál, hogy árukat és szolgáltatásokat azonosítson. Firestone azt is kétségbe vonja, hogy az LV védjegyét „a szellemi tulajdon területén tartott oktatási szimpóziumok vonatkozásában” lajstromozták. Emellett nem áll fenn az összetévesztés valószínűsége, minthogy a résztvevők – joghallgatók, divatszakemberek és jogászok – valószínűleg nem hiszik azt, hogy a francia divatház szervezi az eseményt.

Végül Firestone a védjegy hígításával kapcsolatban megjegyzi, hogy még ha az UPLS védjegyként használta volna is az LV művészi monogramját, az semmiképpen nem lenne egy védjegy kereskedelmi használatának tekinthető.

A levele által kiváltott reakció alapján valószínű, hogy az LV a jövőben jobban meg fogja fontolni hasonló levél elküldését.

Argentína

Argentínában 2012. május 8-án új rendelet lépett hatályba a vegyészeti és gyógyszer tárgyú találmányok értékelésének új követelményeivel kapcsolatban, amelyeket az alábbiakban foglalunk össze.

Nem szabadalmazhatók a polimorfok és a pszeudopolimorfok (hidrátok és solvátok); az enantiomerek; a már ismert racém vegyület molekulaszervezete; a kiválasztási találmányok; ismert vegyületek sói, észterei és egyéb származékai; az aktív metabolitok; az ismert hatóanyagok elővegyületei (prodrugjai); az ismert hatóanyagból előállított készítmények, kivéve, ha nem kézenfekvő módon oldanak meg egy régóta fennálló problémát; az ismert hatóanyagok kombinációi; az ismert vegyületek dózisa; a második és további gyógyászati indikációk; az analóg eljárások.

ASEAN-országok

Az ASEAN-országok a Szabadalmi Vizsgálati Együttműködés (ASEAN Patent Examination Cooperation, ASPEC) programot 2009-ben kezdeményezték. A tagországok szellemi tulajdoni hivatalai megosztják egymás között kutatási és vizsgálati eredményeiket, és ezáltal csökkentik a párhuzamosan végzett kutatási és vizsgálati munka terjedelmét, amivel időt és munkát takarítanak meg. Együttal az ASPEC program lehetővé teszi, hogy a szabadalmi bejelentők gyorsabban és hatékonyabban kapjanak szabadalmat. A program számára az összes dokumentumot angol nyelven kell benyújtani.

2012. január 1-jén a következő kilenc ország volt tagja az ASPEC programnak: Brunei, Fülöp-szigetek, Indonézia, Kambodzsa, Laosz, Malajzia, Szingapúr, Thaiföld és Vietnam.

Ausztrália

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle előző, 2012. augusztusi számában beszámoltunk arról, hogy Ausztráliában 2012. március 20-án módosították a szabadalmi törvény 19. szakaszát, ami a bitorlás alóli felmentést teszi lehetővé bizonyos körülmények között. Most arról kaptunk hírt, hogy ugyanez a törvénymódosítás a kézenfekvőség meghatározásával kapcsolatban is változást hozott azzal, hogy bevezette az európai gyakorlatnak megfelelő kézenfekvőség követelményt: az elsőbbség napja előtt a világon bárhol megjelent anterioritás felhasználható a kézenfekvőség megállapítására. Az erről hírt adó ausztrál szabadalmi ügyvivő, aki nyilván nem hallott még a teljes kiterjesztésű technika állásáról, hitetlenkedve állapítja meg, hogy ennek megfelelően az elővizsgálók olyan korábbi dokumentumok alapján is kifogásolhatják a kézenfekvőséget, amelyeket az ausztrál szakemberek valószínűleg képtelenek megtalálni.

Ausztria

Az osztrák Legfelsőbb Bíróságnak nemrég abban a kérdésben kellett döntenie, hogy fennáll-e az összetévesztés valószínűsége a (többek között) gyógyászati termékekre lajstromozott SINUPRET és a szintén gyógyászati termékekre használt SINUVEX védjegy között.

Mind az elsőfokú bíróság, mind a fellebbezési bíróság azon a véleményen volt, hogy a „sinus” szórész csekély megkülönböztetőképeséggel rendelkezik, mert a „sinus” szót az orvosok a szakmai terminológiában használják az arcüreg megjelölésére. Ennek megfelelően az alsófokú bíróságok megállapították, hogy a védjegy leíró része semmilyen vagy csak nagyon csekély megkülönböztetőképeséggel rendelkezik, de az ütköző védjegyek második részében a „-pret”, illetve a „-vex” rész eléggé eltérő ahhoz, hogy kizárja az összetévesztés valószínűségét még akkor is, ha a védjegyeket azonos áruk megjelölésére használják.

A Legfelsőbb Bíróság azonban eltérő véleményen volt, mert megállapította, hogy a „sinus” szórész nem nélkülözi a megkülönböztető jelleget. A gyógyászati termékek érdekelt közönsége ugyanis nem csupán orvosokból és gyógyszerészekből, hanem átlagos fogyasztókból is áll, akik nem ismerik a „sinus” szó jelentését. Ennek megfelelően azzal érvelt, hogy a vonatkozó közönségben megosztott a megértés. Az Európai Unió Bíróságának az Alcon-ügyben hozott, C-412/05 számú döntésére hivatkozva megállapította, hogy elegendő, ha csupán a vonatkozó közönség egyik részénél áll fenn az összetévesztés valószínűsége. Minthogy a Legfelsőbb Bíróság nézete szerint az átlagos gyógyszerfogyasztók nem értenék meg a „sinus” szó jelentését, az ütköző védjegyek második része közötti különbségek nem elegendők az összetévesztés valószínűségének elkerülésére.

Belgium

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle ugyanezen számának Hollandia címszó alatti részében a *Lundbeck* 0 347 066 számú ('066-os) európai szabadalmának holland bíróságok előtti érvényességével kapcsolatos pert tárgyalunk. Most ugyanennek az európai szabadalomnak a belga ekvivalenséből származó, 2002C/039 számú kiegészítő oltalmi tanúsítvány (SPC) sorsát ismertetjük a Brüsszeli Kereskedelmi Bíróság előtt folytatott megsemmisítési perben.

A bíróság nem foglalkozott a *Lundbeck* EP '066-os, escitalopramra vonatkozó szabadalmának érvényességével, mert a szabadalom 2009. június 1-jén már lejárt, jóllehet a *Teva* kétségbe vonta mind a szabadalomnak, mind az abból származó SPC-nek az érvényességét. Az utóbbi kérdés kapcsán a Brüsszeli Kereskedelmi Bíróság 2011. október 3-án hozott döntése az SPC érvénytelenségét állapította meg, mert az nem az escitalopramra megadott első SPC-n alapult, és ezért az ügy az SPC-re vonatkozó uniós rendelet 3c) cikkébe ütközött. A bíróság úgy érvelt, hogy az SPC-nek a citalopramra vonatkozó forgalmazási engedélyt kellett volna megjelölnie, nem pedig az escitalopramra vonatkozó későbbi forgalmazási engedélyt [azon az alapon, hogy meglátása szerint az escitalopram és a citalopram azonos termék az SPC-rendelet 1b) cikke értelmében]. A Cipramilra vonatkozó első forgalmazási engedély Belgiumban 1990. májusi keltezésű, míg a Sipralexa-ra vonatkozó első forgalmazási engedélyt 2002 júliusában engedélyezték. A vita az SPC-rendelet 1b) cikke által meghatározott „termék” megjelölés körül alakult ki. A Brüsszeli Kereskedelmi Bíróság nézete szerint a Cipramil (citalopram) és a Sipralexa (escitalopram) olyan termék, amelyben a hatóanyag mindkét esetben escitalopram. A *Lundbeck* számos érvet adott elő annak az álláspontjának az alátámasztására, hogy a Cipramil és a Sipralexa eltérő termék, és hogy a citalopram R-enantiomerje megfelelő hatású lehet, és együttthathat az S-enantiomerrel. A bíróság azonban nem kívánta a *Lundbeck* álláspontját követni, és ellentétes nézetén volt az Európai Unió Bírósága által a MIT-ügyben hozott, C434/04 számú döntéssel kapcsolatban, amely kimondta, hogy a racém elegy citalopramban csak az S-enantiomer (vagyis az escitalopram) rendelkezik gyógyászati hatással. A Brüsszeli Kereskedelmi Bíróság megjegyezte, hogy az SPC-rendelet 3c) cikke nem írja elő, hogy teljesíteni kell egy szabadalom engedélyezésének feltételeit.

A döntés kimondottan eltér a Német Legfelsőbb Bíróság 2009. szeptember 10-i döntésétől (amely az SPC-t érvényesnek minősítette), mert szerinte a német döntés nem volt összhangban sem az SPC-rendelet 1b) cikke szerinti „termék” meghatározással, sem pedig az Európai Unió Bíróságának a MIT-ügyben hozott döntésével. Emellett eltér a Holland Fellebbezési Bíróság 2012. január 24-i döntésétől és a Francia Felsőbíróság 2010. szeptember 30-i döntésétől is, amelyek az SPC-t fenntartották. A bíróság egyébként megállapította, hogy öt egyik külföldi döntés sem köti, mert a felek nem mindig ugyanazok, továbbá az előadott érvek és dokumentumok sem azonosak.

A Brüsszeli Kereskedelmi Bíróság a saját döntését kivételesen ideiglenesen érvényesíthetőnek nyilvánította, mert szerinte ez a páciensek közös érdekét szolgálja, akiknek hozzá kell férniük a generikus gyógyszerekhez. A döntésből adódó hátrány ugyanis csupán pénzügyi jellegű, és így könnyen helyrehozható, ha a döntést fellebbezés útján sikerül megváltoztatni.

Brazília

Annak érdekében, hogy a szabadalmi rendszer jobb kihasználásával támogassák az innovációt, a Brazil Nemzeti Iparjogvédelmi Intézet és az Európai Szabadalmi Hivatal kétoldalú egyezményt írt alá, amelynek értelmében ki fogják cserélni a portugál és az angol szabadalmi dokumentumokat, és e két nyelvre önműködő fordítási rendszert alakítanak ki, ezáltal megerősítve a két hivatal közötti együttműködést. Egyúttal a kétnyelvű szövegtestet felhasználják az ESZH ingyenes *Patent Translate* szolgáltatásában.

Brunei

Brunei kormánya 2012. április 24-én letétbe helyezte a Szabadalmi Együttműködési Szerződéshez (PCT) való csatlakozás okmányát. Ennek megfelelően Bruneit 2012. július 24-től kezdve meg lehet nevezni nemzetközi bejelentésekben, és az ország lakosai ettől az időponttól kezdve jogosulttá váltak nemzetközi bejelentések benyújtására.

Dánia

A Tengerészeti és Kereskedelmi Bíróság (TKB) 2012. január 9-i döntésével használat hiánya miatt megszüntette a PUCH védjegyet.

A döntés előzménye, hogy a PUCH védjegyet Dániában 1940-ben lajstromoztatták motorbiciklikre, kerékpárokra és bizonyos alkatrészekre. A lajstromozás jelenlegi tulajdonosa a *Magna Steyr AG & Co KG* (Steyr), amely az üzletnek azokat a részeit birtokolja, amelyek a *Steyr-Daimler-Puch AG* átszervezése után megmaradtak. A céget eredetileg 1889-ben *Johann Puch* alapította *Puchwerke AG*-ként az ausztriai Grazban kerékpárok, gépkocsik, motorbiciklik, robogók és mopedek előállítására.

A kétkerekű járművek gyártása 1987-ben megszűnt. Ezt követően a motorkerékpár-részelet eladták az olasz Piaggio cégnek. A Puch Maxi mopedgyártó vonalat az indiai Hero cég vásárolta meg. Ezekből a járművekből előzőleg 1,8 millió db-ot gyártottak. A PUCH védjegyet sohasem használták Dániában kerékpárokra.

2007-ben az alperes Dániában lajstromoztatta a PUCH szóvédjegyet a 12. áruosztályban robogókra, kerékpárokra, ideértve az elektromos járműveket is, és 2008-ban felkérte a Dán Védjegy hivatalt, hogy használat hiánya miatt törölje az 1940-ben lajstromozott PUCH védjegyet.

A felperes, aki használati engedélyt kapott a tulajdonos Steyrtől a PUCH védjegy használatára, az ügyben a TKB-hoz fordult.

A TKB megállapította, hogy a védjegyet 1987 óta nem használták Dániában. Bár lehetett Puch mopedekhez tartalék alkatrészeket vásárolni, ezek azonban nem a felperestől, hanem egy kis beszállítótól származtak, akinek volt még készlete régi alkatrészekből. A TKB 2012. január 9-én kelt döntése szerint a régi készlet eladása nem tekinthető a védjegytulajdonos által végzett rendes kereskedelmi tevékenységnek. Ennek következtében tartalék alkatrészek ilyen eladását nem lehetett a védjegy valódi használatának, sem pedig a felperes hozzájárulásával történő használatnak tekinteni Dániában olyan árukkal kapcsolatban, amelyekre a védjegytulajdonos a védjegyet lajstromoztatta.

A TKB ezért úgy döntött, hogy a védjegy használata a törlési kereset benyújtása előtt öt évvel már befejeződött. A TKB azt is megállapította, hogy Dániában egyesek még mindig a mopedekhez kapcsolják a PUCH megjelölést, amely azonban nem tekinthető jól ismert külföldi védjegynek, és ezért nem lehetett megakadályozni a PUCH védjegy lajstromozását az alperes számára és használatát az alperes által.

A fentiek alapján a TKB törölte az 1940-ben lajstromozott PUCH védjegyet.

Egyesült Királyság

A) *A Comic Enterprises Limited v. Twentieth Century Fox Corp.* védjegybitorlási ügy a Megyei Szabadalmi Bíróság (Patents County Court) előtt folyt, ahol a felperes valójában egy angol klub, míg az alperes a „Glee” (jelentése: vidámság) televíziós sorozat amerikai producere volt, és az utóbbi kérte az ügy áthelyezését a Felsőbíróshoz (High Court).

Itt megjegyezzük, hogy Nagy-Britanniában a szellemi tulajdonra vonatkozó ügyeket vagy a Megyei Szabadalmi Bíróság, vagy pedig a Felsőbíróshoz intézi.

A Megyei Szabadalmi Bíróságot azért hozták létre, hogy a kisebb, kevésbé bonyolult és kis értékű ügyeket tárgyalja; az ügyek értékhatára 500 ezer font, és a nyertes fél számára a vesztes által kifizetendő költségek legnagyobb összege 50 ezer font lehet. Ennél a bíróságnál a felek gyorsabban és olcsóbban védhetik meg szellemi tulajdon-jogaikat, így a Felsőbíróshoz számára időt szabadít fel hosszabb és bonyolultabb, valamint magasabb értékű szellemi tulajdoni perek számára.

Az általános szabály ellenére azonban, amely szerint az egyszerűbb, kis értékű perek a Megyei Szabadalmi Bírósághoz, míg a bonyolultabb, nagy értékű perek a Felsőbíróshoz tartoznak, számos ügy nem a megfelelő fórum elé kerül. A Polgári Eljárási Szabályok (Civil Procedure Rules) lehetővé teszik a felek számára, hogy kérelmezzék a bíróságtól ügyüknek a Megyei Szabadalmi Bíróságtól vagy a Megyei Szabadalmi Bírósághoz való áthelyezését. Ezt a Polgári Eljárási Szabályok 30.3 szabálya teszi lehetővé például az alábbi okok alapján:

- a per pénzügyi értéke;
- ésszerűbb lenne az ügyet a másik bíróságnál intézni;

- az ügy egyszerű vagy bonyolult volta;
- az ügy kimenetelének fontossága a köz számára; és
- az ügyet kezelő bíróság hozzáférési lehetőségei.

A tárgyalta ügyben a Megyei Szabadalmi Bíróság 30.3 szabálya alapján az ügy értéke elég magas volt ahhoz, hogy indokolja a Felsőbírósághoz való továbbítást. Emellett az ügyben szerepet játszó tényezők is megkívánták a Felsőbírósághoz való áthelyezést. Ugyanakkor a Megyei Szabadalmi Bíróság tagadta, hogy a felek igénye a „tisztes eljárás” és az ehhez szükséges vizsgálat, valamint az ügy szövegszerű vonatkozásai indokoltá tennék a Felsőbírósághoz való átirányítást.

A Megyei Szabadalmi Bíróság megállapította, hogy a Felsőbíróságnál a költségek 400 ezer font és 750 ezer font között lennének, és e költségeknek a felperes elleni érvényesítése utóbbinak a tönkremenetelét okozhatná. Bár az alperes állítása szerint a felperes elég gazdag volt ahhoz, hogy a Felsőbíróságnál pereskedjen, de azt is közölte, hogy költségbiztosítást kérne a felperes ellen, ha az ügyet áthelyeznék a Felsőbírósághoz.

Az ügyben a döntő tényező végül az volt, hogy a felperes megkísérelt Felsőbíróság stílusú pereskedést folytatni a Megyei Szabadalmi Bíróságnál, mert nem csupán kártérítést kért, hanem ideiglenes intézkedés elrendelését is. Az igazság érdekében végül elrendelték az eljárásnak a Felsőbírósághoz való áthelyezését.

B) A Fellebbezési Bíróságon (Court of Appeal, CA) Lord Jacob bíró 2010. szeptember 29-én hozott döntést a *Novartis* hosszabb ideig használható szemlencsére vonatkozó szabadalmával kapcsolatban.

Az ügy előzménye, hogy a *Novartis* 2001 szeptemberében kapott 0819258 számmal ('258-as) európai szabadalmat fenti tárgyú találmányára. Az európai szabadalom alapján érvényesített angol szabadalomra kizárólagos használati engedélyt adott a *Cibavision* számára.

Engedélyezés után az európai szabadalom ellen felszólalt a *Bausch & Lomb* (B&L), valamint a *Johnson & Johnson Vision Care* (Johnson). A 2003. szeptember 17-én tartott szóbeli tárgyalást követően az Európai Szabadalmi Hivatal a szabadalmat megvonta újdonsághiány és nem kellő kinyilvánítás miatt. A *Novartis* a döntés ellen fellebbezett. 2007. július 12-én az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) műszaki fellebbezési tanácsa megváltoztatta az alsófokú döntést, és a szabadalmat az eredetileg megadott formában tartotta fenn.

2007 végén a *Novartis* a Szabadalmi Bíróságon (Patent Courts, PC) pert indított a *Johnson* ellen, mert az utóbbi „Acuvue Oasys” kontaktlencsét kezdett árusítani az Egyesült Királyságban, Franciaországban, Hollandiában és Németországban. A *Johnson* a PC-nek azt válaszolta, hogy nem bitorol, és ellenlépésként a szabadalom megsemmisítését kérte újdonsághiány, kézenfekvőség és elégtelen kinyilvánítás miatt.

A bitorlás ténye nem volt különösebben vitás, mert az *Oasys* termék a '258-as szabadalom igénypontjainak oltalmi köre alá esett. A kinyilvánítás kérdése azonban nem volt ilyen egyértelmű, mert a francia és a holland bíróság elutasította a *Johnson* nem kellő kinyilvánításra vonatkozó keresetét, és egyetértett a műszaki fellebbezési tanácsnak azzal a véleményével,

hogy „a vitás szabadalom leírása a találmány szerinti lencsére vonatkozó több sajátos példát tartalmaz”. Bár a német bíróság a kinyilvánítás vonatkozásában aggodalmát fejezte ki, végül ebben a kérdésben nem hozott döntést.

A tárgyalts szabadalom 1. igénypontja polimerizálható anyagok két csoportjából kialakított polimer anyagra vonatkozott. Az igénypont fennmaradó jellemzői részben fizikai paraméterek, így ionpermeabilitás és oxigénátengedés voltak, részben a lencsék bizonyos kívánt tulajdonságaira, így szemészeti kompatibilitásra és szembe való elmozdulásra vonatkoztak. A szabadalmi leírás számos példát tartalmazott a polimerizálható anyagcsoportok mindegyikébe tartozó polimerekből, valamint ezen anyagok kombinációiból kontaktlencsék előállítására. Azonban a leírás a példákban ismertetett lencsék egyikével kapcsolatban sem mutatott be szemészeti felhasználhatóságot bizonyító adatokat. A szembe való elmozdulás kapcsán a példaként bemutatott lencsék némelyikét vizsgálatnak vetették alá, de azok közül egyesek nem mutatták a kívánt tulajdonságokat, vagyis ezek a példák nem bizonyították kellően a találmány „megvalósíthatóságát”.

Az újdonságihánnyal kapcsolatban a Johnson azt állította, hogy a bejelentés elsőbbségi időpontja megalapozatlan volt, és hogy az igénypontok nélkülözik az újdonságot két korábbi (Hopken- és Domschke-féle) dokumentum miatt, amelyeket a Novartis szabadalmi jogelődje, a *Ciba-Geigy AG* hozott nyilvánosságra. A kézenfekvőség kapcsán a Johnson közismertségre és három különböző anterioritásra hivatkozott. Végül a nem kielégítő kinyilvánításról a Johnson azt állította, hogy a szabadalom által nyújtott kitanítás nem szolgáltat elegendő tájékoztatást egy szakember számára ahhoz, hogy az igénypontok szerinti módon kontaktlencséket állíthasson elő alapos kísérletezés nélkül.

Kitchin bíró, a PC bírása megállapította, hogy a szabadalmast nem illette meg az igényelt elsőbbség, és hogy a Hopken- és a Domschke-féle dokumentumok érvényes korábbi anterioritások voltak. Hopken leírt lencsék előállítására felhasználható anyagokat, különösen számos olyan anyagot, amely pontosan megfelelt a megtámadott szabadalom példáiban megadottaknak. Ezért a Johnson ítéletet kért azon az alapon, hogy ez a dokumentum újdonságrontó az igénypontokra nézve. Ennek alapján Kitchin bíró szóbeli tárgyalást tartott, amelynek során a szabadalmas – miként Lord Jacob bíró a fellebbezési eljárás során is rámutatott – „rendkívüli álláspontot hangoztatott”. Ugyanis az újdonságrontásra vonatkozó állítást megválaszolva azt közölte, hogy a szabadalom alapján nem lehet megmondani, hogy a példában szereplő anyagok kielégítik-e az igénypontok szerinti funkcionális követelményeket, hacsak meg nem vizsgálják azokat, ténylegesen annak bizonyítására kényszerítve az alpereseket, hogy az anterioritásban leírt bármelyik sajátos lencse, még ha anyagilag azonos is a szabadalom példáiban leírt lencsékkel, az 1. igénypont oltalmi köre alá esik.

Az újdonság kérdésében Kitchin bíró vonakodva bár, de egyetértett a szabadalmassal, és megjegyezte, hogy kísérleti bizonyíték nélkül nem tudna arra következtetni, hogy az anterioritások szerinti példák meggyőzően kielégítik az igénypontok összes funkcionális megkötését.

Az anterioritásokkal kapcsolatos korábbi nyilatkozatok azonban kellemetlen következményekkel jártak a szabadalmas számára. Kitchin bíró ugyanis, azt mérlegelve, hogy a nem kielégítő kinyilvánításra vonatkozó állítás megalapozott-e, figyelembe vette a szabadalmasnak azt a korábbi megállapítását, hogy „nem lehetséges a szabadalom olvasása alapján megmondani, hogy a példák közül melyik esik az 1. igénypont otalmi köre alá”, vagyis a szabadalmi leírásból nem lehet megállapítani, hogy a sajátos példák közül bármelyik is ténylegesen mutatja az igénypontok által megkívánt funkcionális vonásokat. Megjegyezte továbbá, hogy – miként maga a szabadalmas állította – annak érdekében, hogy meg lehessen mondani, vajon egy lencse szemészeti kompatibilitást mutat-e, és így a találmány szerint készült-e, lényeges klinikai próbákat kellene végezni. Ennél a pontnál Kitchin bíró óvott az igénypontokban funkcionális nyelvezet használatától, megjegyezve, hogy „egy olyan igénypontnak, amely egy hasznos hatékonyságúnak mondott termékosztályra vonatkozik, egy olyan közös elv azonosításán kell alapulnia, amely azt az ésszerű jóslást teszi lehetővé, hogy lényegileg az összes igényelt termék valóban mutatja ezt az aktivitást”, és azt is megjegyezte, hogy „nem lehetséges megkerülni ezt a követelményt egyszerűen egy funkcionális korlátozással, amely az igénypont otalmi körét az olyan termékekre korlátozza, amelyek mutatják a vonatkozó hatékonyságot, vagyis megvalósítják a találmányt”. Ebben az esetben Kitchin bíró azt találta, hogy nem azonosítottak ilyen közös elvet, mert csupán egy olyan anyag megtalálása, amely mutatja az igénypont által megkívánt oxigénáteresztő képességet és ionpermeabilitási tulajdonságot, nyilván nem elegendő a találmány megvalósításához, és a szabadalom a lencsére valójában olyan példákat tartalmaz, amelyek nem mutatják a kívánt tulajdonságokat. Ennek következtében a leírás alapján nem világos, hogy az 1. igénypont szövege értelmében a példával bemutatott lencsék közül bármelyik is ténylegesen megvalósítja a találmányt. Ilyen alapon Kitchin bíró arra az elkerülhetetlen következtetésre jutott, hogy a szabadalom kinyilvánítása nem kielégítő.

A CA-n Lord Jacob bíró megerősítette az alsófokú bíróságnak azt a döntését, hogy a szabadalmat nem kielégítő kinyilvánítás miatt meg kell vonni. Maró gúnnyal megszövegezett döntésében egyetértett azzal, hogy a szabadalom nem volt több egy „ha Ön meg tudja találni, mi igényeljük azt” szabadalomnál.

Jacob bíró határozottan elutasította a szabadalmasnak azokat az érveit is, hogy a siker megjósolhatósága nem egy figyelembe veendő megfontolás a kielégítő kinyilvánítás megítélésénél, megerősítve, hogy az Egyesült Királyságban a siker megjósolhatósága, majd a találmány megismételhetősége olyan körülmények között lényeges a kinyilvánítás kielégítő voltának megítélése szempontjából, ahol funkcionális korlátozás van beiktatva az igénypontba, valójában követve az ESZH Bővített Fellebbezési Tanácsának a G 01/03 döntésében tett megállapításait a találmány otalmi körét alá nem támasztó kiviteli alakok vonatkozásában.

Az a tény, hogy a párhuzamos ügyben mind az ESZH műszaki fellebbezési tanácsa, mind a Hágai Kerületi Bíróság és a Párizsi Fellebbezési Bíróság fenntartotta a szabadalmat, rámu-

tat arra, hogy nincs összhang a különböző európai bíróságok által szabadalmi peres ügyekben hozott döntések terén. Lord Jacob bíró az eltéréseket ebben az ügyben a francia és a holland bíróságok azon feltételezésének tulajdonítja, hogy a szabadalom példái lehetővé teszik a találmány megvalósítását, ami összhangban van a szabadalmas bíróságok előtt tett ilyen kijelentéseivel. Arra is rávilágított azonban, hogy ezek a feltételezések lehetővé tették „a tények mélyreható megvizsgálásának és keresztkérdések segítségével történő bizonyításának” az elkerülését is, ami végül az Egyesült Királyságban a nem kielégítő kinyilvánítás megállapításához vezetett.

Lord Jacob bíró tehát az angol bíróságok és a kontinens bíróságainak döntései közötti eltérést a tőle elvárható és megszokott udvarias formában annak tulajdonítja, hogy az angol bíróságok alaposabban vizsgálják és kutatják a tényeket. Ehhez a jelen sorok szerzőjének legyen szabad saját véleményként hozzáfűznie, hogy az eltérésben az is szerepet játszhat, hogy az angol bírók rendkívül alaposan felkészülnek a tárgyalásra. A szerző két tárgyaláson vett részt az Angol Szabadalmi Bíróságon, és mindkét esetben lenyűgözte a bírók elegáns stílusa mellett azok jártassága a tárgyalás műszaki anyagában is. Annyira otthon voltak a tárgyalás során felmerült, egyáltalán nem egyszerű kémiai kérdésekben, hogy a tárgyalások alatt a szerzőnek eszébe sem jutott, hogy a bíróknak jogi képzettségük mellett nincs vegyészeti képzettségük is. Csak a tárgyalások után tudta meg, hogy tévedett: a bírók olyan alaposan felkészültek a tárgyalás kémiai vonatkozásaiból is, hogy joggal keltették jogász és vegyész szakember benyomását.

Egységes Szabadalmi Bíróság

A Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle augusztusi számának 113–114. oldalán az Egységes Szabadalmi Bíróság (Unified Patent Court, UPC) megalakításával kapcsolatban ismertettük az Európai Tanácsnak azt a döntését, hogy az UPC Elsőfokú Bírósága központi részlegének [Central Division of the Court of First Instance (CFI) of the Unified Patent Court] a székhelye Párizs lesz ugyan, azonban a kémiai ügyekkel egy londoni, a gépészeti (műszaki) ügyekkel pedig egy müncheni részleg fog foglalkozni, és a CFI első elnöke francia lesz.

A tagországok képviselői nem tudtak megegyezni az egységes szabadalmi oltalom létrehozására vonatkozó rendeletnek a megjavított együttműködés megvalósítását szabályozó 6–8. cikkével kapcsolatban, amelyek hatálybalépése esetén a peres felek önműködően jogot kapnának arra, hogy érdemi jogi kérdésekben az Európai Unió Bíróságához (Court of Justice of the European Union, CJEU) forduljanak az Európai Unió Működési Szerződésének (Treaty of the Functioning of the European Union, TFEU) 267. cikke alapján. Ezt a lehetőséget a szellemi tulajdonnal foglalkozó szakemberek széles köre elítélte, mert a CJEU nem rendelkezik műszakilag képzett bírókkal, akik alkalmasak a bonyolult szabadalmi ügyek eldöntésére. Ezért az Európai Tanács javasolta a rendelet 6–8. cikkének törlését.

Az Európai Parlament nem értett egyet ezzel a javaslattal, és szeptemberre halasztotta a 2012. július 4-ére előirányzott szavazást az egységes szabadalmi csomagról.

Még az sem ismert, hogy az UPC el fogja-e fogadni a szabadalmi pereskedés kétfelé ágazó megközelítését, a szabadalombitorlást a szabadalom érvényességét megállapító eljárástól külön döntenék el. A német és az osztrák bíróságok ezt a két kérdést külön eljárásban tárgyalják, szemben az angol és a francia (és a legtöbb európai tagország) gyakorlatával.

A fentiekből is láthatjuk, hogy az Egységes Szabadalmi Bíróság megalakításával kapcsolatban még számos kérdés eldöntetlen.

Európai Szabadalmi Hivatal

A) Az Európai Szabadalmi Hivatal és az Orosz Szabadalmi Hivatal (Rospatent) egyezményt írt alá, amelynek alapján orosz és angol nyelvű szabadalmi dokumentumokat cserélnek két nyelvű szövegtekst létrehozására az ESZH weboldalán az ingyenes *Patent Translate* szolgáltatásban való felhasználás céljából.

B) Ismeretes, hogy az európai szabadalmi bejelentésnek újnak kell lennie olyan értelemben is, hogy titokban kell maradnia mindaddig, amíg be nem nyújtják. Egy találmány természetesen nem marad titokban, ha a nyilvánosság számára ismertté válik kinyilvánítás útján. Nincs korlátozás egy korábbi kinyilvánítás eszköze, ideje vagy helye tekintetében, vagyis annak a köznek a vonatkozásában, amelynek számára az információ hozzáférhetővé vált. Csupán arra van szükség, hogy a közhöz tartozó személy képes legyen felhasználni az információt, ha ezt kívánja. Arra sincs szükség hogy egy személy ténylegesen hozzáférjen egy információhoz: csupán a hozzáférés lehetőségére van szükség. Így egy postán küldött dokumentum, amely nem bizalmas, egy könyvtár polcán olvasatlanul heverő könyv, egy publikált folyóiratcikk vagy a találmány ismertetése egy tudományos konferencián egyaránt újdonságrontó, ha a szabadalmi bejelentés napja előtt történt. A *Philips* két szabadalma kapcsán felmerült az a kérdés, hogy újdonságrontó-e az, ha a találmányt egy interneten vagy e-mailben elküldött dokumentumban írták le.

A vizsgált esetekben a Philips két európai szabadalmi bejelentést nyújtott be fekete-fehér képernyőre, amelyeket 1 006 733 számmal, illetve 1 263 240 számmal engedélyeztek. A szabadalmi bejelentések benyújtása előtt az első bejelentés igénypontjaiban használt pontos szöveget az interneten elküldték különböző egységes URS-eknek, és a küldött szövegek hozzáférhetősége különböző időtartamok eltelte után megszűnt. Hasonlóképpen, a második bejelentés igénypontjait pontosan reprodukálták interneten továbbított titkos és nem titkos e-mailekben.

Annak érdekében, hogy jogi felülvizsgálatot kényszerítsenek ki, a *DSM*, egy harmadik fél, a Philips-szel egyetértésben megtámadta az engedélyezett szabadalmakat. Az ESZH előtti, ezt követő eljárás részeként az ESZH feladata volt eldönteni, hogy az igénypontoknak az

interneten való továbbítása, illetve e-mailen való elküldése a találmány korábbi nyilvánosságra hozatalát képezte-e, amit a szabadalom elnyeréséhez meg kellett volna akadályozni.

Az interneten való továbbítás esetében az ESZH kétlépcsős próbát alkalmazott annak megállapítására, hogy az ilyen módon kinyilvánított találmány nyilvánossá vált-e. Ha egy európai szabadalmi bejelentés tényleges benyújtási napja előtt egy olyan dokumentumot, amely tárolva van az interneten, és egy sajátos URS révén hozzáférhető, (1) meg lehet találni egy nyilvános webkutató gép segítségével, egy vagy több olyan kulcsszót használva, amelyek valamennyien ennek a dokumentumnak a lényeges tartalmára vonatkoznak, és (2) ezen az URS-en hozzáférhető marad elég hosszú ideig ahhoz, hogy a köz egy tagja közvetlenül és egyértelműen hozzáférhet ehhez a dokumentumhoz, akkor az ESZH nézete szerint ez az információ újdonságrontó lenne egy ilyen vonatkozású, később benyújtott európai szabadalmi bejelentésre nézve.

E-mail kinyilvánítás esetében az ESZH úgy döntött, hogy a nyilvános interneten (vagyis nem egy vállalat intranetjén) átküldött e-mailek nem képeznek nyilvános információt, és abszolút titkosságot élveznek, tekintet nélkül az e-mail tartalmára, valamint a küldő és a fogadó személyére. Az ESZH nézete szerint ez igaz lenne akkor is, ha érvényes ok lenne e-mailek elfogására, például internetszolgáltatói szinten.

Így – miközben mellékes marad, hogy az újdonságot tárgyilagosan kell megítélni, és hogy egy személy milyen könnyen tud hozzájutni a kinyilvánított információhoz – az ESZH most világossá tette, hogy az információ hozzáférhetősége az interneten nem lehet tisztán elméleti ügy; gyakorlati elemnek is kell benne lennie. A kinyilvánított információhoz való hozzáférés megkívánt szintje ezért magasabbnak tűnik elektronikus kinyilvánítások esetén, mint írásbeli kinyilvánítások, orális közlés vagy felhasználás esetén, amikor újdonságrontásról van szó egy később benyújtott találmány szempontjából.

A gyakorlatban természetesen igen nehéz lehet azt bizonyítani, hogy az interneten mi volt kinyilvánítva és mikor a megkívánt szintnek megfelelően, ha egy ellenfél megkísérli kimutatni, hogy egy igényelt találmányt már publikáltak. A Philips-ügyekben egy közjegyzőt használtak arra, hogy gondosan jegyezze fel ezt az információt az elektronikus kinyilvánítás időpontjában.

Nem akadály a hozzáférésnek, ha fizetni kell az online hozzáférésért, vagy egy weboldal jelszóval van védve, vagyis az ilyen weboldalakon kinyilvánított információ is kinyilvánítást jelent a köz számára. Csupán az olyan webhelyek, amelyek szigorúan bizalmasak, így csupán az alkalmazottak számára hozzáférhető vállalati weboldalak tűnnek mentesnek újdonságrontás alól egy később igényelt találmányra nézve.

A fentiekből következik, egy találmányról nem célszerű információt küldeni a nyilvános interneten, ha arra Európában szabadalmi oltalmat kívánunk szerezni.

C) Az alábbiakban néhány olyan fellebbezési bizottsági döntést ismertetünk, amely azzal a kérdéssel kapcsolatos, hogy a leírást milyen mértékben lehet felhasználni az igénypontok értelmezésére.

A kémiai fellebbezési tanácsok az évek folyamán egyértelmű joggyakorlatot fejlesztettek ki, amely szerint nem megengedett az igénypontokba olyan vonásokat beleolvasni, amelyek csupán a leírásban fordulnak elő, és ezután az ilyen jellemzőket arra felhasználni, hogy segítségével a találmányt megkülönböztessék a technika állásától. A *T 881/01* számú döntés szerint az igénypontokban elő nem forduló jellemzőkre támaszkodás nem az igénypontok értelmezését, hanem azok újraírását jelenti.

A *T 197/10* számú döntés szerint a leírás nem használható fel az igénypontok kifejezéseinek értelmezésére, ha az igénypontok világosak és egyértelműek. Ez a döntés azonban nyitva hagyja azt a kérdést, hogy mit kell tenni, amikor az igénypontok nem egyértelműek.

Másmilyen értelmezési vonalat fejlesztett ki néhány mechanikai és elektromos fellebbezési tanács, megállapítva, hogy a szabadalmi dokumentumokban használt kifejezéseknek a vonatkozó szakmában szokásos értelmezést kell adni, hacsak a leírás nem ad a kifejezéseknek sajátos jelentést. A *T 1321/04* döntés szerint a szabadalmi dokumentum a saját szótára lehet, és ha egy sajátos jelentést lehet belőle levezetni, csupán ez a jelentés döntő.

Az egészen új, *T 443/11* számú döntés szerint „megalapozott joggyakorlat, hogy az igénypontokat olyan módon kell értelmezni, hogy azokat a szakember megértse”.

Összefoglalva úgy tűnik, hogy szükség van jövőbeli döntésekre annak tisztázására, hogy milyen körülmények között lenne megengedett a leírásra támaszkodni ahhoz, hogy az igénypontok kifejezéseinek korlátozott értelmezéséhez lehessen jutni. Mindenképpen ajánlatos azonban, hogy a bejelentők világos, tömör és egyértelmű igénypontokat szövegezzenek.

D) A *T 560/09* számú döntésben a tanács hangsúlyozta, hogy az ESZE 84. szakasza és 43(1) szabálya szerinti, a kinyilvánítás világosságára vonatkozó követelmények a jogbiztonság alapelvein nyugszanak, amely szerint a nyilvánosság számára nem lehet kétséges az, hogy egy meghatározott igénypont melyik tárgyra vonatkozik, és melyikre nem. Általános funkciós adatokkal kifejezett műszaki jellemzőkkel kapcsolatban a tanács leszögezte, hogy a funkciónak olyan kísérletekkel vagy rendszabályokkal igazolhatónak kell lennie, amelyek a leírásban kellően ismertetve vannak, vagy a szakember számára ismertek. Ez annyit jelent, hogy egy jellemzőnek az igénypontban nemcsak érthetőnek, hanem félreérthetetlennek is kell lennie, hogy megállapítható legyen: az igényelt funkcionális követelmény ki van-e elégítve. Ezért szükség van olyan megkülönböztető eszközökre, amelyek lehetővé teszik egy igénypontban a funkcióval való meghatározást.

Az 1. igénypont szerinti anyagkeverék egy olyan vérelemmezke-aktivátort tartalmazott, amely elsősorban azzal a funkcionális jellemzővel volt jellemezve, hogy „nem képes 15 percnél rövidebb idő alatt véralvadékot képezni”. Ennek a jellemzőnek a jelentését pontosan meg kellett magyarázni, mert az igényelt gél egyik lényeges alkotórészére vonatkozott. Ezért egyértelműen különbséget kellett tenni az igényelt funkcióval rendelkező aktivátorok és olyan aktivátorok között, amelyek ezt a funkciót nem mutatták. Ennek a jellemzőnek a meghatározására szolgáló szabványos eljárás hiányában a szakember nem tudja megállapítani, hogy ez a funkciós követelmény ki van-e elégítve. A véralvadási idő meghatározásához

a laborgyakorlatban otthonos szakembernek megfelelő hordozóanyagot és kísérleti feltételeket kell kiválasztania. Emellett a „nem képes 15 percnél rövidebb idő alatt véralvadást előidézni” funkcionális jellemző a hozzáadott aktivátor mennyiségétől is függ, így a mért véralvadási idő erősen változhat. Ezért az aktivátor meghatározására használt funkcionális jellemző nem elégíti ki az ESZE 84. szakasza szerinti követelményt, mert nem világos.

E) A *T 206/10* ügyben a tanács megállapította, hogy az ESZE 113(1) cikke nem csupán azt írja elő, hogy egy fél számára meg kell adni a lehetőséget a nyilatkozattételre, hanem mindenekelőtt előírja a döntést hozó részleg számára, hogy a fél nyilatkozatát bizonyíthatóan meghallgassa és figyelembe vegye.

Az elővizsgálati osztály előtt a bejelentő nem adta hozzájárulását az engedélyezésre javasolt szöveghez (amely a segédkérelemn alapult), és a főkérelem alapján kért egy megfelelőbb döntést. Miután felhívták szóbeli meghallgatásra, a bejelentő visszavonta a főkérelmét „a segédkérelem javára”, előadva, hogy „azt hitte, így a szóbeli tárgyalás törölhető, és egy ESZE 71(3) szabály szerinti új közleményt fognak kiadni”. Az elővizsgálati osztály azonban fenntartotta a szóbeli tárgyalás időpontját, és elutasította a szabadalmi bejelentést azzal az indokolással, hogy a bejelentő állításai ellentétesek a segédkérelem vonatkozásában: először nem fogadta el az engedélyezésre javasolt szöveget (vagyis a segédkérelem szerinti), azonban később visszavonta a főkérelmét a segédkérelem javára.

A tanács lényeges eljárási hibát talált az elővizsgálati osztálynak az állítólagos ellentmondó nyilatkozatokkal kapcsolatos érvelésében. Az az állítás, hogy a bejelentő a főkérelmet visszavonta „a segédkérelem javára”, és hogy „egy ESZE 71(3) szabály szerinti új nyilatkozatot lehet kiadni”, nem hagyott kétséget afelől, hogy a bejelentő a segédkérelem szerinti engedélyezést kért. Továbbá az a tény, hogy a bejelentőt csupán arról értesítették, hogy a szóbeli tárgyalást fenntartották, a bejelentő állásfoglalásának a figyelmen kívül hagyását jelentette, és így eljárási hibát és a bejelentőnek az ESZE 113(1) cikke szerinti meghallgatásra vonatkozó joga megsértését képezte. Az elővizsgálati osztály közleményében egyrészt nem indokolta meg, hogy miért utasította el a bejelentő kérelmeit, másrészt közléséből az sem derült ki, hogy legalább figyelembe vette-e a bejelentő nyilatkozatait.

F) A *T 1536/08* ügyben a felszólaló (fellebbező) bizonyítékként a technika állásához tartozó dokumentumokat fényképmásolatok alakjában nyújtott be azzal az utalással, hogy szükség esetén a megfelelő kézikönyvek nyomtatott eredeti változatát kész pótlólag benyújtani. A felszólalási osztály azzal az indokolással utasította vissza a felszólalást, hogy a felszólaló nem bizonyította a vonatkozó oldalakról, hogy azok valóban a megnevezett kézikönyvekből származnak, és a felszólaló a kézikönyveket sem mutatta be.

A tanács érvénytelenítette ezt a döntést, mert a felszólalási osztály teljesen figyelmen kívül hagyta a felszólaló által a felszólalási iratban tett ajánlatot, hogy a dokumentumok eredeti változatát kész bemutatni. Minthogy a felszólaló ezt az ajánlatot időben tette, és ez a bizonyító anyag az ügyben központi jelentőségű volt, mert csak ezeknek a nyomtatványoknak a

figyelembevételével lehetett az ügyben végleg dönteni, az ajánlat figyelmen kívül hagyása a meghallgatási jog megsértését jelentette.

G) A T 1553/07 ügyben a fellebbező szabadalomtulajdonos azt állította, hogy a felszólalási osztály törvénytelenül alkalmazta az ESZE/1973 71a (ESZE/2000 116) szabályát, amikor egy előhasználatra vonatkozó nyilatkozatát új tényként, és nem érvként értékelte, és ezért az eljárásban nem vette figyelembe.

A tanács megállapította, hogy az ESZE/1973 71a(1) szabálya szerint az idézésben meghatározott időpont után előadott új tényeket és bizonyítékokat nem kell figyelembe venni, kivéve ha az eljárás alapját képező tény megváltozása miatt kell azokat elfogadni. Az ESZE/1973 71a(1) szabálya ugyanúgy, mint az annak alapját képező ESZE/1973 114(2) cikke, késve előadott tényekre és bizonyító anyagokra vonatkozik, de nem új érvekre, amelyeket az egész eljárás alatt elő lehet adni. Ezért a joggyakorlat szerint a már előadott érvek alátámasztására szolgáló új érveket az ESZE/1973 71a(1) szabálya szerint akkor is figyelembe kell venni, ha azokat a felhívásban megadott időpont után adják elő, és azokat az ESZE/1973 114(2) cikkére való hivatkozással sem lehet elutasítani.

A fellebbezési tanácsok joggyakorlata szerint az ESZE/1973 114(2) cikke értelmében a „tények” megerősített állítások, amelyeket adott esetben bizonyítékkal kell alátámasztani. A Bővített Fellebbezési Tanács G 4/92 állásfoglalásában azon a véleményen volt, hogy az új érvek nem képeznek új anyagot mint olyat, hanem olyan tények megerősítésére szolgálnak, amelyeket már előadtak. Az érvek lehetnek olyan állítások is, amelyek már előadott tények (ideértve bizonyítékokat is) megcáfolására szolgálnak.

A felszólalási osztály előtti szóbeli tárgyaláson a szabadalomtulajdonos kifejtette, hogy a felszólaló állításai szerinti nyilvános előhasználatot miért nem bizonyítja minden kétségen felül a késve benyújtott D14–D21 bizonyító anyag. A tanács nem tekintette a felszólaló által állított előhasználat kétségbe vonását új tények előadásának. Ehelyett a kérdéses állítások olyan tényekre vonatkozó érvek előadását képezték, amelyeket már előadtak, és amelyek kapcsán már bizonyító anyagot is benyújtottak. Ezek a körülmények hasonlítanak azokhoz, amelyek például olyankor jelentkeznek, amikor a szabadalomtulajdonos megmagyarázza, hogy egy szabadalom igényelt tárgya – a felszólaló állítása ellenére – miért nem következik kézenfekvő módon a felszólaló által idézett dokumentumok szerinti technika állásából.

Minthogy a szabadalomtulajdonos állításait érvekként kellett értékelni, sem az ESZE/1973 71a(1) szabálya, sem 114(2) cikke nem képezett jogi alapot a felszólalási osztály azon döntéséhez, hogy nem fogadta el a szabadalomtulajdonos nyilatkozatát.

H) A T 1226/07 sz. ügyben a tanács leszögezte, hogy az ESZE 1973 51(4) szabálya szerinti közlés annak megállapítására szolgál, hogy a bejelentő egyetért-e az engedélyezésre javasolt szöveggel, miként ezt az ESZE 1973 97(2)(a), illetve 113(2) cikke előírja. Ha a bejelentő nem ért egyet, a bejelentést az ESZE/1973 97(1) cikke szerint elutasítják, mert az ESZE erre az esetre nem ír elő más jogkövetkezményt.

A tanács úgy találta, hogy az ESZE/1973 51(4) szabályának és 97(1) és (2) cikkének együtthatása alapján fel lehet ismerni, hogy az ESZE/1973 51(4) szabálya szerinti közlés nem szolgál a vizsgálati eljárás lezárására, hanem inkább egy előkészítő rendszabályt képez, és így fellebbezéssel nem támadható meg. Ezért az ESZE/1973 51(4) szabálya szerinti közlés ellen rendes körülmények között nem nyújtható be fellebbezés.

I) A G 9/91 és a G 10/91 döntés szerint egy felszólalás vizsgálata arra a terjedelempre van korlátozva, amelyben a szabadalom ellen felszólalnak a felszólalási iratban. A Bővített Fellebbezési Tanács véleménye szerint azonban ez az elv korlátozásnak van alávetve: még ha a felszólalás kimondottan csupán az európai szabadalom független igénypontjának tárgya ellen irányul is, egy, az ilyen független igényponttól függő igénypontokat mégis lehet szabadalmazhatóságra vizsgálni, ha a független igénypontot felszólalási vagy fellebbezési eljárásban megsemmisítik, feltéve, hogy ezeknek a függő igénypontoknak az érvényességét első megtekintésre kétségbe lehet vonni a már hozzáférhető információs anyag alapján.

A T 31/08 döntés ügyében a felszólalást nem csupán az egyetlen független igénypont tárgya ellen nyújtották be, hanem attól függő számos igénypont ellen is. A felszólalás tárgykörébe tartozó egyetlen igénypont sem vonatkozott fogaskerekre vagy annak meghajtására. A tanács véleménye szerint ezért az alperes a felszólalás körében megnevezett különálló tételek ellen szolgált fel, míg más igénypontok, ideértve azokat is, amelyek a fogaskereket és annak meghajtását határozták meg, nem voltak megjelölve, és így ki voltak zárva a felszólalás tárgyköréből. Ennek megfelelően a fogaskerek és annak meghajtása nem képezte tárgyát a felszólalásnak az ESZE/1973 101. és 102. cikke vagy bármilyen eljárásnak az ESZE/1973 114. és 115. cikke értelmében. Ennek következtében a tanács úgy döntött, hogy a G 9/91 és a G 10/91 számú döntésben ismertetett kivételes intézkedés (a döntés indokolásának 11. pontja) nem alkalmazható a kérdéses ügyben. Ezért továbbra is érvényes a Bővített Fellebbezési Tanács által ezekben a döntésekben (a döntés indokolásának 10. pontja) kinyilvánított alapelv azon jogi és ténybeli keret vonatkozásában, amelyen belül érdemi vizsgálatot kell lefolytatni.

J) A felszólalás terjedelmével kapcsolatban a T 1900/07 döntés megállapította, hogy ha egy felszólaló teljes terjedelmében kéri egy szabadalom megvonását, elegendő a felszólalást a szabadalom legalább egy igénypontjával kapcsolatban megalapozni ahhoz, hogy kielégítse az ESZE 76(2)(c) szabályának [ESZE/1973 55(c) szabályának] a követelményeit. Az ESZE 76(2)(c) szabálya nem vonatkozik igénypontokra, hanem inkább azt írja elő, hogy a felszólalási iratnak magyarázatot kell tartalmaznia arról, hogy a szabadalom ellen milyen terjedelemben nyújtják be a felszólalást. A vizsgált esetben felszólalási okként az ESZE 100a) cikkét nevezték meg az újdonságghiánnyal (ESZE 54. cikk) és a hiányzó feltalálói tevékenységgel kapcsolatban (ESZE 56. cikk). A felszólalási irat következő oldalain azonban a felszólaló csupán az ESZE 100a) cikke szerinti felszólalási okot alapozta meg az ESZE 54. cikkével kapcsolatban, míg az ESZE 100a) cikke szerinti felszólalási okot az ESZE 56. cikkével kapcsolatban nem bizonyította az ESZE 99(1) cikkében előírt határidőn belül, miként

ezt az ESZE 76(2)(c) szabálya előírja. Ezért a második felszólalási okot, amelyet a felszólalási osztály sem vont be az eljárásba, az ESZE 114(1) cikke szerint nem lehetett a felszólalási eljárás részének tekinteni.

K) A T 1374/06 ügyben az ESZE 100c) cikke szerinti felszólalási okot először a felszólalási osztály előtti szóbeli tárgyaláson nevezték meg. A tanács véleménye szerint a felszólalási osztály helyesen fejtette ki azt a véleményét, hogy abban az ügyben a felszólalási osztály az eljárás késői stádiumában helyesen engedélyezte új felszólalási ok beiktatását, mert jó oka volt azt hinni, hogy ez az ok lényegesnek bizonyulhat az újdonság meghatározásánál és ennek megfelelően a végső döntés meghozatalánál. Itt a tanács a G 9/91 döntésre utalt, amelyben a Bővített Fellebbezési Tanács rámutatott, hogy a felszólalási osztálynak csak olyan esetekben kell vizsgálnia az ESZE/1973 55(c) szabálya [ESZE 76(2)(c) szabálya] szerinti nyilatkozat tényleges tartalmán túlmenő felszólalási okokat, amikor első pillantásra világos okok miatt lehet azt hinni, hogy ezek az okok a tárgyhoz tartoznak, és hátrányosan befolyásolnák az európai szabadalom fenntartását. Így a G 9/91 döntés szerint csak azt kell vizsgálni, hogy a felszólalási osztálynak jó oka volt-e azt „hinni”, hogy a későn előadott okok hátrányosan befolyásolhatnák a szabadalom fenntartását; ez azonban semmiképpen nem befolyásolja a végső döntést erről a felszólalási okról. Emellett a tanács azon a véleményen volt, hogy ezekkel az elvekkel összhangban egy felszólalási osztály szabadon dönthet arról, hogy beiktat-e első pillantásra lényeges okokat, még akkor is, ha később úgy dönt, hogy ezek az okok nem befolyásolják hátrányosan a kérdéses szabadalom fenntartását.

L) Felszólalás esetén általában nem elegendő az előhasználat tárgyának absztrakt megjelölése.

A T 25/08 ügyben a felszólaló (egyúttal fellebbező fél) az előhasználat bizonyítékeként nem csupán az E1 és az E2 dokumentumra hivatkozott a tényállítások bizonyításaként, hanem tanú általi bizonyítást is felajánlott. Ebből a célból a felszólalási határidőn belül megadta az összes tényt és bizonyítékot, amely szükséges volt az előhasználat tárgyának azonosításához; emellett az állított előhasználatlal kapcsolatos kifogásait is érthetően adta elő és alapozta meg. A tanács nem osztotta az alperes véleményét, hogy a kérelmező által végzett előhasználat esetén a joggyakorlat azt kívánja, hogy a nyilvános előhasználatot minden kétségen felül meg kell állapítani. Valójában ez volt az eset, azonban nem a felszólalás megengedhetőségének vizsgálatával, hanem anyagi jogi megalapozottságának vizsgálatával kapcsolatban. Hasonlóképpen a tanács nem értett egyet a felszólalási osztálynak azzal a döntésével, amely szerint a felszólalás meg nem engedett voltát lényegi megfontolások alapján kell megmagyarázni, mert a megengedhetőség vizsgálatánál a döntő tényezőt csupán a tények és a bizonyító anyagok adatai, nem pedig azok tartalmi értékelése képezi.

M) A T 2291/08 sz. ügyben a megtámadott szabadalmat visszavonták, mert olyan tárgyat tartalmazott, amely túlterjedt az eredetileg benyújtott bejelentés tartalmán [ESZE 100(c) cikk]. Ezt az okot nem a felszólaló hozta fel a felszólalási iratban, hanem a felszólalási osztály vitte be az eljárásba saját belátása alapján az ESZE 114(1) cikke szerint. Így a tanács a

vizsgált esetben azzal a kérdéssel szembesült, hogy a felszólalási osztály – az eljárás késői szakaszának különleges körülményeire tekintettel – helyesen gyakorolta-e mérlegelési szabadságát.

A fellebbező fél azzal érvelt, hogy az ESZE 100(c) cikke az ESZE 123(2) cikkével szemben nem volt első látásra a tárgyhoz tartozó, és így nem kellett volna elfogadni. Az ügyre nézve az volt lényeges, hogy a megtámadott szabadalmat először elutasították, és a megfellebbezett döntést T 1190/01 aktaszámú ügyként a jelenlegitől eltérő fellebbezési tanács vizsgálta. Ez a T 1190/01 ügyben arra a következtetésre jutott, hogy a vitatott igénypont kielégítette az ESZE 123(2) cikk követelményeit.

A tanács nézete szerint a felszólalási osztály által az ESZE 114(1) cikke alapján beiktatott felszólalási okoknak első látásra igen lényegeseknek kell lenniük (G 9/91 és G 10/91). Minthogy egyrészt egy előző fellebbezési tanács kimondottan megállapította, hogy a módosításokat alátámasztotta az eredetileg benyújtott bejelentés, és másrészt a bejelentésből mint egészről hihető volt, hogy a módosításokat kinyilvánították, a tanács nem tudta az utalásokat az ESZE 100(c) cikke alapján első pillantásra rendkívül fontosnak tekinteni. Ilyen körülmények között az új okoknak a felszólalási osztály általi bevezetése súlyos eljárási hibának minősült, amely indokolta a fellebbezési illeték visszatérítését.

Az Európai Unió Bírósága

A londoni repülőtér vámhivatala 2008 júliusában vizsgálat alá vont egy Hongkongból érkező és Kolumbiába tartó szállítmányt, amely mobiltelefonokat tartalmazott. Az árukon olyan megjelölés szerepelt, amely azonos a Nokia közösségi védjegyével. A vámhatóság azt gyanította, hogy utánzatokról van szó, ezért mintákat küldött a Nokia részére, amely kérte az áru lefoglalását. Azonban nem volt bizonyíték arra, hogy a szállítmányt az Unió piacán hoznák jogellenesen forgalomba, ezért a vámhatóság elutasította a kérelmet. Ezt a határozatot a Nokia megtámadta az Egyesült Királyság Fellebbezési Bíróságának Polgári Részlegénél (Court of Appeal, Civil Division).

Ez azt a kérdést terjesztette az Európai Unió Bírósága (CJEU) elé, hogy a harmadik országból származó olyan áruk, amelyek az Unióban védjegyoltalom alatt álló termék utánzatát képezik, az 1383/2003 sz. rendelet alapján hamisított áruknak vagy kalózáruknak tekinthetők-e abból kifolyólag, hogy az Unió vámterületére beléptették azokat, de ott nem kerülnek szabad forgalomba?

A CJEU döntése szerint az ilyen áruk nem tekinthetők hamisított áruknak vagy kalózáruknak pusztán azért, mert beléptették őket az Unió vámterületére, azonban ilyen áruknak tekinthetők akkor, ha bizonyítást nyer, hogy az árukat az Unióban történő forgalomba hozatalra szánják. Amennyiben az intézkedő vámhatóság a jogsértés fennállására vonatkozó gyanúról szerez tudomást, az érintett árukat le kell foglalnia, vagy fel kell függesztenie az áruk forgalmazását.

A jogsértést valószínűsítheti az, hogy nem jelentik be az áruk rendeltetési helyét, nem működnek együtt a vámhatósággal, vagy olyan adatok jutnak a vámhatóság tudomására, amelyek arra engednek következtetni, hogy az árukat jogellenesen uniós fogyasztók számára szándékoznak forgalomba hozni.

Az Európai Unió Törvényszéke

Az Európai Unió Törvényszéke (General Court of the European Union, GCEU) megerősítette a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (Office for Harmonization in the Internal Market, BPHH) Fellebbezési Tanácsának azt a döntését, amellyel elutasította a *Spar Handelsgesellschaft mbH* (Spar) felszólalását. Az ügy előzményeként említjük, hogy a Spar a tulajdonosa az alábbi két német védjegynek

(fekete-fehér)

lajstromozva többek között különböző árukra a 16. áruosztályban és

(színes: piros alapon fehér betűk, zöld fenyőfa)

lajstromozva többek között különböző szolgáltatásokra a 35., 36. és 39. áruosztályban.

Az *SPA Group Europe Ltd & Co. KG* (Spa) 2004-ben közösségi védjegybejelentést nyújtott be a SPA GROUP lajstromozása iránt. A BPHH a bejelentést feltétlen lajstromozást kizáró okok miatt elutasította. Az elutasítás miatt a SPA korlátozta az áruk és szolgáltatások listáját. Ezt követően az SPA GROUP közösségi védjegyet publikálták a 16., 35., 41. és 44. áruosztályban. E bejelentés ellen felszólalt a Spar.

A BPHH felszólalási osztálya érvénytelenítette a felszólalást annak következtében, hogy nem látta valószínűnek a vonatkozó védjegyek összetévesztését. A BPHH Fellebbezési Tanácsa megerősítette ezt a döntést. A Spar ezután a GCEU-nál nyújtott be fellebbezést, kitartva azon állítása mellett, hogy a védjegyeket valószínűleg összetévesztenék.

A Községi Védjegyrendelet 8(1)(b) cikke szerint amikor egy korábbi védjegy tulajdonosa szólal fel, a bejelentett védjegyet nem szabad lajstromozni, ha egy korábbi védjeggyel való azonossága vagy ahhoz való hasonlósága miatt és a két védjegy által érintett áruk vagy szolgáltatások azonossága vagy hasonlósága miatt fennáll a közönség megtévesztésének valószínűsége azon a területen, ahol a korábbi védjegy védve van. Minthogy a jelen esetben mindkét védjegy, amelyre a felszólalást alapozták, Németországban volt lajstromozva, az a közönség, amelyre vonatkozólag meg kellett állapítani a megtévesztés valószínűségét, általában német fogyasztókból állt.

A megtévesztés valószínűségét világszinten kell megállapítani annak alapján, hogy az illetékes közönség hogyan fogja fel a jeleket (vizuálisan, hallás útján és fogalmi úton) és a vonatkozó árukat és szolgáltatásokat, figyelembe véve mindazokat a tényezőket, amelyek az ügy körülményeire vonatkoznak, különösen a védjegyek egymástól való függését.

A jelen döntésben a GCEU megerősítette, hogy az összetévesztés valószínűségének globális felbecsülésekor a védjegyek vizuális, hallás szempontjából vagy fogalmi úton való hasonlóságát a jelek által adott általános benyomás alapján kell megítélni. Így a SPA GROUP közösségi védjegyet egészében kell összehasonlítani a korábbi német védjegyekkel.

Figyelembe véve a fentieket, a GCEU megerősítette, hogy a kérdéses jelzések vizuálisan különböznek, különösen az eltérő hosszúság és a figuratív részek miatt. Hangzásilag nagyon csekély mértékű hasonlóság van a vizsgált védjegyek között, mert a „Spar” szót a német vásárlók a „sparen” (takarékoskodni) szóval társítják, míg a „Spa” szó wellness-fürdővel vagy a belga Spa város nevével társítható.

A GCEU általánosságban helybenhagyta a BPHH Fellebbezési Tanácsának döntését, megállapítva, hogy bár a kérdéses áruk és szolgáltatások nagymértékben hasonlóak és részben azonosak voltak, az összetévesztés valószínűsége kizárható, mert a védjegyek kellő mértékben különböznek. Így a felszólalás eredménytelen volt.

A GCEU fenti döntése azt mutatja, hogy az „összetévesztés valószínűségének” megítélése az Európai Unió különböző bíróságainál és hivatalainál eltérő eredményekhez vezethet. Németországban ugyanis egy, a fentihez hasonló ügyet a Német Szabadalmi Hivatal 2009-ben úgy döntött el, hogy a német közönség valószínűleg összetévesztené a SPAR és az SPA GROUP jelzéseket, ezért a fiatalabb megjelölést törölték.

Hollandia

A hágai Holland Fellebbezési Bíróság (HFB) 2012. január 24-én úgy döntött, hogy a *Lundbeck* antidepresszáns escitalopramot védő holland szabadalma részben érvénytelen, és ezzel felülbírálta az elsőfokú körzeti bíróság korábbi döntését, amely a szabadalmat a *Teva* támadása alapján teljes terjedelmében érvénytelenítette.

A kasszasikert eredményező antidepresszáns Cipralex gyógyszert a Lundbeck szabadalmi védik. A Cipralex, amely hatóanyagként escitalopramot tartalmaz, az (S)-enantiomerje a citalopram racém elegyének (amelyet Cipramilként forgalmaznak).

A Cipramil racém elegye képezte a tárgyát a 192 451 számú holland szabadalomnak és az SPC 970031 számú kiegészítő oltalmi tanúsítványnak, amelyek 1997-ben, illetve 2002-ben jártak le. A Lundbeck 1989-ben európai szabadalmi bejelentést nyújtott be annak érdekében, hogy sajátos oltalmat kapjon a citalopram (S)-enantiomerjére, nevezetesen az escitalopramra, aminek eredményeként EP 0 347 066 számon ('066-os) szabadalmat kapott. A szabadalom oltalmi ideje 2009-ben lejárt, azonban a Lundbeck meghosszabbított szabadalmi oltalomhoz jutott egy megfelelő kiegészítő oltalmi tanúsítvánnyal (SPC 300155), amely elvileg 2014-ben jár le.

A Lundbeck '066-os szabadalmának és 300155 számú SPC-jének az érvényessége volt a pereskedés tárgya Hollandiában és több más európai országban, amely perek több év óta folyamatban vannak. A megtámadott szabadalom független igénypontjai az escitalopram

tiszta enantiomerjére (1. igénypont), annak sztereospecifikus szintézisét célzó eljárásra (20. igénypont) és egy közbülső diol-bázis enantiomer prekursorra (7. igénypont) vonatkoznak, amelyet a sztereospecifikus szintéziseljárásban használnak. 2009-ben a hágai Körzeti Bíróság úgy döntött, hogy az 1. és a 6. igénypont érvénytelen, mert nélkülözi a feltalálói tevékenységet.

A HFB részben megváltoztatta ezt a döntést, mert nézete szerint az 1. termékigénypont új, bár az escitalopram sajátos optikai konfigurációját már kinyilvánították Smith et al. egy 1985. évi publikációjában (*Pharmacopsychiatry*, 18, 225–230). Ilyen vonatkozásban a HFB megállapította, hogy ez a publikáció nem tartalmaz semmiféle tájékoztatást a vegyület optikai aktivitásáról, és ezért nem lehetett megállapítani, hogy a szerzők ténylegesen előállítottak escitalopramot elkülönített alakban.

A HFB azonban azt találta, hogy hiányzik a feltalálói tevékenység. Ilyen vonatkozásban általánosan azzal érvelt, hogy egy szakember az ismert racém citalopram-elegy megjavítására irányuló első lépésben először megkísérelné elkülöníteni az elegyet, mielőtt eltérő kémiai képletű egyéb lehetséges javított jelölt vegyületek keresésébe fogna. Ez az érvelés összhangban volt az Európai Szabadalmi Hivatal műszaki fellebbezési tanácsának jól megalapozott joggyakorlatával (T 296/87 számú döntés). Ezért a feladat-megoldás megközelítés alkalmazásakor az US 4 650 884 számú szabadalom helyett, amely az antidepresszáns vegyületek egy nagy csoportját ismerteti, a HFB a feltalálói tevékenység megállapításának kiindulási pontjaként az US 4 136 193 számú szabadalmat vette figyelembe, amely racém citalopramot ismertet. Minthogy a megtámadott szabadalom megállapítja, hogy a (műszaki) gyógyászati hatás majdnem teljes mértékben a racém citalopram S-enantiomerjében rejlik, a tényleges műszaki feladatot úgy határozták meg, hogy az egy új és megjavult enantiomer létrehozása egy ismert racém elegyből kiindulva. A HFB döntése szerint számos olyan publikáció volt ismert, amely a szakembert arra ösztönözte, hogy egy gyógyászatilag hatékony racém elegyben jelen levő különböző enantiomereket különítsen el és vizsgáljon meg, és így észszerű siker reményében megjavult hatékonyságú terméket fog kapni. Ezért a szakember általános szaktudása alapján azonnal elérkezne a racém elegyben jelen levő specifikus S-enantiomerhez, és nem lenne meglepve, ha azt találná, hogy ez az enantiomer kétszeresen hatékonyabb, mint a racémát. A HFB a T 296/87 számú döntés alapján végzett összehasonlítást, mert ebben a döntésben a tanács azon a véleményen volt, hogy egy különálló enantiomer négyszeresen megjavult hatékonysággal az eredeti racémát elegy hatékonyságához viszonyítva nem volt meglepőnek tekinthető.

Az escitalopram sztereoselektív előállítására vonatkozó 6. igénypontot a HFB érvényesnek tekintette, ellentétben az elsőfokú bíróság döntésével, amely ennek az igénypontnak a tárgyát kézenfekvőnek tekintette. Ennek az igénypontnak a tárgya egy racém prekursor diolnak az enantiomerjeire való elkülönítésére és ezt követően az enantiomeresen tiszta diolnak gyűrűzárási reakcióval escitaloprammá való átalakítására vonatkozott.

Ezzel kapcsolatban a HFB úgy döntött, hogy – eltérően a felperes érveitől – a Lundbeck US 4 650 884 számú szabadalma (vagy annak EP 0171943 számú európai megfelelője), amely a racém diolbázist nyilvánítja ki, nem volt a legközelebbi anterioritásnak tekinthető, mert nem írja le a diolbázis (-)enantiomerjét, sem pedig az escitalopram előállításának eljárását. Ehelyett a HFB szerint Smith et al. 1985-ben a Pharmacopsychiatry-ban megjelent, fentebb említett cikke volt a legközelebbi ismert dokumentum, amely eljárást javasol escitalopram előállítására, azonban nem említi a diolbázist.

A HFB a diol prekursorak közbenső termékként való kiválasztását az enantiomer előállítására döntőnek találta az igényelt eljárás feltalálói tevékenysége szempontjából. A HFB szerint egy szakembernek számos választási lehetősége van olyan vegyület kiválasztására, amely escitalopram előállításakor közbenső vegyületeként lenne használható; ilyen vegyület például a citalopram dezmetilszármazéka, amelyet kézenfekvőbbnek tekintettek. Az is nyilvánvaló volt, hogy a diol kémiai szerkezetére tekintettel egy gyűrűzárási reakció a diol kémiai szerkezete miatt könnyen vezethetett volna racemizációra tiszta S-enantiomer helyett, ami egy szakembert eltanácsolhatott volna attól, hogy egy diol prekuzort válasszon az escitalopram előállításának kiindulási vegyületeként. Ezeknek a megfontolásoknak az alapján a HFB azon a véleményen volt, hogy a 6. igénypont szerinti eljárás feltalálói tevékenységen alapszik.

Végül a HFB megállapította, hogy a közbenső diolbázis enantiomer prekuzorra vonatkozó 7. termékigénypont új, mert korábban nem nyilvánították ki optikai aktivitását, és így a tiszta enantiomert ténylegesen nem állították elő egyéni alakjában. Emellett ez az igénypont azért is feltalálói tevékenységen alapult, mert az igényelt vegyület meglepő módon közbenső termékként használható az enantiomer escitalopram előállítási eljárásában, és így a HFB ezt az eljárást is feltalálói tevékenységen alapulónak tekintette.

A felperes azt is kérte, hogy állapítsák meg a megfelelő kiegészítő oltalmi tanúsítvány (a '066-os szabadalomnak megfelelő 300155 számú SPC) semmisségét. Ezt a kérelmet azonban a HFB felülbírálta. A felperes ugyanis azzal érvelt, hogy korábban ugyanerre a termékre már engedélyeztek SPC-t, és hogy az SPC-kérelemben megjelölt forgalmazási engedély nem az első volt ezzel a termékkel kapcsolatban, ezzel a racém citalopramelegyre vonatkozó SPC-re és forgalmazási engedélyre utalva.

A HFB azonban úgy döntött, hogy az escitalopram és a citalopram két különböző hatóanyag, mert az escitalopram térbeli konfigurációja miatt új vegyület.

Egy további megválaszolandó alapkérdés az volt, hogy a megfelelő SPC alapját képező '066-os alapszabadalom igénypontjai (amely szabadalmat egy „termékszabadalomból” korlátoztak „eljárási szabadalommá”) még mindig vonatkoznak-e az escitalopram termékre. Ilyen vonatkozásban a HFB megállapította, hogy – mivel az igényelt eljárások oltalmat nyújtanak az eljárással közvetlenül kapott termékekre is – az eljárási szabadalom oltalmat biztosít az escitalopramra és annak gyógyszeratilag elfogadható savaddíciós sóira, valamint az igényelt eljárásokkal kapott escitalopram-oxalátra is. Így mindezek a termékformák vé-

dettek maradnak az eljárási szabadság által. Ezért a HFB úgy döntött, hogy a Holland Szabadalmi Hivatal jogosan engedélyezett SPC-t mindezekre a termékformákra is.

Indonézia

Indonéziában 2012. január 2. óta a védjegyek nemzetközi osztályozására vonatkozó Nizzai Megállapodás 10. kiadása érvényes.

A fenti időpont előtt benyújtott védjegybejelentésekre a Nizzai Megállapodás 9. kiadása marad továbbra is érvényben.

Izrael

A szabadalmazási eljárás egyszerűsítése érdekében az Izraeli Szabadalmi Hivatal törölte a megadási illetéket. Ennek megfelelően az engedélyezési értesítés kiadásától számított három hónapon belül a szabadalmi bejelentést önműködően publikálják felszólalási célra.

Kanada

Hasonlóan számos szabadalmi törvényhez, a kanadai szabadalmi törvény is megkívánja, hogy egy igényelt találmány hasznos legyen. A hasznosságot azonban műszaki találmányokra vonatkozó bitorlási ügyekben ritkán kell vizsgálni, mert az ilyen szabadalmak hasznossága rendszerint nyilvánvaló a megfelelően megszövegezett bejelentés leírása és rajza alapján. Az *Eurocopter v. Bell Helicopter Textron Canada Limitée* (Bell)-ügyben a Szövetségi Bíróság (Federal Court, FC) által nemrég hozott döntés azt bizonyítja, hogy kockázatos egy mechanikai találmányra vonatkozó szabadalmi bejelentésbe beiktatni a hasznosságra vonatkozó ígéretet, ha a bejelentés napján nem lehet bizonyítani vagy megalapozottan jósolni a hasznosságot az igényelt tárgy teljes területére.

1981-ben a Kanadai Legfelsőbb Bíróság (Supreme Court of Canada, SC) megállapította, hogy a szabadalmi törvényben a „nem hasznos” kifejezés azt jelenti, hogy a találmány egyáltalán nem működik, vagy nem hozza azt az eredményt, amelyet a leírás ígér. Ezért – bár a hasznossági küszöb Kanadában általában alacsony – az ígéret a leírásban növelheti a hasznossági küszöböt, és az elővizsgáló megkívánhatja az összes ígéret teljesítését az igénypont által felölelt valamennyi kiviteli alakkal kapcsolatban. Ezek az ígéretek érvényteleníthetnek egy igénypontot, kivéve ha az ígért hasznosságot bizonyítani tudják, vagy megalapozottan meg tudják jósolni a kanadai bejelentés napjától kezdve.

A hasznosság „megalapozott jóslása” a kanadai jogban a hasznosság bizonyításának változatoként alakult ki a gyógyászati tárgyú bejelentések területén. Még ha egy gyógyászati bejelentés igénypontja nem bizonyította is a hasznosságot a kanadai bejelentés napján, az igénypont kielégítheti a hasznossági követelményt, ha a leírás kinyilvánított olyan ténybeli

alapot, amelynek alapján a hasznosságot ésszerű érvelési vonallal meg lehet jósolni. Bár a fentebb említett okok miatt az ésszerű jóslás részletes vizsgálatára mechanikai tárgyú szabadalmak esetén ritkán kerül sor, az Eurocopter-döntés az ésszerű jóslás lehetséges alkalmazhatóságát jelzi, amikor a találmány területe bonyolult, miként helikopterek leszálló futóművének kifejlesztésével kapcsolatban.

Az Eurocopter szabadalma három- vagy négyszárnyú helikopterek leszálló futóművének kifejlesztését célozta. Az ilyen helikoptereket úgy kell megtervezni, hogy elkerüljék a talajjal való érintkezéskor jelentkező rezonancia által okozott instabilitást, amit a helikopter rotorjának kialakítása a leszálló futómű mozgásával együtt okozhat. A technika állásához tartozó megoldások a talajrezonancia által okozott instabilitásra dugattyús hangfogókat alkalmaznak, amelyek azonban súlytöbbletet okoznak, karbantartást igényelnek, és egyéb hátrányokkal is járhatnak. A dugattyúk kiküszöbölése érdekében az Eurocopter szabadalma olyan leszálló futóműveket igényel, amelyek két eltérő síkon nyelhetnek el erőket. Közélebről az Eurocopter-szabadalom igénypontosorozata egyetlen független igénypontot és 15 függő igénypontot tartalmazott, amelyek olyan helikopter leszálló futóműre vonatkoztak, amely egy integrált elülső keresztellensúlyt foglal magában elől vagy hátul a talaj érintkezési felületének első vonalához viszonyítva.

Miközben nem volt komoly vita azzal kapcsolatban, hogy az Eurocopter igényelt találmánya hasznos bizonyos célokra, az SC megállapítása szerint a szabadalmi leírás azt ígérte, hogy csökkenti a technika állásához tartozó leszálló futómű hátrányait, így a megnövelt terhelési tényezőket és a súlyt, továbbá lehetővé teszi a helikoptergyártó számára a költségek csökkentését és a talajrezonancia-biztonság növelését. Emellett az SC azt is megállapította, hogy a kanadai bejelentés napján a bejelentőnek nem volt arra vonatkozó bizonyítéka, hogy egy hátsó ellensúly előnyt nyújtana a talajrezonancia vonatkozásában. Továbbá a kanadai bejelentés napja előtt nem végeztek sem számításokat, sem próbákat annak meghatározására, hogy az igényelt konfiguráció milyen hatást gyakorol a talajrezonanciára, és így nem volt tényleges alap annak az időpontnak a meghatározására, amikor meg lehetett volna jósolni, hogy az igényelt változat milyen hasznosságot biztosítana. Ennek megfelelően az FC megállapította, hogy az 1–14. és a 16. igénypont érvénytelen, minthogy olyan kiviteli alakokra vonatkozik, amelyek hátrafelé néző elülső keresztellensúllyal rendelkeznek. Végkövetkeztetésében az FC elfogadta az alperes szakértőinek azt az állítását, hogy egy szakember nézete szerint egy hátrafelé néző elülső keresztellensúly sebezhetőbb ütközéskor fellépő hajlítás szempontjából.

Az FC megállapította, hogy az ígért hasznosságot bizonyították olyan kiviteli alakok esetén, ahol az elülső keresztellensúly elől elhelyezett ellensúly volt, amit a 15. igénypont igényelt, és ezt az egyedül megmaradó aligénypontot bitorolta az alperes leszálló futóműve.

Az ésszerű jóslásra vonatkozó kanadai gyógyászati döntéseket követve az FC megállapította, hogy a tényleges hasznosság nem szükségszerűen elégíti ki a hasznossági követelményt, mert a pusztá spekuláció, még ha később helyesnek bizonyul is, elégtelen egy szabadalom

érvényességének bizonyításához. Ennek megfelelően az FC döntése szerint egy szabadalmat megtámadó félnek nem kell bizonyítania, hogy a találmány nem fog működni, vagy hogy a találmány nem fogja teljesíteni azt, amit a leírás ígér. Ezzel szemben a félnek csupán azt kell bizonyítania, hogy a leírás nem tartalmaz bizonyítékot vagy adatot az ígért hasznosságra. Ezzel kapcsolatban az FC rámutatott a leírásban levő ígérek lehetséges veszélyeire, mert a bíróság láthatóan érvénytelenítene egy mechanikai igénypontot hasznosság hiánya miatt még akkor is, ha az ígért hasznosságot a kanadai bejelentés napját követően bizonyítanák.

A fenti döntés megvilágítja, hogy a hasznosság hiányán alapuló támadások kiterjedhetnek bármilyen tárgyú szabadalomra. Ezért óvakodni kell egy szabadalmi leírásban olyan ígéretet tenni a hasznossággal kapcsolatban, amit nem bizonyítottunk, vagy amit nem lehet ésszerűen megjósolni a bejelentés napján.

A fenti döntés ellen az Eurocopter a Szövetségi Fellebbezési Bíróságnál (Federal Court of Appeal) fellebbezett. A döntés 2013 első felében várható.

Kína

A) A *L'Oréal*-nak számos védjegye van Kínában, így többek között a MAYBELLINE, a WATERSHINE és az UNSTOPPABLE a 3. áruosztályban kozmetikumokra. A sanghaji *Zhuang Yan Cosmetics Company Limited* (Zhuang) MYBELIVE, WATER SHINE és UNSTOPPABLE védjegyekkel árusított kozmetikai cikkeket.

A Zhuang a Kínai Védjegy hivatalnál kérelmezte a MYBELIVE védjegy lajstromozását a 3. áruosztályban mosóporokra és tisztítószerre, amelyek nem kozmetikumok. A hivatal 2010. április 14-én engedélyezte a lajstromozást.

2011 májusában a L'Oréal a sanghaji Minhang Körzet Népbírósága (MKN) előtt beperelte a Zhuangot azt állítva, hogy a MYBELIVE védjegy hasonlít az ő lajstromozott MAYBELLINE védjegyéhez, és annak használata az alperes által védjegybitorlást jelent.

Az MKN 2011. november 16-án úgy döntött, hogy az alperes által használt védjegyek megtevesztően hasonlítanak a felperes lajstromozott védjegyeihez, ezért ez a használat bitorlást jelent. Az MKN azt is megállapította, hogy az alperes névhasználata a tisztességtelen versenyt tiltó jogszabályba ütköző cselekedet jelent.

A fentiek miatt az MKN elrendelte, hogy az alperes szüntesse meg a bitorló cselekedeteket, és fizessen a L'Oréalnak 120 000 Rmb kártérítést.

B) A *Qiaodan Sports* (Qiaodan) egy kínai, sporttermékeket és -készülékeket gyártó vállalat, amelyet 1954-ben alapítottak. A Qiaodan számos bejelentést nyújtott be a Kínai Védjegy hivatalnál kínai és latin írással a QIAO DAN védjegy lajstromozása iránt a 25. áruosztályban. A védjegyeket 1998-ban és 1999-ben lajstromozták.

Michael Jordan (Jordan), a korábbi amerikai kosárlabda-szupersztár széles körben ismert Kínában mint QIAO (ami a „Jordan” név kínai átírása). A Qiaodan a QIAO DAN kifejezést

védjegyként és kereskedelmi névként is használta, ami Jordan szerint félrevezette a közönséget, mert azt gondolhatta, hogy valamilyen összefüggés van közte és a Qiaodan között, vagy hogy a Qiaodan Jordan felhatalmazta ennek a védjegynek és kereskedelmi névnek a használatára. A Sanghajban végzett piackutatás azt mutatta, hogy 400 helyi lakos 90%-a hitte azt, hogy a QIAODAN SPORTS Jordan védjegye volt.

Jordan 2012 februárjában beperelte a Qiaodant a pekingi Haidian Tartományi Bíróságnál (HTD) védjegyjogának bitorlása miatt. A HTD azonban elutasította a keresetet, mert azon a nézeten volt, hogy a „Jordan” vezetéknev általános és nem különleges az USA-ban, emellett nincs különleges kapcsolat a QIAO DAN védjegy és Michael Jordan között.

Ezt követően Jordan fellebbezést nyújtott be a Sanghaji Második Közbenső Bíróságnál (SMKB), amely 2012 márciusában elfogadta Jordan fellebbezését. Jordan azt állította, hogy a Qiaodan bitorlotta védjegyjogát. Az ügyben az SMKB a felek meghallgatása után fog dönteni.

Kuvait

A) Ahmad Hisham Hassan (Hassan), egy kuvaiti kereskedő 2005. december 24-én a Kuvaiti Védjegyhivatalnál kérelmet nyújtott be az UNOSPRESSO védjegy lajstromozása iránt a 42. áruosztályban. A bejelentést 2010. június 27-én publikálták.

A védjegybejelentés ellen az egy hónapos határidőn belül felszólalást nyújtott be *Bilal Mohammad Al Hamwi* (Hamwi), egy szíriai kereskedő, aki felszólalását a következőkre alapozta:

- Ő a védjegy valódi tulajdonosa.
- Ő találta az UNOSPRESSO védjegyet.
- Ő regisztráltatta először a védjegyet Kuvaitban.
- Számos országban regisztráltatta a kifogásolt védjegyet, mielőtt arra Hassan lajstromozási kérelmet nyújtott volna be.
- Ha Hassan kérelme alapján lajstromozná az UNOSPRESSO védjegyet, ez megtéveszténé a vásárlókat a védjeggyel megjelölt szolgáltatások eredetével kapcsolatban.

A védjegyhivatal megvizsgálta a Hassan által benyújtott ellenérveket, de azokat nem találta meggyőzőnek, és úgy döntött, hogy leállítja az említett védjegy-bejelentési eljárást.

B) Tarek Kudsi Alattar (Alattar), egy szíriai kereskedő 2009. január 25-én kérelmezte az ALATTAR védjegy lajstromozását a teljes 5. áruosztályban. A védjegyet 2011. január 2-án publikálták.

A bejelentés ellen felszólalt az *Ajlan & Brothers* (Ajlan) szaudi cég, amely 1998 óta birtokolja az ALATTAR védjegyet a 25. áruosztályban mind latin, mind arab betűkkel. Az Ajlan az alábbiakra alapozta felszólalását.

- A védjegyet korábban lajstromoztatta mind Szaúd-Arábiában, mind Kuvaitban.
 - Alattar nála később kérelmezte az ALATTAR védjegy lajstromozását.
 - A kifogásolt védjegy lajstromozása a köz megtévesztését eredményezné.
- Alattar a következő érveket sorakoztatta fel az Ajlan felszólalása ellen.
- A lajstromozási kérelmet az 5. áruosztályban nyújtotta be, míg a felszólaló védjegye a 25. áruosztályban van lajstromozva.
 - A kifogásolt védjegyet más árukkal kapcsolatban kívánja használni, mint a felszólaló a védjegyet, és a lajstromoztatni kívánt védjegyet korábban senki sem használta ugyanabban az áruosztályban sem Szaúd-Arábiában, sem Kuvaitban vagy más országban.
 - Érvényes lajstromozási bizonylatai vannak mind Szíriában, mind a felszólaló eredeti országában, Szaúd-Arábiában és számos további országban az 5. és a 25. áruosztályban.
 - Az „Alattar” szó a saját családneve.
- Az ügy tanulmányozása után a Kuvaiti Védjegy hivatal a bejelentő javára döntött, és elutasította az Ajlan által benyújtott felszólalást.

Malajzia

A Kuala Lumpur-i Felsőbíróság (High Court, HC) nemrég hozott döntést a *Ronic Corporation* (Ronic) v. *One Touch Energy Maker* bitorlási ügyben.

A Ronic bitorlás tárgyát képező szabadalma olyan készülékre vonatkozik, amely szójatej- és aludttej-készítmények házi készítésére szolgáló gépben riasztással jelzi a víz elfogyását egy speciális áramkör segítségével.

A Ronic azt állította, hogy az alperes víz távollétének kimutatására ugyanolyan áramkört használt, mint amelyet az ő szabadalma igényel. Az alperes tagadta a bitorlást, és megvonási ellenkeresetet nyújtott be arra hivatkozva, hogy a találmány nem új, nélkülözi a feltalálói tevékenységet, és nincs kellően kinyilvánítva a szabadalmi leírásban.

Az alperes ellenkeresetét egy szakértő tanúként szereplő gyakorló szabadalmi ügyvivő véleményére alapozta. Ezzel szemben a felperes szakértőként egy elektronikára szakosodott mérnököt és egy koreai professzort jelölt meg, aki az elektromérnökség területén volt szakember; ők bizonyították a bitorlást és a szabadalom érvényességét.

A HC az alperes ellenkeresetének alapos tanulmányozása után hozta meg döntését.

Az alperes azon állításával kapcsolatban, hogy a szabadalom érvénytelen újdonsághiány miatt, a HC megállapította, hogy ennek az állításnak nincs alapja, mert az alperes nem bizonyította, hogy a találmányt egyetlen korábbi dokumentum kinyilvánította volna. Annak érdekében, hogy a szabadalom érvénytelenségét bizonyítsa, az alperes több anterioritás mozaikszerű kombinálásával kísérletezett, azonban a bíróság megerősítette azt a számos angol döntésben megalapozott szabályt, hogy több dokumentum egymás mellé helyezésével nem lehet bizonyítani az újdonság hiányát. Ezért a HC megállapította, hogy a találmány új.

Az alperes azt sem tudta bizonyítani, hogy a szabadalom feltalálói tevékenység hiánya miatt érvénytelen lenne.

A HC azt is megállapította, hogy az alperes által megnevezett szakértő valójában nem volt olyan gyakorlati szakember, aki mindennapi munkájában elektronikával vagy hasonló műszaki problémákkal foglalkozik, mert egy szabadalmi ügyvivőt nem lehet ilyennek tekinteni.

A HC elutasította az alperesnek azt az állítását is, hogy a találmány nem volt kellően nyilvánítva a szabadalmi leírásban, mert a találmány alkotórészeit egy, a szakmában járatos szakember minden nehézség nélkül meg tudta határozni.

A bitorlással kapcsolatban a bíróság elismerte, hogy az alperes áramköre nem volt azonos a szabadalomban ismertetettel, azonban azt is megállapította, hogy a változtatás nem gyakorolt lényeges hatást arra a módra, ahogyan a két áramkör működött. Ezért a HC döntése szerint az alperes bitorolta a felperes szabadalmát.

Moldova

Moldova 2011. október 26-án arra vonatkozó értesítést helyezett letétbe az Eurázsiai Szabadalmi Egyezmény Titkárságán, hogy lemond az egyezményben való tagságáról. Ez a lemondás fél évvel később, vagyis 2012. április 26-án lépett hatályba.

A lemondás nem érinti a 2012. április 26-a előtt engedélyezett eurázsiai szabadalmakat vagy a nemzetközi (PCT-) bejelentéseket, amelyek Moldova megjelölését tartalmazzák egy eurázsiai szabadalom számára; ezek a szabadalmak és bejelentések változatlanul hatályban maradnak.

Németország

A) Egy német bejelentő kérelmet nyújtott be a Német Szabadalmi és Védjegyhivatalnál (Deutsches Patent- und Markenamt, DPMA) a SOLIST védjegy lajstromozása iránt a 35., 38., 39. és 41. áruosztályban. A DPMA megkülönböztetőképesség hiánya miatt elutasította a bejelentést. A „Solist” szó a latin „solus” szóból származik, amely „egyedül, egyetlen” jelentésű, míg a német nyelvben olyan művészt jelöl, aki egyedül szolgáltat művészi teljesítményt.

A bejelentő a DPMA döntése ellen a Német Szabadalmi Bíróságnál (Bundespatentgericht, BPG) nyújtott be fellebbezést, és abban az eredeti árujegyzéket a következő szavak hozzáadása által korlátozta: „A korábban említett összes szolgáltatás nem vonatkozik egyesekre és szólistákra”. Ezenkívül a bejelentő kifejtette, hogy a „Solist” szó rövidítése a „Spirit of Life in a Special Team” (az élet szelleme különleges csapatban) kifejezésnek.

A fellebbezés sikeres volt. A BPG 2011. november 9-én kelt döntése szerint ugyanis a „Solist” szó az árujegyzék korlátozása után az említett szolgáltatásokra nézve megkülönböztetőképességgel rendelkezik, mert a bejelentő már csak olyan szolgáltatásokra igényel

oltalmat, amelyek nem vonatkoznak szólistákra vagy egyesekre. A megmaradt szolgáltatásokkal kapcsolatban nem lehet kizárni, hogy a vonatkozó közönség a „Solist” szót eredet-megjelölésként tekintse. Így a szolgáltatások listájának korlátozása után nincs akadálya a védjegy lajstromozásának.

B) A DPMA-nál lajstromoztatni kívánták a BUDDHA’S SCHÄTZE (Buddha kincsei) védjegyet különösen az alábbi áruk vonatkozásában: gyógyászati termékek és diétás termékek orvosi célokra (5. áruosztály), tea, cukor, rizs, méz, fűszerek (30. áruosztály), valamint gyümölcslevek és -szirupok (32. áruosztály).

A DPMA a bejelentést a német védjegytvény 8(2) cikke alapján elutasította, mert a törvény szerint a közrendbe vagy közérkölsbe ütköző védjegyek ki vannak a zárva a lajstromozásból. A lajstromoztatni kívánt védjegy alkalmas a vonatkozó közönség nagyobb része vallásos hitének megsértésére. A „Buddha” komponens a buddhizmus alapítójának, Gautamának a nevét írja le, ezért a védjegy lajstromozása ellentmondana számos nép vallásos hitének.

A bejelentő az elutasítás ellen a BPG-hez nyújtott be fellebbezést. A BPG nyitva hagyta azt a kérdést, hogy a benyújtott védjegy vallásilag elfogadhatatlan volta miatt ki van-e zárva a lajstromozásból. Mindenesetre az igényelt szókombinációnak nincs megkülönböztetőképessége az igényelt áruk vonatkozásában.

A buddhista filozófiában fontos szerepet játszik a kiegyensúlyozott étrend; ezt az elsősorban vegetáriánus konyhát „buddhista konyhának” is nevezik. Így a „Buddha” komponens a vonatkozó vásárlóközönség átlagos tagja számára bizonyos ételek és italok jellegzetességeit jelzi, valamint a Buddha tanítása szerint előállított gyógyászati és étrendi termékeket jelent.

A védjegy további „Schatz” (kincs) komponense a Duden szótár szerint általában értékes árut jelent, és a vizsgált összefüggésben azt fejezi ki, hogy a termékek értékesek. A fogyasztók a „Buddha’s Schätze” szókombinációból nem tudnak következtetni üzleti eredetre, hanem csupán jelzésre az igényelt áruk tulajdonságai kapcsán. Ezért a BPG 2011. november 9-i döntése szerint az igényelt szókombináció nem lajstromozható védjegyként.

C) A BPA elutasította a SYLTSILBER (sylv. ezüst) védjegynek a 14. és 16. áruosztályban való lajstromozása iránti kérelmet. A BPA szerint a védjegy az igényelt áruosztályok vonatkozásában nélkülözi a megkülönböztető jelleget, mert a fogyasztók a lajstromoztatni kívánt kifejezést csupán a minőség és a szándékolt cél kifejezésének tekintenék.

A BPA döntése ellen a bejelentő fellebbezést nyújtott be a BPG-nél. A BPG közbenső végzésére válaszként a bejelentő korlátozta az áruk és szolgáltatások listáját palacknyitókra és levélnehezékekre. Ezt követően a BGH már nem talált okot a SYLTSILBER védjegy lajstromozása iránti kérelem elutasítására. Az Északi-tengerben található Sylt sziget jól ismert turistaparadicsom, nincsenek ezüstlelőhelyei, és nincs ezüsfeldolgozó ipara sem. A védjegy „Silber” (ezüst) elemét azonban felhasználják az „ezüstékszer” szinonimájaként, de az nem alkalmas a palacknyitó és a papírnehezék közvetlen leírására. Ezért az igényelt védjegy

megkülönböztetőképességgel rendelkezik az igényelt áruk vonatkozásában, annál is inkább, mert a német nyelvben a Syltsilber szó nem tekinthető általános kifejezésnek.

A fenti okok miatt a BGH a SYLTSILBER védjegyet lajstromozhatónak minősítette.

Norvégia

2013. január 1-jén Norvégiában a Norvég Iparjogvédelmi Hivatalra (NIH) vonatkozó új törvény lép hatályba, amely szabályozni fogja a Fellebbezési Tanács (FT) szervezetét, a szóbeli tárgyalásokat és az adminisztratív felülvizsgálat költségeit.

Az FT független lesz az NIH-tól, és a Kereskedelmi és Ipari Minisztériumhoz tartozik majd. Az FT a jelenlegi másodfokú eljárást fogja helyettesíteni, amely ma az NIH keretében folyik. Az új szervezet biztosítani fogja az NIH megfellebbezett döntéseinek független felülvizsgálatát.

Mind az NIH, mind az FT elrendelhet majd szóbeli tárgyalást, ha ezt az ügy tisztázása érdekében szükségesnek tartja. Jelenleg csupán egy fél kérésére tartanak szóbeli tárgyalást, de a kérelmet kellően meg kell indokolni.

Az új törvény szerint az NIH és az FT egyaránt jogosult lesz költségeket megállapítani adminisztratív felülvizsgálati eljárásokban az egyértelműen nyertes fél számára.

Olaszország

Olaszországban 2012. január 1-jén lépett hatályba a Nizzai Osztályozás 10. kiadása.

A 2012. január 1-je előtt benyújtott védjegyek megtartják a benyújtás napján érvényes osztályozást, amely a védjegy megújításakor is érvényben marad.

Omán

A) Az Ománi Szabadalmi Hivatal 2005-ben kezdett elfogadni szabadalmi bejelentéseket, de nem kezdte el azok vizsgálatát. 2008. május 12-én Ománban új iparjogvédelmi törvény lépett hatályba, amelynek végrehajtási utasítása 2008. december 17. óta hatályos. Ezt követően a hivatal előkészületeket folytat működésének az új törvények alapján való megkezdésére, és így a szabadalmi bejelentések vizsgálatát felfüggesztette az alakíságot szabályozó új rendelet 2010. februári hatálybalépéséig. Azóta a bejelentések alaki vizsgálatát végzik, és azt tervezik, hogy nemsokára bevezetik az érdemi vizsgálatot is.

B) Az Ománban 2008. május 12-én bevezetett új iparjogvédelmi törvény alapján lehetőség van minták lajstromozására is. Korábban ez csak figyelmeztető bejelentés (cautionary notice) benyújtása útján volt lehetséges; így a korábbi figyelmeztető bejelentésekre már nincs szükség.

Egy minta a benyújtás napjától számított öt évig érvényes, és kétszer öt évre meghosszabbítható. A megújítással kapcsolatos alaki követelmények még nem léptek hatályba.

C) Ománban 2012. január 1-jén lépett hatályba a Nizzai Osztályozás 10. kiadása.

Megújításkor az összes érvényes védjegylajstromozást át kell osztályozni.

Panama

Panama kormánya 2012. június 7-én letétbe helyezte a Szabadalmi Együttműködési Szerződéshez (PCT) való csatlakozás okmányát. Így Panama a PCT 146. tagállama lett. A nemzetközi egyezmény Panamára nézve 2012. szeptember 7-én lépett hatályba.

Románia

Romániában 2012. júniusában új polgári törvénykönyv lépett hatályba, aminek következtében megváltoztak a Román Szabadalmi és Védjegyhivatal (RSZVH) határozatainak megváltoztatására irányuló eljárások.

A korábbi törvény szerint az RSZVH döntéseit a kézbesítéstől számított 15 napon belül lehetett fellebbezni a Bukaresti Városi Bíróságnál (BVB). A fellebbezést a BVB kéttagú tanácsban bírálta el. A BVB döntését a kézbesítéstől számított 15 napon belül lehetett megfellebbezni a Bukaresti Fellebbezési Bíróságnál (BFB), amely a fellebbezésről háromtagú tanácsban döntött. A BFB döntése végleges volt.

Az új törvény szerint az RSZVH döntését a kézbesítés napjától számított 30 napon belül lehet megtámadni a BVB-nél, de ezt az eljárást már nem tekintik fellebbezésnek, ezért mint megtámadott döntést egytagú tanács bírálja el, amelynek a döntését a kézbesítéstől számított 30 napon belül lehet megfellebbezni a BVB kéttagú tanácsánál. Utóbbinak a döntése végleges.

Spanyolország

A) 2012 márciusában a *Lundbeck A/S, Lundbeck Espana SA és Almirall SA* (Lundbeck) pert indított és előzetes intézkedést kért 21 generikus gyártó ellen, mert azok bitorolták az escitalopramra vonatkozó, 200300019 számú kiegészítő oltalmi tanúsítványát.

A Lundbeck a birtokosa az EP 0347066-B1 számú (EP '066-os) európai szabadalomnak, amelyet 1995 márciusában engedélyeztek három különböző igénypontsorozattal; utóbbiak közül az egyik Spanyolországra vonatkozott, és két eljárásigénypontot tartalmazott. A szabadalom spanyol fordítását 1995 májusában publikálták ES2068891-T3 számmal.

2004-ben a Lundbeck megkapta a 200300019 számú SPC-t, amely akkor lépett hatályba, amikor a szabadalmi oltalom 2009. június 1-jén lejárt. Az SPC lejártának időpontja 2014. június 1-je.

2006 augusztusában a Lundbeck az EP '066-os szabadalom módosított fordítását nyújtotta be érvényesítésre a Spanyol Szabadalmi és Védjegyhivatalnál (SSZVH). Ez a módosított fordítás tartalmazta azt a termékgigénypont-sorozatot, amelyet engedélyeztek a termékoltalmat akkor engedélyező egyéb országok, így Franciaország, Németország és az Egyesült Királyság, de nem Spanyolország számára.

Kezdetben az SSZVH elutasította a módosított fordítás publikálását, azonban a Lundbeck megfellebbezte ezt a döntést először az SSZVH előtt és azután a vitás ügyeket eldöntő adminisztratív bíróság előtt. 2011. szeptember 16-án a Legfelsőbb Bíróság vitás ügyeket eldöntő Adminisztratív Tanácsa helyt adott a Lundbeck fellebbezésének, és megsemmisítette az SSZVH döntését. Így a termékgigénypontokat tartalmazó módosított fordítást 2012 februárjában publikálták ES 2068891-T4 számmal.

A módosított fordítás publikálása és a 200300019 számú SPC megerősítése után a Lundbeck beperelte az összes olyan vállalatot, amely Spanyolországban generikus escitalopram gyógyszer forgalmazott, valamint azokat a vállalatokat is, amelyek abban a helyzetben voltak, hogy piacra tudták dobni saját gyógyszerüket.

Ez előtt az új pereskedés előtt a Lundbeck már beperelt néhány ilyen vállalatot a 200300019 számú SPC bitorlása miatt, amely SPC-hez a Lundbeck hozzárendelte az eljárás-igénypontokat tartalmazó szabadalom eredeti fordításának oltalmi körét. A 4. számú Barcelonai Kereskedelmi Bíróság (4. BKB), amely szintén bele volt vonva ebbe az ügybe, megszüntette azt az ideiglenes intézkedést, amelyet kezdetben *ex parte* engedélyezett. Ennek következtében az első generikus escitalopramkészítményeket 2010 májusában kezdték forgalmazni.

Ebben az első pereskedésben a 4. BKB egy 2011. augusztus 1-jei ítéletében érdemben elutasította a fő bitorlási keresetet. Ez az ügy jelenleg a Barcelonai Fellebbezési Bíróság előtt függőben van.

A Lundbeck ugyanakkor új pert indított a 200300019 számú SPC – amelyhez hozzárendelte a termékgigénypontokat tartalmazó szabadalom felülvizsgált oltalmi körét – bitorlásáért, és egyúttal ideiglenes intézkedést is kért.

2012. május 7-én a 4. BKB elutasította a Lundbeck ideiglenes intézkedésre vonatkozó kérelmét. Miként a döntés megállapítja, az ügy jelentőségére és bonyolultságára tekintettel az 1., a 4. és az 5. Kereskedelmi Bíróság bírái, akik szabadalmi ügyekben szakemberek, összeültek tárgyalni, és egyetértésben a következő döntést hozták:

- Az EP '066-os szabadalmat a megjelölt államok számára három eltérő igénypont-sorozattal engedélyezték. Ezek közül az egyik egy eljárási igénypontosorozat volt Spanyolország számára.

- Az ES2068891-T4-es felülvizsgált fordítás tágítaná az eljárás eredeti (angol) nyelvén Spanyolország számára engedélyezett szabadalom oltalmi körét.

- Csupán az Európai Szabadalmi Hivatal – és nem az SSZVH – illetékes a Spanyolországra megadott európai szabadalom igénypontjainak módosítására.

Ilyen okok alapján a 4. BKB arra a következtetésre jutott, hogy a szabadalom és az SPC csupán eljárásoltalmat nyújt, nem pedig termékoltságot, tekintet nélkül a felülvizsgált fordítás publikálására.

A Lundbeck ez ellen a döntés ellen a Barcelonai Fellebbezési Bíróságnál nyújtott be fellebbezést.

B) Az Alicantei Fellebbezési Bíróság közösségi védjegybírósként megsemmisítette a *Leku-Ona* (Leku) DUNFLEX védjegyet, megállapítva, hogy azt rosszhiszeműen lajstromoztatták. Megállapította továbbá, hogy a DUNFLEX védjegy használata a Leku által a védjegy megsemmisítése előtt a DUNLOP védjegy bitorlását képezte.

A *Dunlop Hiflex UK Limited* (Dunlop) a Dunlop csoporthoz tartozik, amely hidraulikus csővezetékeket és tömlőket gyárt, és azokat DUNLOP és HIFLEX védjeggyel árusítja. 1979 és 2002 között a Leku Dunlop-termékek elosztójaként működött Spanyolországban.

A Dunlop 2005 januárjában fedezte fel, hogy a Leku a DUNFLEX védjegyet használja hasonló, de rosszabb minőségű termékek forgalmazásánál. Ezért felkérte a Lekut, hogy szüntesse meg a DUNFLEX védjegy használatát, azzal érvelve, hogy ez a használat az ő DUNLOP és HIFLEX védjegyének az összevonásából származik, és nem egyeztethető össze ezekkel a védjegyekkel; emellett annak a kötelezettségnek a megsértését képezte, amelyet a Leku a Dunloppal termékeinek elosztásáról kötött.

A Leku nem szüntette meg a DUNFLEX megjelölés használatát, sőt, gyorsan kérelmet nyújtott be ennek a megjelölésnek spanyol védjegyként való lajstromozása iránt (először szóvédjegyként és később ábrás védjegyként), majd a lajstromozás megtörténte után megkísérelte a Dunlopnál elérni, hogy visszakapja kizárólagos spanyol elosztói státuszát.

Mihelyt megszűnt a kereskedelmi viszony a felek között, és arra tekintettel, hogy a Leku továbbra is használta a DUNFLEX megjelölést, a Dunlop beperelte a Lekut, kérve az Alicantei Kereskedelmi Bíróságot, hogy semmisítse meg a DUNFLEX védjegyet, mert azt rosszhiszeműen lajstromoztatták, és állapítsa meg, hogy a Leku a DUNFLEX megjelölés használatával bitorolja az ő DUNLOP és HIFLEX védjegyet. A Dunlop a Leku által neki okozott kár megtérítését is kérte a bíróságtól.

A bíróság 2011. május 20-án elutasította a Dunlop keresetét. Ezért a Dunlop az Alicantei Fellebbezési Bíróságnál nyújtott be fellebbezést, amely 2012. február 17-i döntésével megváltoztatta az alsófokú bíróság döntését a következő érvek alapján.

- Védjegyszempontból a DUNFLEX és a DUNLOP védjegy nem volt összeegyeztethető hasonlóságuk és azonos alkalmazási területük révén.

- Versenyjogi szempontból a DUNFLEX védjegy összetéveszthető volt a DUNLOP és a HIFLEX védjeggyel, minthogy azok rövidítéséből alakították ki; ez az összetévesztés valószínűségét és a Dunlop hírnevének kihasználását eredményezte.

- Mint a Dunlop-termékek spanyolországi elosztója 1979 óta, a Leku ismerte a Dunlop-termékeket és -szolgáltatásokat azonosító védjegyeket, és így tudta, hogy azok nem összeegyeztethetők.

– A Lekut szerződés korlátozta a Dunlop védjegyeinek és kereskedelmi nevének használatában.

– A Leku a DUNFLEX védjegy lajstromozását befolyásolási és alkudozási eszközként használta abból a célból, hogy visszanyerje a Dunlop-termékek kizárólagos elosztói státuszát.

Ezekre a tényekre tekintettel döntése megállapította, hogy a DUNFLEX védjegyet rosszhiszeműen lajstromozták, és ezért az semmis.

Svájc

A Berni Kereskedelmi Bíróságnak (BKB) nemrég abban a kérdésben kellett döntenie, hogy a „Mega” jelnek órákon való használata megtévesztés valószínűségét okozza-e az Omega AG (Omega) óragyártó cég védjegyeivel kapcsolatban. Az Omega cégnek számos védjegye van, többek között az OMEGA szóvédjegy.

2009 márciusában *Franck Muller*, egy másik svájci óragyártó egy óra- és ékszerkiállítás Aeternitas kollekciójának néhány új modelljét a „Mega” név feltüntetésével mutatta be. Az órák számlapjának közepén ez a szó piros betűkkel volt látható közvetlenül a „Franck Muller” vagy „Franck Muller Geneva” szavak alatt, amely utóbbi szavak fekete betűkkel és közelítőleg azonos mérettel szerepeltek, mint a „Mega” szó.

2009 júniusában az Omega a BKB-nál pert indított *Franck Muller* ellen, hogy meggátolja Svájcban a „Mega” szó használatát órák hirdetésekor vagy eladásra felkínálásakor.

A BKB 2011-ben hozott döntésében elutasította az Omega keresetét.

A BKB először azzal a kérdéssel foglalkozott, hogy a „Mega” szó a szabad felhasználás körébe esik-e. Megállapította, hogy ez egy olyan megjelölés, amely a görög nyelvből származik, és jelentése „nagy”; ez Svájcban jól ismert és általánosan használt szó. Ezért ez a megjelölés nélkülözi a megkülönböztetőképességet. A Svájci Szövetségi Szellemilajdon-intézet irányelvei szerint a minőségi megjelölések, így a „szuper”, a „top”, a „mega” szabad felhasználásúnak minősülnek, és ezért egyik fél sem lajstromoztathatta a „Mega” megjelölést órákra. A svájci védjegy törvény 3. szakasza alapján az összetévesztés valószínűségét vagy a 15. szakasz alapján a hígítás valószínűségét nem lehet csupán egy olyan megjelölésre alapozni, amely a szabad felhasználás körébe esik. Ez a következtetés már önmagában elegendő az Omega keresetének elutasításához. A bíróság azonban az Omega néhány egyéb érveléssel is foglalkozott.

Az Omega azzal érvelt, hogy *Franck Muller* a „Mega” megjelölést nem leíró módon használta, hanem kereskedelmi célból, áruinak a törvény 1. cikke szerinti megkülönböztetése szándékával. Ez az érv azon alapult, hogy a „Mega” megjelölés a számlap közepén a fogyasztók figyelmét felhívó piros betűkkel jelent meg. *Franck Muller* ezzel szemben azt állította, hogy a „Mega” szó jelentése pusztán funkcionális, és hogy annak használata a „*de grande complication*” (nagyon bonyolult) elnevezésű, különleges típusú óraműre utalt, más szavakkal a „Mega” megjelölést elsősorban azért használták, hogy az Aeternitas-kollekció egyes

óráit megkülönböztessék ugyanennek a kollekciónak más óráitól, és így a használat célja csupán funkcionális volt.

A fentiek után a bíróság a „Mega” megjelölésnek a Franck Muller órákon való használatát elemezte, és megállapította, hogy a „Franck Muller” vagy „Franck Muller Geneva” kifejezés, valamint a „Mega” szó azonos méretű, és a számlap azonos, függőleges tengelyén, egymáshoz közel helyezkedik el. Így az összes szó együtt egységes benyomást kelt. Ezért az átlagos fogyasztó minden erőfeszítés nélkül arra következtethet, hogy ilyen összefüggésben a „Mega” szó a Franck Muller-óramodellek minőségére vagy sajátos tulajdonságaira utal, vagyis azt nem leíró módon használják.

A bíróság az összetévesztés valószínűségét is vizsgálta. Először is nyilvánvalóvá tette, hogy a „Mega” és az „Omega” jelet nem lehet közvetlenül összehasonlítani. Ehelyett az „Omega” szót a „Mega” és a „Franck Muller” vagy „Franck Muller Geneva” szavak kombinációjával kell összehasonlítani, és ebben az esetben ki van zárva az összetévesztés valószínűsége.

Ezután a bíróság egy másik szempont alapján válaszolt. A védjegy törvény szerint összetévesztés valószínűsége csak hasonló vagy azonos áruk vagy szolgáltatások megjelölésére szolgáló védjegyek esetén léphet fel. Bár a kérdéses órák a felső áruosztályba tartoznak, a bíróság a következő érvek alapján is tagadta az áruk hasonlóságát.

- Az órák ára messze esik egymástól, minthogy a Franck Muller- és Mega órák legkisebb ára 1,2 millió CHF-nél kezdődik, míg a legdrágább OMEGA órák 325 000 CHF-be kerülnek.

- A Franck Muller-órák előállítására használt technológia bonyolultabb, mint az OMEGA órák gyártására használt technológia.

- A két gyártó eltérő elosztási csatornákat használ.

- A két gyártó vevőköre eltérő, mert Franck Muller óráit rendszerint órarajongók vásárolják, míg a OMEGA órákat csupán olyan vevők, akik az órát szükségleti eszköznek tekintik.

A fentiek alapján a BKB arra a következtetésre jutott, hogy az áruk nem hasonlóak, és ennek következtében nem áll fenn az összetévesztés valószínűsége az OMEGA védjegyek és a „Mega” megjelölés között.

Szabadalomharmonizáció

Az IP5 csoport 2007-ben alakult meg az Amerikai Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegy hivatalából, az Európai Szabadalmi Hivatalból, a Japán Szabadalmi Hivatalból, a Kínai Szellemi Tulajdoni Hivatalból és a Koreai Szellemi Tulajdoni Hivatalból. A csoport együttműködésének célja, hogy – mivel a világszerte benyújtott szabadalmi bejelentések nagy többségét ez az öt hivatal dolgozza fel – kiküszöböljék a szükségtelen munkasokszorozást, javítsák a szabadalmi vizsgálat hatékonyságát és minőségét, valamint garantálják a szabadalmi jogok stabilitását.

Az Európai Szabadalmi Hivatal sajtószolgálatára szerint nemrég került sor az öt hivatal vezetőinek első magas szintű összejövetelére, amelyen részt vettek mind az öt államból az ipar képviselői is.

Az összejövetelen arról is tárgyaltak, hogyan lehetne egyszerűsíteni az eljárást a szabadalmi bejelentők számára és megjavítani a hivatalok hatékonyságát, amikor ugyanazt a szabadalmi bejelentést kezelik. Az IP5 csoport megerősítette, hogy egyetértenek a Szabadalmi Együttműködési Szerződés (PCT) megjavításában is.

Tajvan

A) A Tajvani Szabadalmi Hivatal (TSZH) 2012. május 1-jei hatállyal a szabadalomengedélyezési eljárás meggyorsítására (PPH) vonatkozó kísérleti program megindításában állapodott meg a Japán Szabadalmi Hivatallal (JSZH). Ennek alapján mindkét ország szabadalmi hivatala kölcsönösen felhasználja a kutatási és vizsgálati eredményeket a szabadalmi elővizsgálati eljárás gyorsítására és az elővizsgálat minőségének javítására.

A kísérleti PPH-program mindkét ország bejelentői számára lehetővé teszi bejelentéseik gyorsított vizsgálatát.

A japán bejelentők 2011-ben 9984 találmányi szabadalmi bejelentést nyújtottak be a TSZH-nál. Ugyanakkor a JSZH-hoz évente közelítőleg 3000 szabadalmi bejelentés érkezik Tajvanról.

B) A tajvani védjegy törvényt egy 2011. június 29-én kihirdetett elnöki rendelettel módosították, amely 2012. július 1-jén lépett hatályba. A legfontosabb változásokat az alábbiakban foglaljuk össze.

- Az előző törvény szerint egy védjegy csak egy szóból, szerkezetből, szimbólumból, színből, hangból, háromdimenziós alakból vagy azok kombinációjából állhatott. A módosított törvény szerint védjegyként oltalmazható bármilyen megjelölés, amely eléggé megkülönböztethető ahhoz, hogy azonosítsa áruk vagy szolgáltatások eredetét. Ezért egy hologram vagy egy mozgás is lajstromozható védjegyként.

- A törvény csak akkor teszi lehetővé a hozzájárulással (consent) való lajstromozást, ha a két védjegy és a megjelölt áruk vagy szolgáltatások nem azonosak.

- A módosított törvény lehetővé teszi, hogy ha a bejelentő nem szándékosan mulasztotta el a lajstromozási illeték időben való befizetését, kérheti jogainak helyreállítását az illeték kétszeresének befizetésével együtt.

- Az olyan cselekedetet, amely „valószínűleg” hígítja egy jól ismert védjegy megkülönböztetőképességét vagy hírnevét, védjegybitorlásnak kell tekinteni. Ezzel meg kívánják akadályozni a jól ismert lajstromozott védjegyek hígítását.

- A módosított védjegy törvény egyértelműen felhatalmazza a vámhatóságokat, hogy *ex officio* lefoglalják a védjegybitorlással gyanúsított árukat.

Törökország

A török vámhatóság engedélyt kapott arra, hogy védjegyeket feljegyeztessenek nála. Ezután a vámhatóság figyeli a feljegyzett védjegyeket, és hivatalból ellenőrzi és nyilvántartja azokat a termékeket, amelyek feljegyzett védjegyeket vagy azokhoz hasonló megjelöléseket viselnek. Ha a hamisítottak gyanított termékeket felfüggesztik, azonnal értesítik a jogtulajdonosokat, valamint az importőrt.

A védjegy feljegyzése a vámhatóságnál egy évig érvényes, és a megújítás hasonló időtartamokra lehetséges.

A feljegyzéshez a következő dokumentumok szükségesek:

1. meghatalmazás közjegyzői hitelesítéssel és apostille-jal;
2. a feljegyeztetni kívánt védjegy lajstromozási bizonylatának hiteles másolata;
3. kérvény;
4. az eredeti termék elektronikus bemutatása ahhoz, hogy segítse a vámtisztviselőket a hamisított termékek megtalálásában és azoknak az eredeti termékektől való megkülönböztetésében.

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

JÁTEKOK SZERZŐI JOGI VÉDELME ÉS SZOLGAI MÁSOLÁSA

SZJSZT-09/12

A bíróság által feltett kérdések

A szakértő feladata a rendelkezésre álló adatok és a keresetlevél valamennyi mellékletét képező termékek vizsgálata alapján az alábbi kérdések részletes és indokolt megválaszolása:

1. A felperes által 1/F/52., 1/F/55., 1/F/57. és 1/F/59. szám alatt csatolt alkotások szellemi tevékenységből fakadó egyéni, eredeti jelleggel rendelkeznek-e? Ha igen, úgy ezek a művek ipari tervezőművészeti alkotásnak minősülnek-e, művészeti művek-e?
2. Az alperes által kereskedelmi céllal birtokolt 1/F/47., 1/F/48., 1/F/49., 1/F/50. és 1/F/51. szám alatt csatolt művek az 1/F/52., 1/F/55., 1/F/57. és 1/F/59. szám alatt csatolt művek jogsértéssel előállott példányainak minősülnek-e?
3. Ha igen, a rendelkezésre álló adatok alapján az alperes által kereskedelmi céllal birtoklás időpontjában az 1/F/47–1/F/51. szám alatt csatolt műpéldányok jogsértéssel történt előállítás az alperes részéről felismerhető volt-e, ha igen, pontosan miből és mikor?
4. A rendelkezésre álló adatok alapján az alperes az esetleges jogsértéssel milyen összegű gazdagodást ért el? A felperes által megjelölt 11 460 000 Ft jogsértéssel elért gazdagodás eltúlzott összegű-e?
5. A szakértő adjon választ a 9. sorszám alatti beadvány 6. oldalán megjelölt kérdésekre, valamint a 10. sorszám alatti beadványban megjelölt kérdésekre.

A megkereséshez csatolt mellékletek

A megkereső a megkereséshez csatolta a polgári ügy aktáját, amely tartalmazza a felek eddigi peres előadása és csatolt okirati bizonyítékai mellett a felperes és az alperes játékainak példányait.

Tényállás és előzetes megállapítások

A megkereső Törvényszék megkeresésében az eljárás tényállását röviden vázolta. Az eljáró tanács a per iratait áttekintve megállapítja, hogy szakvéleményének kialakításához azok elegendőek.

Az eljáró tanács szakvéleményének kialakításához elsődlegesen a per irataihoz csatolt műpéldányok vizsgálata szükséges. A per irataiból ezen túlmenően a Törvényszék által feltett kérdésekben hivatkozott felperesi és alperesi előadások vizsgálatát végezte el az eljáró tanács.

Az eljáró tanács az egyes kérdések megválaszolása során nyilatkozik arról, ha a kérdés egésze vagy része nem minősül szerzői jogi szakkérdésnek, és ezért azok megválaszolására a Szerzői Jogi Szakértő Testület hatásköre nem terjed ki.

Az eljáró tanács szakvéleménye

I. Az 1–2. és részben az 5. kérdés megválaszolása során alkalmazandó jogszabályi rendelkezések:

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) szakaszainak sorrendjében haladva:

„1. § (2) Szerzői jogi védelem alá tartozik ... az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása. Ilyen alkotásnak minősül különösen ...

m) az iparművészeti alkotás és annak terve,

...

o) az ipari tervezőművészeti alkotás,

(3) A szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg.”

„2. § Olyan műre, amely először külföldön került nyilvánosságra, az e törvényben meghatározott védelem csak akkor terjed ki, ha a szerző magyar állampolgár, vagy ha a szerző nemzetközi egyezmény, illetőleg viszonyosság alapján a védelem megilleti.”

„4. § (1) A szerzői jog azt illeti, aki a művet megalkotta (szerző).”

„9. § (1) A szerzőt a mű létrejöttétől kezdve megilleti a szerzői jogok ... összessége.”

Az Szt. a szerzői jogok keletkezését a mű megalkotásának („létrejöttének”) időpontjához köti. A védelem feltételét az Szt. 1. § (2) bekezdésének és (3) bekezdésének idézett szabálya adja meg. Az Szt. többletkövetelményt a jogok keletkezéséhez nem támaszt. Az Szt. 1. § (2) bekezdésében a műfajták felsorolása példálózó. Azaz amennyiben egy műről megállapítható, hogy például művészeti alkotás, azonban a példálózó felsorolás egyik elemével sem azonosítható teljes mértékben, ez a szerzői jogi védelem fennállását nem érinti.

Az Szt. 1. § (3) bekezdése nem az objektív újdonság követelményét állítja fel a művek védelmének feltételeként. „Ezért a szerzői jogban az ’újdonság’ helyett inkább az ’eredetiség’ kifejezést használjuk. Itt, a szerzői jogban az azonos tárgyú, hasonló felépítésű ’párhuzamos fejlesztések’ (párhuzamosan alkotott önálló művek”) egyidejű, konkuráló védelmet élvezhetnek, hiszen ha más és más szubjektív azonosságúak (mindegyik más alkotói személyiség

egyéni, eredeti gondolati szövedéke, s így tükre is), a másokat kizáró teljes monopólium csak arra vonatkozik, ami úgyis csak az illető jogalany sajátja.” (A szerzői jogi törvény magyarázata, szerk.: dr. Gyertyánfy Péter, Complex Kiadó, Budapest 2006, 30. o.)

A védelem feltételének ilyen meghatározása elvi lehetőséget ad arra, hogy nagyon hasonló művek önálló védelmet élvezzenek, ha azok megalkotása önállóan történt, és az egyes művek tekintetében külön-külön megállapítható a védelem feltételeinek való megfelelés.

Nem állhat azonban fenn az alapul fekvő mű szerzőjének jogaitól független szerzői jogi védelem olyan alkotáson, amelynek egésze vagy részlete egy másik alkotás felhasználásával készült. Ebben az esetben engedély nélküli átdolgozásról vagy, amennyiben más mű létrejötte nem állapítható meg, szolgai másolásról – és ezeket követő engedély nélküli felhasználásokról – beszélhetünk.

Az eljáró tanács megjegyzi, hogy a felperes termékeinek (művek) első nyilvánosságra hozatali helye a peres iratokból kitűnően Japán, amely állam 1899 óta tagja a Berni Unió Egyezménynek, (forrás: www.wipo.int) azok tehát, amennyiben a magyar szerzői jogi törvény által támasztott feltételeknek megfelelnek, Magyarországon oltalmat élveznek.

II. A fenti jogszabályhelyekre és azok vázolt tartalmára tekintettel, valamint a per irataihoz csatolt műpéldányok vizsgálatával az eljáró tanács az alábbiak szerint válaszolja meg a Törvényszék által feltett kérdéseket.

1. A felperes által 1/F/52., 1/F/55., 1/F/57. és 1/F/59. szám alatt csatolt alkotások szellemi tevékenységből fakadó egyéni, eredeti jelleggel rendelkeznek-e? Ha igen, úgy ezek a művek ipari tervezőművészeti alkotásnak minősülnek-e, művészeti művek-e?

Az eljáró tanács megvizsgálta a felperes kérdésében hivatkozott számon csatolt termékeit. Ezek vizsgálatával megállapítható, hogy a felperesi termékek művészeti alkotásoknak minősülnek.

Az 1/F/59. szám alatt csatolt „W. S. F” elnevezésű játék négy (két felnőtt és két gyermek) mókusfigurát tartalmaz. A figurák megformáltsága a szerzői jogi védelmet megalapozó szerzői tevékenységet mutat fel. A figurák felismerhetően mókusokat ábrázolnak, azonban abban, hogy ez a figura hogyan jeleníthető meg vonzó gyermekjáték formájában, a szerző jelentős alkotói szabadsággal, döntési lehetőséggel élhetett. E döntések során a szerző saját szellemi tevékenységből fakadó egyéni, eredeti jelleg öltött testet a játékfigurákban. A szerzői jogi védelem feltételeinek való megfelelés nem a figurák megformáltságának elkülöníthető, egyedi részleteiben vagy nem abban nyilvánul meg, hogy például a figurák családot alkotnak, hanem a szerzői alkotótevékenységet feltételező döntések és választások összességében és végső soron a figurák ezek által meghatározott megjelenésében, alkotói megformáltságában. Az eljáró tanács hangsúlyozza azt is, hogy e szerzői döntések számosak, kezdve a figura arányaitól az egyes testrészek alakjáig, a jellemző fej és arckialakítás

összhatásán át minden egyes részlet megformálásáig. Éppen a szerzői döntések számossága és az ezek összessége által megalapozott szerzői jogi védelem zárja ki azt a gyakorlati lehetőséget, hogy bármely más szerző e számos döntést az eredeti műtől teljesen függetlenül éppen úgy hozná meg, hogy az az eredeti művel azonos vagy ahhoz lényegében hasonló művet eredményezzen. A felperesi mű szerzői jogi védelme ugyanakkor nem zárja ki, hogy egyes – ezekben a figurákban is megjelenő megoldások – más játékfigurákon is megjelenjenek (például mókuszforma, hasonló szín, hasonló agyag, hasonló frizura, mozgatható kéz). Azonban egy más játékfigura, amely akár egy-egy azonos megoldás mellett saját szerzőjének szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jelleggel bír, összhatásában és megjelenésében jellemzően és szükségszerűen különbözne a felperesi terméktől.

Az 1/F/57. alatt csatolt „N. H. (P. C.)”, 1/F/52. alatt csatolt „C. H. w. L.” és az 1/F/55. alatt csatolt „S. F. W. h. c.” elnevezésű felperesi termékek berendezés nélküli játéképületek. Bár a dobozokon berendezési tárgyak képe is látható, az eljáró tanács feltételezi, hogy e berendezési tárgyakat külön lehet megvásárolni. Mivel a per anyagát csak a játéképületek képezik, a dobozokon feltüntetett egyéb tárgyakra a vizsgálat nem terjedt ki.

A játéképületek esetében, még akkor is, ha szerzőjük meglévő, valódi épületek alapján – minden valószínűség szerint nem egy meghatározott épületet, hanem egy építészeti stílust leképezve – tervezte őket, megállapítható, hogy mind a játéképületek szerkezeti tervezésében, mind megjelenésük megformáltságában olyan jelentős döntési szabadsággal rendelkezett, amelyben szellemi tevékenységéből fakadó és a szerzői jogi védelmet megalapozó alkotói hozzájárulás ragadható meg.

A játéképületek szerkezeti kialakítása alapvetően különbözik egy valódi épület/lakóház szerkezetétől. Önmagában ennek a kialakítása – félig nyitott épület adott esetben áthelyezhető részekkel, a bejáratok, ablakok elhelyezése, annak megoldása, hogy a jellemző szerkezeti elemek egyszerűsítve és a gyermek játékát nem akadályozva megjelenjenek a játéképületen stb. – számos alkotói döntésre ad lehetőséget. Ugyanez igaz az épületek megjelenésének kialakítására, amely bár szintén valódi épületeken is megjelenő megoldásokból veheti a mintákat (falak megjelenése, ajtók, ablakok megjelenése, színek, tető formája, fedése stb.) ezek kiválasztása, kombinációja, a játéképület céljára történő megformálása és elhelyezése szintén alkotói döntéseket feltételez.

Az eljáró tanács álláspontja szerint ezért, hasonlóan a 1/F/59. szám alatt csatolt műpéldány kapcsán kifejtettekhez, a szerzői döntések számossága és az ezek összessége által a játéképületek egyéni, eredeti jelleggel bíró megformáltsága megalapozza a szerzői jogi védelmet. Egyben ez ebben az esetben is kizárja azt a gyakorlati lehetőséget, hogy bármely más szerző e számos döntést az eredeti műtől teljesen függetlenül éppen úgy hozná meg, hogy az az eredeti művel azonos vagy ahhoz lényegében hasonló művet eredményezzen.

2. Az alperes által kereskedelmi céllal birtokolt 1/F/47., 1/F/48., 1/F/49., 1/F/50. és 1/F/51. szám alatt csatolt művek az 1/F/52., 1/F/55., 1/F/57. és 1/F/59. szám alatt csatolt művek jogsértéssel előállott példányainak minősülnek-e?

Az eljáró tanács a második kérdés megválaszolásához megvizsgálta a kérdésben feltüntetett számon a per anyagához csatolt műveket. Ezeket az eljáró tanács a hasonlóság alapján állította párba, és megállapításait az alábbiak szerinti bontásban tette meg.

Az eljáró tanács megjegyzi, hogy mivel a felperesi termékekben kiegészítők (játékbútorok, egyéb kicsinyített lakberendezési tárgyak) nincsenek, az alperesi termékek mellett megtalálható ilyen kiegészítőket sem vizsgálta szakvéleményének kialakítása során.

- 2.1. Az 1/F/59. sz. alatt csatolt „W. S. F.” felperesi termék és az 1/F/51. sz. alatt csatolt „S. F.” alperesi termék összehasonlítása

A felperesi termék négy mókusfigurát, két felnőtt- és két gyermekfigurát tartalmaz, az alperes által forgalmazott termék három mókusfigurát tartalmaz, két felnőttet és egy gyermeket.

A felperesi és az alperesi figurák első ránézésre azonos hatást keltenek, szinte összetéveszthetők. A figurák egyes részleteinek összehasonlításával is számos azonosság, végső soron összességében a megjelenés azonosságát megalapozó elem figyelhető meg:

- a figurák méretarányai, testarányai azonosak;
- a figurák formája – külön a fejforma, a törzs, a végtagok, a kezek – azonos;
- az azonos fejforma mellett a haj rajzolata is azonos (három tincs elöl és három tincs hátul);
- a figurák szerkezete, anyaga azonos hatást keltő;
- a figurák színe csak az összmegjelenést nem befolyásoló módon tér el;
- az alperesi figura egyszerűbb kidolgozású, a felperesihez képest szembetűnő a minőségi különbség, azonban az ebből fakadó különbségek (pl. az alperesi figurának nincs farka) az összehasonlítást nem befolyásolják;
- a felnőttfigurák ruhái stílusukban azonosak, a felperesivel azonos hatást keltenek.

A fenti azonosságok és a figurák megjelenése alapján megállapítható, hogy az 1/F/51. sz. alatt csatolt „S. F.” nevű figurák az 1/F/59. sz. alatt csatolt „W. S. F.” felperesi termék másolatát képezik. Az eljáró tanács véleménye szerint kizárt, hogy ilyen fokú részletekre és a teljes megjelenésre kiterjedő azonosság mintegy véletlenül, a felperesi figurától független szerzői tevékenység útján álljon elő.

Az eljáró tanács megjegyzi, hogy a többi csatolt termék vizsgálata ezt még inkább alátámasztja: a részletes összehasonlítást követően teljes bizonyossággal megállapítható, hogy az alpereshez köthető termékek a felperesi játékcsalád lemásolását célozták. A játékcsalád több elemére apró részletekbe menően kiterjedő nagyfokú hasonlóság, sőt, összetéveszthető azonosság kizárja, hogy az alpereshez köthető termékek ne a felperesi játékok ismeretében, azok alapján készültek volna.

2.2. Az 1/F/57. sz. alatt csatolt „N. H. (P. C.)” felperesi termék és az 1/F/50. sz. alatt csatolt „F. H.” alperesi termék összehasonlítása

A felperesi termék és az alperesi termék egy-egy játékházat tartalmaz. A felperesi termék összeszerelt, az alperesi összeszerelhető elemekben csomagolt.

A felperesi és az alperesi játékházak első ránézésre azonos hatást keltenek, szinte összetéveszthetők. A játékházak egyes részleteinek összehasonlításával is számos azonosság, végső soron összességében a megjelenés azonosságát megalapozó elemek figyelhetőek meg:

- a termékek színe különbözik, de a színárnyalatok hasonlóak, a megjelenés összhatása azonos;
- a tetőelemek formára és mintázatra teljesen azonosak, semmilyen eltérés nem látható, egymás másolatai;
- a játékházak méretarányai azonosak, a méret ténylegesen nagyon kis mértékben különbözik, azonban a cél (gyermekjáték) szempontjából a méret azonosnak tekinthető (például ha ahhoz viszonyítjuk, hogy a felperesi játéktárgyakkal is alkalmas használatra az alperesi ház);
- a külső megjelenésben számos azonos részlet biztosítja, hogy a két játékház kívülről a megtévesztésig hasonlít, így például a homlokzat külső megformálása minden lényeges elemében azonos, a bejárat kialakítása, a lépcső, az előtér kialakítása és elhelyezése, az ajtó, az ajtó fölött a timpanon, az ablakok elrendezése a homlokzaton, az ablak mérete, alakja, a terasz és az erkély elhelyezése stb. egyformák;
- az alperesi házban egyetlen szembetűnő különbség a bejárat mellé épített toldalék, azonban ezt elhagyva a ház külső formája a felperesi épülettel teljesen megegyezik;
- a házak belsejét vizsgálva is ugyanez az egyezés tapasztalható, így például azonos a lépcső elhelyezése, kialakítása, a belső elrendezés kialakítása, a létra helye stb.

Az eljáró tanács kiemeli, hogy még egészen apró részletekben is teljes egyezés állapítható meg, pl. a lépcsőkorlát mintázata, a bejárat ajtó előtti rész támasztólábának kialakítása, az ajtók, ablakok kialakítása.

A fenti azonosságok és a játékházak megjelenése alapján megállapítható, hogy az 1/F/50. sz. alatt csatolt „F. H.” alperesi termék az 1/F/57. sz. alatt csatolt „N. H. (P. C.)” felperesi termék szolgai másolatát képezi. Az eljáró tanács véleménye szerint kizárt, hogy ilyen fokú részletekre és a teljes megjelenésre kiterjedő azonosság mintegy véletlenül, a felperesi játékházaktól független szerzői tevékenység útján álljon elő.

2.3. Az 1/F/52. sz. alatt csatolt „C. H. w. L.” felperesi termék és az 1/F/47. sz. és 1/F/48. sz. alatt csatolt „F. H.” alperesi termék összehasonlítása

A felperesi és az alperesi termékek egy-egy játékházat tartalmaz. (Az 1/F/47. sz. és 1/F/48. sz. alatt csatolt „F. H.” alperesi termékek azonosak, az 1/F/47. sz. alatt csatolt összerakott állapotban, az 1/F/48. sz. alatt csatolt elemekben csomagolt.)

A felperesi és az alperesi játékházak első ránézésre azonos hatást keltenek, szinte összevetészhetőek. A figurák egyes részleteinek összehasonlításával is számos azonosság, végső soron összességében a megjelenés azonosságát megalapozó elemek figyelhetőek meg:

- a termékek egyes elemeinek színárnyalata (tető, falak) különbözik, de a színek hasonlóak, a megjelenés összhatása azonos (a játékházaknál a meghatározó színek hasonlóak: piros tető, barna falak stb. – az eltérés a színárnyalatokban van);
- a méretarányok, a használatot meghatározó méret, formai kialakítás a megtévesztésig egyforma;
- mindkét ház szétnyitható, a két rész azonos tagolású, azonos a szétnyitás megoldása is;
- a házak megjelenése szétnyitva és összecsukva is egyforma;
- a homlokzatok (külső) azonos megjelenése ebben az esetben is megállapítható;
- a házak belsejét tekintve ugyanez állapítható meg; mindkét házban van áthelyezhető lépcső, amelynek megjelenése és az áthelyezés módja (az alperesi termék esetében a szerzői jogi minősítést nem, csak a termék minőségét befolyásoló egyszerűsítéssel) megegyezik.

Az eljáró tanács kiemeli, hogy még egészen apró részletekben is teljes egyezés állapítható meg, ezek a véletlen egybeesést kizárják. Az alperesi terméken ebben az esetben szembevető különbség nem azonosítható, az apró különbségek pedig csak a szerzői jogi minősítésre nem kiható egyszerűsítést szolgálnak.

A fenti azonosságok és a játékházak megjelenése alapján megállapítható, hogy az 1/F/47. sz. és az 1/F/48. sz. alatt csatolt „F. H.” alperesi termékek az 11/F/52. sz. alatt csatolt „C. H. w. L.” felperesi termék szolgálai másolatát képezik. Az eljáró tanács véleménye szerint kizárt, hogy ilyen fokú részletekre és a teljes megjelenésre kiterjedő azonosság mintegy véletlenül, a felperesi játékházaktól független szerzői tevékenység útján álljon elő.

2.4. Az 1/F/55. sz. alatt csatolt „S. F. W. H. C.” felperesi termék és az 1/F/49. sz. alatt csatolt „F. H.” alperesi termék összehasonlítása

A felperes és az alperes terméke egy-egy játékházat tartalmaz, amelyek között a nem jelentős színkülönbségen kívül más eltérés nem tapasztalható, megjelenésében és apró részleteiben is teljesen megegyezik a két termék.

A teljes azonosság alapján megállapítható, hogy az 1/F/49. sz. alatt csatolt „F. H.” alperesi termék az 1/F/55 sz. alatt csatolt „S. F. W. H. C.” felperesi termék szolgálai másolatát képezi.

3. *Ha igen, a rendelkezésre álló adatok alapján az alperes által kereskedelmi céllal való birtoklás időpontjában az 1/F/47–1/F/51. szám alatt csatolt műpéldányok jogsértéssel történt előállítását az alperes részéről felismerhető volt-e, ha igen, pontosan miből és mikor?*
A kérdés az eljáró tanács véleménye szerint szerzői jogi szakkérdést nem tartalmaz. Az Szjt. 23. § (2) bekezdésének második mondata alapján, amennyiben ez a jogvita eldöntése során alkalmazandó, azt kell megállapítani, hogy a jogsértéssel előállított termékeket birtokló

személy tudja, vagy a tőle az adott helyzetben elvárható gondosság mellett tudnia kellene, hogy a példány jogsértéssel állt elő. E körülmény fennállása pedig kizárólag az eljárásban feltárandó tényállás szerzői jogi szakkérdéseket nem érintő elemei alapján, nevezetesen az alperes ilyen tudatállapotára és az azt meghatározó tényezőkre a perbeli időszakra vonatkozóan feltárt tények alapján állapítható meg.

[Az eljáró tanács megjegyzi, hogy amennyiben a terjesztés jogának megsértése az Szjt. 23. § (1) bekezdésének fordulata szerint állapítható meg, ennek a vizsgálatára nincs szükség.]

4. *A rendelkezésre álló adatok alapján az alperes az esetleges jogsértéssel milyen összegű gazdagodást ért el? A felperes által megjelölt 11 460 000 Ft jogsértéssel elért gazdagodás eltúlzott összegű-e?*

Az eljáró tanács a Szerzői Jogi Szakértő Testület általános gyakorlatával összhangban nem tekinti szerzői jogi szakkérdésnek azt, hogy a felperes az alperestől milyen összeget igényelhet az Szjt. 94. § (1) bekezdésének e) pontja alapján jogsértéssel elért gazdagodás visszatérítése címén. Ezen objektív alapon, tehát az ellenérdekű félnek felróható magatartás hiányában is jogsértési szankció alapján az általánosan elfogadott értelmezés szerint legalább az a jogdíj követelhető, amelyet a jogsértő a jogosultnak megfizetni elmulasztott. Ezen túlmenően, amennyiben a jogsértő által elért gazdagodás ezt a jogdíjat meghaladja, a jogsértő további gazdagodása is igényelhető. A szabály nemzetközi egyezményes és irányelvi háttéréből következően a gazdagodás a jogsértő által a jogsértéssel elért nyereséget jelenti. [Ezt az igényt A szerzői jogi törvény magyarázata (Complex 2006, szerk. Gyertyánfy Péter) is így tárgyalja: „... a gazdagodás mértéke meghatározásánál a jogsértőnek a jogsértéssel összefüggésben elért teljes bevételéből (nettó árbevétel) kell kiindulni, és abból – lévén szó objektív jogsértésről – levonhatóak a tényleges, igazolt költségek.” (510.o.)] A gazdagodás visszatérítésének továbbá nem lehet kártérítési jellege, amely más jogalapon, az Szjt. 94. § (2) bekezdésének feltételei szerint igényelhető.

A fenti értelmezés alapján a gazdagodási igény összecszerűségének kimutatása az eljáró tanács szakértelmét meghaladja. Az eljáró tanács ezzel a kérdéssel kapcsolatosan nem a konkrét eljárásra vonatkoztatva, hanem általánosan jegyzi meg, hogy a megfizetni elmulasztott jogdíj összege általában az eljárásokban feltárt tényállás szerzői jogi szakkérdést nem tartalmazó elemeiből állapítható meg, a gazdagodás ezen felül járó, esetleges összege pedig szintén az ilyen tényállásrészekből tűnhet ki, adott esetben pedig ennek megállapítása egyéb, különleges szakértelmet (pl. könyvszakértő) is igényelhet.

5. *A szakértő adjon választ a 9. sorszám alatti beadvány 6. oldalán megjelölt kérdésekre, valamint a 10. sorszám alatti beadványban megjelölt kérdésekre.*

A 9. sorszám alatti beadvány 6. oldalán 1. megjelöléssel szereplő kérdésre az eljáró tanács a Törvényszék 1. sorszámu kérdésének megválaszolásával felelt.

A 9. sorszám alatti beadvány 6. oldalán 2. megjelöléssel szereplő kérdésre az eljáró tanács a Törvényszék 2. sorszámú kérdésének megválaszolásával felelt.

A 10. sorszám alatti beadványban 1. megjelöléssel szereplő kérdésre az eljáró tanács a Törvényszék 1. sorszámú kérdésének megválaszolásával felelt.

A 10. sorszám alatti beadványban 2. megjelöléssel szereplő kérdésre az eljáró tanács azt a választ adja, hogy a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakértelme egy adott eljárásban felmerült szerzői jogi szakkérdésre terjed ki, ezért a formatervezésiminta-oltalom és a szerzői jogi védelem általános összehasonlítása a jelen szakvélemény kereteit meghaladja.

A 10. sorszám alatti beadványban 3. megjelöléssel szereplő kérdésre, annak szerzői jogi szakkérdést érintő részében – nevezetesen, hogy esetlegesen egy meglévő épület vagy építészeti stílus alapján készült játékpépület lehet-e önállóan szerzői jogi védelem tárgya – az eljáró tanács a Törvényszék 1. sorszámú kérdésének megválaszolásával felelt. A kérdés egyebekben nem tekinthető szerzői jogi szakkérdésnek.

A 10. sorszám alatti beadványban 4. megjelöléssel szereplő kérdésre az eljáró tanács a Törvényszék 1. sorszámú kérdésének megválaszolásával felelt. Az eljáró tanács kiemeli, hogy a felperesi játékok szerzői jogi védettségét nem a száj- vagy a hajforma jellegzetessége alapozza meg, hanem a játéktípusok teljes, alkotó általi megformáltságában megjelenő egyéni-eredeti jellege. Hasonlóképpen az alperesi termékek nem egy-egy részletükben, hanem a számos hasonlóság által teljes megjelenésükben felelnek meg a felperesi termékeknek. A kérdésben említett „S.” figura szerzői jogi védettségének hasonló mélységű vizsgálata a szakértő eljárásának nem tárgya.

A 10. sorszám alatti beadványban 5., 6. és 7. megjelöléssel szereplő kérdésre az eljáró tanács a Törvényszék 1. sorszámú kérdésének megválaszolásával felelt. Az eljáró tanács ismét kiemeli, hogy a szerzői jogi védelmet a mű egészében megjelenő, az alkotó szellemi tevékenységét kifejező döntései által megtestesített egyéni, eredeti jelleg alapozza meg. Az eljáró tanács az 1. kérdésre adott válaszában részletesen kifejtette, hogy a felperesi figurák tekintetében ez hogyan azonosítható. Önmagában a szerzői jogi védelmet a mozgatható láb, kéz vagy a flokkolt bevonat, illetve az állatok által alkotott család ötlete nem alapozza meg. Ezek az elemek önálló szerzői jogi védelemre ugyanis nem alkalmasak, mivel az Sztj. 1. § (6) bekezdése alapján csak ötletnek, módszernek (megoldásnak) minősülhetnek. Ugyanakkor az eljáró tanács hangsúlyozza, hogy ugyanezen elemek nem is alapozzák meg, illetve ilyen minősítésük nem is zárja ki azt, hogy az alperesi termék a felperesi termék szolgai másolata legyen. Az ezt a következtetést megalapozó szerzői jogilag jelentőséggel bíró körülményeket az eljáró tanács a Törvényszék 2. kérdésére adott válaszában részletezte.

Összefoglalva a fentieket, az eljáró tanács a feltett kérdéseket az alábbiak szerint válaszolja meg.

Ad 1. A felperes által 1/F/52., 1/F/55., 1/F/57. és 1/F/59. szám alatt csatolt alkotások szellemi tevékenységből fakadó egyéni, eredeti jelleggel rendelkeznek. Művészeti (iparművészeti és ipari tervezőművészeti) alkotásoknak minősülnek, és szerzői jogi védelem alatt állnak.

Ad 2. Az alperes által kereskedelmi céllal birtokolt 1/F/47., 1/F/48., 1/F/49., 1/F/50. és 1/F/51. szám alatt csatolt művek az 1/F/52., 1/F/55., 1/F/57. és 1/F/59. szám alatt csatolt művek szolgai másolatának minősülnek. Amennyiben a másolatok elkészítésére a felperes nem adott engedélyt, úgy azok a felperesi művek jogsértéssel előállott példányainak minősíthetők.

Ad 3. Nem szerzői jogi szakkérdés annak a megállapítása, hogy az alperes általi kereskedelmi célú birtoklás időpontjában az 1/F/47–1/F/51. szám alatt csatolt műpéldányok jogsértéssel történt előállítása az alperes részéről felismerhető volt-e vagy sem, és, ha igen, pontosan miből és mikor. Ezért ennek a kérdésnek a megválaszolása a Szerzői Jogi Szakértő Testület hatáskörét meghaladja.

Ad 4. Nem szerzői jogi szakkérdés a felperes jogsértéssel elért gazdagodás jogcímén érvenyesíteni kívánt követelése összecszerűségének megállapítása. Ezért ennek a kérdésnek a megválaszolása a Szerzői Jogi Szakértő Testület hatáskörét meghaladja.

Ad 5. A felek által beadványaikban feltett, a Törvényszék által a szakértőhöz e kérdésekre utalás útján intézett kérdéseket az eljáró tanács a Törvényszék által 1–2. sorszám alatt feltett kérdések megválaszolása során érdemben megválaszolta. A felek által feltett, szerzői jogi szakkérdésnek nem minősülő kérdések megválaszolása a Szerzői Jogi Szakértő Testület hatáskörét meghaladja.

*Dr. Kabai Eszter, a tanács elnöke
Dr. Lendvai Zsófia, a tanács előadó tagja
Pohárnok Mihály, a tanács szavazó tagja*

Összeállította: dr. Legeza Dénes István

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

Az SZTNH új tankönyvei: Iparjogvédelem. ISBN 978-963-9157-68-2;

Szerzői jog. ISBN 978-963-9157-70-5

Ez évben adta ki a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala két új tankönyvét, amely a közép- és felsőfokú iparjogvédelmi tanfolyam résztvevői számára készült. Helyesebb azonban szak-könyveket említeni, mert a kiadványok, azon túl, hogy a tanulást segítik, minden érdeklődő számára megbízható, színvonalas szakmai eligazítást, valamint a továbblépéshez kiegészítő forrásokat kínálnak.

Hiányt pótol a kiadvány. Hosszabb ideje nincs a forgalomban iparjogvédelmi kézikönyv. Az iparjogvédelmi tankönyv ismertetője is említi, hogy az ezredforduló óta ez az első ilyen jellegű átfogó mű.¹ A szerzői jogi törvény magyarázata 2006-ig frissített változatban van jelen a piacon,² a kommentár műfaja azonban oktatási célra nemigen alkalmas, és 2006 vége óta a szerzői jogi törvény szövegét egyébként is tizenegy törvény érintette (ezek közül három tartalmazott komoly, érdemi módosítást). 2004-ben látott napvilágot egy igen jól sikerült szerzői jogi kézikönyv, amely azonban már elavult.³ Hamarosan megjelenik a gyakorlati és elméleti szakemberek közös, igen színvonalas teljesítményét tükröző második szerzői jogi jogérvényesítési kézikönyv, amely nemcsak kézikönyvként, hanem oktatási segédanyagként haszonnal lesz forgatható.⁴ Az egyetemi jegyzetek más céllal íródnak, mind tartalmi, mind formai szempontból a felsőfokú jogi képzésen belül a polgári jog oktatásához illeszkednek.⁵

¹ 2011-ben jelent meg *Török Ferenc*: Alapfokú iparjogvédelmi tankönyv. c. munkája (SZTNH) és *Vida Sándornak* látott napvilágot két műve, amely a védjegyjogban iránytűként mutat, de nem tankönyv: *Dr. Vida Sándor*: Az Európai Bíróság védjegyjogi gyakorlata I. és II. (2006–2010). Novotni Alapítvány a „Magánjog fejlesztéséért”, Miskolc, 2006, (I), 2010 (II).

² *Gyertyánfy Péter* (szerk.): A szerzői jogi törvény magyarázata. Complex, 2006.

³ *Szinger András, Tóth Péter Benjamin*: Gyakorlati útmutató a szerzői joghoz. Az EU-csatlakozástól hatályos szabályokkal. Lezárva: 2004. febr. 29. Novissima K., Bp., 2004.

⁴ *Dr. Grad-Gyenge Anikó* (szerk.): Kézikönyv a szerzői jog érvényesítéséhez. Útmutató a gyakorlat számára. ProArt Szövetség a Szerzői Jogokért – Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, 2012 (szerzők: *Békés Gergely, Bérczes László, Gondol Daniella, Financsek Zsuzsanna, dr. Grad-Gyenge Anikó, Horváth Katalin, Jókúti András, Kabai Eszter, Lábod Péter, Lukácsi Péter, Molnár Alexandra, Szesztai-Szép Eszter*).

⁵ *Pl.: Csécsy György*: Szellemi alkotások joga. Novotni Kiadó, 2007; *Faludi Gábor, Gyertyánfy Péter, Lontai Endre, Vékás Gusztáv*: Magyar polgári jog. Szerzői jog és iparjogvédelem. 2012.

Nagy létszámú szerzőgárda munkája az Iparjogvédelem című könyv.⁶ A lektorálás is több lektor nevéhez fűződik, akik közül többen szerzők is.⁷ A szakmai szerkesztést és vezető lektorálást Posteinerné Toldi Márta végezte el, mégpedig kitűnően, és az elismerés kijár a többi lektornak is. A kötet nem szenved abban a hibában, ami a „feldarabolt”, sokszerzős szakkönyveket általában jellemzi. Nem hullámszó a kifejtések színvonala, nem váltakozik egymással terjengősség és hiányt eredményező tömörség. Formai szempontból sem érezhető, hogy nagyszámú, szükség szerint eltérően gondolkodó szerző részmunkáinak összegzése a mű. Hallgatói szemmel nincs annál rosszabb, mint amikor egy tananyag egyes fejezetei bántó mértékben eltérnek egymástól. A munka egységes, és ez elsőrendű erénye egy tankönyvnek.

A másik kiemelendő erény az arányosság. Kellő súlyt és terjedelmet kap a szabadalmi és a védjegy jog. Ehhez igazodóan kapnak szűkebb teret az egyéb oltalmi fajták, amelyek közül joggal marad ki – alkalmazás híján – a felfedező termékek topográfiájának oltalma. A bevezető „elméleti”, szabályozás-rendszertani fejezet is példászerű. Tízoldalas terjedelemben sikerült nagyszerűen összefoglalni az egyes oltalmi formák tárgyalásához szükséges megalapozó gondolatokat. (Az alkotmányos alapjogi kapcsolat említése hiányolható, erre alább röviden még visszatér a recenzió.)

A jogi tankönyvek alfája és ómegája az absztrakciós szint. Milyen mértékben tárgyalja az anyagot a „legkisebb közös többszörös” szintjén, esetleg még magasabb általánosítási szinten, és milyen kérdésekben maradjon az egyes szintjén? Az iparjogvédelemben is van választási lehetőség. Mind az anyagi jogi, mind az eljárási szabályok jelentős része tárgyalható általánosabb szinten (pl. hasznosítási szerződés, jogutódlás= vagyoni jogok átruházása, a jogsértés következményei, a hivatali határozatok bírósági felülvizsgálata), de választható az is, hogy mindegyik oltalmi formához kapcsolódva közvetíti a tankönyv a megfelelő ismeretet.

Az Iparjogvédelem c. tankönyv e téren is megfelelő egyensúlyt tükröz. A hallgató az adott oltalmi formánál talál meg csaknem minden lényeges ismeretet. A szerzők (Kürtössy Jenő, dr. Jókúti András, dr. Kiss Marietta) – ésszerű választással – az iparjogvédelmi eljárások közös elemeit, a hivatali határozatok megtámadását és a jogérvényesítést tárgyalják közös, „általános” fejezetben (8. fejezet). Mindhárom belső szerkezeti egység kiválasztása indokolt. Az egyes műszaki alkotásokat védő oltalmi formákon belül a bejelentési stb. eljárások

⁶ Dr. Belényi Andrea, Bretz László, Buzásné Nagy Zuzsanna, dr. Csiky Péter, dr. Fejesné dr. Lőrincz Anna, dr. Gonda Imre, dr. Gorkáné Horvai Mária, dr. Hegedűs Viktória, dr. Jókúti András, dr. Kiss Gabriella, dr. Kiss Marietta, dr. Kovács Eszter, Kürtös József, Kürtössy Jenő, Mészáros Eleonóra, dr. Millisits Endre, dr. Molnár István, dr. Németh Gábor, dr. Siklós Kata, dr. Stadler Johanna, Szöllösi Gusztáv, Ujvári János, Végh László.

⁷ Dr. Buzás Norbert, dr. Csiky Péter, Farkas Szabolcs, dr. Gonda Imre, Hajdú Judit, dr. Jókúti András, dr. Kiss Marietta, Kürtös József, Posteinerné Toldi Márta.

algoritmusa hasonló, de nem azonos, tehát külön tárgyalásuk indokolt. Az árujelzők oltalomszerzése magától értetődően különbözik a műszaki alkotásokra vonatkozó oltalom megszerzésétől. A tényállás megállapítása, a döntések fajtái, a határidők és az igazolás, a képviselet, a nyilvánosság és a nyilvántartások kiemelése az egyes fejezetekből logikus, mert ezek a jogintézmények megegyeznek minden eljárásban. Ugyanez igaz a hivatali határozatok bírói felülvizsgálatára is.

Két téma önálló fejezetben való feldolgozást érdemelne, ennek megfontolását javaslom a további kiadásokra. A jogérvényesítés külön fejezetbe kívánczna, mégpedig a 8. fejezetet követően, függetlenül attól, hogy milyen részletességgel tárgyalja a munka. A 8. fejezet tárgyalja a hivatali közigazgatási eljárások közös szabályait és a hivatali határozatok megváltoztatását. Ettől jellegében is különböző tárgy a megszerzett vagy függő oltalom alapján a magánjog érvényesítése.

A másik, kiemelést érdemlő terület a szellemi tulajdon-jog és a versenyjog összefüggése, és ehhez kapcsolódik az iparjogvédelmi oltalom alapjogi kötődésének hiánya is. A versenyjoggal a munkában a 10.5. számú alfejezet foglalkozik (dr. Molnár István, dr. Németh Gábor, Mészáros Eleonóra, dr. Belényi Andrea), amely Az innováció és a szellemi tulajdon-védelem című fejezet része. E cím alá a versenyjogi ismertetés kevésbé illik. Véleményem szerint a bevezető fejezetben, az 1.4., vagy 1.4.1. pontban lehetne helyet találni a versenykorlátozó megállapodás és az erőfölénnyel visszaélés tilalmának, valamint az első tilalomhoz kapcsolódó csoportmentességnek. Egy ilyen megoldás mellett itt lenne helye az alapjogi gyökerekre való utalásnak is.⁸ A versenyjogi elemek tárgyalása megoldható úgy is, hogy a bevezető fejezet röviden elmagyarázza, hogy az oltalmak milyen lényeges, uniós és tagállami szinten is érvényesülő korlátjairól van szó, és utal arra, hogy egy átfogóbb versenyjogi (al)fejezetben történik a részletesebb tárgyalás. Ebben az esetben magát a 10.5. alfejezetet érdemes lenne önálló versenyjogi fejezetté emelni, vagy, ha alfejezet marad, akkor a fejezet címében volna szükséges utalni a versenyjogi tartalomra is.

Ha már a versenyjogi kapcsolatnál tartunk, a remekül tömörített alfejezet érdemel néhány tartalmi észrevételt. Nagyszerűen foglalja össze a verseny és a versenyszabályozás, valamint az iparjogvédelmi kizárólagosság megváltozott viszonyát, ebben a legkorszerűbb álláspontot közvetíti (10.5.1., 238. o.). Az azonban külön indoklásra szorulna (ez is az önálló szerkezeti egységbe foglalást támasztja alá), hogy miért tárgyalja a munka a közvetlen iparjogvédelmi kapcsolattal nem rendelkező versenyjogi intézményt (tisztességtelen verseny általános tilalma), és milyen viszonyban áll az iparjogvédelemmel az üzleti titok védelme és a jellegbitorlás. Van utalás az első kérdés körében a know-how, a második kérdés körében pedig a nevesített oltalom és a jellegbitorlás kapcsolatának bírói gyakorlatára, de

⁸ A javaslat nem bontaná meg jelentősen a belső arányokat, nem hosszabbítaná meg jelentősen a bevezető fejezetet. (A további kiadások során az 1.5.2.3. pont – ACTA – valószínűleg elhagyható lesz.)

egy tankönyv ennél kifejezettebb állítást, az összefüggés kifejtését kívánná. Az erőfölénnyel visszaélés körében pedig szerencsésebb lett volna szerzői jogból adódó erőfölénnyel visszaélés helyett (Magill-ügy, 10.5.4.4., 245. o.) iparjogvédelmi oltalommal való visszaélésre [pl. Microsoft-ügy, amelyben a Microsoft szabadalmi oltalomra is hivatkozik, legutóbb: T-167/08, előzmény: C (2005) 4420, végleges határozat: -COMP/C-3/37.792-] példát hozni.

A tankönyv kiemelkedő vonása a remek szemléltetés. A bevezető, a szabadalmi és a növényfajta-oltalmi fejezetek kivételével minden egyéb fejezet alkalmaz szemléltetést. Sajnos, nem tudunk hely hiányában külön minden, jól eltalált szemléltető ábráról említést tenni. Nagyszerű példákat láthatunk a formatervezésiminta-oltalmi fejezetben (dr. Csiki Péter, Szöllősi Gusztáv, dr. Fejesné dr. Lőrincz Anna). A párhuzamos oltalom létét, illetve az oltalmi formák elhatárolását didaktikusan, közérthetően mutatja be az összehasonlító táblázat (154. o.). A minta mibenlétét a lehető legegyszerűbben támasztják alá a 156. oldal illusztrációi (termék egészének vagy részének külső megjelenése), és a hallgató számára nem könnyen felfogható újdonságot és egyéni jelleget is jól magyarázó képek világítják meg (158. o.).

A földrajzi árujelző fajtáinak és szintjeinek az összefoglalása is példás (dr. Jókúti András, 148. o.). Nem mélyed el szükségtelen részletekben, érthető, áttekinthető, öt oszlopból és a címsorral együtt négy sorból álló táblázat ad képet az igen bonyolult rendszer vázáról.

Hasonló jókat lehet elmondani a védjegyoltalom területi szintjeit összefoglaló táblázatról is (144. o., dr. Csiki Péter, dr. Gonda Imre, dr. Hegedűs Viktória, dr. Kiss Marietta, dr. Kiss Gabriella, dr. Kovács Eszter, dr. Millisits Endre).

A szemléltetéshez tartozik a joggyakorlat megfelelő helyen és arányos mértékben történő bemutatása is. Erre a védjegyjogi fejezet a jó példa. A szerzők hozzáértő kézzel válogattak az SZTNH-határozatok, a Fővárosi Bíróság (ma: Törvényszék), a Legfelsőbb Bíróság (ma: Kúria) és az Európai Bíróság döntései közül. Az eltérő háttérre nyomtatott, tehát a szövegtörzstől jól elkülönülő esetleírások tömörek, és a lényeget fogják meg. A védjegyjogi fejezet oltalomszerzési folyamatábrái is dicséretre említhetők.

Összességében: igencsak jól járnak a közép- és felsőfokú iparjogvédelmi tanfolyam hallgatói, ha az Iparjogvédelem c. tankönyvből kell tanulniuk. Ugyancsak haszonnal forgathatják a munkát az iparjogvédelemmel érintkező tevékenységet folytató vállalati szakemberek, és a gyakorló iparjogvédelmi szakember polcán is helye van a műnek.

A Szerzői jog. c., a hivatal kiadványai között tudomásunk szerint első alkalommal megjelent szerzői jogi tankönyv két szerző munkája. A bevezető fejezetet dr. Fejesné dr. Lőrincz Anna írta, a többi kilenc fejezetet pedig dr. Hepp Nóra.

A lektorok dr. Fejesné dr. Lőrincz Anna, dr. Kiss Zoltán, dr. Tóth Zita. E munka szerkesztése eleve egyszerűbb, mint a számos oltalmi formát tárgyaló iparjogvédelmi tankönyvé, de a szerzők nem a legkézenfekvőbb megoldást választották, mert kiemelték a törvény diktálta algoritmusból az internet és a szerzői jog kapcsolatát, amit igencsak helyesen tettek a téma jelentőségére és más jogterületekkel való kapcsolatára tekintettel.

Külön kell említeni a kötet végén feltűnő, külön szerkesztett, megoldásokat is tartalmazó feladatgyűjteményt, amely számos jó, külföldi egyetemi tankönyvnek is része. A jó feladatok kiötlése nehéz munka, komoly szellemi teljesítmény. A kérdések ötletesek, és a feladatgyűjtemény átfogja a szerzői jog gyakori és legfontosabb kérdéseit. A feladatokba belepillantva lehet azonban néhány kisebb tartalmi észrevételt tenni, és ajánlható a legközelebbi kiadás során a feladatok és megoldások áttekintése. Például a 19. kérdésből nem tűnik ki, hogy a zeneművet a Balaton partján nyilvánosan adták-e elő, vagy csak egy baráti társaságban, és ezért az a válasz, hogy a közös jogkezelő szervezettől kell engedélyt kérni a felhasználáshoz, csak bizonyos megszorítások mellett helytálló. Hasonlóképpen a 17. kérdésre adott válasz esetében szükséges volna elhatárolni a szerződés létezését és semmisségét. Ha egy alaki követelményekhez kötött felhasználási szerződés írásba foglalását elmulasztják, akkor a szerződés létrejön (feltéve, hogy a megállapodás felhasználási engedélyt foglal magában), azonban úgy, ahogy a válasz már helyesen tartalmazza, semmis, és emiatt ahhoz joghatás nem fűződhet, és az érvénytelenség jogkövetkezményeit kell megfelelően alkalmazni. A tankönyvi feladatlistának egyébként is rákfenéje a gyakran szükséges felülvizsgálat. A munka megírásakor még minden további nélkül helyes volt az a válasz, hogy online felhasználás esetén nincs jogkimerülés (27. feladat). A válasz ma is igaz lehet, ha nem szoftverről van szó. Az idén megszületett UsedSoft-döntés (C-128/11) már kiterjesztette – bizonyos feltételek mellett – a szoftverre vonatkozó jogkimerülést a lehívásra hozzáférhetővé tételre is. Ha egy jogrendszerben a szoftver védelme az irodalmi művek védelmén belül valósul meg, akkor már el lehet gondolkodni azon, hogy vajon hol szabta meg a Kúria a jogkimerülés határát, és az kiterjedhet-e a program mellett a kísérő dokumentációt, tehát szakirodalmi műveket is magában foglaló szoftveren kívül más mű-fajtákra, különösen egyéb irodalmi mű-alfajtákra is? (Ez a kérdés persze nem feltétlenül a közép-, vagy akár a felsőfokú iparjogvédelmi tanfolyamra való, de illusztrálja, hogy a feladatgyűjtemény igen érzékeny része egy nyomtatott szakkönyvnek.)

A szerzői jogi tankönyv ismeretanyaga naprakész, pontos, egyszerű benne a lényegki-
választás, és jól illeszkedik a szükségletekhez. A szerzői jog azonban sajnos igen bonyolult, ezért a tömör ismeretközlés kockázattal jár. Erre példa a szerzői jogi védelem „globális” jellegére való utalás (5. o.). A munka a rendszerint egy állam területére érvényes, lajstromozással megszerezhető iparjogvédelmi oltalmat állítja szembe a szerzői jogi védelemmel. Azonban a szerzői jogi védelem is területiális, ha nem így lenne, sokkal kevesebb nehézséggel járna az uniós jogharmonizáció. Az más kérdés, hogy a szerzői jogi nemzetközi egyezmények (TRIPS, BUE, WCT) keretei között, a minimumjogok és a nemzeti elbánás (és a legnagyobb kedvezményes elbánás) révén kialakulhat egy hasonló védelmi szint. Ez azonban nem jelent globális védelmet. Ez a tömörítésből adódó félreértés kiterjed az iparjogvédelmi és szerzői jogi oltalmat összehasonlító táblázatra is (4. o.). (A munka nem tárgyalja a kapcsolódó jogokat, amelyek esetében a területi hatály még bonyolultabb.)

A bevezető fejezetben – csakúgy, mint az iparjogvédelmi tankönyv esetében – helyet kaphatna néhány rövid gondolat, amely a szerzői jog alkotmányos alapjairól és a piaci versennyel való kapcsolatáról, tehát valójában az alapjogi szintű alátámasztásról és korlátozásáról szól.

Elismeréssel lehet szólni a mű szemléltető módszereiről is. A rendszerező összefoglaló táblázatok (pl. 5. ábra, a szerzői jogok gyakorlására jogosult személyek) és az eltérő színű háttér előtt megjelenő jogesetek válogatása és ismertetése példaértékű. A válogatás kiterjed az SZJSZT állásfoglalásaira, hazai, uniós és külföldi döntésekre egyaránt. A kiválasztott eset mindig jól illusztrál. Így az integritási jogot jól váltja aprópénzre a Bartók- és a Calatrava-eset, az okosan és logikusan a felhasználási szerződés mentén tárgyalt Creative Commons-felhasználási engedélyt pedig lényegre látóan vezeti be az Eldred vs. Ashcroft-ügy ismertetése.

A munka naprakész. Ezt bizonyítja, hogy a védelmi idő körében feldolgozta a hangfelvétel-előállítói és előadóművészi védelmi idő felemeléséről szóló 2011/77/EU irányelvet is. E ponton – egyébként messzemenően indokolhatóan – megtörik a szerkesztési elv: a mű a szomszédos jogi védelmi időt is tárgyalja (7.1., 52. o.).

A jogsértési eszköztár bemutatása is teljes. Az választható, hogy az értesítés-eltávolítási eljárás helye a jogsértések elleni eszköztárban vagy az internet és a szerzői jog viszonyáról szóló fejezetben kapjon-e helyet. Egyenértékű változatokról van szó, így az is helyes megoldás, amely mellett a szerző voksolt. A jogérvényesítési igények egyike az értesítés-eltávolítás.

Az internetről szóló fejezet témakiválasztása és felépítése didaktikus, és az egyes részegységek tömörsége ellenére tartalmaz. A „kötelező gyakorlatot”, tehát az érintett vagyoni jogokat és műfajtaikat követően valóban a DRM, a jogsértő forrásból történő magáncélú másolás, a hiperlink és a fájlcsera jelenti azokat a tárgyakat, amelyekről egy hallgatónak feltétlenül hallania kell az internet és a szerzői jog kapcsán. Az esetleg megfontolható egy következő kiadás során, hogy a választott szerkezetbe az „internetes” szabad felhasználás, azaz az ideiglenes többszörözés és talán a hatásos műszaki intézkedés és a szabad felhasználás viszonya is belefoglalható.

A Szerzői jog c. tankönyv ugyanúgy, mint az Iparjogvédelem, tanulható, értékes forrás a közép- és felsőfokú iparjogvédelmi ismeretek hallgatóinak. Eligazítást ad a szerzői jog alapkérdéseiben a szerzői műveket felhasználó vállalkozások és más szervezetek gazdasági és szervező szakembereinek, és helye van a szerzői joggal foglalkozó jogász könyvespolcán is.

Faludi Gábor

Mezei Péter: *A fájlcsere dilemma. A perek lassúak, az internet gyors. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., 2012; ISBN 978 963 258 157 6*

Mezei Péter, a Szegedi Tudományegyetem docense,¹ számtalan munkájával bizonyította már azt, hogy a digitális szerzői jog, de különösen a fájlcserelés témakörében kimagasló szakmai tudásra tett szert.² A szerző értekezései ennek okán eddig is megkerülhetetlenek voltak a szerzői jog aktuális problémáira fogékony jogászok számára. Ezúttal a fájlcsere témakörének mélyreható, minden fontos és aktuális kérdéskörre kiterjedő, 299 oldal terjedelmű, szakirodalommal bőségesen alátámasztott vizsgálatára vállalkozott.

A szerző négy részre és ezen belül tíz fejezetre osztja művét. Az első rész „A fájlcserelés kontextusa” címen a szerzői jog és a technológia együttes fejlődésének tendenciájára hívja fel a figyelmet, kettejük kapcsolatát szimbiózisként, vagyis kölcsönösen előnyös együttélés rendszereként mutatja be, majd a fájlcsereléssel kapcsolatos retorikai problémákba nyерhetünk betekintést.³ Ilyen módon foglalkozik a kalóz, a lopás és a tulajdon fogalmának szerzői jogi alkalmazhatóságával és azok dogmatikai buktatóival, kiindulópontként helyesen alkalmazva *Stefan Larsson* metaforaelméletét.⁴ Rámutat, hogy a fenti fogalmak alkalmazása a szerzői jogban nemcsak a jog, de a társadalom szempontjából is káros következményekkel jár.

A második rész „A dinamikus fájlcsere” címet viseli. Itt a szerző tudományos alapos-sággal veszi sorra a fájlcsereléők egyes generációit, bemutatva működésüknek a pontos jogi megítélés szempontjából releváns módját a buktásukhoz vezető megoldásokkal egyetemben, illetve kitekintést tesz egy következő generáció lehetséges jelöltjei körében is, és leírja az ezekből kikövetkeztethető általános tendenciákat. E részben foglalkozik még a fájlcsere népszerűségének okaival, és empirikus adatokra támaszkodva mutatja be a rendszerek átlagos felhasználóit, illetve leírja a fájlcsere pozitív és negatív hatásait egyaránt.

A következő rész górcső alá veszi a fájlcserelés jogi kérdéseit, így foglalkozik a tartalom-szolgáltatók, az egyéni felhasználók felelősségének kérdésével, majd áttér az újonnan elő-terbe került internetszolgáltatók jogi megítélésére. A szerző egyúttal megállapítja, hogy a

¹ Forrás: <http://goo.gl/xm3rk> (utolsó elérés: 2012. szeptember 2.).

² Ezek közül is kiemelendő: Mezei Péter: A sárkány levágott feje helyére mindig kettő új nő? A fájlcsere-léssel szembeni küzdelem a p2p-szolgáltatók, a felhasználók és az internetszolgáltatók felelősségének fényében. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 4. (114.) évf. 3. sz., 2009; Mezei Péter, Németh László: Mozgásban a fájlmegosztók – Negyedik generációs fájlcserelés a láthatáron? Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 5. (115.) évf., 2. sz., 2010; Mezei Péter: Digitális sampling és fájlcsere. Szegedi Tudomány-egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2010; Mezei Péter: Mit hozott 2010 a fájlcsereléőeknek? Iparjogvé- delmi és Szerzői Jogi Szemle, 6. (116.) évf. 1. sz., 2011.

³ Ez a két fejezet külön tanulmányként is megjelent, l. Mezei Péter: A technológia és a szerzői jog szimbi- ózisa. Jogtudományi Közöny, 2012. 5. sz. és Mezei Péter: A fájlcsere retorikája – gondolatok egy álvtá margójára. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 7. (117.) évf. 2. sz., 2012. április.

⁴ *Stefan Larsson: Metaphores and Norms – Understanding copyright law in a digital society.* Lund University, 2011.

jogosultak jogérvényesítési tevékenységének célpontjában állók köre változásokon esett át, a mű szerkezete pedig ehhez a folyamathoz igazodik. A felelősségre vonhatóság vizsgálata az Egyesült Államok és az Unió joga szerint történik, a releváns bírósági gyakorlat és jogszabályi háttér felhasználásával, a magyar jogra is tekintettel. Képet kaphatunk még az ún. fokozatosválasz-rendszerek általános működéséről, és több nemzeti megoldás is bemutatásra kerül, ezen modellek kritikai megállapításaival teljessé téve a kérdés elemzését.

Az utolsó rész, amely nevében hordozza a könyv címét, első felében a fájlcserevel kapcsolatos további jogi és társadalmi problémák kimerítő elemzését kísérli meg a szerző. E körben szól többek között az ACTA⁵ nemzetközi egyezményről, az emberi jogok kérdésköréről,⁶ a politika és a lobbizás hatásáról és a kalózmozgalmakról. A rész második fele – talán a mű legfontosabb pontja – a „fájlcsere-dilemma” feloldására tesz kísérletet, vagyis egy megoldási javaslatot vázol föl. Ennek körében kiemeli az oktatás és a tájékoztatás jelentőségét, a jogszerű üzleti modellek szükségességét. Mezei egy, a jogirodalom elért megoldásaira támaszkodó, kettős, kilépést engedő, törvényi engedélyezésen alapuló modellt vázol fel, ahol az internetszolgáltatás árába épített, a szolgáltatók által beszedett jogdíjakkal lehetne a fájlcsere által okozott, a nyilvánossághoz közvetítés jogát sértő károkat kompenzálni. A rendszer működőképességéhez fontos alapokat fektet le, mint az érintettek részvételi hajlandósága vagy a nemzetközi jognak való megfelelés. Összességében a leírt modell előremutató és működőképes, ám nem hagyható figyelmen kívül pár kritikai észrevétel.

Megválaszolatlan marad például, hogy mi alapján osztják el a keletkező bevételeket. A letöltések száma semmiképpen sem lehet irányadó e tekintetben, ugyanis ez a jogosultak visszaélésére adhat lehetőséget (ti. ha saját tartalmaikat töltik, ez egy fix díj mellett elképzelhető). További garanciákra és az elszámoltatás szabályainak pontos kidolgozására lesz szükség a bevételek kezelésével és a közös jogkezelőknek, illetve az ISP-knek juttatandó jutalékokkal kapcsolatban – bár itt támaszkodhatunk a közös jogkezelés elszámoltatási szabályozására. Ezen túlmenően számos, a szerzői jog egészét érintő kérdés is felvetődik a fájlcsere kapcsán, mint a jogosulti jogszélesítés további megakadályozása⁷ vagy a védelmi idő reformja,⁸ esetleg a közös jogkezelők szerepének újragondolása.⁹ Ezen kérdések

⁵ Erről l. még: *Köhidi Ákos*: A Hamisítás Elleni Kereskedelmi Megállapodás egyes polgári jogi kérdései. *Jogi Iránytű*, 2012. 1. sz.

⁶ Ebben a kérdéskörben l. még: *Gyenge Anikó*: A szerzői jogi korlátozások és a szerzői jog emberi jogi háttere. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2010 és *Devan R. Desai*: The Life and Death of Copyright. *Wisconsin Law Review*, 2011:219.

⁷ Ahogy ez az egyébként a szerző által hivatkozott Washingtoni Nyilatkozatban is olvasható.

⁸ *Gyenge Anikó*: „Értd haragszom, nem ellened” – Néhány gondolat a védelmi idő meghosszabbításához. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 4. (114.) évf. 1. sz., 2009. február.

⁹ *Sár Csaba*: A szerzői jog kihívásai a XXI. században. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2. (112.) évf. 1. különszám, 2007, p. 39.

tisztázása nemcsak időszerű és szükségszerű, de nagyban hozzájárulna a szerzői jogban megfigyelhető problémák orvoslásához is. Sőt, az előbbi problémák kiküszöbölése nélkül kérdéses lehet a felvázolt megoldás működőképessége is – hiszen koránt sem biztos, hogy egy jó üzleti modell a további jogi kérdések megoldása nélkül életképes tud maradni –, ezért javasolható a kérdések mielőbbi tisztázása és a mű szerkezetébe való beépítése, ami tovább növelné az értekezés színvonalát.

A mű egészét szemlélve további kritikai pont – bár talán helyesebb lenne véleménynek nevezni – a jogellenes forrásból történő másolás szerzői jogi minősítésének kérdése. Bár ez a problémakör nem tisztázott a jogirodalomban,¹⁰ a szerző az addigi merev dogmatikai megközelítés ellenére az SZJSZT egy szakvéleménye¹¹ alapján egyértelműen kijelenti az ilyen többszörözés jogellenes voltát. E sorok szerzőjének véleménye szerint mivel nem lett jogszabályi szinten megfogalmazva a jogszerű forrás követelménye, és ahogy a szerző művében említi, uniós szinten is csak Németországban foglalták jogszabályba, korai és a jogbiztonság követelményébe ütköző lenne egyértelműen kijelenteni a jogellenes forrásból történő többszörözés jogellenességét.

A formai követelményekre áttérve elmondható, hogy a szerző világos, átlátható formába öntötte gondolatait, a mű szövege az átlagos érdeklődő számára is jól olvasható. Lábjegyzetes rendszerben használt, és a könyv végén összefoglalt forrásai nem csupán hazai, de nemzetközi szintre is kitekintenek, illetve a témában alaposabban tájékozódni vágyók számára nem csupán kapaszkodót, de további érdekességeket is kínálnak, gyakorlatilag kifogástalanok.

Összességében Mezei Péter: A fájlcsere dilemma című munkája – a felsorolt, apróbb kritikai észrevételek mellett – a magyar jogirodalomban egyedülálló, hiánypótló munka, melyet mind jellegében, mind minőségében nagy kihívás lesz túlszárnyalni a jövő szerzői jogász generációja számára, és természetesen nem hiányozhat egyetlen, a szerzői joggal foglalkozó jogász, vagy akár egyszerű érdeklődő könyvtárából sem.

Ujhelyi Dávid

¹⁰ Dr. Hepp Nóra, dr. Fejesné dr. Lőrincz Anna: Szerzői jog, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, Budapest, 2012, p. 78.

¹¹ SZJSZT 17/2006.

Michael Brooks: A tudomány titkos anarchiája. A radikális gondolkodás szabadsága. HVG Könyvek, 2011; ISBN: 978-963-304-072-0

„Természetesen, s törvényein az éj sötétje ült. / Isten szólt: – Legyen Newton! – S mindenre fény derült.” – Alexander Pope / „Amikor valódi génius születik e világra, azt legbiztosabban az jelzi, hogy minden ostoba szövetségbe gyűlik ellene.” – Jonathan Swift / „A tudomány remek dolog, ha nem abból kell az embernek megélnie.” – Albert Einstein / „A kutatómunka a valódi egoistákat kedveli, azokat, akik a saját örömeiket és kielégülésüket hajszolják, de ezt a természet rejtélyeinek megoldásában találják meg.” – Szent-Györgyi Albert (Brooks idézetei).

És íme Brooks szerint a tudomány, szavait e könyvéből idézve:

„A tudósok emberi mivolta – bármit is értünk ezalatt – lesz könyvünk témája. Több mint ötven éven keresztül a tudósok irányították ugyanis a modern kor egyik, vélhetően a leg-sikeresebb elterelő hadműveletét. És azért járhattak sikerrel, mert maguk a tudósok sem fogták fel, hogy mi történik.

A II. világháború után a tudomány arcfelvarráson esett át. Márka lett belőle – ugyanolyan márka, mint a Coca-Cola, az Apple Computers, a Disney és a McDonald's. És a márkajelleget még erősítették azok a melléknevek is, amelyeket a tudományra aggattak: logikus, felelősségteljes, megbízható, kiszámítható, úriemberes, nyílt, unalmas, érdektelen, objektív és racionális. Semmiképpen és egy jótányit sem érzelmdús vagy szenvedélyes. A tudomány az, amire mindig számíthatunk. Mindent összevéve: a tudomány emberietlen.

Ennek a márkának a létrehozása és védelme – a racionális és logikus, a világosan lefektetett Tudományos Módszert követő tudós mítoszának megteremtése – mindenre rányomta a bélyegét a tudomány berkein belül. Hatással van a tudomány módszereire, a tanítására, a támogatására, a médiában való megjelenésére, arra, hogy mennyire válnak be (vagy nem) a saját minősítésének ellenőrzésére kidolgozott módszerek, különösen a szakmai lektorálás műfaja. De befolyásolja azt is, hogy milyen társadalmi hatást várunk el a tudománytól, illetve azt, hogy a nagyközönség hogyan viszonyul hozzá (és a tudomány hogyan lép fel a nyilvánosság előtt), és emiatt tekintjük a tudósok kijelentéseit megfellebbezhetetlen igazságnak. De amit a nagyközönség megismert, az csupán a tudomány karikatúrája, nem a valódi tudomány. A tudomány azonban annyira fontos jövőnkre nézve, hogy ideje elszakítani ettől a márka által kialakított képtől. Ideje, hogy a tudományt végre anarchikus, kreatív és radikális vállalkozásnak lássuk, mert mindig is az volt.

A tudomány ma már annyira uralma alá vonta a világot, hogy hajlamosak vagyunk megfeledkezni arról, hogy szakmaként meglehetősen friss jövevénynek számít – egyike talán a legújabbaknak. A II. világháború előtt jobbra elefántcsonttoronyba zárva művelték a kivételezett kevesek. A globális konfliktusok azonban bizonyították, hogy a tudósok egész nemzetek sorsát képesek megváltoztatni. ... A hatalmon lévők gyorsan felismerték, hogy a tudomány jó befektetés: ha újra beköszönt a háború, akkor az nyer, akinek jobb a tudósai.

... Ezt követően indult meg az a folyamat, amit a történész Steven Shapin a következőképpen festett le: 'jól megfizetett munkaként a tudomány is beállt a hétköznapi szakmák sorába, és egyre inkább rutinszerűen kezdett működni.'

... Amint a tudósok alázatosságukról meggyőzték a világot, mindössze annyi dolguk maradt hátra, hogy meggyőzzék a kormányokat is arról, hogy kezükben van az a biztonságos, hatékony és ellenőrizhető Módszer, amelynek segítségével – és persze elegendő erőforrás mellett – jobba tudják tenni a világot. A meggyőzésben sokat segített az is, hogy a tudomány valóban szállította az eredményeket.

... A tudósok maguk is hagyták, hogy ez az álca őket is felültesse. Nekik is meggyőződésükké vált, hogy egy nemes és szenttelen hagyomány örökösei, és azokat az értékeket, amelyek a tudomány márkájához kapcsolódnak, tudósok nemzedékei óvták gondosan és adták át a következő generációknak.

... Amikor a tudás határait feszegeti az ember, csupán egyetlen szabály létezik: minden megteszi, bármi elfogadható. A tudomány anarchia. ... Az anarchista felfogás áll az elmúlt néhány évtized számtalan Nobel-díja mögött – márpedig ezekben az évtizedekben rengeteget tudtunk meg arról, hogy mi is az a világegyetem, hogyan működik, és mi hogyan illünk bele a működésébe. Márpedig akkor igaznak tűnik az a kijelentés, hogy a tudományban minden megteszi.

... És szó sincs arról, hogy ez valamiféle modern jelenség lenne. A tudomány mindig is eképpen festett, mert csakis így lehet működőképes. (Brooks jól le is pocskondiázza kiemelkedő példaként Newtont, Einsteint, Galileit és másokat – Osman P.)

... A történelmet a győztesek írják, tartja a mondás. Talán ezért tartjuk Galileo Galileit ma is hősnek, nem közönséges csalónak.

... A tudomány csatatér. És alkotmányában azt is leírták arany betűkkel, hogy a Stockholmbe vezető út a gúnyolódó kollégák sorfala között vezet."

Érdekes, tanulságos könyv. Nem éppen a tökély teteje a saját – a tudományos alaposságú ismertetéseket és elemzéseket finoman szólva nem éppen túlhalt – műfajában sem, ám kétségtelenül sok értékes ismerettel és felvetéssel szolgáló, gondolkodásra ösztönző, hasznos olvasmány. Ha olvastán olykor érzünk is elégedetlenséget, bőven megéri a ráfordított időt és energiát. Végző soron az ilyen elégedetlenség még jó is: arra indít, hogy utánanézzünk.

A helyenkénti kisebb slamposságoktól, és néhány hatalmas botlástól eltekintve (amelyekről az eredeti, angol szöveg hiányában nem tudható, vajon a szerző vagy a fordító hibái) gördülékeny, kellemes olvasmány, amely nagyon sok érdekességet elmond a tudomány világáról és történetéről, az elkötelezett kutatók munkájáról, no meg azokról, akik birtokukat óvták ellenük – igaz, olykor kissé felszínesen, helyenként túlságosan bulvárízű elbeszélésmóddal. A célja a tudomány deheroizálása, fonákjának a megmutatása, s ezzel igazán izgalmas betekintéseket ígér. A téma tehát kitűnő, és elvitathatatlan az is, hogy az olykor felületesebb részek közt sok igazi gyöngyszem csillog. S a szerző szakmai felkészültségéről

tudni érdemes, hogy PhD-fokozatot szerzett a nem éppen agyilag közepszerűeknek való kvantumfizikából.

Számos, itt felsorakoztatott példája kimondva, kimondatlanul azt igazolja, hogy a nagy léptékű haladást vagy a kifejezetten úttörő előrelépést szolgáló kutatások és kísérletek a maradi, a status quo-hoz ragaszkodó gondolkodásmód híveitől/haszonélvezőitől kapják meg az elítélő értelemben alkalmazott „anarchia” stigmát (már ha egyáltalán tényleg azt sütik rájuk, hiszen közérthetőbb és ezért hatásosabb eretneknek, felforgatónak, netán szélhámosnak bélyegezni a kellemetlen ellenfelet.) Látjuk viszont azt is, hogy valójában az éppen uralkodó gondolkodásmód és szabályrendszer egészséges meghaladásán túl semmi anarchikus sincs bennük. A kutatók itt megismerhető rendhagyó gondolkodásmódja is sokkal inkább a tudás radikális tágitásának, valamint az innovációnak a természetes, gyakran leginkább vagy éppen egyedül hatékony eszköze, mintsem az anarchia megtestesülése – különösen nem e fogalomnak abban a jelentésében, amely szerint az anarchia a szervezett hatalom és irányítás hiánya miatt kialakuló zűrzavaros közállapot, fejetlenség, zűrzavar. (Egyik jelentésként ezt találjuk mind az Encyclopaedia Britannica 2012 Ultimate Edition hatalmas Merriam–Webster értelmező szótárában, mind pedig az Akadémiai Kiadó Magyar értelmező kéziszótárában).

Íme a könyv egy jellemző gondolatsora a modern tudomány egyik legtöbb aggályt és indulatot kiváltó területéhez, a legújabb megtermékenyítési és genetikai technológiákhoz, utalva Aldous Huxley híres könyvére, a Szép új világra, s az abban fekete utópiaként leírt „embergyárakra”: „A Szép új világ a jelek szerint behúzott minket a csöbe: nincs semmiféle antiutópia, amelyet az anarchista tudósok szabadítanának a nyakunkba. Tényleg akad olyan ember, aki megsíratná, ha magunk mögött hagynánk azt a világot, amiben mindennaposak voltak a születési rendellenességek, a meddőség, a vetélés...? ... A reprodukív technológia egyre közelebb érő hulláma csupán egyetlen dolgot fog elsöpörni: azt a feltételezett szerepet, amelyet az isteni hatalom játszik az élet megteremtésében. A titkos anarchisták arra készülnek, hogy átvegyék a hatalmat Istentől.” (Aminek persze ellene vethető, hogy Isten éppen e titkos anarchisták útján küszöböli ki a teremtésben e téren megvalósult hibákat! Az viszont már valóban anarchiára vezethet a jogrendben, amit Brooks így összegez: „A tudomány egyre szűkíti azt a szakadékot, amely az embereket elválasztja a többi állattól. És ezt olyan gyorsasággal teszi, hogy egyes tudósok már arról beszélnek, hogy az emberszabású majmoknak is emberi jogokat kellene biztosítani.” Akarva-akaratlan, az ilyen törekvések érvényesülése alapjaiban dúlna fel a társadalom (érték)rendjét és erkölcsi normáit. Ilyen jogok megadása esetén korlátok közé nem szorítható dedukció vinne el a baktériumok, netán a vírusok emberi jogaiig.

Az bizonyos, hogy Niccolò Machiavelli, a hatalomgyakorlás mindmáig kimagasló technikusa örökérvényűnek ígérkező szavai szerint „Nincs nehezebb, bizonytalanabb kimenettelű és veszélyekkel terhesebb vállalkozás, mint új szabályok bevezetése. Az újtónak harcos ellensége mindenki, aki a régi szabályok haszonélvezője, és csak langyos támogatást kap

azoktól, akik hasznot húzhatnak a változásból.” (Nicolás Maquiavelo: *El Príncipe* – Espasa-Calpe, S.A., Madrid, 1973) A könyv egyik kiemelt szereplője, a Nobel-díjas Stanley Prusiner pedig ezt így fogalmazta meg: „A jövőbe vezető út minden kereszteződésénél a hagyomány tízezer embert állított fel, akik a múltat őrzik.” És igen, tagadhatatlan, hogy az innovációk létrehozása valóban felforgatást is jelent. Ám nem tűnik teljesen megalapozatlannak az a feltevés, hogy a „titkos anarchia” inkább marketingtrükként, a figyelemfelkeltés erősítése céljával és a szenzációs leleplezés ígéretéeként – mindezekkel a kelendőség fokozására – került a címbe, és ennek sodrában/kényszerében osztogatja a szerző ismertetéseiben és értékeléseiben a kutatóknak, tudósoknak elég könnyű kézzel az anarchista jelzőt. Nemegyszer érezzük úgy, hogy nála a tudományos kutatásban az anarchista egyszerűen a másként gondolkodónak, az uralkodó dogmáktól elszakadónak a szinonimája. Az anarchisták eszmérendszerében az anarchia azonban nem pusztán a meglévő rend tagadása, hanem megvan a maga egyértelműen célzott paradigmája – ez utóbbi érvényesülését nem igazán érezzük a felhozott példákban. Az pedig elég érdekes kérdés, hogy a fejtelenséggel, zűrzavarral járó anarchia hogyan lehet titkos. (Úgy tűnik, Brooks amúgy is trükközik könyve címével. Az eredeti, angol cím első része *Free Radicals*, ami kémiai értelemben szabad gyököket is jelent, s akár arra is utalhat, hogy a szóban forgó tudósok, kutatók szabad gyökökhöz hasonlóan tépik fel a status quo szövetét a tudományban.)

Maga a kiadó így ajánlja e könyvét a honlapján: „A tudomány legtöbbször számára olyan, mint egy diadalmenet, amelyben logikus lépések megdönthetetlen bizonyítékokon keresztül egyértelműen elvezetnek a megoldáshoz. De mi sem áll távolabb az igazságtól. A szerző a tőle megszokott nyíltsággal, rendkívül sok megtörtént esetet feltárva foglalja össze, hogy a tudomány sokkal inkább tortúra, álmok, látomások, fáradság, hazudozás, szélhámoság, kétségbeesés, civakodás, hetvenkedés, politika, pénz, elszántság és végül – ha minden sikerül – egy pillanatnyi eufória, amiért az egésznek értelme volt. De a tudomány titkos anarchiájának leleplezése nem elveszi, hanem inkább visszaadja az őt megillető rangját és helyét. 'Ha szeretnénk, hogy a tudomány tovább fejlődjön, több rebelist, radikálist, jogfosztottat, anarchistát kell szabadjára engednünk. Eljött annak az ideje, hogy ne elfojtsuk, hanem ünnepeljük a tudomány anarchiáját.'”

Brooks már idézett szavaival a tudomány csatatér, és bőven kapunk példákat arra a régi alaptételre, hogy az igazság a háború első áldozata. És igen, a modern tudomány modern csatatér, amelyen a harcokat a legkorszerűbb eszközökkel – ám a harc örök szabályai szerint – vívják. Brooks idézi a már említett Prusinertől: „Mivel a sajtó általában képtelen felfogni a tudományos érveket, ugyanakkor szívesen ír bármiféle szembenállásról, ezért bírálóimnak a támadásai idővel rendkívül személyesek és rosszindulatúak lettek.” Milyen sekélyes ez, ugyanakkor milyen kártékony! Másrészt, amint Brooks mondja, idézve a Nobel-díjas Wendell Stanley-től is: „Ha a dolog fontos, akkor az új tudomány megdönti a régi uralmát – de ehhez egy erőteljes reklámkampányra is szükség van. ... Ha Nobel-díjra vágyunk, akkor nem elég a magas fokon művelt tudomány. A széles körű és folyamatos reklámhadjáratra is

szükség lesz.” És a modern harcmódor – ismét Prusinertől: „ha bedobunk a köztudatba egy új elnevezést, majd elkezdjük az emberek között terjeszteni azt, hogy feltehetően kapcsolatban áll az Alzheimer-kórral (a mai USA minden bizonnyal legrettegettebb, teljes szellemi leépülést okozó betegsége – Osman P.), akkor azzal felkeltjük az emberek figyelmét. És akkor pénzt is kapunk.”

Álljunk meg itt két rövid megjegyzés erejéig. A tudomány mai világának mind nyilvánvalóbb vonása, értékrendtorzulása, „anarchiája” következik abból, hogy az eszköztár gyors fejlődésével rohamosan növekszik a kutatások pénzigénye. A kutatóknak egyre kevésbé van más választásuk, mint hogy vigyázó szemüket azokra vessék, akiktől a nélkülözhetetlen finanszírozást megkaphatják, és akár súlyos kompromisszumok árán is megfeleljenek azok elvárásainak. Versengésükben a valódi szakmai kiválóság jelentőségét gyakorta felülmúlja az abban tanúsított kiválóság, hogy ki tudja a támogatók pénzét megszerezni, a versenytársai elől elvonni és ezzel azokat ellehetetleníteni, s mindehhez beépülni a megfelelő érdekszövetségekbe, „kéz kezet mos”-kapcsolatokba, a támogatásokról döntő bizottságokba, valamint a „peer review”, azaz „védelmezzük a birtokunkat a kívülről jövőkkel szemben” rendszerekbe.

Másik megjegyzésünk a modern média „teremtő erejére” vonatkozik. Caligula „csupán” szenátorrá nevezte ki a lovát. A – jóllehet más célok szolgálatában – folyamatosan csúcstechnológiás agymosást végző média viszont képes a még egyáltalán érdeklődő nagyközönség nem csekély hányadának szemében a kompetencia, sőt a kiemelkedő hozzáértés látszatával is felruházni egyes kreatúráit. Elsősorban a kevésbé egzakt tudományokban tudja ezt megtenni – ilyen mai, gazdaságilag mindinkább zilált, zaklatott, kiszolgáltatott világunkban a makrogazdaságtan, a fiskális és a monetáris politika közérdekű kérdéseinek tárgyalása. Ha valakit elég gyakran szerepeltetnek, és az képes a komolyság látszatát kelteni, tetszetős dolgokat mondani (legyenek ugyan bármennyire hamisak), s ehhez a megfelelő szövegrészeknél ügyesen ismételtetni pár alkalmas frázist – pl. „a saját számításaim már harminc éve megmutatták”, „már akkor felhívtam rá a figyelmet”, „az Európai Parlamentben is azt képviselem” stb. –, arról előbb-utóbb sokan elhiszik, hogy ért ahhoz, amiről beszél. Példák, nevek az orrunk előtt... S hogy milyen mélyre sülyedhet a dolog a valódi tudomány ellenében, azt talán a legjobban az olyan készítményreklámok mutatják, amelyek nagyon sokakat érintő súlyos betegségeknél mondatják el a szereplőjükkal, hogy az orvos nem tudott rajta segíteni, mind rosszabbul lett, de szerencsére találkozott ezzel az új szerrel, s az szinte teljesen meggyógyította. Kell, hogy a tudománynak szilárd tekintélye legyen, hogy azok is bízassanak benne, akik nem képesek a saját tudásuk alapján megítélni a valódi értékét, s azt, amit adhat – márpedig ezek közé tartozik az emberek messze túlnyomó többsége. Ami rombolja ezt a tekintélyt – pl. az előzőekben említettek szerint hamis próféták propagálásával, a szakemberek lejáratásával –, az tényleg anarchiához vezet e fogalom legrosszabb értelmében.

Dressed to kill. Brooks tökéletesen találó fejezetcímet alkotott: „Harcosok klubja”. Ebben írja: „Noha a mai napig csak kevesen ismerték el nyíltan, mégis teljesen egyértelmű, hogy

annak, aki nagy eredményeket akar elérni a tudományban, készen kell állnia arra, hogy öljön vagy megölik. A felfedezésekért folytatott küzdelemben a második helyezettnek nem osztanak ezüstérmét.” (Amint iparjogvédelmi oltalmat sem.) Ölni, ha átvitt értelemben is, karaktert, tudományos karriert tönkretenni, a tényleges vagy lehetséges versenytársakat a pályáról kiszorítani – valójában ebben nincs semmi rendkívüli. C'est la guerre, a háború, amely a tudomány berkeiben állandóan folyik – hiszen a tudós is gyarló ember, akinek egyaránt presztízs- és létkérdés, hogy a győztesek lakomáján *az asztalnál* vagy *az asztalon* lesz a helye... . Ő, persze, igen, a tudomány legtisztább, legnemesebb hajtóereje a tudásvágy, a törekvés a világ jobb megismerésére. Ám ha csak ez üzné előre a kutatót, akkor a higgadtabb, kiegyensúlyozottabb lelkek bizonyára gyakran értelmesebb, de legalábbis kevésbé gyilkos tempót diktálnának. Elvégre a hegy holnap is állni fog, remélhetőleg szintúgy a természetnek az a része, területe, objektuma is, amelyet tanulmányoz, a kutatás tárgyából – legyen bár mikroba vagy éppen atomi részecske – többnyire folyamatos a „felhozatal”, tehát nem hajt a tatár. Az nem is, viszont Brooks teljes joggal emeli ki az elsőbbség megkülönböztetett és megkülönböztető jelentőségét. Amint idézi, „Egy tudós büszkeségét és azt a tudatot, hogy elért valamit, többnyire az táplálja, hogy elsőként vitt véghez valamit: ő volt az, aki ténylegesen felgyorsította vagy más irányba terelte a gondolatok áramlását, ő segítette elő a tudás bővülését...” A józan lét útjára visszahullva pedig hozzátehetjük, hogy az elsőség adta tudományos rang manapság nagyon is sokat számíthat abban a szakmai életet vagy halált jelentő versenyben, hogy ki jut hozzá a támogatók pénzéhez. A szociológus Robert Merton (a közgazdasági Nobel-díjas Robert C. Merton apja) – idézi Brooks – már 1966-ban rámutatott, hogy a tudósok világában nagyon is érvényesül a „Máté-effektus”: „Mert mindenkinek, a kinek van, adatik, és megszorítottatik; a kinek pedig nincsen, attól az is elvétetik, a mije van.” (Mát. 25.29) „Mennél nagyobb valakinek a tudományos tekintélye – így Merton –, annál nagyobb a valószínűsége, hogy a nézeteit gyorsan elismerik. Ha valaki feljutott a tudomány csúcsára, onnan gyakorlatilag nem lehet lepottyanni, még ha mások igyekeznek is mindent megtenni annak érdekében, hogy lelőjkék a tudomány fennkölt tornyából.” És persze a támogatási pénzek urainak kegyeiből – tehetjük hozzá. Mindez bizony már nagyon is hajt, és kíméletlen versenyre készítet. Itt bizony kutató a kutatonak nagyon is kívájj a szemét, amint azt Brooks például a tranzistor feltalálói Nobel-díjának háttéréről elmondja. Igaz, a történeteket meglehetősen önkényesen nevezi anarchiának, ettől azonban maga a történet érdekes, tanulságos és kegyetlenül jellemző a tudomány tényleges és cseppet sem kíméletes világára.

A Higgs-bozon története kapcsán idézi a világhírű tudós és kiemelkedő tudományos ismeretterjesztő Carl Sagantól: „Bárki, aki közelről lehetett szemtanúja a tudomány haladásának, pontosan tudja, hogy mennyire személyes vállalkozásról beszélünk. Csak ritkán emelkedik ki egy szent életű személyiség az irigység, a nagyraavágás, az orvttámadások, az abszurd elképzelések és ellenvélemények eltiprásának háborgó tengeréből. És néhány területen, ráadásul igen termékeny területeken, az efféle viselkedés számít normálisnak.” A

valóság józan szemléletét tükrözik Max Planck e könyvében idézett szavai is: „Egy új tudományos igazság többnyire nem opponensei meggyőzése és belátása révén arat diadalt, hanem sokkal inkább azért, mert valamely opponense véletlenül elhalálozik.”

Brooks igen érdekes és tartalmas áttekintést ad a kiváló kutató Lynn Margulis hosszas küzdelmeiről is felismerési elfogadtatásáért. Amint összegzi, „ő vetette fel elsőként, hogy biológiai felépítésünk jó része – például sejtjeink összetettsége – annak köszönhetően alakult ki, hogy két vagy több szervezet a kölcsönös előnyök érdekében együttműködött. Az elképzelés, amely endoszimbiosis néven ismert, ma már minden egyetem biológiai tanszékén a tananyag része. (S ma már tudjuk, hogy a mi sejtjeinkben is ott vannak az endoszimbionta mitokondriumok, amelyek igen fontos szerepet játszanak azok energiaellátásában – Osman P.) Azok, akik tisztában vannak azzal, hogy milyen hatást gyakorolt Margulis munkája, ropant meglepőnek találják, hogy az asszony a mai napig nem kapta meg a Nobel-díjat.” Ez is kitűnő példa arra, hogy amit ő anarchista magatartásnak nevez, az gyakran egészen más: eretnekséggel felérő szembefordulás az uralkodó elméletekkel, nézetekkel, s ezzel a tudományos hierarchia uraival, akik ezeket az elméleteket, nézeteket védve tartják pozícióikat. Margulis a kutatásai nyomán arra az álláspontra jutott, hogy a legfontosabb variáció, amit az idők folyamán a generációk átadtak egymásnak, akkor történt, amikor az állati és növényi sejtek mikrobás géneket fogadtak be. S amint Brooks írja: „Az őskövületekből tudjuk, hogy Margulisnak igaza van. És emiatt esett meg az is, hogy az endoszimbiosis tudományos képtelenségből tudományos alapvetés lett.” Margulis azonban, Brooks szavaival, „elkövette a hierarchia elleni főbünt. A forradalmian új elméletet ismertető tanulmányt nem kevesebb mint tizenöt alkalommal dobták vissza, mielőtt végre megjelenhetett. A határtalan elutasítást látva Margulis úgy döntött, hogy ír egy könyvet, amelyben részletesen kifejti nézeteit. Ez azonban – a mérnök és feltaláló Daniel Hillis róla szóló szavait idézve – a legsúlyosabb bűn volt, amit az ember a tudomány világában elkövethet: megkerülte ugyanis a szakmai lektorálás jól bevált rendszerét. Sokak szerint kijátszotta a hatalom birtokosait, és közvetlenül a nagyközönség elé tárta az elképzeléseit. Ezzel rendkívüli módon felbosszantotta a biológusokat – különösen, amikor kiderült, hogy jó nyomon jár.” Hillis szavaival: „Ha akad nagyobb bűn annál, mint hogy az ember a nyilvánosság elé áll az elméletével, az az, ha még igaza is van.” És ismét a kutatásfinanszírozás alattomos, gyilkos támadásokat lehetővé tevő világa: Margulis egy itt idézett levélben leírta, hogy „A National Science Foundation ösztöndíjakkal foglalkozó hivatalnoka (miután éveken át fenntartás nélkül támogattak) közölte velem, hogy 'fontos' tudósok nem kedvelik a könyvemben elővezetett elméletet, és soha többet ne számítsak támogatásra. (Íme a peer review 'felturbózva!' – Osman P.) Sőt közölték velem azt is, hogy meg ne próbáljak többet az NSF sejtbiológiai osztályára támogatási igényt benyújtani.” Margulis keményen visszavágott – de ezt már tessék elolvasni.

S ha nem is a tudomány titkos(?) anarchiája, ám teljességgel megalapozottnak aligha mondható dolyfe mutatkozik meg abban, ahogy képesnek állítja magát zárt, teljes értékű válaszokat adni a teremtés nagy kérdéseire. Brooks idézi a francia matematikus és csillagász

Pierre-Simon de Laplace-t (1749–1827), aki azt az elhíresült – és Brooks szavával meglehetősen arcátlan – kijelentést tette, hogy az égitestek mozgását ő olyan pontossággal számolta ki, hogy ezentúl nincs szükség Isten beavatkozására. Idézi Stephen Hawkingot is, aki „feleslegesnek nyilvánította Istent mint teremtet: a fizika törvényei ugyanis isteni segítség nélkül is képesek a világegyetemet megteremteni.” Ha belegondolunk, ezzel – akárcsak Laplace kinyilatkoztatásával – „csupán” egy baj van: hiányzik egy nélkülözhetetlen rész ahhoz, hogy a kijelentés megálljon a lábán. Hawking esetében annak magyarázata, hogyan jöttek létre a fizika törvényei (olcsó válasz, hogy öröktől valók, s így értelmetlen firtatni a genezisüket), Laplace esetében pedig ennek az a variánsa, hogy miként jött létre az égitestek mozgása. Hawking esetében a kérdést még pikánsabbá teszi, hogy vajon mi a fizika hivatkozott törvényeinek viszonya a szingularitással, amelyet a Nagy Bumm mai értelmezése tartalmaz; vajon már előtte is megvoltak-e, s ha igen, hogyan tudták azt „túlélni”, ha viszont nem, akkor hogyan kerültek a helyükre a szükséges pillanatban. „Oh! irgalom atyja, ne hagyj el!”

S ha az anarchia sötét értelmezése „gyönyörű képességünk, a rend” bukása, úgy végezve túl hozzuk ide Gábor Dénes Brooks-idézte szavait 1963-ból: „Három nagy veszéllyel kell szembenéznie a civilizációnknak. Az első a nukleáris háború pusztítása, a második a túlnépesedés fenyegetése, a harmadik a tétlen kényelem kora.” Ez alighanem korunk legmeghökkentőbb, legfontosabb és rohamosan mind aktuálisabbá váló próféciaja! Mindinkább oly korban élünk – oda degenerálódunk, hogy az anyagi és szellemi kényelem iránti igény valójában minden megfontolás és gátlás nélkül felülírja az élet fenntartásához szükséges erőforrások megóvását, azok felélésének megakadályozását, a tudomány pedig az üzleti érdekek szolgálatában segíti ezeknek az igényeknek a kielégítését, sőt, további üzleti lehetőségeket teremtő újabbak ébresztését. Lelkiismeretes tudósoknak köszönhetően ugyan az írás már ott sötétlik a falon – „megmérettél és ön- és közveszélyesen kapzsinak, mohónak találtattál” –, ám mind többen már csak a (nyílt vagy burkolt) reklámok és a celebhiradók szíréndalára figyelnek, akik pedig még tudnak olvasni, azok is tehetetlenek az életterünket a profitjukért, uralmuk fenntartásáért leromboló, bennünket is annak felélésére készítő hatalmasságokkal szemben. Vajon mekkorát téved, aki ebben véli látni ma a tudomány legvalódibb, legtitkosabb anarchiáját?

Dr. Osman Péter

Peter Groves: A Dictionary of Intellectual Property Law (A szellemi tulajdon jogának értelmező szótára). Edward Elgar, 2011; ISBN 978 1 84980 777 7

„Innovációs fejlesztőmunkát folytatni, vagy ilyen eredmények hasznosítását végezni anélkül, hogy előzetesen már megbizonyosodnánk arról, hogy ezzel nem sértjük másoknak a szellemi vagyonukhoz fűződő jogait, épp oly ostobaság, mint olajat kutatni, illetve termelni olyan területen, amelynek nem tisztáztuk a tulajdoni hovatartozását” – ősrégi alapelve az iparjogvédelemnek. Ostoba az is, aki kétli ennek igazát, és nagyon drágán fizethet meg e tévedéséért, akárcsak az, aki tudatlanságból nem számol a szellemi tulajdon jogi oltalmával.

Tudni kell azonban azt is, hogy – amint szinte minden erősen fejlett szakterületnek – a szellemi tulajdon jogának is megvan a maga sajátos fogalomrendszere és kifejezőkészlete. Ezek a szakterület szerves fejlődésének termékei, s ahogyan az folyamatosan együtt fejlődik az étellel, a szabályozandó területekkel, ügyletekkel és tárgyakkal, ahogy reagál a változásokra, az új fejleményekre, úgy bővül, változik ez a fogalomrendszer és kifejezőkészlet is. Ismerete nélkülözhetetlen mindenkinek, aki akár csak tájékozódni akar e területen, megismerni annak szabályait, és megtudni, milyen lehetőségeket kínálhatnak neki azok, és milyen korlátokat állítanak tevékenysége útjába.

A tudás tehát, amelyet e kötet kínál, mindenkinek kell, akinek szellemi tulajdon birtoklásával, hasznosításával, megszerzésével, eladásával, vállalkozásba vitelével kapcsolatos ügye lehet. Kiszolgáltatottá válik, ha azt úgy adja mások kezére, hogy maga nem képes pontosan érteni, követni a történéseket, hogy érdekei szerint irányíthassa azokat.

Ahogy az ember nyelvet tanul, úgy kell megtanulnia még a saját anyanyelvén is az ilyen „szaknyelveket”. Vészesen rossz úton jár és – akár szó szerint is – csúnyán ráfizethet, aki ezt elkerülni igyekszik, s helyette megpróbál találgatni a jelentést illetően, vagy éppen összerakni azt a szavak máshonnan ismert jelentéséből. Az egyik igen veszélyes csapda éppen abban áll, hogy az egyes szakterületek, így a szellemi tulajdon joga is, olykor merőben más jelentéssel használnak jól ismert kifejezéseket, mint amellyel azokat a köznyelvből vagy éppen más szakterületről ismerjük.

Az idegen nyelvek tanulására ugyanez érvényes. Azokban is többé-kevésbé önálló enklávék az egyes szakterületek szókincsei. Hogy ez mennyire így van, arra jellemző, hogy az angol anyanyelvű Groves írja erről az angol nyelvű értelmező szótárról: „a szellemi tulajdon univerzuma tele van nehezen megfogható kifejezésekkel, és értenünk kell azokat, mert a szellemi tulajdon megkerülhetetlen”.

Ez a kötet, amely ezernél több kifejezés részletes magyarázatát adja, segít ezek megértésében. A magyarázat itt gyakorta magában foglal szellemes értékeléseket, megjegyzéseket, másoktól vett idézeteket és hivatkozásokat a tárgyhoz tartozó jogesetekre is. A *Goodwill* szócikk pl. így kezdődik: „Stanley Berwin (neves brit jogász, a jóvádelem szerint mérve a 19. legnagyobb brit jogi cég alapítója – Osman P.) szerint 'A cégek immateriális vagyonának része, amelyet évekbe kerülhet felépíteni, és percekbe megsemmisíteni.' P. Gerber (rang,

pozíció, ügy, amelyben ezt írta, megadva) szerint: „Egy nehezen megragadható elegy, amely tartalmaz személyes jó hírnevet, egy hely jó hírét, névhez vagy elismertséghez kötődő goodwill és – tovább ködösíteni a kérdést – a könyvszakértők által alkalmazott, valamelyest metafizikai jelentést, akik a goodwill jelentésébe halmaznak bele minden lehetséges jövőbeli nyereséget, amelyek másként meg nem határozható vagyonelemekből származnak.” [Igen, a szavak, kifejezések szakmánként eltérő jelentéstartalma. A goodwillt először a marketing hozta be a gazdasági élet szókincsébe. Ott a cégnek a kedvező piaci közmegítéléséből táplálkozó vonzerejét jelenti, amely kivetül az árucikkeire is, növelve azok kelendőségét. S azok a fránya könyvszakértők. Veszik a cég piaci értékét (ami elsősorban tőzsdén jegyzett cégeknél állapítható meg), kivonják belőle a cég materiális vagyonának és pénzeszközeinek könyv szerinti értékét, s ha a maradék pozitív, akkor – mi a csoda lehet ez?? – látják, hogy ez jó, akkor pedig megfelelő megnevezéssel be kell illeszteni a rendszerbe. Ezért könyvszakértői nyelven ezt a többletet nevezik a goodwill értékének, s így illesztik be a cég mérlegébe.]

A mindig tökéletesen korrekt – nem melleleg a világelsők közé tartozó – kiadó ajánlójából idézve: „ez a könyv az első referenciapontként szolgálhat a szellemi tulajdon terminológiájának megértésében. Különösen hasznos lehet a szakma gyakorlóinak, ha olyan kifejezésekkel találkozhatnak, amelyeket addig még nem láttak, s amelyeknek érteniük kell a tényleges jelentését és meghatározását. Hasonlóképpen hasznára van azoknak is, akik még tanulják a szakmát, hiszen segítséget nyújt a nekik még idegen terminológia megismerésében.”

A kiadó idéz néhány, megnevezett szakembertől származó értékelést is. Íme kettő közülük.

„Ragyogó munka. Szellemi tulajdonnal foglalkozó jogviták hivatásos résztvevőjeként azt kérdelem: 'Miért nem alkották meg már korábban is? Vajon az alkotó ötlet hiányzott hozzá, vagy senkiben nem volt meg az a szorgalom és az az elmélyült felkészültség, amellyel Peter Groves kimunkálta?' Ám most itt van, és mi azon álmélkodunk, hogyan is lehattunk meg eddig nélküle.”

„Az ilyen műveket illető tapasztalatom szerint e könyv egyedülálló: kimagasló információértékű, stílusa könnyen érthető, előadásmódja világos, és végtelenül szórakoztató! A szerző igen messzire és széles körben hatol a tárgyba, hogy nagyon hasznos gyűjteményét állítsa össze a rövid meghatározásoknak és értelmezéseknek, s átfogja ezzel ezt az igen kiterjedt témakört. Groves a humort is felhasználja, hogy segítse az olvasót megismerni a neki ismeretlen kifejezésekkel, s ezt a technikát mások is követhetnék. Műve kiemelkedő hozzájárulás egy komplex jogi tárgykör megértéséhez. Böven megéri az árát bármely nagyobb közönyvtár, joggal, műszaki alkotásokkal, üzleti kérdésekkel, kereskedelemmel és alkotóművészetekkel is foglalkozó felsőoktatási könyvtár számára, és kötelező tétel minden jogi könyvtárnak.”

Dr. Osman Péter

Richard L. Brandt: Egyetlen kattintás. Jeff Bezos és az Amazon.com felemelkedése. HVG Könyvek, 2012; ISBN: 978-963-304-081-2

A XXI. század merőben új világát, amelyben a legfőbb termelőerővé mindinkább az innovációs képesség válik, nagyrészt az olyan cégek teremtették/teremtik meg és alakítják, mint például a Microsoft, az Apple, a Google, a társadalompolitikában robbanásszerűen növekvő jelentőségű Facebook, s a csúcstechnológiás (kis)kereskedelem új paradigmáját létrehozó Amazon.com. Alapítóik olyan hittel, elszántsággal, s majdnem olyan vakmerőséggel vágtak neki a számítástechnika és az infokommunikáció alkotta új globális térben rejlő lehetőségek feltárásának, mint a hajdani nagy felfedezők (igaz, szó szerint a bőruket nem kellett kockáztatniuk, és hódításaikhoz nem tapad vér, legalábbis szó szerint nem). Az általuk meghódított új világok gazdagsága pedig vetekszik a hajdaniakéval. E szinte mindenre kiterjedő (korszak)váltság krónikái közé pedig felsorakoznak az e cégek történetét feltáró és megörökítő írók.

Brandt elismert újságíró, több mint húsz éve publikál a Szilícium-völgy innovatív szerepéről – írja a szerzőről a kiadó kissé szűkszavú ajánlójában. Sokkal informatívabb bemutatkozását találjuk a GooglePlus-on. Utóbbi szerint könyvek szerzője, „újságírásból gyógyuló” egyén (recovering journalist) és ács. Ottani bemutatkozása hosszan sorolja szakmai kitérítéseit, köztük a Massachusetts Institute of Technology „Knight Science Journalism Fellowships” díját, amelyet a szakmai pályájuk közepén járó újságírók nyerhetnek el, akik kiemelkedő szakmai kiválóságot mutatnak és hosszú távú elkötelezettséget e foglalkozásukhoz; továbbá az 1848-ban alapított American Association for the Advancement of Science „Science Journalism Fellowship” díját. „Ebben a könyvében – írja a kiadó ajánlója – Bezossal, valamint versenytársaival és kollégáival készített interjúk alapján hitelesen tárja fel az Amazon sikerének titkát, és ábrázolja Bezos rendkívüli személyiségét és vezetői képességét.” S a könyvből megtudjuk, hogy az Amazon sikerében nincs semmi különleges titok, viszont annál több benne a rendkívüli teljesítmény. Jól érzékelteti ezt a könyv hátsó borítóján szereplő Bezos-idézet: „Elsőként lépj a piacra, a legjobb szolgáltatást nyújtsd, és mindig egy lépéssel a konkurencia előtt jársz.” Pofonegyszerű, ugyebár, csak éppen kegyetlenül nehéz tartósan megvalósítani.

„A feltalálásnak az a titka, hogy nagyjából egyszerre kell konoknak és rugalmasnak lenned. Persze az a lényeg, hogy tudd, melyikre van éppen szükség” – Jeff Bezos. / „Dolgozz keményen, szórakozz, és csinálj történelmet!” – az Amazon mottója. / „Élénk elme, a siker hajszolása és a szinte abszurdításba hajló makacsság. Mindezek a született vállalkozó biztos jelei.” / „A Szilícium-völgy mantrája szerint kísérletezz, tartsd meg azt, ami működik, és dobd el azt, ami nem. A lényeg, hogy tudd felismerni a különbséget.” / „Ha elérjük, hogy a konkurenseink ránk figyeljenek, miközben mi a vevőinkre összpontosítunk, akkor a végén mi járunk jól” – Jeff Bezos. / „Mélységesen törődnünk illik a vevőkkel, feltéve, hogy képesek vagyunk ezt hihetetlen sebességgel megtenni” – az Amazon egyik ügyfélszolgálati alkalma-

zotta (s a szavakban ott rejtőzik az a kegyetlen teljesítménykényszer is, amellyel az Amazon az embereit dolgoztatja, s amelyről Brandt érzékletes képet ad. – Osman P.) / „Ha akad egy-egy elégedetlen vevő, azonnal előjön egy sor másik, aki a hozzászólásában jelzi, hogy neki nem volt ilyen gondja. A szóbeszéd hatása roppant erős” – Jeff Bezos. (Ez már a mai kor, az internetes honlapok, véleménycsere-fórumok terepe. És ebben az a sajátos, hogy az Amazon sikere egyértelműen Bezost igazolja, miközben a marketing korábban azzal számolt, hogy az emberek nagyságrenddel többször, szélesebb körben adnak hangot az elégedetlenségüknek, mint az elégedettségüknek. Bezos szavai azt jelzik, hogy az Amazon képes a szolgálataival elkötelezett híveivé tenni az ügyfeleit – Osman P.) / „Az emailnek van valami mágikus képessége, amely kikapcsolja az emberekben az udvariasság génjét. Nagyon őszinte visszajelzéseket kapunk, amelyek egészen pontosan megmondják, mit kéne javítanunk a szolgáltatásunkon” – Jeff Bezos. / „Éppen a részletekre való odafigyelés tette sikeressé az Amazont. Jeff Bezos bármit megtesz, ami csak eszébe jut, hogy könnyebbé tegye az oldal használatát. Ebben csak annyi a zseniális, hogy Bezosnak jutott eszébe először.” (Amint oly sok sikeres találmány, innováció esetében is rácsodálkozunk: erre eddig miért nem jött rá senki?? – Osman P.) / „Ahhoz, hogy kilencszer nagyobb legyen a legerősebb riválisodnál, valójában elég 10%-kal jobbnak lenned” – Jeff Bezos, 1998-ban. / „Azt hiszem, az Amazon.com legalább annyit tud az e-kereskedelemről, mint bármely más cég, de fogadni merek, hogy csak 2%-át tudjuk annak, amit tíz év múlva tudni fogunk” – Bezos, 1998-ban. / „Kizártnak tartom, hogy majd nyolcvanévesen azon bánkódjak, hogy 1994-ben az év közepén otthagytam a Wall-Street-i prémiumot (vagyis egy jól fizető munkát – Osman P.). Nem is fogok emlékezni rá. De mindig is tudtam, arra viszont van esély, hogy nagyon megbánjam, ha nem veszek részt ebben az internet dologban, amelyben szenvedélyesen hittem. És azt is tudtam, hogy amiatt nem fogok bánkódni, ha megkísérlem, és kudarcot vallok” – Jeff Bezos. / „Most, hogy megvolt az új cég ötlete, és tudta, hogy az internet révén valószínűleg képes a működtetésére, nekilátott cége felépítésének. Először is találnia kellett néhány segítőt. Szerencsére az üzleti években töltött évek alatt olyan kapcsolatokra tett szert, hogy könnyen megtalálta a megfelelő embereket. Ami pedig még ennél is fontosabb: *együtt benne Muhammad Ali önbizalma, John Kennedy lelkesedése és Thomas Edison esze. Mindene megvolt, ami kellett ahhoz, hogy rábeszéljen másokat a merész küldetéséhez való csatlakozásra.*” (Kiemelés e sorok szerzőjétől.) / „Jeff filozófiájából fakadóan inkább a legtehetségesebbeket vette fel, mint a legtapasztaltabbakat. Elvégre valami újat próbáltak létrehozni, és egy régebbi szoftverrel szerzett tapasztalat inkább jelentett hátrányt, mint segítséget. Ezt a filozófiát vallja számos szilícium-völgybeli startup cég, miszerint a legjobbak azok, akik nem tudják, hogy vannak dolgok, amiket 'nem lehet megcsinálni', így tehát ki fogják találni a módját, hogy megcsinálják. Bezos is erősen hisz ebben a filozófiában.” („Egy újszülöttnak minden vicc új” – az iparjogvédelem régóta ismeri a téves előítélet leküzdésének gyakran kiemelkedő eredményekre vezető jelentőségét. Íme annak az előnye, ha a téves előítéletet nem is ismerjük – Osman P.) / „Bezosa jellemző volt mindig is, hogy hajlandó bármely forrásból származó új ötletet

megvalósítani.” / „Az Amazon.com rendszere segített Bezosnak elérni a jó vásárlási élmény biztosítására irányuló célját. Tudta, hogy ez a megközelítés a cég sikerének kulcsa.” / „Egy jó honlapnak úgy kell kihasználnia a számítógépes és internetes technológiákat, hogy olyasmit tegyen lehetővé, amit a fizikailag létező boltokban nem lehet megcsinálni. Bezos úgy gondolkodott, hogy ha a vevő ugyanazt a szolgáltatást eléri a boltban is, miért váltana át egy zavarosnak és néha ijesztőnek is látszó új médiára?” / „Ha rövid és középtávon sikeres akarsz lenni, csakis olyat szabad csinálnod, ami hihetetlenül nagy hozzáadott értéket ad a vevőnek a hagyományos eljárásokhoz képest. Ami lényegében annyit tesz, hogy egyelőre csak olyasmit kell csinálnod online, ami másképp lehetetlen” – Jeff Bezos. / „Bezos egyik mottója az volt, hogy minden újonnan szerződött munkatárs magasabbra teszi a lécet a következő számára, így összességében egyre tehetségesebb emberek kerülnek hozzánk” – az Amazon egyik alkalmazottja. / „Bezos így fogalmazta meg ezt a filozófiát: öt évvel a felvétele után az alkalmazott úgy fog gondolkodni: 'szerencsém volt, hogy akkor vettem fel, mert most már nem vennének fel.'” / „Stratégiánk, hogy az elektronikus kereskedelem úti céljává váljunk. Azt akarjuk, hogy ha valaki bármit is venne online, hozzánk jöjjön, még akkor is, ha olyasmiről van szó, amit nem tartunk készleten. Könnyebbé szeretnénk tenni az emberek számára mindazon dolgok megtalálását és felfedezését, amelyeket online vásárolnának meg, még ha nem is mi árúsítjuk azokat” – Jeff Bezos. / „Az online kereskedelem hatalmas terület. Nem következhet be, hogy egyetlen cég dominálja a teljes piacot. Lesz viszont piacvezető, és világos, hogy mi minden piacon vezető szerepre törekszünk, ahová csak belépünk” – Jeff Bezos. / „Piacvezetővé úgy lehet válni, hogy rögeszmésen a vásárlói élményre fókuszálunk. Ennek köszönhetjük, hogy a könyvek területén kilencszer nagyobbak vagyunk a legközelebbi vetélytársunknál” – Jeff Bezos. / „Egyszerűen élvezem az Amazont. Mániam a változás, és el sem tudok képzelni gyorsabban változó környezetet, mint az internet általában, és az Amazon konkrétan” – Jeff Bezos. / „A könyveknek remek ötszáz évük volt. De most eljött a változás ideje” – az e-könyvek felé forduló Bezos. / „A könyvnél semmi sem lehet könnyebb, így hát olyasmit kell elérhetővé tenni, amit egy könyvvel nem lehet, például a folyamatos szótárzás, a betűtípus változtatása és a tartalom 60 mp-en belüli vezetékek nélküli elérhetősége. Valami olyasmit kell létrehoznunk, ami jobb a fizikailag létező könyvnél” – Jeff Bezos (láttuk, ugyanezzel a filozófiával fogott bele az online kereskedelembe – Osman P.). / „Ha ez így folytatódna, nincs messze az az idő, amikor az Amazon szinte a teljes bevételt megkaparintja, amelyen jelenleg a szerző, a kiadó, a terjesztő, a nyomda és a többi érintett osztozik” – az Hachette Livre vezérigazgatója a könyvkiadásról és -kereskedelemről. / „Megremeg a térdem, ha vevőmániás céget látok” – Jeff Bezos – idézetek a könyvből.

Amit Bezos az Amazonban létrehozott, az nem sokkal korábban még legfeljebb a tudományos fantasztikus irodalom világába tartozhatott volna: egy, a végtelenhez konvergáló palettájú, mindenki számára, mindenhol, a legkisebb ügylettel is elérhető kereskedő világ-cég, amelyet szinte teljesen az infokommunikáció virtuális terében építettek fel. „Amiben Bezos igazán ragyogó sikert ért el, az a remek online élmény, minimális emberi interakci-

óval. A honlap legyen egyszerű, gyors és ösztönösen kiismerhető. Sosem látott mennyiségű könyvet kell kínálnia a lehető legalacsonyabb áron, és gyorsan le kell szállítani a megrendeléseket. Mindehhez problémamentes működésnek kell társulnia, hogy a látogató elégedetten távozzon a honlapról” – írja Brandt. S olvashatjuk: az a kulcsszó, hogy „a lehető legalacsonyabb áron”, meghatározta a cég foglalkoztatás- és üzletpolitikáját is. Egyik sem éppen a kíméletesség csúcsa... Másrészt, „A cég indulásától egészen a mai napig Bezos mindig is fanatikusan igyekezett akár csak egyetlen százalékkal is fokozatosan növelni az Amazon.com hasznosságát (ami itt a vevők számára megnyilvánuló hasznosságot jelenti – Osman P.). Sokszor olyan apróságokról szól ez, mint az egykattintásos rendelés vagy a később bevezetett egyetlen kattintással elérhető szolgáltatás, amellyel ajándékként lehetett megjelölni és csomagoltatni a terméket. Bezos nagy örömmel vezet be új szabályokat, ha azok a vevő előnyére szolgálnak.”

Az egymást követő innovációk persze érdekeket is sérthetnek, miközben a célközönség elégedettségére szolgálnak, vagy éppen a cég érdekeit juttatják érvényre. 2001-ben bevezették a „Nézz bele” funkciót, „ám nem mindegyik kiadónak vagy szerzőnek tetszik a gondolat, hogy bele lehessen olvasni a könyvébe vásárlás előtt”. (Ami ugyan ésszerűtlen húzódozás, legalábbis ha a könyv kiállja az ilyen próbát.) Két évvel később Bezos bevezette a „Keress a könyvben” funkciót, ami lehetővé tette az olvasóknak, hogy az őket érdeklő témákba úgy nézzenek bele, hogy egy centet sem kell fizetniük. Sem a kiadónak, sem az Amazonnak nem származik belőle bevétele, ám ennek nyomán a böngészők egy része mégis megvásárolja az adott könyvet vagy másokat. Különös figyelmet érdemel viszont e hasábokon a következő: „A legtöbb vitát a 1-Click szabadság gerjesztette, több mint egy évtizedig elhúzódott. Az ok: tilos bárki másnak elhelyezni egy egyetlen kattintással járó opciót a saját honlapján, hacsak nem akar jogdíjat fizetni az Amazonnak. A szabadság eléggé tágan volt megfogalmazva ahhoz, hogy megakadályozza a versenytársakat nemcsak a számítógépes kódok másolásában, hanem az egyetlen kattintásos funkció bevezetésében is, módszertől függetlenül. Egyszerűen nincs sokféle mód a funkció bevezetésére, ráadásul egyik sem elég egyedi ahhoz, hogy ne sértse meg a szabadságot.” Brandt hosszú és érdekes áttekintést ad az így kialakult háború történetéről, s Bezos további, hasonló ügyeiről. Stratégiája ezekben, Brandt összegzésével: „Mindig helyezd előtérbe a vevőt, még akkor is, ha ez látszólag jövedelemcsökkentő döntéssel jár! Hosszú távon nyertes ez a stratégia. Ahhoz pedig, hogy előnyt szerezzen az ilyen döntésekből, a jövőre gondolj, ne a jelenre. Még akkor is, ha az a jövő évek múlva következik be (például, megelőzve a felhasználó mozdulatait követni képes számítógépeket és más eszközöket, az Amazon.com szabadsámi bejelentést tett 'Mozgások felismerése beviteli mechanizmusként' tárgyban, testmozgással történő vásárlásra – Osman P.), már maga az ötlet felvetése gyorsabban hozhatja el azt. (Ami persze a cégnek csak akkor jó, ha nem a versenytársainak ad így hasznos tippeket. Ezért lehet hasznos elővágás az említett szabadsámi bejelentés is – Osman P.) Lehet, hogy a konkurenseid utálni fognak érte, de a vevőknek imponálni fog, vagy legalábbis jól szórakoznak rajta.” És „Az innovációknak

és az új szabadalmaknak sosem lesz vége az Amazonnál. 2010 decemberében kiszivárgott a híre egy olyan új rendszerről szóló szabadalomnak, amely lehetővé teszi az Amazonon keresztül kapott ajándékok visszaküldését még a megérkezésük előtt. Ha Mildred néninek megvan az a rossz szokása, hogy kéretlen ajándékokat küldözget, a honlap tartalmazni fog egy lehetőséget 'a Mildred nénitől kapott összes ajándék konvertálására'. A rendszernek köszönhetően a címzett értesülést szerezhet arról, hogy rokona ajándékkal akarja meglepni, és még a leszállítás előtt becserélheti valami kívánatosabbra. A rendszerhez még 'ajándékkonvertáló varázsló' is tartozik."

Egy igencsak meglepő másik szabadalomról is beszámol a könyv. Egy olvasó arra kért engedélyt az Amazontól, hogy a saját honlapján megjelenő recenziói hivatkozhasanak az Amazonon a szóban forgó könyvekre (nyilvánvalóan hiperlinkkel), s így azokat az érdeklődők azonnal meg is vásárolhassák. „Bezós felismerte, hogy ez nagy lendületet adhatna a cégnek. Így létrehozott egy Társulási Programot, amelynek keretében megkértek cégeket és más szervezeteket, hogy hivatkozzanak az Amazon adatbázisában található könyvekre. Amennyiben valaki rákattintott erre a hivatkozásra, és megvásárolt egy könyvet az Amazonon, a társult honlap 5-15%-os jutalékban részesült. Az elért bevételen túl ez a program nagyban hozzájárult az Amazon hírnevének terjedéséhez, olyan honlapként híresült el, amelyen bármely téma rajongója megtalálhatja a keresett könyvet. ... 1998-ban ezt Bezós úgy jellemezte, mint 'az egyik leginnovatívabb dolog, amit valaha csináltunk.' A Társulási Program ötletét szabadalmaztatta is az Amazon."

Tudjuk, abban a háborúban, amelyet szelíden piaci versenynek neveznek, a cégek üzleti titkainak megszerzésére létezik egy meglehetősen egyszerű módszer: átcsábítani azokat a kulcsfontosságú alkalmazottakat, akik a „fejükben hozzák magukkal” ezeket a titkokat. A modern időkben igen súlyos (munka)jogi kérdés az ez ellen való védekezés, hiszen itt ütköznek az immateriális vagyon jogi védelmének, másrészt pedig a szabad munkavállaláshoz való jognak a szempontjai. Amikor Bezós, az Amazon tevékenységének további fejlesztéseként hozzálátott a lehető legjobb logisztikai rendszer kialakításához, „a világ leghatékonyabb csúscategóriás terjesztőközpontjait akarta létrehozni, és ehhez elkezdte felvenni a megfelelő személyzetet. Az egyik cég, ahol körülnézett, a Wal-Mart volt, amely köztudottan rendelkezett számítógépes disztribúciós központokkal. A Wal-Mart vezetői 1998 október 16-án kérészetet nyújtottak be az Amazon ellen, amiért a disztribúciós központjaikkal kapcsolatos üzleti titkokat ismerő vezetőket csábított el, és azt állították, hogy az Amazon el akarja lopni ezeket a titkokat. A kereset állítása szerint az Amazon 'gazdasági károkat' okozott nekik. A kereset nagy részét elvetették, így a következő év januárjában benyújtottak egy újabbat, amelyben megneveztek 15, az Amazon által átvett alkalmazottat. A keresetbe bevonták az Amazon kockázati befektetőjét is. ... Bezós rávetette magát az ügyre. Keresni kezdte az Amazon adatbázisában a Wal-Martról szóló könyveket, és hármat meg is vásárolt. Ezekben rátalált a céget alapító Sam Walton megjegyzéseire, miszerint kifejezetten szeretett konkurenséktől átcsábítani munkatársakat. Ezt az információt Bezós felhasználta az Amazon bírósági irataiban.

A következő év áprilisában a cégek megegyeztek peren kívül...” („Si tacuisses, philosophus mansisses!”, azaz „ha hallgattál volna, bölcs maradtál volna” mondhatnók, ami itt Walton esetében nem az ostobaság felfedése, hanem a felesleges locsogásra utal.)

HR (leánykori nevén személyzeti)-politika: „Bezsnak sikerült mindig a legjobbakat felvennie. Az új munkatársak felvételi folyamata keménységben vetekedett a részecskefizikai doktorátus szóbeli vizsgájával. Minden jelölt előbb több munkatársnál járt interjún, majd Jeffhez került, aki alaposan kikérdezte az interjúkat készítőket is. Bonyolult táblázatokat rajzolt fel egy táblára a jelölt minősítésére, és csak azokat vette fel, akikkel szemben a legapróbb kétség sem merült fel. Előnyben részesítette azokat, akiknek a munkán kívül volt más érdeklődési területük és különleges tehetségük. 'Ha keményen és sokáig kell dolgoznod, olyan emberekkel szereted körbevenni magadat, akik érdekes és jó társaságnak bizonyulnak.' – mondta. De okosnak is kellett lenniük.”

A hagyományos vállalatok több évszázados szerves fejlődés során alakultak ki a hozzájuk alkalmazkodó vezetési módszerekkel együtt. Még az innovációkra támaszkodó ilyen cégek is nagyjában-egészében jól ismert terepen működtek. A csúcstechnológiás számítástechnika és infokommunikáció korszaka abszolút minőségi változást hozott ebben: Steve Jobsnak, Bezsnak, a Google alapítóinak és társaiknak nemcsak ismeretlen tartományokat kellett meghódítaniuk cégeikkel, hanem nagyrészt létre is kellett hozniuk az addig nem is létező új üzleti terepeket – s mindezt úgy, hogy lényegében a nulláról indulva ehhez fejlesztették, alakították magát a céget is. Így terjeszkedett Jobs az Apple-lel a számítástechnikától a mind újabb alkalmazások, pl. az online zenekereskedelem, a mozifilmkészítés felé, Sergey Brin és Larry Page a Google rohamosan bővülő szolgáltatásaival, és így építette cégét Bezos is szó szerint világnagysággá.

Rendkívüli teljesítmény elérése rendkívüli vezetőt kíván. Háborgó tengeren a kapitány a hajóján valóban Isten után az első. Ilyen Bezos az Amazon parancsnoki hídján, és Brandt róla szóló jellemzése nagyon is emlékeztet korunk egy másik kiemelkedő konkviztádorára, Steve Jobsra (Apple). „Akik valaha is együtt dolgoztak Bezsszal, nagyon különböző nézeteket vallanak vezetői erősségeiről és gyengeségeiről. Nem mindig 'kedves' vezérigazgató. Tud inspirálni és dédelgetni, de idegesíteni és lehordani is. Átlátja az egészet, de hajlamos a kézi vezérlésre. Bizarr, zseniális és igényes. Mindannyian úgy vélik, hogy igazi vizionárius (Jobs jellemzésének is ez az egyik legfontosabb eleme – Osman P.), aki tudja, hogyan kell felépíteni egy tartósan fennmaradó céget. 'Jeff kétségtelenül briliáns üzletember, aki világosan látja, merre akarja vinni a céget – írta Brandtnak az Amazon első alkalmazottja. Ám ugyanakkor sokat követelő mikromenedzser, akivel roppant nehéz együtt dolgozni.'” Brandt egy egész fejezetet szentel a kérdésnek: „de milyen vezető is Bezos?” Lezárásként egy vonást emelünk ki Bezos jellemzéséből, amelyet ugyan Brandt így nem fogalmaz meg, de ott van az egész könyvében, s még izgalmasabbá teszi a történetet: *utánozhatatlan*.

Dr. Osman Péter

SUMMARIES

CONTRIBUTIONS TO THE LEGAL JUDGEMENT OF TRADE MARK ASSIGNMENT – PART I

Dr Barna Arnold Keserű

In this part the study seeks the answer, how the trademark assignment is integrated to the system of the intellectual property management and technology transfer. Meanwhile the intellectual property valuation methods, the academic innovations and the Intellectual Property Management Policy of the Széchenyi István University will gain special consideration. Finally, the international framework of the transfer is described, which already leads us to the second part of the study.

REVISION OF THE EUROPEAN TRADEMARKS SYSTEM – ECHO OF THE MAX PLANCK STUDY

Dr. Sándor Vida

The Max Planck Study on the Overall Functioning of the European Trademark System was ordered by the European Commission and published on its home page in 2011. The article deals with some important papers written on the study. – A summary of the study was published in German by its authors Knaak, Kur and von Mühlendahl. A critical summary of the study was written by Maniatis, professor of the London University. The president of the German Patent and Trademark Office Rudloff-schäffer held a lecture in Berlin on the perspectives of the trademark system after the study. This lecture was published in German. Gonda and Lukácsi held conferences in Budapest on the study, the texts of both were published in English. The article reporting on the five papers concludes that the general estimation of the study is positive.

„PLEASE HELP THE ORPHANS” – GUIDELINES TO CERTAIN USES OF ORPHAN WORKS

Dénes István Legeza

The orphan works phenomenon is a necessary corollary of mass digitization. Every fifth author of a work in copyright is unknown, or cannot be located. There is a mixed solution for using orphan works in Hungary. Some economic rights are in mandatory or extended

collective rights management, others are authorized individually. The latter rights, which are different by genres, can be requested after diligent search at the Hungarian Intellectual Property Office, when a work is orphan. The author of this article analyses the Hungarian solution and compares it to the solution of the European Union set out by the Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on certain permitted uses of orphan works.

SOMMAIRE

<i>Dr Barna Arnold Keserű</i>	Éléments supplémentaires au jugement judiciaire de la cession des marques – partie 1	5
<i>Dénes István Legeza</i>	„Aidons les orphelins” – directives à certaines utilisations des oeuvres orphelines	23
<i>Dr Sándor Vida</i>	La révision du droit des marques européennes – le retentissement de l'étude de l'Institut Max Planck	59
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	Nouveautés dans le domaine de la protection de propriété industrielle à l'étranger	74
Avis d'expert choisis du Corps des Experts en Droits d'Auteur		114
Revue des livres et périodiques		124
Summaries		149

INHALT

<i>Dr. Barna Arnold Keserű</i>	Ergänzungen zur rechtlichen Beurteilung der Markenübertragung – Teil 1	5
<i>Dénes István Legeza</i>	„Helfen wir den Waisen“ – Richtlinien zu bestimmten Nutzungen der verwaisten Werke	23
<i>Dr. Sándor Vida</i>	Überprüfung des europäischen Markenrechts – Widerhall der Studie des Max Planck Instituts	59
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Neuheiten auf dem Gebiet des gewerblichen Rechtsschutzes im Ausland	74
Ausgewählte Expertisen des Expertenkollegiums für Urheberrecht		114
Übersicht von Büchern und Zeitschriften		124
Summaries		149

Tájékoztató szerzőinknek

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle szerkesztősége örömmel fogad minden, a szellemi tulajdon védelmével foglalkozó írást. A beérkezett kéziratok a szerkesztőbizottság jóváhagyása esetén nyelvhelyességi és a kiadvány stílusához igazodó stilisztikai javítások után kerülnek publikálásra, amelyek nem érintik a mű tartalmi értékét. A kéziratot – a szerkesztőbizottság döntése alapján, az írás témája és mélysége szerint – a Tanulmányok, a Jogesetek, a Technikatörténet, a Fórum vagy a Hírek, események rovatban tesszük közzé. Az írás terjedelmét nem korlátozzuk, igen hosszú cikket esetleg két vagy több részben, egymást követő lapszámokban teszünk közzé a szerzővel történő egyeztetés után. Az egyes cikkekben kifejeződő állásfoglalásnak nem feltétlenül kell tükröznie a szerkesztőbizottság véleményét.

A szövegszerkesztővel, lehetőleg Rich Text formátumban készült kéziratokat e-mailben kérjük elküldeni az alábbi címek valamelyikére. Kérjük szerzőinket, hogy a szöveget ne formázzák, zárják balra, kiemelésként csak dőlt betűt alkalmazzanak, a címeket, alcímeket ne húzzák alá, a címhierarchiát lehetőleg számozással jelezzék. Tanulmányuk magyar és angol nyelvű összefoglalóját szíveskedjenek kb. 10 sorban mellékelni. A szövegben előforduló rövidítéseket, betűszókat első előfordulásukkor fel kell oldani. Az irodalomjegyzékben, hivatkozásokban kérjük az összes bibliográfiai adat (szerző, cím, kiadó, kiadás helye és éve, oldalszám) feltüntetését.

További kérdéseik esetén a szerkesztőség készséggel áll a rendelkezésükre (HIPavilon Nonprofit Kft., 1054 Budapest Zoltán u. 6., Bana Zsuzsanna szerkesztő, zsuzsanna.bana@hipavilon.hu, anna.manyoki@hipavilon.hu, tel.: 474 5554, fax: 474 5555).